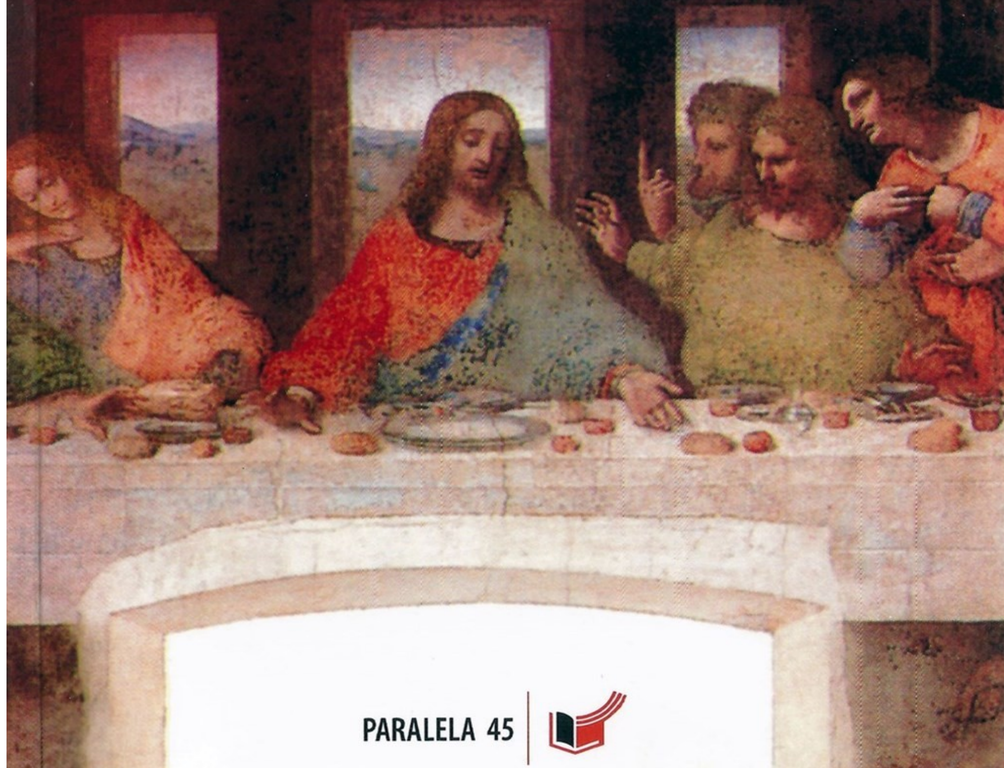
JAVIER SIERRA

CINA SECRETĂ

Nu veți mai privi niciodată la fel
„Cina cea de taină“ a lui Leonardo da Vinci

PARALELA 45

JAVIER SIERRA

CINA SECRETĂ

Traducere din limba spaniolă de
ANGELICA LAMBRU

Coperta colecţiei: Andrei Mănescu
Ilustraţia copertei:
Leonardo da Vinci – Cina cea de taină (1495 – 1497)

Versiune 2.0

La cina secreta, Javier Sierra
Copyright © Javier Sierra 2004
Copyright © Editura Paralela 45, 2006,

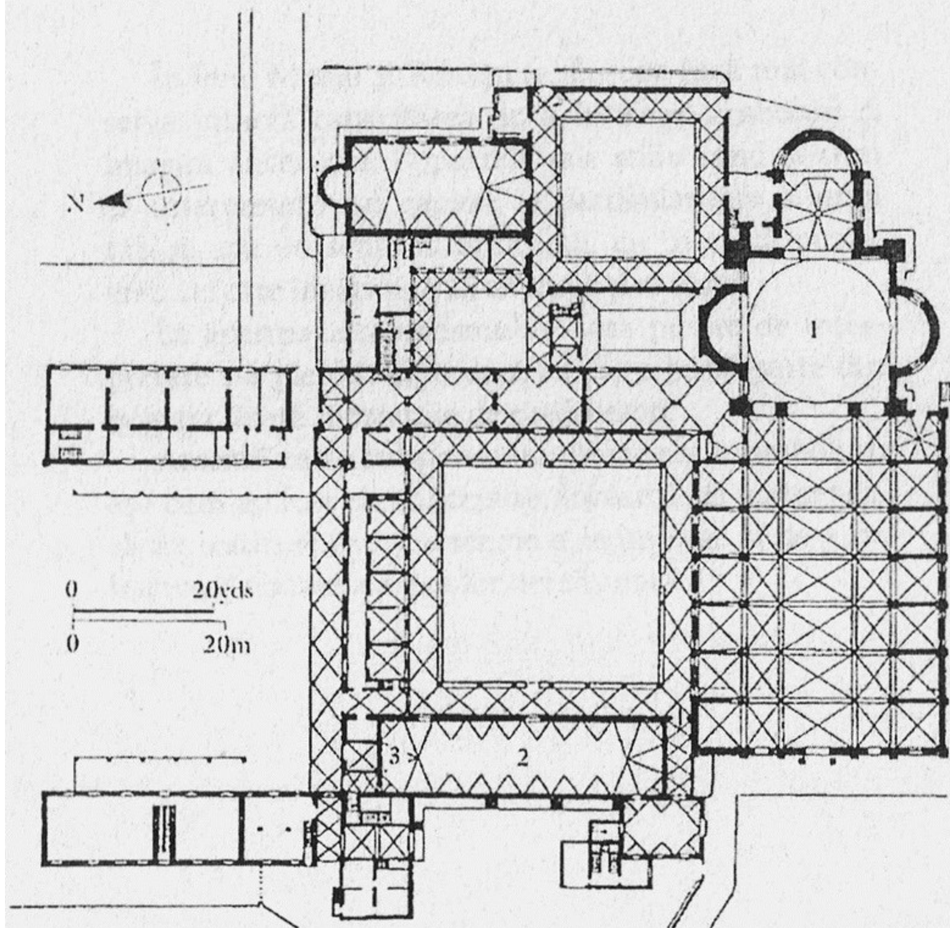
ISBN (10) 973-697-687-4

PARALELA 45

2006

Evei,
care a luminat calea
acestui navigator, oferindu-i
mereu sanctuarul său

1. Tribună
2. Refectoriu
3. *Cina cea de taină*, Leonardo da Vinci

Planul Mănăstirii și al Bisericii „Santa Maria delle Grazie“, în prezent. Milano.

Exordium

În Evul Mediu şi Renaştere, Europa încă mai conserva intactă capacitatea de a înţelege simboluri şi imagini ancestrale. Popoarele sale ştiau când şi cum să interpreteze un capitel, o particularitate a unui tablou sau un semn al drumului, cu toate că puţini erau cei care învăţaseră să citească şi să scrie.

La apariţia raţionalismului, acea putere de interpretare s-a pierdut şi, odată cu ea, o bună parte din bogăţia lăsată moştenire de predecesori.

Această carte culege multe dintre acele simboluri, aşa cum au fost ele concepute. Încearcă, de asemenea, să ne restituie capacitatea de a le înţelege şi de a ne bucura de înţelepciunea lor nemăsurată.

1

Nu-mi amintesc ghicitoare mai încurcată şi mai periculoasă decât aceea pe care a trebuit s-o rezolv în preajma Anului Nou 1497, în timp ce Statele pontificale observau cum Ducatul lui Ludovic Maurul se cutremura de durere.

Lumea era, pe atunci, un loc ostil, schimbător, un infern de nisipuri mişcătoare în care cincisprezece secole de cultură ameninţau să se prăbuşească sub avalanşa noilor idei importate din Orient. Deodată, Grecia lui Platon, Egiptul Cleopatrei sau extravaganţele Chinei, explorată de Marco Polo, meritau mai multe aplauze decât propria noastră istorie biblică.

Au fost zile grele pentru creştinătate. Aveam un Papă simoniac – un diavol spaniol care îşi cumpărase cu neruşinare mitra la ultimul conclav –, nişte prinţi subjugaţi de frumuseţea păgânătăţii şi o mare de turci înarmaţi până în dinţi, aşteptând ocazia nimerită ca să invadeze Mediterana occidentală şi să ne convertească pe toţi la Islam. Se putea spune că niciodată nu ne fusese credinţa atât de lipsită de apărare în cei aproape o mie cinci sute de ani de istorie.

Şi acolo se afla acest rob al lui Dumnezeu care vă scrie. Epuizând un secol de schimbări, o epocă în care lumea îşi întindea zilnic frontierele şi ne cerea un efort de adaptare fără precedent. Era ca şi cum, cu fiecare zi care trecea, Pământul se mărea tot mai mult, obligându-ne la o permanentă actualizare a cunoştinţelor geografice. Noi, clericii, intuiam deja că nu vom prididi să predicăm într-o lume locuită de milioane de suflete care nu auziseră niciodată vorbindu-se de Christos. Cei mai sceptici proroceau o perioadă de haos iminent, care ar fi adus cu sine sosirea în Europa a unei noi hoarde de păgâni.

Cu toate acestea, au fost ani exaltaţi. Ani pe care-i contemplu

cu o oarecare nostalgie, la bătrâneţe, din exilul ce-mi erodează puţin câte puţin sănătatea şi amintirile. Mâinile aproape nu mă mai ajută, văzul mi-a slăbit, soarele orbitor al Egiptului îmi tulbură mintea şi doar în ceasurile de dinainte de ivirea zorilor sunt în stare să-mi ordonez gândurile şi să meditez la ce fel de soartă m-a adus până aici. O soartă căreia nici Platon, nici Alexandru al VI-lea, nici păgânii nu îi sunt străini.

Dar nu voi anticipa asupra evenimentelor.

E destul să spun că acum, la sfârşit, sunt singur. Dintre secretarii pe care i-am avut odată, n-a mai rămas niciunul, iar astăzi, doar Abdul, un tânăr care nu vorbeşte limba mea şi care mă crede un vraci excentric venit să moară pe pământurile lui, mă ajută la nevoile cele mai primare. Mă chinuiesc, izolat în acest vechi mormânt săpat în piatră, înconjurat de praf şi nisip, ameninţat de scorpioni şi aproape olog de ambele picioare. În fiecare zi, credinciosul Abdul îmi urcă până la acest cubiculum o azimă şi ceva din prisosul casei lui. El este precum corbul care i-a dus în cioc, timp de şaizeci de ani, o jumătate de uncie de pâine lui Pavel Pustnicul, mort cu mai bine de o sută de ani în urmă, chiar pe aceste meleaguri. Abdul, spre deosebire de acea pasăre de bun augur, surâde când mi-o aduce, fără să ştie ce să mai facă. E destul. Pentru cineva care a păcătuit cât am făcut-o eu, orice atenţie se transformă într-o recompensă neaşteptată de la Creator.

Totuşi, pe lângă singurătate, mila de mine însumi a reuşit să-mi surpe sufletul. Mă doare că Abdul nu va şti niciodată ce m-a adus în sătucul lui. N-aş putea să-i explic prin semne. Nici nu va citi aceste rânduri şi chiar în cazul, puţin probabil, în care le va găsi după moartea mea şi le va vinde vreunui negustor de cămile, mă îndoiesc că vor folosi la altceva decât la înteţirea vreunui foc în recile nopţi din deşert. Aici nimeni nu înţelege latina sau vreo limbă romanică. Şi ori de câte ori Abdul mă găseşte în faţa acestor scrieri, ridică din umeri, surprins, ştiind că pierde ceva important.

Gândul acesta mă canoneşte zi de zi. Certitudinea ascunsă că niciun creştin nu va ajunge vreodată să citească aceste pagini îmi tulbură luciditatea şi îmi umple ochii de lacrimi. Când voi termina cu scrisul, voi cere să fie îngropate la un loc cu resturile mele, sperând ca îngerul Morţii să-şi amintească să le culeagă şi

să le ducă dinaintea Tatălui Etern, la judecata sufletului meu. Istoria este tristă: marile secretele nu ies niciodată la lumină. Al meu va reuşi, oare? Mă îndoiesc.

Aici, în peşterile numite Yabal al-Tarif, la câţiva paşi de marele Nil, care binecuvântează cu apele sale deşertul neprimitor, îl rog pe Dumnezeu doar să-mi dea răgazul suficient ca să-mi pot justifica, în scris, faptele. Mă aflu atât de departe de privilegiile pe care le-am avut odată la Roma, încât, chiar dacă noul Papă m-ar ierta, ştiu că n-aş fi în stare să mă întorc în ţarcul Domnului. N-aş îndura să nu mai aud lamentaţiile îndepărtate ale muezinilor, din minaretele lor, iar dorul de acest pământ care m-a primit cu atâta generozitate mi-ar chinui zilele de pe urmă.

Mă consolez ordonând faptele după cum s-au întâmplat. Pe unele le-am suferit pe propria-mi piele. Pe altele, în schimb, le-am aflat la multă vreme după ce s-au petrecut. Totuşi, puse cap la cap, vă vor da, presupus cititor, o idee despre importanţa enigmei care mi-a tulburat existenţa.

Nu. Nu mai pot să-i întorc spatele destinului. Iar acum, că am meditat la tot ce mi-au văzut ochii, mă simt obligat să povestesc… chiar dacă nimănui nu-i va fi de folos.

2

Această ghicitoare îşi are obârşia în noaptea de 2 ianuarie 1497, departe, foarte departe de Egipt. Iarna aceea de acum patruzeci de ani a fost cea mai rece din câte amintesc cronicile. Ninsese din belşug şi toată Lombardia era acoperită de o groasă mantie albă. Mănăstirile „San Ambrosio”, „San Lorenzo” şi „San Eustorgio”, chiar şi turlele catedralei, dispăruseră sub zăpadă. Doar căruţele cu lemne se mişcau pe străzi, în timp ce jumătate din Milano dormita, înfăşurat într-o linişte care părea să dureze de secole.

S-a întâmplat cam pe la ora unsprezece din cea de-a doua zi a anului. Un urlet de femeie, sfâşietor, a rupt pacea îngheţată a castelului nobililor Sforza. Ţipătul a fost urmat de un hohot de plâns şi de lamentaţiile bocitoarelor din palat. Ultima răsuflare a serenisimei Beatrice d’Este, o tânără în floarea vârstei, frumoasa soţie a ducelui de Milano, distrusese pentru totdeauna visurile de glorie ale regatului. Ducesa muri cu ochii larg deschişi. Furioasă. Blestemând pe Christos şi pe toţi sfinţii pentru că o luau atât de repede lângă ei şi agăţându-se cu toate puterile de înspăimântatul său duhovnic.

Da. Cu siguranţă, atunci a început totul.

Aveam patruzeci şi cinci de ani când am citit, pentru întâia oară, raportul despre ceea ce se petrecuse în ziua aceea. O poveste cutremurătoare. După cum se obişnuia, Betania o solicitase, în secret, capelanului curţii Maurului, iar acesta, fără să piardă nici măcar o zi, o trimisese la Roma cu toată repeziciunea.

Auzul şi văzul Statelor pontificale funcţionau în acest fel. Erau mai rapide şi mai competente decât ale oricărei alte ţări. Chiar cu mult înainte de a ajunge vestea oficială a morţii prinţesei la

biroul diplomatic al Sfântului Părinte, fraţii noştri aveau deja în puterea lor toate amănuntele.

Pe atunci, răspunderea mea în interiorul complexei structuri a Betaniei era de adjunct al maestrului general al Ordinului Sfântului Dominic. Organizaţia noastră supravieţuia între marginile înguste ale confidenţialităţii. Într-o epocă marcată de intrigile curtenilor, otrăviri şi trădări de familie, Biserica avea nevoie de un serviciu de informaţii care să-i permită să ştie pe unde calcă. Eram un ordin secret, supus numai Papei şi maestrului general al dominicanilor. De aceea, puţini auziseră vreodată vorbindu-se despre noi. Ne ascundeam sub mantia încăpătoare a Secretariatului de Cifruri al Statelor pontificale, un organism neutru, secundar, cu o slabă prezenţă publică şi cu atribuţii foarte limitate. Totuşi, în spatele uşilor, funcţionam ca o *congregatio* de secrete. Un fel de comisie permanentă pentru studiul treburilor cârmuirii, ce i-ar fi putut permite Sfântului Părinte să anticipeze mişcările numeroşilor săi duşmani. Orice ştire, indiferent cât de neînsemnată, care ar fi putut afecta organizarea Bisericii trecea de îndată prin mâinile noastre, fiind cântărită şi trimisă autorităţilor cuvenite. Aceasta era singura noastră misiune.

În acest context, a ajuns la mine raportul despre moartea adversarei noastre, donna Beatrice d’Este. Încă mai pot vedea feţele fraţilor călugări sărbătorind vestea. Nesăbuiţii! Credeau că natura ne scutise de efortul de a trebui s-o omorâm. Atât de primitivă le era judecata! Înţelegeau doar de eşafod, de pedeapsa Sfântului Oficiu ori de călăul tocmit. Dar nu era şi cazul meu. Spre deosebire de ei, eu nu eram atât de sigur că dispariţia ducesei de Milano însemna sfârşitul lungului lanţ de nereguli, conspiraţii şi ameninţări împotriva credinţei care părea să se ascundă la curtea Maurului şi care îngrijora de câteva luni reţeaua noastră de informaţii.

De fapt, era de ajuns să-i fie menţionat numele în vreunul dintre capitolele generale ale Betaniei, pentru ca zvonurile să pună stăpânire pe restul adunării. Toţi o cunoşteau. Toţi aflaseră despre faptele-i puţin creştine, dar nimeni nu îndrăznise vreodată s-o denunţe. Atât de mare era teama pe care donna Beatrice o trezea la Roma, încât nici măcar raportul primit de la capelanul ducelui (credincios abate al mănăstirii noastre, „Santa Maria

delle Grazie”) nu protesta împotriva isprăvilor ei necreştineşti. Fratele Vicenzo Bandello, reputat teolog şi înţelept conducător al dominicanilor milanezi, se mulţumi să ne descrie ceea ce se întâmplase, ţinându-se deoparte de chestiunile politice care l-ar fi putut compromite.

Nimeni în Roma nu i-a reproşat această prudenţă.

După cum relata raportul semnat de abatele Bandello, totul fusese în regulă până în ajunul tragediei. Cu puţin înainte, tânăra Beatrice avusese tot ce-şi putea dori: un soţ puternic, o vitalitate năvalnică şi un bebeluş gata să se nască şi să perpetueze nobilul nume al tatălui. Beată de fericire, îşi petrecuse ultima seară dansând din sală în sală, jucându-se, în palatul Rochetta, cu preferata sa doamnă de companie. Ducesa trăia departe de grijile oricărei mame de pe domeniile sale. Nici măcar nu ar fi alăptat bebeluşul, ca să nu-şi strice sânii mici şi delicaţi; o doică aleasă cu grijă s-ar fi îngrijit de creşterea micuţului, l-ar fi învăţat să meargă, să mănânce şi s-ar fi sculat cu noaptea în cap ca să-l trezească şi să-l spele cu apă şi prosoape calde. Amândoi – bebeluşul şi doica – aveau să locuiască în Rochetta, într-o încăpere pe care Beatrice o aranjase cu atenţie. Pentru ea, maternitatea era un joc neaşteptat şi benefic, lipsit de responsabilităţi şi nelinişti.

Chiar acolo însă, în micul paradis pe care îl pregătise pentru urmaşul său, o ajunse nenorocirea. După spusele fratelui Vicenzo, înainte de noaptea Sfântului Vasile, donna Beatrice căzu leşinată peste unul dintre pătuţurile încăperii. Când s-a trezit, îi era deja rău. Avea ameţeli, iar stomacul i se chinuia să se golească în icniri lungi şi sterile. Fără să se ştie de ce suferea, vărsăturile au fost curând urmate de puternice contracţii ale pântecelui, rău prevestitoare. Fiul Maurului se hotărâse să vină mai repede pe lume, fără ca nimeni să fi prevăzut această împrejurare. Pentru întâia oară, Beatrice se sperie.

În acea zi, doctorii întârziară prea mult în drum spre palat. Moaşa trebui să fie căutată în afara oraşului, iar când, în sfârşit, se aflară cu toţii lângă prinţesă, era prea târziu. Cordonul ombilical care-l hrănea pe viitorul Leon Maria Sforza se înfăşurase în jurul căpşorului delicat al copilului. Puţin câte puţin, cu precizia unui laţ, i-a strâns micuţul gât până la asfixie. Beatrice şi-a dat, de îndată, seama că ceva nu mergea bine. Fiul

ei, care cu o secundă mai înainte împingea cu putere ca să iasă din măruntaiele sale, se oprise brusc. La început se agitase cu violenţă, iar mai apoi, ca şi cum efortul l-ar fi ofilit, şi-a dat încet sufletul. Realizând ce se întâmplă, doctorii o tăiară pe mamă dintr-o parte într-alta, în timp ce ea se zbătea de durere şi de disperare, strângând între dinţi o batistă înmuiată în oţet. A fost zadarnic. Disperaţi, au dat doar peste un bebeluş învineţit şi mort, cu ochişorii transparenţi, deja sticloşi, spânzurat în pântecele matern.

Astfel, distrusă de durere, fără răgazul de a accepta greaua întorsătură a sorţii, Beatrice însăşi hotărî să se stingă, câteva ore mai târziu.

În raportul său, abatele Bandello spunea că ajunsese la timp ca să o vadă agonizând. Însângerată, cu intestinele la vedere şi cufundată într-o duhoare insuportabilă, delira de durere, cerând cu ţipete să se spovedească şi să se împărtăşească. Dar, spre norocul fratelui nostru, Beatrice d'Este muri înainte de a primi sfintele taine…

Spun bine: spre norocul lui.

Ducesa avea doar douăzeci de ani când a părăsit lumea noastră. Betania ştia că dusese o viaţă păcătoasă. De pe vremea lui Inocenţiu al VIII-lea, chiar eu avusesem ocazia să studiez şi să clasific multe documente referitoare la faptele ei. Cei o mie de ochi ai Secretariatului de Cifruri al Statelor pontificale ştiau foarte bine ce fel de persoană fusese fiica ducelui de Ferrara. Chiar acolo, înăuntru, la reşedinţa noastră generală de pe muntele Aventino, puteam să ne lăudăm cu faptul că niciun document important apărut la curţile europene nu era străin instituţiei noastre. În Casa Adevărului, zeci de cititori cercetau zilnic scrieri în toate limbile, unele încifrate cu vicleşugurile cele mai neprevăzute. Noi le descifram, le clasificam după priorităţi şi le clasam. Chiar dacă nu pe toate. Cele referitoare la Beatrice d'Este ocupau de mult un loc de frunte în îndeletnicirile noastre şi erau adunate într-o încăpere la care doar puţini aveam acces. Documente grăitoare arătau, fără nicio umbră de îndoială, o Beatrice posedată de demonul ocultismului. Şi, ceea ce era şi mai grav, multe se refereau la ea ca la cea mai de seamă susţinătoare a artelor magice de la curtea Maurului. Fiind vorba despre un teritoriu cunoscut pentru tolerarea tradiţională a

ereziilor celor mai sinistre, datele acelea ar fi trebuit să fie luate mult mai în serios. Dar nimeni n-a făcut-o la timp.

Dominicanii din Milano – printre ei părintele Bandello – avuseseră de mai multe ori la îndemână dovezi referitoare la faptul că atât donna Beatrice, cât şi sora ei, Isabella din Mantua, colecţionau amulete şi idoli păgâni, că amândouă dovedeau o veneraţie exagerată faţă de prezicerile astrologilor şi şarlatanilor de tot felul. Dar ei nu făcuseră niciodată nimic. Influenţele acelora se dovediseră atât de nefaste, încât biata Beatrice îşi trăi zilele de pe urmă convinsă că Sfânta noastră Mamă Biserică se va stinge curând. De multe ori zicea că întreaga curie va fi târâtă la Judecata de Apoi, iar acolo, între îngeri, sfinţi şi oameni fără păcate, Părintele Etern ne va condamna pe toţi, fără milă.

Nimeni nu cunoştea mai bine ca mine faptele ducesei de Milano. Citind rapoartele despre ea, am învăţat cât de sibilinice pot fi femeile şi am descoperit cât de mult schimbase donna Beatrice obiceiurile şi scopurile puternicului său soţ în doar patru ani de căsnicie.

Personalitatea ei ajunsese să mă fascineze. Credulă, dăruită lecturilor profane şi sedusă de toate ideile exotice care circulau pe domeniile sale, unica ei obsesie era să transforme oraşul Milano în continuatorul fostei splendori a familiei Medici, din Florenţa.

Cred că acesta a fost motivul pentru care am intrat în alertă. Cu toate că Biserica reuşise să surpe, puţin câte puţin, pilaştrii acelei puternice familii, subminând sprijinul pe care îl dăduseră gânditorilor şi artiştilor amici ai heterodoxiei, Vaticanul nu era pregătit să se confrunte cu o răbufnire a acelor idei, în marele Milano de nord. Oraşele familiei de Medici, amintirea Academiei create de Cosimo cel Bătrân ca să scoată la lumină înţelepciunea grecilor antici ori protejarea exagerată a arhitecţilor, pictorilor şi sculptorilor fecundaseră imaginaţia fertilă a prinţesei Beatrice, la fel ca şi pe a mea. Numai că ea făcuse din toate acestea ideile călăuzitoare ale credinţei sale, molipsindu-l şi pe duce cu fascinaţia ei înveninată.

De când Alexandru al VI-lea ajunsese pe tronul lui Petru, în 1492, le tot trimisesem mesaje superiorilor mei ierarhici, ca să-i previn în legătură cu ce s-ar fi putut întâmpla. Nu m-a ascultat nimeni. Oraşul Milano, atât de aproape de graniţa cu Franţa şi cu

o politică împământenită de nesupunere faţă de Roma, era candidatul perfect pentru camuflarea unei fracturi importante în sânul Bisericii. Nici Betania nu m-a crezut. Iar Papa, călduţ cu ereticii – la doar un an după ce-şi pusese tiara, ceruse deja iertare unui cabalist precum Pico della Mirandola pentru urmărire –, se făcuse că nu-mi aude avertismentele.

— Acest fra Augustin Leyre, obişnuiau să spună despre mine fraţii de la Secretariatul de Cifruri, dă prea multă atenţie mesajelor Prevestitorului. Va sfârşi la fel de nebun ca el.

3

Prevestitorul.

Piesa care lipseşte din întocmirea acestei cimilituri.

Prezenţa lui merită o explicaţie. În afara avertismentelor mele către Sfântul Părinte şi către cele mai înalte instanţe ale ordinului dominican despre calea rătăcită pe care o apucase ducatul de Milano, mai exista un izvor de date care îmi confirma temerile. Era un martor anonim, bine informat, ce trimitea în fiecare săptămână Casei noastre a Adevărului scrisori foarte amănunţite, denunţând punerea în mişcare a unei gigantice operaţiuni magice pe pământurile Maurului.

Scrisorile sale au început să sosească în toamna anului 1496, cu patru luni înainte de moartea doamnei Beatrice. Erau îndreptate către sediul ordinului, la Roma (Mănăstirea „Santa Maria sopra Minerva”), unde se citeau şi se păstrau de parcă ar fi fost opera unui biet diavol, obsedat de presupusele abateri doctrinare ale casei Sforza. Şi nu-i învinuiesc. Trăiam timpuri ale nebuniei, iar scrisorile unui vizionar în plus sau în minus nu-i preocupau pe superiorii noştri.

Sau aproape pe toţi.

Arhivarul Casei noastre a fost cel care mi-a vorbit despre scrierile acestui nou profet, în ultima şedinţă generală a Betaniei.

— Ar trebui să le citiţi, a spus el. De cum le-am văzut, m-am gândit la domnia voastră.

— Într-adevăr?

Îmi amintesc ochii de bufniţă ai arhivarului, clipind de emoţie.

— E curios: le-a scris cineva cu aceleaşi temeri ca ale domniei voastre, părinte Leyre. Un profet apocaliptic, cult, foarte priceput la gramatică, cum n-a mai văzut creştinătatea de pe timpurile lui fra Tanchelmo de Amberes.

— Fra Tanchelmo?
— Oh… Un bătrân nebun din secolul al XII-lea, care denunţase convertirea Bisericii într-un bordel şi-i acuza pe preoţi că trăiau într-un concubinaj permanent. Prevestitorul nostru nu merge atât de departe, cu toate că, din tonul scrisorilor, nu cred că va întârzia mult să o facă.
Arhivarul, gârbovit şi plângăreţ, adăugă încă ceva:
— Ştiţi ce-l face altfel decât alţi nebuni?
Am dat din cap.
— Că pare mai bine informat decât noi toţi. Prevestitorul ăsta e un maniac al preciziei. Ştie totul!
Acel călugăr neputincios avea dreptate. Sulurile sale de hârtie gălbuie şi fină, scrise cu o caligrafie impecabilă şi strânse într-o casetă de lemn cu eticheta de *riservatto,* se refereau cu obsedantă insistenţă la un plan secret pentru convertirea oraşului Milano într-o nouă Atenă. Cam aşa ceva bănuiam şi eu, mai demult. Maurul, la fel ca cei din familia Medici înaintea lui, se număra printre acei conducători superstiţioşi care credeau că anticii posedau cunoştinţe mult mai avansate despre lume decât noi. Concepţia sa nu era nouă. Conform ei, înainte ca Dumnezeu să pedepsească lumea cu Diluviul, umanitatea se bucurase de o Vârstă de Aur prosperă, pe care primii florentini şi acum ducele de Milano doreau s-o restaureze cu orice preţ. Ca să-şi atingă scopul, n-ar ezita să lase deoparte Biblia şi prejudecăţile Bisericii, ştiut fiind faptul că pe timpurile gloriei dumnezeieşti nu se crease încă nicio instituţie care s-o reprezinte.
Dar mai era încă ceva: scrisorile se încăpăţânau să insiste că piatra unghiulară a acelui proiect tocmai era aşezată, chiar sub nasul nostru. Dacă cele spuse de Prevestitor erau adevărate, viclenia Maurului nu cunoştea margini. Planul său de a-şi converti feuda în capitala renaşterii filosofiei şi ştiinţei anticilor avea să se sprijine pe o coloană descumpănitoare: nici mai mult, nici mai puţin decât mănăstirea noastră din Milano.
Prevestitorul reuşise să mă surprindă. Oricine ar fi fost omul care se ascundea în spatele acestor revelaţii, le împinsese mai departe decât aş fi îndrăznit eu vreodată. Aşa cum mă avertizase arhivarul, părea să aibă ochi peste tot. Nu numai în Milano, ci şi în propria noastră Romă, căci unele dintre ultimele sale scrisori începeau cu formula *Augur dixit,* care ne mirase. Cu ce fel de

confident aveam de-a face? Cine, dacă nu cineva bine camuflat în curie, putea şti cum îi spuneau scribii din Betania?

Niciunul dintre noi n-am aflat despre cine era vorba.

Pe atunci, mănăstirea la care se referea în mesajele lui, „Santa Maria delle Grazie”, se afla în construcţie. Ducele de Milano îi numise pe cei mai buni arhitecţi ai momentului pentru a o ridica: lui Bramante îi încredinţase tribuna bisericii, iar lui Cristofor Solar, interioarele. Nu se zgârcise la bani şi angajase cei mai valoroşi artişti pentru decorarea fiecăruia dintre ziduri. Dorea să ne convertească templul în mausoleul familiei sale, locul de odihnă eternă, care i-ar fi păstrat neştearsă amintirea, veac de veac.

Totuşi, ceea ce pentru dominicani era un privilegiu, pentru autorul scrisorilor se dovedea un blestem îngrozitor. Prevestea mari suferinţe, dacă Papa sau slujitorii săi nu opreau proiectul, şi prorocea o epocă neagră, fatală pentru întreaga Italie. Expeditorul necunoscut al acelor mesaje îşi câştigase într-adevăr, pe merit, porecla de Piază Rea. Viziunea sa despre creştinătate nu putea fi mai nefastă.

4

Nimeni nu-l luase în seamă pe acel demon anonim, până în dimineaţa în care sosi cea de-a cincisprezecea misivă.

În acea zi, fra Giovanni Gozzoli, secretarul meu din Betania, dădu buzna în *scriptorium,* cu gesturi teatrale. Flutura în mâini un nou mesaj al Prevestitorului şi, fără să dea atenţie privirilor pline de reproş ale călugărilor care studiau acolo, îşi îndreptă paşii spre pupitrul meu:

— Fra Augustin, trebuie să vedeţi asta! Trebuie s-o citiţi imediat!

Niciodată nu-l văzusem pe fra Giovanni atât de tulburat. Tânărul călugăr îmi trecu noua scrisoare pe dinaintea ochilor şi, cu voce foarte tulburată, susură:

— E incredibil, părinte. In-cre-di-bil.

— Ce e incredibil, frate?

Gozzoli trase aer în piept:

— Scrisoarea. Această scrisoare… Prevestitorul… Maestrul Torriani mi-a cerut s-o citiţi imediat.

— Maestrul?

Milostivul Gioacchino Torriani, al treizeci şi cincilea succesor al Sfântului Dominic de Guzman pe pământ şi conducătorul suprem al ordinului nostru nu luase niciodată în serios acele anonime. Le expediase cu indiferenţă, iar în anumite ocazii, chiar mă dojenise pentru că le acordam timp. De ce-şi schimbase purtarea? De ce-mi trimitea acea nouă scrisoare, cu rugămintea de a o cerceta fără preget?

— Prevestitorul…

Gozzoli îşi înghiţi saliva.

— Da?

— Prevestitorul a descoperit în ce constă planul.

— Planul?

Mâna lui fra Giovanni susţinea încă mesajul. Tremura de efort. Scrisoarea, un sul scris pe trei sferturi, cu sigiliul de ceară roşie rupt, alunecă uşurel pe măsuţa mea.

— Planul Maurului, şopti secretarul meu, ca şi cum s-ar fi eliberat de o povară. Nu înţelegeţi, fra Augustin? Explică ce vrea, de fapt, să facă în „Santa Maria delle Grazie”. Vrea să facă magie!

— Magie?

Nu-mi reveneam din nedumerire.

— Citiţi-o!

M-am cufundat în lectură, chiar acolo. Nu încăpea nicio îndoială: scrisoarea fusese redactată de aceeaşi mână ca şi cele anterioare; formulele de început şi caligrafia îl dădeau de gol pe autor.

— Citiţi-o, frate! insistă el.

Curând am priceput ce era cu această insistenţă. Prevestitorul dezvăluia din nou ceva ce nimeni nu se aştepta să audă. Se întorcea cu şaizeci de ani în urmă, pe timpurile Papei Eugen al IV-lea, când patriarhul Florenţei, Cosimo de Medici, numit cel Bătrân, hotărâse să finanţeze un conciliu care ar fi putut să schimbe pentru totdeauna calea creştinătăţii. Era o poveste veche. După cât se pare, Cosimo mijlocise o întâlnire eşuată între solii diplomatice opuse, ce durase mai mulţi ani şi prin care spera să reuşească unirea Bisericii Orientale cu cea Romană. Turcii ameninţau atunci să-şi extindă influenţa asupra Mediteranei şi trebuiau opriţi cu orice preţ. Bătrânului bancher i se năzărise ideea neobişnuită de a-i uni pe toţi creştinii sub un singur sceptru şi de a ţine piept duşmanului comun, cu puterea credinţei. Dar planul său eşuase.

Sau nu.

Prevestitorul revela în acel mesaj existenţa unui program secret, în spatele conciliului. Un obiectiv camuflat, ale cărui efecte se simţeau încă la Milano după şaizeci de ani. După el, în afara discuţiilor politice ale epocii, Cosimo de Medici îşi cheltuise o bună parte din timp mijlocind, cu soliile venite din Grecia şi Constantinopol, cumpărarea de incunabule vechi, instrumente optice, chiar şi manuscrise crezute dispărute, atribuite lui Platon sau Aristotel. Trimisese să fie traduse toate, fără excepţie, şi

învăţase din ele lucruri surprinzătoare. Astfel, descoperise că în Atena credeau deja în nemurirea sufletului şi ştiau că cerurile sunt răspunzătoare pentru tot ce se petrece pe Pământ. Să ne înţelegem bine: atenienii nu credeau în Dumnezeu, ci în influenţa corpurilor celeste. După acele tratate demne de dispreţ, astrele influenţau materia datorită unei „călduri spirituale”, asemănătoare celei care leagă sufletul de corp, la fiinţele umane. Aristotel tratase subiectul după învăţăturile cronicilor din Vârsta de Aur, iar Cosimo rămăsese fermecat de lecţiile sale.

Din câte spunea Prevestitorul, bătrânul bancher înfiinţase o Academie, după modelul celor antice, doar ca să-i înveţe pe artişti toate aceste taine. Din vina acelor lecturi, era convins că plăsmuirea operelor de artă era o ştiinţă exactă. O operă, construită după anumite cifruri subtile, ar acţiona ca un reflex al forţelor cosmice şi ar putea fi folosită în scopul protecţiei sau distrugerii celui care ar stăpâni-o.[1]

— Ei? V-aţi dat seama, deja, fra Augustin? mă trezi din buimăceală întrebarea lui Gozzoli. Prevestitorul spune că arta poate fi folosită drept armă!

Într-adevăr, în următorul fragment, scrisoarea vorbea despre forţa geometriei. Numărul, armonia şi sunetul erau elemente ce se puteau aplica unei opere de artă ca să iradieze influenţe benefice în jur. Pitagora, unul dintre apărătorii Vârstei de Aur, de care fusese orbit Cosimo de Medici, spunea că „singurii zei dovediţi sunt numerele”. Prevestitorul îi blestema pe toţi.

— O armă, am şoptit. O armă pe care Maurul vrea să o ascundă în „Santa Maria delle Grazie”.

— Exact! se împăună Gozzoli. Chiar asta spune. Nu-i de necrezut?

Începeam să înţeleg interesul brusc al maestrului Torriani. Cu ani în urmă, nepreţuitul nostru superior general condamnase lucrările pictorului Sandro Botticelli din pricina unui motiv asemănător. Îl acuzase de a se fi folosit de imagini inspirate din culturile păgâne pentru ilustrarea unor opere ale Bisericii. Denunţul său mai ascundea însă ceva. Mulţumită informatorilor

---

[1] Cei care cunoscuseră aceste secrete înaintea lui Cosimo cel Bătrân au fost constructorii catedralelor gotice, care primiseră informaţia din Orient, cu mult înainte ca ea să fie exportată la Florenţa. Într-un roman anterior, *Porţile templiere* (Martinez Roca, 2000), explic cum s-a produs acel schimb de înţelepciune ancestrală *(n.a.).*

din Betania, Torriani aflase că Botticelli, în Villa di Castello care aparţinea familiei Medici, reprezentase sosirea primăverii folosind o tehnică „magică”. Nimfele care dansau în tablou fuseseră aşezate ca piesele unui gigantic talisman. Mai târziu, Torriani a aflat că Lorenzo di Pierfrancesco, patronul lui Botticelli, îi ceruse un talisman împotriva bătrâneţii. Tabloul era remediul magic cerut. În realitate, cuprindea un întreg tratat împotriva trecerii timpului, care includea jumătate din divinităţile Olimpului dansând împotriva înaintării lui Cronos. Şi pretindeau să treacă drept credincioasă o operă ca asta, propunând-o ca podoabă unei capele florentine!

Maestrul nostru general descoperise la vreme infamia. Cheia i-o dăduse una dintre nimfele *Primăverii,* Chloris, pictată cu un mănunchi de iederă ieşindu-i din gură. Era simbolul neîndoielnic al „limbajului verde” al alchimiştilor, acei căutători ai eternei tinereţi, îmbătaţi de idei bastarde, pe care Sfântul Oficiu îi urmărea peste tot pe unde răsăreau. Cu toate că în Betania nu reuşiserăm niciodată să descifrăm amănuntele acestui limbaj tainic, bănuiala a fost de ajuns pentru ca tabloul să nu fie niciodată expus într-o biserică.

Dar acum, dacă Prevestitorul avea dreptate, povestea aceasta ameninţa să se repete la Milano.

— Spuneţi-mi, frate Giovanni, ştiţi de ce maestrul Torriani îmi cere să cercetez acest mesaj?

Secretarul meu, care se aşezase deja la pupitrul de alături şi îşi alunga plictiseala răsfoind un ceaslov ilustrat de curând, mă privi cu o expresie mirată:

— Cum? N-aţi ajuns la sfârşitul scrisorii?

Mi-am aplecat din nou privirea peste ea. În ultimul paragraf, Prevestitorul vorbea despre moartea Beatricei d’Este şi despre cât de mult ar grăbi acest fapt îndeplinirea planului magic al Maurului.

— Nu văd nimic ciudat, dragă Giovannino, am replicat.

— Nu vă miră că citează moartea ducesei în termeni atât de expliciţi?

— Şi de ce ar trebui să mă mire?

Părintele Gozzoli bufni:

— Pentru că Prevestitorul a datat şi a trimis această scrisoare pe 30 decembrie. Cu două zile înainte de naşterea nereuşită a

doamnei Beatrice.

5

— Îmi juraţi, deci, că aţi ascuns un secret în acest zid?

Marco d'Oggiono se scărpina în bărbie, perplex, în timp ce arunca o altă privire picturii murale. Leonardo da Vinci se amuza cu acele jocuri. Când se afla în toane bune, şi în ziua aceea era, cu greu îl puteai descoperi în el pe faimosul pictor, inventatorul, meşterul de instrumente muzicale şi inginerul preferat al Maurului, aplaudat de jumătate din Italia. În acea dimineaţă rece, maestrul avea o privire de ştrengar. Chiar dacă îi tulburase pe călugări, se folosise de liniştea încordată care domnea în Milano, după moartea prinţesei, ca să-şi examineze opera din sala de mese a fraţilor dominicani. Stătea acolo sus, satisfăcut, între apostoli, căţărat pe o schelă de şase metri înălţime şi sărind din scândură în scândură ca un băietan.

— Sigur că există un secret! ţipă. Râsul său molipsitor răsuna sub bolţile goale din „Santa Maria delle Grazie".

— Nu trebuie decât să-mi priviţi cu atenţie opera şi să ţineţi seama de numere. Număraţi! Număraţi! râse.

— Dar, maestre…

— E în regulă, dădu Leonardo din cap, condescendent, lungind ultima silabă în semn de protest. Văd că îmi va fi greu să te învăţ. De ce nu iei Biblia de acolo, de jos, de lângă cutia cu pensule, ca să citeşti capitolul al treisprezecelea din Ioan, începând cu versetul douăzeci şi unu? Poate aşa o să te dumireşti.

Marco, unul dintre tinerii şi chipeşii discipoli ai toscanului, alergă în căutarea cărţii sfinte. O luă de pe analogul aşezat în colţ, lângă uşă, şi o cântări. Avea, probabil, mai multe livre. Marco răsfoi cu dificultate acel exemplar tipărit la Veneţia, legat în piele neagră şi lucrat în aramă, până când Evanghelia după

Ioan se deschise în faţa sa. Era o ediţie frumoasă, cu gravuri florale la începutul paginii încărcate de litere gotice mari şi negre.

— „Isus, zicând acestea, începu el să recite, S-a tulburat cu duhul şi a mărturisit şi a zis: «Adevărat, adevărat zic vouă că unul dintre voi mă va vinde». Deci ucenicii se uitau unii la alţii, nepricepând despre cine se vorbeşte. Iar unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Isus, era rezemat la pieptul lui Iisus. Deci Simon Petru i-a făcut semn acestuia şi i-a zis: «întreabă cine este cel despre care se vorbeşte»”.

— Gata! Ajunge! tună Leonardo de pe schelă. Acum uită-te aici şi spune-mi: încă nu-mi înţelegi secretul?

Ucenicul dădu din cap că nu. Marco ştia că maestrul avea deja pregătit vreun truc.

— Maestre Leonardo, îi spuse pe un ton de reproş sincer, ştiu că lucraţi la acest pasaj evanghelic. Nu-mi descoperiţi nimic nou trimiţându-mă să citesc Biblia. Ce vreau eu este să ştiu adevărul.

— Adevărul? Ce adevăr, Marco?

— Prin oraş se zvoneşte că întârziaţi terminarea acestei opere pentru că doriţi să ascundeţi ceva important în ea. Aţi respins tehnica de frescă, în favoarea uneia mai noi şi mai lente. De ce? Să vă spun eu: pentru că astfel vă puteţi gândi mai bine la ceea ce vreţi să transmiteţi.

Leonardo nici nu clipi.

— Vă cunosc înclinaţia către mistere, maestre, vreau şi eu, la rându-mi, să le aflu pe toate...! Trei ani lângă domnia voastră, pregătind amestecuri şi ajutându-vă cu schiţe şi cartoane, cred că ar trebui să-mi dea un oarecare avantaj asupra celor de afară, nu?

— Bine, bine, dar cine spune toate astea, aş putea să ştiu?

— Cine, maestre? Toţi! Până şi călugării din această sfântă casă îi opresc deseori pe ucenicii voştri şi-i iscodesc!

— Şi ce comentează, Marco? tună el din nou, de sus, din ce în ce mai amuzat.

— Ba că cei Doisprezece ai voştri nu sunt adevărate portrete ale apostolilor, cum i-ar picta fra Filippo Lippi sau Crivelli, ba că reflectă cele douăsprezece constelaţii ale zodiacului, ba că aţi ascuns în gesturile mâinilor lor notele uneia dintre partiturile domniei voastre, dedicate Maurului... Spun de toate, maestre.

— Şi tu?

— Eu?

— Da, da, tu. Încă un zâmbet îi lumină din nou chipul lui Leonardo. Avându-mă atât de aproape, lucrând zi de zi într-o sală atât de magnifică, la ce concluzie ai ajuns?

Marco ridică privirea spre peretele la care toscanul făcea anumite retuşuri, cu o pensulă foarte fină. Zidul de nord cuprindea reprezentarea celei mai extraordinare Cine Pascale pe care o văzuse vreodată. Acolo se afla Isus, în carne şi oase, chiar în centrul compoziţiei. Avea privirea molatică şi braţele întinse, ca şi cum ar fi cercetat cu coada ochiului reacţiile discipolilor Săi la ceea ce tocmai le spusese. Lângă El stătea Ioan, cel iubit, care îl asculta pe Petru murmurând. Dacă şi-ar ascuţi simţurile, ar putea aproape să-i vadă mişcându-şi buzele. Erau atât de reali!

Dar Ioan nu-şi sprijinea umărul de maestru, cum spunea Evanghelia. Dădea chiar impresia că nu o făcuse niciodată. De cealaltă parte a lui Christos, Filip, uriaşul, stătea în picioare, strângându-şi mâinile la piept. Părea să-l întrebe pe Mesia: „Oare sunt eu trădătorul, Doamne?” Sau Iacob cel Mare, care scotea pieptul înainte ca un oştean, jurând credinţă veşnică. „Nimeni nu-ţi va face rău atâta vreme cât eu voi fi pe aproape”, se împăuna.

— Ei bine, Marco? încă n-ai spus nimic.

— Nu ştiu, maestre... ezită. Opera aceasta a domniei voastre are ceva ce mă zăpăceşte. Este atât de, atât de...

— Atât de... ?

— Atât de apropiată, atât de umană, încât mă lasă fără cuvinte.

— Bine! aplaudă Leonardo, ştergându-şi mâinile cu şorţul. Vezi? Fără să vrei, deja eşti mai aproape de secretul meu.

— Nu vă înţeleg, maestre.

— Poate că nu vei putea niciodată, surâse Leonardo. Dar ascultă ce-ţi voi spune: totul în natură tăinuieşte un mister. Păsările ne ascund secretul zborului, apa ţine bine la păstrare explicaţia forţei sale... Iar dacă am reuşi să facem ca pictura să fie un reflex al naturii, n-ar fi nedrept să nu includem în ea aceeaşi putere de a organiza informaţia? Ori de câte ori admiri o pictură, aminteşte-ţi că pătrunzi în cea mai sublimă dintre arte. Să nu rămâi la suprafaţă: pătrunde în scenă, mişcă-te printre elementele ei, descoperă unghiuri inedite, adulmecă în spatele

ei… şi astfel vei ajunge la adevărata semnificaţie. Dar te previn: e nevoie de curaj pentru asta. Nu de puţine ori, ceea ce aflăm într-o pictură murală, ca aceasta, e foarte departe de ceea ce ne aşteptam să găsim. Să nu zici că nu ţi-am spus.

6

Fra Giovanni îndeplini fără ezitare cea de-a doua parte a misiunii pe care i-o încredinţase maestrul general.

După conversaţia noastră, în care-mi arătase ultima scrisoare a Prevestitorului, reveni la reşedinţa Ordinului, părăsind Betania înainte de răsăritul soarelui. Torriani îi ordonase să se întoarcă şi să-l informeze despre reacţia mea. Voia, mai ales, să ştie ce părere aveam despre zvonurile cu privire la gravele anomalii din lucrările de amenajare a Capelei „Santa Maria delle Grazie”. Secretarul trebuia să-i transmită mesajul meu, scurt şi clar: dacă, în sfârşit, erau luate în serios vechile mele temeri şi li se adăugau ca probabile revelaţiile Prevestitorului, trebuia căutat personajul la Milano şi aflat din sursă directă până unde mergeau proiectele secrete pe care le avea ducele pentru acea mănăstire.

— În special, am insistat pe lângă fra Giovanni, va trebui să examinăm lucrările lui Leonardo da Vinci. În Betania se cunoaşte deja pasiunea sa de a ascunde idei neortodoxe în opere cu aparenţă religioasă. Leonardo a muncit mulţi ani la Florenţa, a ţinut legătura cu urmaşii lui Cosimo cel Bătrân şi, dintre toţi artiştii care lucrează la „Santa Maria”, el ar fi cel mai potrivit să facă parte din planurile Maurului.

Gozzoli adăugă la raportul său către maestrul Torriani adânca mea preocupare: insistam să fie cercetată moartea doamnei Beatrice. Prezicerea atât de precisă a Prevestitorului sugera existenţa vreunui sinistru plan ascuns, poate pus la cale de ducele Ludovic sau de perfizii săi asesori, ca să instaureze o republică păgână în inima Italiei. Cu toate că nu avea prea mult sens ca ducele să pună la cale asasinarea soţiei şi a fiului său nenăscut, gândirea adepţilor ştiinţelor oculte o apuca deseori pe căi neprevăzute. Nu era prima oară când auzeam vorbindu-se

despre necesitatea sacrificării unei persoane importante înainte de începerea unei mari opere. Anticii, aceşti barbari ai Vârstei de Aur, făcuseră de multe ori astfel de sacrificii.

Presupun că hotărârea mea l-a încurajat pe Torriani.

Maestrul general i-a anunţat fratelui Gozzoli intenţiile sale şi, în dimineaţa următoare, cu bruma căzând încă peste Roma, îşi părăsi locuinţa din Mănăstirea „Santa Maria sopra Minerva” hotărât să reteze răul de la rădăcină.

Înfruntând drumurile ninse către Cetatea Eternă, Torriani urcă până la reşedinţa Betaniei călare pe catâr şi ceru să stea de vorbă cu mine, cât mai repede cu putinţă, încă nu ştiu ce termeni a folosit fratele Gozzoli ca să-l informeze despre ideile mele, dar era evident că îl impresionase. Nu-l văzusem niciodată astfel pe maestrul nostru: două pungi învineţite îi cădeau grele pe sub privirea cenuşie, stingând-o; spatele părea că i se surpase sub greutatea unei responsabilităţi ca de plumb, devorându-i puţin câte puţin caracterul vesel şi aplecându-i umerii din ce în ce mai molatici. Torriani, mentor, ghid şi vechi prieten, sorbea ce-i mai rămăsese din viaţă cu urmele decepţiei săpate pe chip. Cu toate acestea, din strălucirea ochilor săi se percepea iminenţa unui subiect urgent.

— Puteţi să-l ajutaţi pe un biet rob al lui Dumnezeu, ud şi bolnav? spuse el de îndată ce mă văzu în atriumul Betaniei.

Aş minţi dacă aş spune că nu m-a surprins să-l găsesc acolo atât de devreme. Urcase singur până la cazemata noastră, cu o pătură peste sutană şi sandalele acoperite cu mai multe piei de iepure. Dacă superiorul Ordinului Sfântului Dominic părăsea astfel reşedinţa noastră şi străbătea Roma, pe vreme rea, pentru a se întâlni cu cel care răspundea de serviciul său de informaţii, chestiunea trebuia să fie foarte gravă. Cu toate că faţa sa sumbră mă invita să intru cât mai repede în subiect, n-am îndrăznit să-l întreb nimic. Am aşteptat să-şi scoată hainele şi să termine cupa de vin cald pe care i-o oferisem. Am urcat apoi în mica mea mansardă, o încăpere întunecată, plină de cutii şi manuscrise, de unde se vedea întreaga Romă. Nici nu se închise bine uşa, că părintele Torriani îmi confirmă temerile:

— Sigur că am venit din cauza nenorocitelor ăstora de scrisori! protestă, ridicând din sprâncenele albe. Iar domnia voastră mă întrebaţi cine cred că este autorul? Tocmai domnia voastră,

părinte Leyre?

Torriani respiră adânc. Firea sa slăbită lupta să se încălzească, în timp ce vinul îl întărea puţin câte puţin. Afară viforniţa se înteţea deasupra văii.

— Părerea mea, continuă el, este că omul nostru trebuie să fie cineva de la curtea ducelui sau, dacă nu, vreun frate din noua Mănăstire „Santa Maria delle Grazie”. E vorba despre o persoană care ne cunoaşte bine obiceiurile şi care ştie cui îi adresează scrisorile. Şi totuşi…

— Totuşi?

— Să vedeţi, părinte Leyre: de când am citit scrisoarea pe care v-am trimis-o ieri, abia am putut dormi. Afară există cineva care ne previne asupra unei grave trădări împotriva Bisericii. Problema e foarte serioasă, mai ales dacă, după cum mă tem, informatorul nostru provine din comunitatea de la „Santa Maria”…

— Credeţi că Prevestitorul este un dominican, părinte?

— Sunt aproape sigur. Cineva din interior, martor al înaintării Maurului, care nu îndrăzneşte să-l denunţe de teama represaliilor.

— Presupun că aţi cercetat deja vieţile acelor călugări, în căutarea candidatului domniei voastre. Greşesc?

Torriani zâmbi satisfăcut:

— Pe toate. Fără excepţie. Majoritatea provin din bune familii lombarde. Sunt credincioşi Maurului şi Bisericii, oameni puţin înclinaţi către fantezii sau conspiraţii. Buni dominicani, într-un cuvânt. Nu pot să-mi imaginez cine poate fi Prevestitorul.

— În cazul în care este vreunul dintre ei.

— Desigur.

— Permiteţi-mi să vă amintesc, maestre Torriani, că Lombardia a fost întotdeauna un pământ al ereziilor…

Generalul Ordinului, înfrigurat, îşi stăpâni un strănut înainte să răspundă:

— Asta s-a întâmplat cu mult timp în urmă, părinte. Demult. De mai bine de două sute de ani, nu a mai rămas, în zonă nici urmă din erezia catară. E adevărat că blestemaţii aceia care l-au inspirat pe iubitul nostru sfânt Dominic la constituirea Sfântei

Inchiziţii s-au refugiat acolo după cruciada albigenzilor,[2] însă au murit cu toţii înainte să poată molipsi pe cineva cu ideile lor.

— Şi totuşi, se poate ca blasfemia să fi pătruns în gândirea milanezilor. Altfel, de ce ar fi aceştia atât de toleranţi faţă de ideile eretice? Ar accepta oare ducele credinţele păgâne dacă el însuşi n-ar fi crescut într-un mediu predispus la ele? Şi de ce, am urmat, ar trebui să se ascundă un dominican leal Romei în spatele unor mesaje nesemnate dacă nu din cauza propriei implicaţii în erezia pe care o denunţă acum?

— Scorneli, părinte Leyre! Prevestitorul nu este un catar. Mai degrabă, opusul său: se îngrijeşte de menţinerea dreptei credinţe cu mai multă înverşunare decât însuşi inchizitorul general de la Carcassonne.

— În dimineaţa aceasta, înainte de sosirea domniei voastre, am recitit toate scrisorile individului. Iar Prevestitorul are un obiectiv clar, încă de la prima misivă: vrea să trimitem pe cineva care să oprească planurile Maurului la „Santa Mana delle Grazie”. Ca şi cum tot ceea ce ar face ducele în restul oraşului, pieţele, canalele pentru navigaţia interioară, ecluzele, nu l-ar interesa… Aceasta vine în sprijinul ipotezei domniei voastre.

Torriani aprobă mulţumit.

— Dar, maestre, l-am contrazis, înainte de a acţiona ar trebui să vedem dacă nu cumva cererea lui nu ascunde vreo capcană.

— Cum? Aţi vrea să-l lăsăm singur pe Prevestitor, în ciuda dovezilor pe care ni le-a oferit? Chiar domnia voastră denunţaţi de câtva timp devierile religioase ale fostei soţii a Maurului!

— Tocmai. Această familie este vicleană. Nu va fi uşor să găsim argumente împotriva ei. Vreau să spun că trebuie să fim foarte prudenţi, pentru a nu face vreun pas greşit.

— Nu, părinte, nici vorbă de aşa ceva. Acest om, fie el cine-o fi, ne cere ajutorul şi nu putem să i-l refuzăm mult timp. În plus, ştiţi că prin cardinalul Ascanio, fratele ducelui, am verificat până şi cel mai mic detaliu din rapoartele sale. Şi credeţi-mă: toate sunt

---

[2] În 1208, Papa Inocenţiu al III-lea a ordonat anihilarea ereziei catare, înfiinţând o forţă militară pentru exterminarea ereticilor din Languedoc-ul francez. Chiar dacă se ştie că, în 1244, ultimii eretici dispăruseră deja, la Montségur, mulţi istorici avertizează asupra faptului că familii întregi de „oameni buni” s-au refugiat în Lombardia, în apropierea actualului Milano, unde au trăit mult timp, feriţi de urmărirea Romei şi perseverând în credinţa lor originară.

exacte.

— „Exacte”, am repetat, în timp ce încercam să-mi limpezesc ideile. Ştiţi? Cred că ce mă surprinde cel mai mult în treaba aceasta este schimbarea atitudinii domniei voastre, maestre Torriani.

— Nu mi-o puteţi reproşa, protestă, el. Am clasat scrisorile Prevestitorului atâta timp cât n-am avut dovezi solide care să le sprijine. Dacă nu le-aş fi crezut, le-aş fi distrus, nu vi se pare?

— Atunci, maestre, dacă informatorul nostru are dreptate, dacă într-adevăr este un dominican îngrijorat de viitorul noii sale mănăstiri, de ce credeţi că-şi ascunde identitatea atunci când vă scrie?

Fratele Gioacchino ridică din umeri, răspunzându-mi cu o expresie intrigată:

— Bine-ar fi să ştiu de ce, părinte Leyre. Îmi dă de gândit. Cu cât petrec mai mult timp fără răspunsuri, cu atât mă incomodează mai tare chestiunea aceasta. Avem multe fronturi deschise acum, iar a provoca încă o rană în sânul Bisericii înseamnă a-i produce o vărsare de sânge fără leac. De aceea, a sosit timpul să acţionăm. Nu ne putem permite să se repete la Milano ceea ce s-a întâmplat la Florenţa. Ar fi un dezastru!

„Încă o rană”. Ezitam să deschid discuţia, dar tăcerea lui Torriani nu mi-a dat de ales:

— Presupun că vă referiţi la părintele Savonarola…

— La cine altcineva? Bătrânul trase aer în piept înainte să continue. Sfântului Părinte i s-a sfârşit răbdarea şi se gândeşte să-l excomunice. Predicile sale împotriva opulenţei Papei cresc în agresivitate; culmea, profeţiile sale despre sfârşitul casei de Medici s-au împlinit, iar acum, urmat de o mulţime de adepţi, anunţă mari pedepse cereşti împotriva Statelor pontificale. Zice că Roma trebuie să sufere ca să-şi spele păcatele; şi se bucură pentru asta, blestematul. Şi ştiţi ce-i mai rău? Că are din ce în ce mai mulţi discipoli. Dacă, printr-o întâmplare, ducele de Milano s-ar alătura acestei idei a decăderii, nimeni n-ar mai putea să oprească compromiterea reputaţiei noastre…

M-am închinat, confuz, dinaintea funestului tablou schiţat de maestrul general.

Pe atunci, Girolamo Savonarola era marea problemă a lui Torriani. O ştia Roma întreagă. Toată lumea vorbea despre el.

Cititor insistent al Apocalipsei, acest dominican cu verb strălucitor şi mare putere de seducţie tocmai instaurase o republică teocratică la Florenţa, ca să umple golul lăsat de fuga familiei de Medici. Din noua sa strană, predica împotriva exceselor lui Alexandru al VI-lea. Savonarola era un nebun sau, poate mai rău, un temerar. Nu asculta chemările la ordine primite de la superiorii săi şi ignora în mod deliberat legislaţia canonică. Acele *Dictants Papae,* care din secolul al XI-lea scuteau Pontiful şi curia de posibilitatea oricărei greşeli, nu-l interesau şi, înfruntând chiar sentinţa a nouăsprezecea („Nimeni nu-l poate judeca pe papă”), striga din altar că trebuia să fie oprit, în numele lui Dumnezeu.

Maestrul nostru general era disperat. Nu numai că nu fusese în stare să stăvilească setea de grandoare a acelui exaltat, dar atitudinea lui Savonarola compromitea întregul ordin dinaintea Sfinţiei Sale. Revoltatul, orgolios ca Samson în faţa filistenilor, respinsese pălăria de cardinal pe care i-o oferiseră ca să-i reducă la tăcere criticile şi refuzase chiar să-şi părăsească tribuna din mănăstirea florentină „San Marco”, motivând că avea de îndeplinit o misiune divină mai importantă. Acesta şi nu altul era motivul pentru care părintele Torriani nu dorea să fie pusă la îndoială credinţa predicatorilor dominicani de la Milano. Dacă Prevestitorul ar fi dominican şi ar avea dreptate, avertizând despre planurile păgâne ale Maurului în noua noastră Casă din oraş, Ordinul ar fi pus din nou sub semnul îndoielii.

— Am luat o hotărâre, frate, declară maestrul general foarte serios, după ce medită un moment. Trebuie să alungăm orice umbră de bănuială din lucrările de la „Santa Maria delle Grazie”, apelând la forţa Sfântului Oficiu, dacă va fi necesar.

— *Pater!* Nu vă gândiţi cumva să-l judecaţi pe ducele de Milano? am întrebat alarmat.

— Doar dacă este necesar. Ştiţi deja că nimic nu le place mai mult principilor seculari decât să descopere slăbiciunile Bisericii şi să le folosească împotriva noastră. Încă un scandal precum cel al lui Savonarola şi Casa noastră ar fi compromisă dinaintea Statelor pontificale. Înţelegeţi?

— Şi cum vă gândiţi, dacă pot întreba, să ajungeţi până la Prevestitor, să-i verificaţi afirmaţiile şi să strângeţi informaţiile trebuitoare judecăţii fără să-i treziţi bănuielile?

— Am reflectat mult la asta, dragul meu părinte Augustin, adulmecă el enigmatic. Ştiţi mai bine decât mine că dacă l-am trimite înainte de vreme pe unul dintre inchizitorii noştri tribunalul din Milano ar pune prea multe întrebări şi s-ar risipi discreţia cerută de caz. Iar dacă există un complot atât de îndrăzneţ, toate probele vor fi ascunse cu viclenie de către complicii Maurului.

— Şi atunci?

Torriani deschise uşa mansardei şi coborî scările până la poarta cea mare de la intrare, fără să răspundă. Ieşi în grajd şi-şi căută catârul, dând de înţeles că acea întrunire urgentă a luat sfârşit. Afară viforniţa continua să se înteţească.

— Spuneţi-mi, ce vă gândiţi să faceţi? am repetat.

— Maurul a anunţat că peste zece zile se vor desfăşura funeraliile oficiale pentru ducesă, răspunse el în sfârşit. La Milano vor sosi solii de peste tot şi atunci ne va fi uşor să ne infiltrăm în „Santa Maria” pentru cercetările corespunzătoare şi găsirea Prevestitorului. Totuşi, adăugă el, nu putem să trimitem un credincios oarecare. Trebuie să fie cineva cu gândirea formată, care să cunoască legile, ereziile şi codurile secrete. Misiunea sa va fi să-i întâlnească pe Prevestitor, să confirme rând pe rând toate acuzaţiile sale şi să oprească erezia. Şi trebuie să fie cineva din această Casă. Din Betania.

Maestrul aruncă o privire încruntată drumuşorului pe care era gata să o apuce. Cu puţin noroc, i-ar trebui o oră ca să-l parcurgă şi, dacă nu alunecă din şa pe vreun gheţuş, ar ajunge acasă la căldura prânzului.

— Omul de care avem nevoie, spuse el ca şi cum ar fi anunţat ceva important, sunteţi domnia voastră, părinte Leyre. Nimeni n-ar rezolva mai bine această problemă.

— Eu? am zis perplex. Îmi pronunţase numele cu o delectare morbidă, în timp ce scotocea după ceva la oblâncul şeii. Dar domnia voastră ştiţi că aici am de lucru, am obligaţii…

— Niciuna ca aceasta!

Şi scoţând un vraf gros de hârtii, legate cu sigiliul său personal, mi le întinse cu un ultim ordin:

— Veţi pleca îndată spre Milano. Chiar astăzi, dacă se poate. Şi cu acestea, spuse privind teancul de documente pe care le ţineam deja în mâini îl veţi identifica pe informatorul nostru, veţi

afla cât adevăr se ascunde în acest nou pericol şi veţi încerca să-i aflaţi leacul.

Maestrul îmi arătă primul pergament din pachet. În el, cu caractere mari, scrise cu cerneală roşie, se putea citi ghicitoarea ce conţinea semnătura informatorului nostru. O văzusem de multe ori, încheia fiecare dintre scrisorile Prevestitorului, dar până atunci nu-i dădusem atenţie.

Vederea începu să mi se înceţoşeze, coborând deasupra acelor şapte rânduri. Am simţit că deveniseră grija mea de căpătâi.

Spuneau:

Oculos ėjus ḋinumera inumera, ėjus

ṡed noli voltum ȧdspicere.

In latere nominis

mei notam rinvenies.

Contemplari et contemplata

aliis ṫradere.

Veritas[3]

[3] Din limba latină: „Numără-i ochii, dar nu-i privi chipul./Cifra numelui meu/o vei găsi în coasta sa./Să contemplăm şi să dăm altora/rezultatul contemplaţiei noastre. /Adevăr”.

7

Bineînţeles că m-am supus. Ce altceva puteam să fac?

Am ajuns la Milano după noaptea de Bobotează. În acea dimineaţă de sâmbătă, zăpada mă orbea cu strălucirea ei, iar aerul curat îmi răcea, fără milă, măruntaiele. Ca să ajung la destinaţie, a trebuit să călăresc aproape fără oprire timp de trei zile, dormind câte trei sau patru ore în hanuri mizerabile, înţepenit şi ud, în miezul celei mai crunte ierni pe care mi-o puteam aminti. Dar nimic nu mai conta. Milano, capitala Lombardiei, cuibul intrigilor de curte şi al disputelor teritoriale cu Franţa şi comitatele vecine, despre care citisem atâtea, se întindea la picioarele mele.

Peisajul era impresionant. Oraşul familiei Sforza, cel mai mare din sudul Alpilor, se desfăşura pe un teritoriu de două ori mai întins decât Roma; opt porţi mari flancau un zid de nepătruns care înconjura oraşul construit după un plan circular. Văzut din cer, avea, probabil, forma unui scut gigantic. Totuşi, nu apărarea lui m-a impresionat, ci faptul că era un burg nou, curat, care transmitea o intensă senzaţie de ordine. Cetăţenii nu urinau la fiecare colţ ca la Roma, iar prostituatele nu-i asaltau pe trecători oferindu-se. Aici, fiecare colţ, fiecare casă, fiecare edificiu public păreau gândite cu un scop suprem. Chiar şi orgolioasa lui catedrală, cu aspect firav şi scheletic, opusă în întregime coloşilor masivi din sudul Italiei, îşi vărsa influenţele binefăcătoare asupra văii. Văzut de pe dealuri, Milano părea ultimul colţ din lume în care puteau prinde rădăcini dezordinea şi păcatul.

Cu puţin înainte de a ajunge la Porta Ticinese, cel mai nobil acces la această urbe, un neguţător amabil se oferi să mă însoţească până la Turnul Filarete, intrarea principală în

fortăreaţa Maurului. Situat la unul dintre capetele scutului urban, castelul Sforza părea o replică în miniatură a zidurilor cetăţii. Neguţătorul a râs când mi-a văzut expresia mirată. Mi-a spus că era tăbăcar din Cremona, un bun catolic ce m-ar însoţi cu plăcere până în interiorul fortăreţei în schimbul unei binecuvântări pentru el şi familia sa. Am acceptat târgul.

Omul cel săritor mă lăsă în faţa castelului ducelui, chiar la ora a treia a amiezii. Era un loc mult mai impunător decât mă aşteptasem. Flamuri cu teribilul blazon al familiei Sforza – un fel de şarpe uriaş devorând un biet nenorocit – cădeau de pe creneluri. Benzi albastre fluturau în vânt, în timp ce o jumătate de duzină de coşuri enorme, înfipte undeva în fortăreaţă, scoteau mari fuioare de fum negru şi gros. Intrarea Filarete era un ameninţător grilaj cu ţepi şi două obloane de bronz ţintuite, răsucite. O păzeau nu mai puţin de cincisprezece oameni, împungând cu lăncile sacii de cereale pe care căruţaşii voiau să le descarce aproape de bucătărie.

Unul dintre acei soldaţi îmi arătă drumul. O dată pătruns în fortăreaţă, a trebuit să mă îndrept către capătul de vest al turnului şi să întreb de zona de primire a vizitelor şi despre „biroul de doliu” care fusese amenajat pentru întâmpinarea soliilor ce vor sosi la funeraliile pentru donna Beatrice. Binefăcătorul meu din Cremona mă prevenise deja că întregul oraş se va opri când va veni clipa. De fapt, nici la ora aceea nu se vedea prea multă mişcare. M-a surprins faptul că secretarul Maurului, un curtezan subţirel cu un chip fără expresie, a venit de îndată să mă întâmpine. Şi-a cerut scuze pentru că nu-l putea conduce pe acest slujitor al lui Dumnezeu până la domnul său. Chiar şi aşa, îmi cercetă sceptic scrisoarea de prezentare, verifică autenticitatea sigiliului papal şi mi-o înapoie cu un gest dezolat.

— Îmi pare rău, părinte Leyre, se scuză Marchesino Stanga, căci aşa se numea secretarul. Trebuie să înţelegeţi că stăpânul meu nu primeşte pe nimeni de la moartea soţiei sale. Presupun că vă daţi seama de momentele grele prin care trecem şi de nevoia ducelui de a fi singur.

— Desigur, am aprobat cu prefăcută politeţe.

— Totuşi, adăugă el, când va trece doliul, îl voi înştiinţa despre prezenţa domniei voastre în oraş.

Mi-ar fi plăcut să pot privi în ochii Maurului şi să deduc, ca în

atâtea interogatorii la care am asistat, dacă ascundeau sau nu sinistrele umbre ale ereziei sau crimei. Dar acel funcţionar, cu pieptar de catifea şi pălărie stacojie garnisită cu blănuri, care-mi vorbea cu aere de meschină superioritate, era hotărât să mă împiedice:

— Nici măcar nu vă putem găzdui, după cum ne este obiceiul, spuse el sec. Castelul este închis şi nu primim oaspeţi. Vă cer, părinte, să vă rugaţi pentru sufletul ducesei şi să vă întoarceţi după funeralii. Atunci vă vom trata după cum meritaţi.

— *Requiescat in pace,* am murmurat închinându-mă. Aşa voi face. Mă voi ruga şi pentru domnia voastră.

Am avut o senzaţie ciudată. Fără posibilitatea de a mă instala aproape de duce şi de familia sa, dând greş în planul de a hoinări în voie prin castel, primele mele cercetări se năruiau. Trebuia să obţin un adăpost discret, care să-mi garanteze o anumită atmosferă de studiu. Cu documentele lui Torriani arzându-mi traista, voi avea nevoie de calm, de trei feluri calde de mâncare pe zi şi de o bună doză de noroc pentru a reuşi să descifrez secretul. Nu era prudent ca un călugăr să caute adăpost între mireni, astfel că în curând opţiunile mele se reduseră la două: ori mă duceam să locuiesc la veterana mănăstire de la San Eustorgio, ori la cea nouă de la Santa Maria delle Grazie, unde posibilitatea de a mă întâlni cu Prevestitorul îmi exalta imaginaţia. Mai târziu, cu un acoperiş deasupra capului, aveam timp să mă cufund în cifrul pe care maestrul Torriani mi-l dăduse în Betania.

Recunosc că Divina Providenţă a făcut o treabă exemplară. San Eustorgio se dovedi curând cea mai proastă dintre variante. Situată foarte aproape de catedrală, în apropierea pieţei de mărfuri, era mereu plină de curioşi care n-ar fi întârziat să se întrebe ce fel de treabă îl reţinea acolo pe un inchizitor roman. Cu toate că poziţia ei mi-ar fi dat o anumită perspectivă asupra treburilor Prevestitorului, scutindu-mă de riscul de a mă întâlni faţă în faţă cu el fără să-l cunosc, ştiam de asemenea că îmi oferea mai multe inconveniente decât avantaje.

În ceea ce priveşte alternativa de la Santa Maria delle Grazie, în afară de a fi constituit presupusul refugiu al obiectivului meu, mai prezenta doar un mic, dar uşor de rezolvat inconvenient: acolo urmau să se oficieze slujbele populare pentru donna

Beatrice. Biserica sa, pe care Bramante o reformase de curând, era gata să devină centrul tuturor privirilor.

În schimb, „Santa Maria” dispunea de tot ce aveam nevoie. Biblioteca bogată, situată la al doilea etaj al unor edificii care dădeau spre aşa-numita Galerie a Morţilor, păstra opere din Suetoniu, Filostrat, Plotin, Xenofon şi chiar câteva dintre cărţile lui Cosimo cel Bătrân. Era aproape de fortăreaţa ducelui şi nu prea departe de Porta Vercellina. Se bucura de o bucătărie excelentă, un cuptor grozav pentru cocături, fântână, grădină, croitorie şi spital. Şi toate acele avantaje păleau dinaintea unuia singur: dacă maestrul Torriani nu se înşela, poate că Prevestitorul mi se va prezenta pe coridoare, fără să mai fie nevoie să rezolv nicio ghicitoare.

Am fost naiv.

Cu excepţia acestui aspect concret, Providenţa şi-a făcut bine treaba: în „Santa Maria” mai era o singură chilie liberă, care mi-a fost încredinţată de îndată. Era o cămăruţă de trei paşi pe doi, o tăblie de scânduri, fără saltea, şi o masă mică, pusă sub o biată ferestruică ce dădea în strada Magenta. Călugării nu m-au iscodit. Mi-au cercetat acreditările cu privirea neîncrezătoare a secretarului Stanga, dar s-au liniştit după ce i-am asigurat că venisem în casa lor doar în căutare de pace pentru spiritul meu frământat. „Până şi un inchizitor are nevoie de reculegere”, le-am explicat. Şi m-au înţeles.

Mi-au pus doar o condiţie. Paracliserul, un călugăr cu ochi bulbucaţi şi accent ciudat, mă avertiză cu severitate:

— Niciodată să nu intraţi fără învoire în refectoriu. Maestrul Leonardo nu vrea să fie întrerupt de nimeni, iar abatele doreşte să-i facă în toate pe plac. M-aţi înţeles?

Am consimţit.

8

Prima vizită am făcut-o la biblioteca din „Santa Maria”. Simţeam o mare curiozitate. Era aşezată deasupra polemicului şi a acum micşoratului refectoriu pe care Prevestitorul îl transformase în focarul tuturor răutăţilor. Se afla într-o încăpere amplă, cu ferestre dreptunghiulare, traversată de o duzină de mici mese de lectură şi cu un pupitru mare, pentru bibliotecar. Chiar în spatele acestuia, după o uşă groasă, cu lacăt, se păstrau cărţile. Cel mai mult mi-a atras atenţia sistemul de încălzire: un cazan aşezat la etajul inferior transmitea vapori de apă unor conducte de aramă care încălzeau pardoseala.

— Nu-i pentru cititori, se grăbi să-mi explice călugărul bibliotecar văzându-mă adulmecând cu interes acel dispozitiv ingenios. E pentru cărţi. Păstrăm cărţi mult prea valoroase pentru a lăsa frigul să ni le distrugă.

Cred că părintele Alessandro, paznic şi administrator al acelei săli, a fost primul călugăr care nu m-a privit cu suspiciune, ci cu o curiozitate obraznică. Lung şi osos, cu piele albă şi gesturi fine, părea încântat să vadă un chip nou pe domeniile sale.

— Nu vine lume multă pe-aici, admise el. Şi cu atât mai puţin de la Roma!

— Ah… Ştiţi deja că sunt roman?

— Veştile zboară, părinte. „Santa Maria” este o obşte mică încă. Nu cred că la ora aceasta există cineva printre noi care să nu fi aflat despre sosirea unui inchizitor sub acoperişul nostru.

Călugărul îmi făcu cu ochiul, complice.

— Nu mă aflu aici în misiune oficială, am minţit. M-au adus treburi personale.

— Şi ce contează! Inchizitorii sunt oameni cărturari, înclinaţi către studiu. Iar aici, aproape toţi călugării întâmpină greutăţi la

scris sau la citit. Dacă veţi rămâne un timp printre noi, cred că ne vom ţine o bună companie.

Alessandro mi s-a părut simpatic. Avea aproape cincizeci de ani, etala fără complexe un nas încovoiat şi cea mai pronunţată bărbie pe care o văzusem vreodată. Mărul lui Adam lupta să-i iasă din gât. Avea pe masă nişte lentile groase, cu care, pesemne, mărea literele cărţilor, iar mânecile sutanei sale etalau pete întinse de cerneală. Nu m-am arătat de îndată sincer faţă de el – de fapt, încercam să nu-l privesc prea mult, ca să nu mă hipnotizeze chipul acela rău întocmit –, dar admit totuşi că un curent de afecţiune sinceră circulă imediat între noi. El a fost cel care a insistat să se ocupe de mine pe toată perioada şederii la mănăstire. S-a oferit să-mi arate toate ascunzişurile acelui loc minunat, în care totul părea nou, şi mi-a promis că-mi va veghea liniştea, pentru ca eu să mă pot concentra.

— Dacă exemplul domniei voastre s-ar răspândi şi ar veni mai mulţi călugări în casa noastră pentru studiu, se plânse el ca şi cum n-ar fi putut să-şi ţină gura, am putea să ne convertim repede într-un Studiu General[4], ca cele din Roma, şi cine ştie, poate chiar într-o Universitate…

— Nu vin călugări să studieze aici?

— Foarte puţini, dacă ne gândim la tot ce le-ar putea oferi locul acesta. Chiar dacă vi se pare modestă, biblioteca noastră adăposteşte una dintre cele mai importante colecţii de texte vechi din Ducat.

— Ah, da?

— Să mă iertaţi dacă păcătuiesc prin lipsă de modestie, dar muncesc de multă vreme aici. Poate că unui roman cult, ca domnia voastră, i se pare un lucru neînsemnat alături de Biblioteca Vaticană, dar credeţi-mă când vă spun că strângem aici texte pe care nici bibliotecarii Papei nu şi le imaginează…

— Atunci, am spus politicos, va fi un privilegiu să le pot consulta.

Fra Alessandro îşi înclină capul, ca şi cum ar fi acceptat elogiul, în timp ce îşi răvăşea hârtiile căutând ceva important.

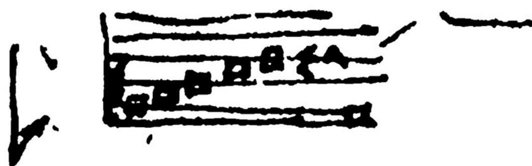
— Înainte aş avea nevoie de o mică favoare, râse el printre

---

[4] Centre de învăţământ dominicane în care se ţineau cursuri de teologie sau celebrele *Trivium* (gramatică, retorică şi dialectică) şi *Quadrivium* (aritmetică, geometrie, astronomie şi muzică).

dinţi. De fapt, mi-aţi căzut din cer. Pentru cineva ca domnia voastră, versat în descifrarea mesajelor pentru Secretariatul de Cifruri, o ghicitoare ca aceasta ar fi o nimica toată.

Dominicanul îmi întinse o bucăţică de hârtie cu ceva mâzgălit pe dos. Era un desen simplu. Un portativ grosolan, întrerupt de o notă fără legătură („za") şi de un cârlig. Arăta cam aşa:

— Ei?, întrebă el nerăbdător. O înţelegeţi? De trei zile tot încerc degeaba.

— Şi ce se presupune că trebuie să găsiţi aici?

— O frază în limba romanică.

Am privit cu atenţie ghicitoarea, fără să ajung să-i intuiesc semnificaţia. Era evident că secretul stătea în acel „za", care nu avea ce să caute acolo. Elementele exterioare dădeau întotdeauna rezolvarea, însă cârligul? Am ordonat în minte acele elemente începând cu lectura portativului şi am surâs amuzat.

— Este o frază, într-adevăr, am spus într-un sfârşit. Şi foarte uşoară.

— Uşoară?

— Ajunge să ştiţi să citiţi, frate Alessandro. Să vedeţi: dacă plecaţi de la traducerea cârligului în romanică, adică „amo", restul desenului capătă sens de îndată.

— Nu înţeleg.

— E simplu. Citiţi „amo" şi apoi notele.

Călugărul, cu îndoială, îşi trecu degetele peste desen:

— „L'amo… re… mi… fa… sol… la… za… re… *L'amore mi fa sollazare!*[5]" săltă el. Acest Leonardo este un hoţoman! O să vadă el când îl voi găsi! Să se joace cu notele muzicale… *Maledetto.*

— Leonardo?

Numai pronunţarea acelui nume m-a readus la realitate. Mă îndreptasem către bibliotecă, în căutare de refugiu pentru descifrarea enigmei Prevestitorului. Un cifru care, dacă nu greşeam, era foarte legat de Leonardo, de refectoriul interzis şi de opera pe care el o executa.

[5] „Amorul îmi produce plăcere".

— Ah! exclamă bibliotecarul, încă în euforia descoperirii. Încă nu-l cunoaşteţi?

Am dat din cap că nu.

— Este un alt iubitor de ghicitori. Pe noi, călugării din „Santa Maria”, ne provoacă în fiecare săptămână cu câte una. Aceasta a fost dintre cele mai grele...

— Leonardo da Vinci?

— Cine, dacă nu el?

— Am crezut..., am spus ezitând, că nu vorbea prea mult cu călugării.

— Doar când lucrează. Dar cum locuieşte aici, aproape, trece des să-şi supravegheze opera şi glumeşte cu noi prin mănăstire. Îl încântă sensurile duble, echivoce, ne face să râdem cu găselniţele lui.

„Sensurile duble.”

Departe de a mă amuza, faptul acela mă nelinişti. Mă aflam acolo ca să descifrez un mesaj ce-i înşelase pe toţi specialiştii din Betania. Un text cu totul diferit de fraza aceea şugubeaţă deghizată de Leonardo într-un portativ. De rezolvarea lui depindeau mai multe probleme de stat. Cum puteam pierde timpul cu trăncăneala aceea fără importanţă?

— Cel puţin, am spus tăios, prietenul vostru Leonardo şi cu mine avem ceva în comun: ne place să lucrăm în singurătate. Mi-aţi putea lăsa un pupitru şi să vă îngrijiţi ca nimeni să nu mă deranjeze?

Fratele Alessandro înţelese de îndată că nu-i ceream o favoare. Îşi şterse surâsul victorios de pe faţa ascuţită şi consimţi ascultător.

— Rămâneţi aici. Nimeni nu vă va întrerupe studiul.

În acea după-amiază, bibliotecarul se ţinu de cuvânt.

Orele petrecute în faţa celor şapte versuri încredinţate de maestrul Torriani, în Betania, au fost unele dintre cele mai singuratice ceasuri trăite la Milano. Înţelegeam că munca aceea le cerea, ca nicio altă activitate cu care mă confruntasem înainte. Am citit din nou:

Oculos ėjus ḋinumera inumera, ėjus

ṡed noli voltum ȧdspicere.

In latere nominis

mei notam rinvenies.

Contemplari et contemplata

aliis tradere.

Veritas

Totul avea să fie meritul răbdării.

Aşa cum învăţasem în atelierele din Betania, am aplicat acelui galimatias tehnicile admirabilului părinte Leon Battista Alberti. Pe părintele Alberti l-ar fi încântat provocarea mea: nu trebuia numai să descifrez un mesaj ascuns într-un text obişnuit, ci şi să fiu condus, probabil, de acesta la o operă de artă ce ascundea un mister deosebit. El fusese primul înţelept care scrisese despre perspectivă, era un iubitor de artă, poet, filozof, compusese un cântec funebru pentru câinele său şi proiectase *fontanna* da Trevi din Roma. Admirabilul nostru doctor, pe care Dumnezeu l-a luat prea devreme în ceruri, spunea că, pentru a rezolva orice enigmă, indiferent de soiul sau originea ei, trebuia să mergi de la evidenţă spre latenţă. Aceasta însemna să separi întâi sensul prim, acel „za", ca să-i cauţi apoi sensul ocult. Şi enunţase o altă lege utilă: enigmele se rezolvă întotdeauna fără grabă, acordând atenţie celor mai mici amănunte şi lăsându-le să se sedimenteze în memorie.

În acest caz, evidenţa dovedea că versurile încifrau un nume. Torriani era sigur, iar eu, pe măsură ce le citeam, de asemenea. Amândoi credeam că Prevestitorul dăduse această pistă sperând ca Secretariatul de Cifruri să o dezlege şi să poată lua legătura cu el, astfel că trebuia să existe un procedeu de lectură clar. Desigur, dacă anonimul nostru confident era atât de precaut pe cât părea, numai ochii unui bun observator l-ar putea identifica.

Altceva mi-a atras atenţia la acel galimatias: numărul şapte. Numerele sunt de obicei importante în soiul acesta de enigme. Poemul era format din şapte rânduri. Metrica stranie, neregulată, trebuia să însemne ceva. Ceva precum cârligul lui Leonardo. Iar dacă acest „ceva" reprezenta identitatea pe care o căutam, textul avertiza că s-ar ajunge la ea numărând ochii cuiva care nu putea fi privit în faţă. Paradoxul mă dezarma totuşi. Cum se

puteau număra ochii cuiva fără să-i priveşti chipul?

Ghicitoarea nu se lăsa descifrată. Ce voia să indice misterioasa aluzie la ochi? Poate ceva asemănător celor şapte ochi ai lui Iahve, descrişi de profetul Zaharia[6], sau celor şapte coarne şi şapte ochi ai mielului decapitat din Apocalipsă[7]? Şi dacă ar fi aşa, ce fel de nume s-ar putea ascunde în spatele unui număr? Fraza centrală este limpede: „Cifra numelui meu o vei afla în coasta sa”. Cifra? Ce cifră? Poate un şapte? Ar putea să se refere la un numeral, al şaptelea? Precum anti-papa Clemente al VII-lea din Avignon, de exemplu? N-am întârziat să renunţ la acea ipoteză. Era puţin probabil ca scribul nostru anonim să fie demn de vreun număr adăugat numelui său. Dar atunci ce? Mai mult: cum trebuia să interpretez strania eroare descoperită în ai şaptelea vers? De ce în loc de *invenies* codificatorul de mesaje scrisese *rinvenies?*

Ciudăţeniile se strângeau grămadă.

Prima mea zi de lucru în Santa Maria mi-a adus doar o certitudine: ultimele două fraze ale semnăturii erau, cu siguranţă, formulele unui dominican. Instinctul nu l-a înşelat pe Torriani. *Contemplari et contemplata aliis tradere* era o frază celebră a Sfântului Toma, aflată în *Suma teologica* şi acceptată ca una dintre maximele cele mai cunoscute ale Ordinului nostru. Dorea să spună: „contemplaţi şi daţi altora rezultatul contemplaţiei voastre”. Cealaltă, „Veritas”, „Adevăr”, pe lângă că era o altă deviză dominicană destul de comună, se afla, de obicei, pe blazoanele noastre. E adevărat că niciodată nu văzusem ambele fraze împreună, dar citite de la cap la coadă păreau a spune că pentru a ajunge la adevăr se cuvine să stai treaz. Cel puţin era un sfat bun. Părintele Alberti l-ar fi aplaudat.

Dar cele două propoziţii anterioare? Ce fel de nume sau de mesaj ascundeau?

---

[6] *Zaharia*, 4, 10.

[7] *Apocalipsa*, 5, 6.

9

— Aţi auzit vorbindu-se despre noul oaspete al Mănăstirii „Santa Maria”?

Leonardo obişnuia să folosească sfârşitul zilei ca să-şi privească *Cina cea de taină.* Soarele asfinţitului transforma figurile aşezate la masă, mai întâi în umbre roşcate, iar apoi, în profiluri întunecate, sinistre. Deseori, sosea la mănăstire doar ca să-şi contemple opera preferată şi să se elibereze de celelalte treburi zilnice. Ducele îl presa să termine colosala statuie ecvestră în onoarea lui Francesco Sforza, un monument ce-l obseda în timpul zilei; totuşi, până şi Maurul era conştient că adevărata pasiune a lui Leonardo se afla în refectoriul din „Santa Maria”. Cei aproape cinci pe nouă metri de pictură în ulei reprezentau opera cea mai mare pe care o începuse vreodată. Numai Dumnezeu ştia când o va termina, dar acest amănunt îl interesa prea puţin pe geniu. Contempla atât de pătruns peisajul magic, încât Marco d’Oggiono, cel mai curios dintre ucenicii toscanului, trebui să repete din nou întrebarea.

— Chiar n-aţi auzit de el?

Maestrul, distrat, făcu semn că nu. Marco îl găsi aşezat pe o ladă de lemn, în mijlocul refectoriului, cu pletele ninse răsfirate, după cum îi era obiceiul, la terminarea lucrului.

— Nu… şovăi el. E cineva interesant, *caro?*

— Este inchizitor, maestre.

— O meserie teribilă, atunci.

— Treaba e că şi el pare interesat de secretele domniei voastre.

Leonardo îşi abătu privirea de la *Cenacolo*[8] şi căută privirea albastră a discipolului său. Avea chipul grav, ca şi cum

[8] Termen colocvial prin care este cunoscută la Milano, *Cina cea de taină.*

apropierea unui membru al Sfântului Oficiu ar fi trezit vreo tainică teamă în sufletul lui.

— Secretele mele? Iar întrebi de ele, Marco? Toate se află aici. Ţi-am spus ieri. La vedere. De mult am învăţat că dacă doreşti să ascunzi ceva de prostia omenească cel mai bun loc este acela în care toată lumea îl poate vedea. Înţelegi asta, nu-i aşa?

Marco dădu din cap, fără să fie prea convins. Buna dispoziţie pe care maestrul o etalase ieri se risipise azi pe de-a-ntregul.

— M-am gândit mult la ce mi-aţi spus, maestre. Şi cred că am mai înţeles ceva din acest loc.

— Într-adevăr?

— În ciuda faptului că lucraţi într-un loc sfinţit şi sub supravegherea slujitorilor Domnului, în *Cina* domniei voastre nu aţi dorit să pictaţi prima slujbă a lui Christos, nu-i aşa?

Sprâncenele blonde şi dese ale maestrului s-au ridicat uimite. Marco d'Oggiono continuă:

— Nu vă prefaceţi surprins. Isus nu ţine pâinea sfinţită în mână, nu instaurează euharistia, iar discipolii lui nici nu beau, nici nu mănâncă. Nici măcar nu primesc binecuvântarea.

— I-auzi, exclamă el. Continuă. Eşti pe drumul bun.

— Ce nu înţeleg, maestre, este de ce aţi pictat nodul acesta uşor de desfăcut în capătul mesei. Vinul şi pâinea figurează în Scripturi; peştele, cu toate că nu-l citează nicio evanghelie, pot să-l înţeleg ca pe un simbol al lui Christos însuşi. Dar cine-a vorbit vreodată de vreun nod în acoperământul banchetului pascal?

Leonardo întinse mâna spre d'Oggiono, chemându-l lângă sine.

— Văd că ai încercat să pătrunzi în interiorul picturii. Asta-i bine.

— Şi cu toate astea, sunt încă departe de secretul domniei voastre, nu-i aşa?

— N-ar trebui să te preocupe ţinta, Marco, ci doar parcurgerea drumului.

Marco deschise ochii uimit.

— M-aţi ascultat, maestre? Nu vă îngrijorează că un inchizitor a sosit la mănăstire şi cutreieră, întrebând de *Cina* voastră?

— Nu.

— Nu? Şi gata?

— Ce vrei să-ţi spun? Am lucruri mai importante de care să mă

ocup. Cum să termin această *Cină* şi… secretul ei. Leonardo îşi frecă barba cu un gest amuzat, înainte de a continua. Ştii, Marco? Când în sfârşit vei descoperi secretul pe care-l pictez şi vei putea să-l citeşti pentru întâia oară, nu-l vei mai putea ignora niciodată. Şi-ai să te întrebi cum ai putut să fii atât de orb. Acestea şi nu altele sunt secretele cel mai bine păstrate. Cele care se află sub nasul nostru şi nu suntem în stare să le vedem.

— Şi cum voi învăţa să vă citesc opera, maestre?

— Urmând exemplul marilor oameni ai timpului. Ca Toscanelli, geograful, care şi-a terminat deja de proiectat enigma sub ochii întregii Florenţe.

Învăţăcelul nu auzise niciodată vorbindu-se despre acest vechi cunoscut al lui Leonardo. În Florenţa îl numeau Fizicianul. Chiar dacă, de ani buni, îşi câştiga existenţa cu hărţile sale, înainte fusese medic şi cititor pasionat al scrierilor lui Marco Polo.

— Dar tu nu ştii nimic despre toate astea, scutură Leonardo din cap. Ca să nu mă mai învinuieşti că nu te învăţ să citeşti un secret, astăzi îţi voi vorbi despre cel pe care l-a lăsat Toscanelli în catedrala din Florenţa.

— Adevărat? îşi ascuţi Marco auzul.

— Când te vei întoarce acolo, să nu scapi din vedere cupola enormă pe care Filippo Brunelleschi a construit-o pentru Dom. Plimbă-te liniştit pe sub ea şi fii atent la micul orificiu din una dintre laturi. În zilele de Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Ioan Evanghelistul, în iunie şi în decembrie, soarele prânzului traversează acest orificiu aflat la mai bine de optzeci de metri înălţime şi luminează o linie de marmură pe care prietenul meu Toscanelli a aşezat-o cu grijă în pardoseală.

— Şi cu ce scop, stăpâne?

— Nu înţelegi? E un calendar. Solstiţiile marcate acolo arată începutul iernii şi al verii. Iulius Cezar a fost primul care şi-a dat seama de asta şi primul care a fixat durata unui an la trei sute şaizeci de zile şi un sfert. El a inventat anul bisect.[9] Şi totul mulţumită observării felului în care înainta soarele pe o linie ca aceea. Toscanelli, deci, s-a hotărât să-i dedice acea invenţie. Ştii cum?

[9] În 1582, pe timpul papei Grigore al XIII-lea, calendarul roman a suferit o drastică schimbare ce a făcut cu putinţă apariţia actualului calendar gregorian.

Marco ridică din umeri.

— Aşezând la capătul meridianului său de marmură, în ordinea aceasta neobişnuită, semnele Capricornului, Scorpionului şi Berbecului.

— Şi ce-au de-a face semnele zodiacului cu omagierea lui Cezar, maestre?

Leonardo surâse.

— Chiar în asta constă secretul. Dacă iei primele două litere ale numelui fiecăruia dintre aceste trei semne şi le respecţi ordinea astfel: ca-es-ar, vei avea numele ascuns pe care-l căutam.

— Ca-es-ar… Limpede ca apa! E perfect!

— Este.

— Ceva asemănător aţi ascuns în *Cenacolo,* maestre?

— Cam aşa. Dar mă îndoiesc că inchizitorul de care ţi-e atât de frică îl va descoperi vreodată.

— Dar…

— Desigur, îl întrerupse Leonardo, nodul este unul dintre multele semne care o însoţesc pe Maria Magdalena. Zilele astea am să-ţi explic.

10

Cred că adormisem peste pupitru.

Când fra Alessandro mă scutură, cam pe la trei dimineaţa, după utrenii, o înţepeneală dureroasă îmi cuprinsese tot corpul.

— Părinte, părinte! îmi suflă bibliotecarul. Vă simţiţi bine?

I-oi fi răspuns ceva, căci, printre zgâlţâituri, bibliotecarul spuse ceva care mă trezi brusc:

— Vorbeaţi în somn! râse el, ca şi cum încă ar fi făcut haz de neputinţa mea de a rezolva enigme. Fra Matteo, nepotul stareţului, v-a auzit bâlbâind nu ştiu ce fraze ciudate în latineşte şi a venit după mine, la biserică. Credea că sunteţi posedat!

Alessandro mă privea, amuzat şi preocupat în acelaşi timp, mişcându-şi nasul încovoiat cu care părea că mă ameninţă.

— E în regulă, m-am scuzat căscând.

— Părinte, lucraţi deja de mult. Abia aţi luat ceva în gură de când aţi sosit şi prea puţin vă e de folos sprijinul meu. Sunteţi sigur că nu vă pot ajuta?

— Nu. Nu e nevoie, credeţi-mă. Neîndemânarea bibliotecarului la hieroglifa cu cârligul nu prevedea un mare ajutor.

— Şi ce însemna *Oculos ejus dinumera?* Aţi repetat mereu această expresie.

— Spuneam asta?

Am îngălbenit.

— Da. Şi nu mai ştiu ce despre un loc numit Betania. Visaţi deseori pasaje din Biblie, pe Lazăr cel înviat şi-aşa ceva? Pentru că Lazăr era din Betania, nu?

Am zâmbit. Ingenuitatea lui fra Alessandro părea fără margini.

— Mă îndoiesc că aţi înţelege, frate.

— Încercaţi, spuse el legănându-se caraghios în ritmul vorbirii. Călugărul se afla la o palmă de mine, păzindu-mă cu interes

crescând, cu acel nod enorm urcându-i şi coborându-i prin gât. Până la urmă, eu sunt intelectualul acestei mănăstiri…

I-am promis că-i voi satisface curiozitatea dacă-mi va face rost de ceva de mâncare. Tocmai îmi dădusem seama că nici nu mersesem la cină în prima mea noapte la Mănăstirea „Santa Maria”. Stomacul mi se zbătea sub sutană. Amabil, bibliotecarul m-a condus până la bucătărie şi a obţinut pentru mine nişte resturi din cina anterioară.

— Este *panzanella,* părinte, îmi explică, întinzându-mi un castron călduţ încă ce-mi încălzi mâinile îngheţate.

— *Panzanella?*

— Mâncaţi. Supă de castraveţi, roşii, ceapă şi pâine. Vă va prinde bine…

Acel amestec gros şi aromat alunecă precum untul până în măruntaiele mele. În plină noapte, la lumina slabă a unei lumânări, am devorat, de asemenea, ce mai rămăsese dintr-o pastă de aluat franţuzesc întărit, pe care o numeau *torroni,* precum şi vreo două smochine uscate. Apoi, cu stomacul plin, reflexele începură a-mi răspunde din nou.

— Nu mâncaţi, fra Alessandro?

— O, nu, surâse lunganul. Postul nu mi-o permite. Ajunez de dinainte de venirea voastră în această casă.

— Înţeleg.

Adevărul este că nu am dat importanţă acestui fapt.

„Aşa că am adormit, amintindu-mi primele versuri din semnătura Prevestitorului?”, mi-am reproşat. Nu era de mirare. În timp ce-i mulţumeam lui fra Alessandro pentru solicitudine şi lăudam faima meritată a bucătăriei sale, mi-am amintit că în Betania avusesem deja ocazia să verific, iar acele cuvinte nu proveneau din niciun citat evanghelic, în realitate, nu corespundeau nici unui text din Platon sau altui clasic cunoscut şi cu atât mai puţin făceau parte din epistolele Sfinţilor Părinţi ai Bisericii sau din legile dreptului canonic. Acele şapte rânduri nu se supuneau celor mai elementare coduri folosite de cardinali, episcopi şi abaţi, care încifrau aproape toate comunicările către Statele pontificale, de teamă să nu fie spionaţi. Frazele erau rareori lizibile: treceau din latina colocvială într-un jargon de consoane şi numere, datorită unor grile de substituţie foarte elaborate, sculptate în bronz de Leon Batista Alberti, pe care îl

admiram mult. În general, grilele erau formate dintr-o serie de rotiţe suprapuse, la marginile cărora se aşezau literele alfabetului. Cu iscusinţă şi cu minime instrucţiuni, literele roţii exterioare se substituiau cu cele de pe roata inferioară, încifrând astfel orice mesaj.

Toată această precauţie avea o logică: pentru curie, coşmarul de a se vedea descoperită de nobilii pe care îi ura sau de curtenii împotriva cărora conspira se însutise într-un timp foarte scurt şi ne transformase într-o unealtă de nelipsit a administraţiei Bisericii. Dar cum să-i explic bunului Alessandro toate acestea? Cum să-i mărturisesc faptul că cifrul care mă frământa depăşea toate metodele de cifrare cunoscute şi că din cauza asta mă obseda?

Nu. *Oculos ejus dinumera* nu era unul dintre acele mesaje pe care cineva să le poată explica pur şi simplu unui neiniţiat în codurile secrete.

— Pot să vă întreb la ce vă gândiţi, părinte Leyre? încep să cred că nu-mi acordaţi nicio atenţie.

Fra Alessandro mă trase de sutană ca să mă conducă din nou prin întunecoasele coridoare ale mănăstirii, până în zona dormitoarelor.

— Acum că aţi mâncat, spuse el părinteşte, fără să i se şteargă de pe chip grimasa aceea ironică cu care mă trata încă de când ne întâlniserăm, cel mai bine ar fi să vă odihniţi până la citirea psalmilor. Înainte să se lumineze, voi veni să vă trezesc şi-o să-mi explicaţi cu ce vă ocupaţi. De acord?

Am acceptat fără chef.

La ora aceea, chilia era îngheţată şi numai ideea de a mă dezbrăca şi a mă băga într-un pat umed şi tare mă speria mai mult decât veghea. I-am cerut bibliotecarului să aprindă lumânarea care se odihnea pe măsuţa mea şi am convenit să ne vedem şi să ne plimbăm în zori prin sala spitalului, ca să lămurim anumite lucruri. Nu pentru că m-ar fi sedus ideea de a împărtăşi altcuiva amănunte din munca mea. Drept dovadă stătea faptul că nici măcar nu-i prezentasem încă respectele mele stareţului din „Santa Maria”, însă ceva îmi spunea că fratele Alessandro, în ciuda nepriceperii sale în a dezlega enigme, îmi va fi de folos în toată acea încurcătură.

Îmbrăcat, m-am lungit pe pat şi m-am acoperit cu singura

pătură pe care o aveam. Acolo, contemplând un tavan de bârne spoite cu var, am revăzut din nou problema versurilor codificate. Aveam senzaţia că trecusem cu vederea vreun amănunt. Vreun „za” absurd, însă esenţial. Şi aşa, cu ochii cât farfuriile, am recapitulat tot ce ştiam despre originea frazelor. Dacă nu mă înşelam în aprecierile mele şi dacă zorii nu-mi trăgeau pe sfoară inteligenţa, era destul de clar că numele informatorului nostru anonim – sau cel puţin cifra lui – se ascundea în primele două versuri.

Era un joc ciudat. După cum se întâmplă cu anumiţi termeni ebraici, unele cuvinte au, pe lângă semnificaţie, şi un determinant care le completează sensul. Cele două devize dominicane arătau, deci, că omul nostru era un predicator. De asta eram aproape sigur. Dar frazele precedente:

Numără-i ochii,
dar nu-i privi chipul.
Cifra numelui meu
o vei găsi în coasta sa.

Ochi, chip, cifră, nume, coastă... în penumbră, cu mintea epuizată, mi-am dat seama. Poate era vorba de altă fundătură, dar, dintr-odată, nu mi s-a mai părut atât de absurdă ideea cu cifra numelui. Mi-am amintit că evreii numeau *gematria* disciplina care dădea fiecărei litere din alfabet o valoare numerică. Ioan, în Apocalipsă, o folosise cu mare măiestrie atunci când îl poftise pe „cel care are deşteptăciune să calculeze numărul Bestiei, căci este numărul unui om, iar acest număr este *666”.* Acel *666* corespundea, e adevărat, celui mai crud dintre bărbaţii timpului său, Nero, ale cărui litere adunate dădeau îngrozitoarea cifră triplă. Şi dacă Prevestitorul era un evreu convertit? Şi dacă, temându-se de represalii, îşi ascunsese identitatea tocmai datorită acestui amănunt din viaţa sa? Câţi călugări din „Santa Maria” ştiau că Sfântul Ioan fusese iniţiat în *gematria* şi-l indicase pe Nero în cartea sa fără a-şi pune viaţa în pericol?

Făcuse oare Prevestitorul la fel?

Înainte de a adormi, înfierbântat, am trecut acea idee în alfabetul latin. Considerând că A *(aleph*-ul evreiesc) corespunde lui 1, B *(beth)* lui 2 şi tot aşa în mod succesiv, nu era greu să

transformi în cifre orice cuvânt. Era de ajuns să aduni între ele numerele obţinute pentru ca rezultatul să indice valoarea numerică definitivă a termenului ales. Cifra. Evreii, de exemplu, calculaseră că numele complet şi secret al lui Iahve însemna 72, iar cabaliştii, magii numerelor ebraice, complicaseră mai mult lucrurile, căutând cele 72 de numere ale lui Dumnezeu. În Betania râdeam de multe ori de asta.

În cazul nostru, din nefericire, problema era mai obscură, căci nu cunoşteam valoarea numerică a numelui autorului... dacă ar fi avut vreunul. Doar dacă, respectând cu sfinţenie instrucţiunile versurilor sale, l-am putea întâlni în coasta cuiva, al cărui chip nu-l puteam privi.

Şi cu această enigmă demnă de un sfinx, m-am lăsat legănat de somn.

11

Puţin înainte de psalmi, fra Alessandro sosi punctual în chilia mea surâzător şi fericit ca un novice abia intrat în mănăstire. Se gândea, probabil, că nu în fiecare zi un doctor venit de la Roma îi împărtăşeşte o enigmă importantă şi era hotărât să-şi savureze ziua de glorie. Totuşi, îmi dădu impresia că voia să o facă puţin câte puţin, ca şi cum s-ar fi temut că „revelaţia” s-ar fi putut termina brusc şi l-ar lăsa nesatisfăcut. Din această cauză, nu ştiu dacă din politeţe sau ca să prelungească mai mult plăcerea de a mă avea în mâinile lui, călugăraşul consideră că dimineaţa constituia un moment prielnic confesiunii; e adevărat, după ce mă va fi prezentat restului comunităţii.

Ceasul din cupola Bramante a bătut de cinci chiar când bibliotecarul mă conducea, prin întuneric şi cu dificultate, spre biserică. Templul, aşezat în extremitatea opusă faţă de chilii, foarte aproape de bibliotecă şi de refectoriu, consta într-un naos dreptunghiular, de dimensiuni modeste. Avea o boltă semicirculară, susţinută de coloane de granit smulse din vreun mausoleu roman, şi era acoperit de jos până sus de fresce cu motive geometrice, roţi dispuse radial şi sori. Ansamblul părea prea încărcat, după mine.

Am ajuns cu întârziere. Strânşi în faţa altarului mare, fraţii din „Santa Maria” rosteau tedeum-ul sub lumina slabă a două enorme candelabre. Era frig şi aburul împrăştiat de călugări le învăluia chipurile ca o ceaţă groasă şi misterioasă. Eu şi Alessandro ne-am sprijinit de unul dintre pilaştrii templului şi îi observam de la distanţă.

— Acela din colţ, murmură bibliotecarul arătându-mi un călugăr slab ca un ţâr, cu ochi migdalaţi şi păr alb, ondulat, este stareţul Vicenzo Bandello. Aşa cum îl vedeţi, e un învăţat între

învăţaţi. Luptă de ani mulţi împotriva franciscanilor şi a ideii lor despre zămislirea fără de păcat a Fecioarei... Totuşi, mulţi cred că nu va câştiga.

— A studiat teologia?

— Desigur, aprobă el ferm. La dreapta, băiatul brunet cu gâtul lung este nepotul lui, Matteo.

— Da, l-am văzut.

— Toţi cred că va fi cândva un scriitor renumit. Iar puţin mai încolo se află fraţii Andrea, Giuseppe, Lucca şi Jacopo. Nu sunt numai fraţi în sens metaforic; sunt născuţi de aceeaşi mamă.

Am privit acele chipuri pe rând, încercând să le învăţ numele.

— Mi-aţi spus că sunt puţini cei care citesc şi scriu cursiv, nu-i aşa? am întrebat.

Fratele Alessandro nu și-a dat seama de intenţia ascunsă a întrebării mele. Dacă ar fi fost în stare să-mi răspundă cu precizie, mi-ar fi permis să renunţ dintr-o singură lovitură la mai mulţi suspecţi. Profilul Prevestitorului corespundea unui bărbat cult, instruit în mai multe discipline şi bine situat la curtea ducelui. Ajuns aici, credeam că probabilitatea de eşuare a eforturilor mele de a sparge cifrul era ridicată – încă mă durea stângăcia proverbială cu care examinasem ghicitoarea muzicală a lui Leonardo –, iar dacă totul se ducea de râpă, nu-mi rămânea altceva decât să-l găsesc pe autor pe calea deducţiei. Sau a norocului.

Bibliotecarul trecu cu privirea peste adunare, încercând să-şi reamintească priceperea lor în ale alfabetului:

— Să vedem... spuse el: fratele Guglielmo, bucătarul, citeşte şi recită poezii. Benedetto, chiorul, a fost mulţi ani copist. Bunul călugăr şi-a pierdut ochiul, încercând să scape dintr-un asalt al mănăstirii sale anterioare, la Castelnuovo, în timp ce proteja o copie a unei cărţi de rugăciuni. De-atunci, stă mereu îmbufnat. Cârteşte la toate şi nimic din ce facem pentru el nu-l mulţumeşte.

— Iar băiatul?

— Matteo, v-am spus, scrie precum îngerii. Are doar doisprezece ani, dar este un tânăr deştept şi foarte curios... Şi, lăsaţi-mă să văd... ezită bibliotecarul din nou. Adriano, Esteban, Nicola şi Jorge au învăţat să citească de la mine. Iar Andrea şi Giuseppe, de asemenea.

În câteva secunde, lista candidaţilor se umpluse. Trebuia să

adopt altă strategie.

— Şi spuneţi-mi, cine este călugărul arătos, acela înalt şi puternic, de la stânga? am întrebat curios.

— Ah! Este Mauro Sforza, groparul. Mereu se ascunde pe după vreun frate, ca şi cum i-ar fi teamă să nu fie recunoscut.

— Sforza?

— Păi... Este un văr îndepărtat al Maurului. Cu câtva timp în urmă, ducele ne-a cerut favoarea de a-l primi în mănăstire şi de a ne purta cu el ca şi cu un călugăr. Nu vorbeşte niciodată. Teama pe care i-o vedeţi îl însoţeşte totdeauna şi gurile rele spun că-i din cauza celor petrecute cu unchiul său matern, Gian Galeazzo.

— Gian Galeazzo? am sărit. Vreţi să spuneţi Gian Galeazzo Sforza?

— Da, da. Ducele legitim de Milano, mort acum trei ani. Cel pe care l-a otrăvit Maurul ca să obţină tronul. Bietul fra Mauro era cel care-l îngrijea pe Gian Galeazzo înainte de fi trimis aici. Nu încape îndoială că el a fost cel ce i-a servit licoarea de lapte cald, vin, bere şi arsenic care i-a ars stomacul şi l-a omorât în trei zile.

— El l-a omorât?

— Să spunem că a fost folosit ca să comită crima. Dar asta, suflă el printre dinţi, satisfăcut că mă poate surprinde, este secret de spovedanie; mă înţelegeţi.

L-am privit pe Mauro Sforza pe ascuns, fiindu-mi milă de bietul lui destin. Să părăsească cu forţa viaţa de la palat şi să o schimbe pe alta în care nu avea decât o sutană de lână aspră, un rând de schimburi şi două perechi de sandale, trebuia să fi fost o încercare grea pentru băiat.

— Şi scrie?

Alessandro nu-mi răspunse. M-a împins către adunare, nu numai ca să participăm la rugăciuni, ci şi ca să ne bucurăm de căldura grupului. Abatele înclină capul în semn de salut, îndată ce mă văzu, şi îşi continuă rugăciunile. Acestea s-au prelungit până când cea dintâi rază de soare a străbătut rozeta de cărămidă şi vitraliu care se deschidea deasupra porţii principale. Nu pot spune că sosirea mea a provocat senzaţie în rândul adunării, pentru că, în afara stareţului, cu profil de vultur şi înfăţişare trează, mă îndoiesc că vreun alt călugăr mă observase. Am observat însă că părintele Bandello l-a atins cu un gest pe atentul meu ghid, care, stânjenit, şi-a îndreptat paşii în altă

direcţie.

Mai mult, după ce stareţul i-a binecuvântat din altar pe toţi cei prezenţi, fra Alessandro m-a grăbit să ne desprindem de grup şi să-l urmez spre spital.

La ora aceea, puţinii bolnavi care rămâneau peste noapte dormeau încă, dându-i curţii de cărămidă roşie o înfăţişare mohorâtă.

— Ieri aţi spus că îl cunoaşteţi bine pe maestrul Leonardo… am spus.

Eram sigur că pauza pe care mi-o acordase înainte de a mă săgeta cu întrebările era pe terminate.

— Şi cine nu-l cunoaşte aici? Omul acesta este un miracol. Un miracol straniu, o creatură unică a lui Dumnezeu.

— Straniu?

— Păi, să zicem că are obiceiuri anarhice. Niciodată nu ştii dacă vine sau pleacă, dacă vrea să picteze în refectoriu sau doreşte doar să mediteze în faţa operei lui şi să caute noi erori în tencuială ori greşeli în trăsăturile personajelor. Stă toată ziua cu acele *taccuini*[10] în mână, notând totul.

— Meticulos…

— Nu, nu. Este dezordonat şi imprevizibil, însă manifestă o curiozitate fără saţ. Pe când lucra în refectoriu, crea tot felul de nebunii ca să îmbunătăţească viaţa mănăstirii: lopeţi automate pentru desţelenirea grădinii, conducte de apă până la chilii, porumbare care se curăţă singure…

— Ceea ce pictează reprezintă Cina cea de taină, nu-i aşa? l-am întrerupt.

Bibliotecarul înaintă până la magnificul inel de granit ce împodobea centrul galeriei şi mă privi ca pe o fiinţă ciudată:

— Încă nu aţi văzut-o, nu? surâse, ca şi cum ar fi ştiut răspunsul. De parcă aproape s-ar fi milostivit de condiţia mea. Ceea ce maestrul Leonardo termină în refectoriu nu este o Cină de taină, părinte Augustin; este *Cina cea de taină.* Veţi înţelege când o veţi avea în faţa ochilor.

— Atunci este o fiinţă stranie, dar virtuoasă.

— Să vedeţi, mă corectă el. Când Leonardo a sosit în această casă, acum trei ani, şi a început pregătirile pentru *Cenacolo,* stareţul n-avea încredere în el. Aşa că, în calitate de păstrător al

[10] Mici carnete de notiţe.

arhivelor din „Santa Maria” şi de responsabil al viitorului nostru *scriptorium,* m-a pus să scriu la Florenţa, ca să aflu dacă toscanul era un artist de încredere, dacă-şi respecta termenii de predare şi-şi perfecţiona opera sau era unul dintre căutătorii de averi care lasă totul pe jumătate neterminat şi cu care trebuie să te judeci ca să-şi isprăvească treaba.

— Dar, dacă nu greşesc, venea recomandat chiar de duce.

— E adevărat. Deşi pentru stareţul nostru asta nu însemna o garanţie suficientă…

— E în regulă, continuaţi. Ce-aţi descoperit? Era precis sau haotic?

— Amândouă!

Am făcut semn că nu pricep.

— Amândouă?

— Nu v-am spus că e ciudaţi Ca pictor este, fără îndoială, cel mai grozav care-a existat vreodată, dar şi cel mai rebel, în acelaşi timp. Îi ia foarte mult să termine o operă. Şi ce-i mai rău, nu dă doi bani pe indicaţiile binefăcătorilor săi. Întotdeauna pictează ce vrea.

— Nu se poate.

— Ba da, părinte. Călugării de la Mănăstirea „San Donato a Scopeto”, din apropiere de Florenţa, i-au comandat acum cincisprezece ani un tablou despre Naşterea Domnului… care încă nu este terminat! Şi ştiţi ce-i mai rău? Că Leonardo a alterat scena până la limite insuportabile. În loc să picteze închinarea păstorilor în faţa pruncului Isus, maestrul a început un tablou pe care l-a numit *Adoraţia Magilor*[11] şi l-a umplut de personaje ciudate, de cai şi de oameni cu gesturi stranii către cer, care nu sunt descrişi în Evanghelii.

Mi-am stăpânit un fior.

— Sunteţi sigur?

— Nu mint niciodată, sări el. Însă trebuie să ştiţi că asta nu-i nimic.

Nimic? Dacă ceea ce insinua fra Alessandro era adevărat, temerile Prevestitorului erau prea mici: acel diavol din Vinci ajunsese la Milano lăsând în urma lui grave antecedente de manipulare a operelor de artă. Unele dintre frazele lapidare citite în scrisorile anonime începeau să-mi răsune în minte ca tunetele

[11] Astăzi în Galeriile Uffizi, din Florenţa *(n. ed.).*

care anunţă furtuna. L-am lăsat să continue:

— Aceea nu era o adoraţie oarecare. Nu avea nici măcar o stea din Betleem. Nu vi se pare ciudat?

— Şi domniei voastre ce îi spune asta?

— Mie? Obrajii săi ca marmura luară culoarea piersicii. Îl făcea să roşească faptul că un om cult, venit de la Roma, îi cerea cu vădit interes opinia sa sinceră. La drept vorbind, nu ştiu ce să cred. Leonardo, v-am mai spus, este o creatură extraordinară. Nu mă miră că a atras atenţia Inchiziţiei…

— Inchiziţia?

Altă împunsătură mi-a săgetat stomacul. În scurtul răstimp de când ne cunoscusem, fra Alessandro îşi perfecţionase însuşirea înnăscută de a mă surprinde. Sau poate devenisem eu mai susceptibil? Menţionarea Sfântului Oficiu mă făcu să mă simt vinovat. Cum de nu mă gândisem înainte? Cum de nu-mi trecuse prin minte să consult arhivele generale din *Sacra Congregazione,* înainte de a călători la Milano?

— Lăsaţi-mă să vă povestesc, spuse el cu entuziasm, ca şi cum l-ar fi încântat să-şi caute în memorie astfel de lucruri. După ce a lăsat neterminată *Adoraţia Magilor,* Leonardo s-a mutat la Milano şi a fost angajat de Confreria Sfintei Fecioare, ştiţi, franciscanii care ocupă San Francesco îl Grande şi cu care stareţul nostru se află mereu în conflict. Şi acolo, toscanul a avut din nou aceleaşi probleme ca la Florenţa.

— Din nou?

— Desigur. Meser Leonardo trebuia să creeze un triptic pentru capela Confreriei, împreună cu fraţii Ambrogio şi Evangelista de’Predis. Toţi trei au încasat o arvună de două sute de scuzi şi fiecare s-a ocupat de o parte din iconostas. Toscanul şi-a asumat tabloul central. Trebuia să picteze Fecioara înconjurată de profeţi, în timp ce lateralele ar fi arătat un cor de îngeri cântând.

— Nu mai continuaţi: nu şi-a terminat niciodată opera…

— Ba, dimpotrivă. De data asta, meser Leonardo şi-a isprăvit partea, dar nu a predat ce i se ceruse. În tabloul său nu se vedeau profeţi pe nicăieri. În schimb, a înfăţişat un portret al Sfintei Fecioare într-o peşteră, împreună cu pruncul Isus şi Sfântul Ioan.[12] Îndrăzneţul i-a asigurat pe călugări că reprezentase întâlnirea dintre cei doi copii în timp ce Isus şi

[12] *La Vergine delte Rocce,* astăzi la Luvru *(n. ed.)*

familia sa fugeau în Egipt. Dar nici aceasta nu apare în nicio Evanghelie!

— Şi desigur l-au denunţat Sfintei Inchiziţii.

— Da, dar nu pentru ceea ce credeţi. Maurul a intervenit ca să oprească procesul şi l-a scăpat de la o condamnare sigură.

Am ezitat să continuu cu întrebările. Până la urmă, el dorea să-l pun la curent cu ghicitorile mele. Dar trebuia să recunosc că explicaţiile lui mă intrigau:

— Atunci, care a fost denunţul înaintat către Inchiziţie?

— Că Leonardo se inspirase din *Apocalipsis Nova* ca să-şi picteze opera.

— N-am auzit niciodată vorbindu-se de o asemenea carte.

— Este vorba despre un text eretic, scris de un vechi prieten de-al său, un franciscan minorit pe nume João Mendes da Silva, cunoscut şi ca Amadeo de Portugal, mort la Milano în acelaşi an în care Leonardo şi-a terminat opera. Acest Amadeo a publicat un memoriu în care insinua că Fecioara şi Sfântul Ioan erau adevăraţii eroi ai Noului Testament, nu Christos.

Apocalipsis Nova. Am reţinut acel nume ca să-l adaug unui eventual proces de erezie împotriva lui Leonardo.

— Şi cum şi-au dat seama călugării de legătura dintre *Apocalipsis Nova* şi pictura lui Leonardo?

Bibliotecarul surâse:

— Bătea la ochi. Tabloul o reprezenta pe Fecioară împreună cu pruncul şi îngerul Uriel, lângă Ioan Botezătorul. În condiţii normale, Isus ar fi trebuit să apară binecuvântându-l pe vărul său Ioan, dar în tabloul lui se întâmpla tocmai pe dos! Iar Fecioara, în loc să-şi îmbrăţişeze pruncul, îşi întindea braţele protectoare peste Botezător. Înţelegeţi? Leonardo îl pictase pe Ioan nu numai recunoscut de Sfânta Fecioară, ci binecuvântându-l chiar pe Christos, demonstrându-şi astfel superioritatea asupra lui Mesia.

L-am felicitat călduros pe fra Alessandro.

— Sunteţi un observator foarte fin, am spus. Aţi iluminat mintea acestui rob al Domnului. Vă sunt îndatorat, frate.

— Dacă mă întrebaţi, eu vă voi răspunde. Este un jurământ pe care-l respect întotdeauna.

— Ca şi postul?

— Da, ca postul.

— Vă admir, frate, cu adevărat.

Bibliotecarul se umflă în pene ca un păun şi în timp ce lumina înlătura umbrele galeriei, dezvăluind reliefurile şi ornamentele ascunse, îndrăzni în sfârşit să rupă provocatoarea, presupun, aşteptare pe care şi-o impusese:

— Atunci, îmi veţi permite să vă ajut la ghicitorile domniei voastre?

12

În clipa aceea n-am ştiut ce să-i răspund.

În afară de fra Alessandro, vorbeam destul de des cu nepotul stareţului, Matteo. Era încă un copil, dar mai deştept şi mai curios decât cei de vârsta lui. Poate tocmai de asta, tânărul Matteo nu putuse rezista tentaţiei de a se apropia de mine şi de a mă întreba ce fel de viaţă duceam la Roma. Marea Romă.

Nu ştiu cum îşi imagina palatele pontificale şi nesfârşitele străzi cu biserici şi mănăstiri, dar, în schimbul descrierilor mele generoase, mi-a făcut unele confidenţe care m-au făcut să mă îndoiesc de bunele intenţii ale bibliotecarului.

Râzând, mi-a povestit care era singurul lucru în stare să-l scoată din sărite pe unchiul său, stareţul.

— Şi care este? am întrebat mirat.

— Să-i găsească pe fra Alessandro şi pe Leonardo cu mânecile suflecate, tăind salată în bucătăria lui fra Guglielmo.

— Leonardo coboară la bucătărie?

Surpriza m-a lăsat interzis.

— Cum? Nu face altceva! Când unchiul meu vrea să-l găsească, ştie că aceea este ascunzătoarea sa preferată. Ar fi în stare să nu înmoaie pensula mai multe zile, dar îi e cu neputinţă să nu ne viziteze. Petrece ore întregi în preajma cuptoarelor. Nu ştiaţi că Leonardo a avut o tavernă la Florenţa, în care el era bucătarul?

— Nu.

— El mi-a povestit. Se numea „Emblema celor Trei Broaşte ale lui Sandro şi Leonardo”.

— E adevărat?

— Desigur! Mi-a explicat că a deschis-o cu un prieten, pictor de asemenea, Sandro Botticelli.

— Şi ce s-a întâmplat?

— Nimic! Clienţilor nu le plăceau mâncărurile sale cu legume, hamsiile înfăşurate în varză fragedă sau ceva din castraveciori şi frunze de salată tăiate în formă de broască.

— Şi aici face la fel?

— Păi, zâmbi Matteo, unchiul meu nu-l lasă. De când a ajuns la mănăstire, cel mai mult îi place să facă experimente pe socoteala cămării noastre. Spune că se află în căutarea meniului pentru *Cina cea de taină.* Că mâncarea ce trebuie să stea pe masa aceea este la fel de importantă ca şi portretele apostolilor… Neobrăzatul îşi aduce de câteva săptămâni ucenicii şi prietenii să mănânce, la o masă mare pe care a cerut-o în refectoriu, în timp ce goleşte pivniţele mănăstirii.[13]

— Şi fra Alessandro îl ajută?

— Fra Alessandro? repetă. Se află printre cei aşezaţi la masă! Leonardo spune că foloseşte momentul ca să studieze siluetele şi cum va picta ceea ce ei mănâncă, dar nimeni nu l-a văzut făcând altceva decât să ne dea gata proviziile!

Matteo râse amuzat.

— Adevărul este, adăugă el, că unchiul meu i-a scris de mai multe ori ducelui, protestând pentru abuzurile toscanului, dar ducele nici nu l-a băgat în seamă. Dacă o ţine tot aşa, Leonardo va sfârşi prin a ne lăsa fără recoltă.

---

[13] Există dovezi istorice despre această practică a lui Leonardo. O scrisoare a lui fra Vicenzo Bandello către Ludovic Maurul, scrisă în Săptămână Patimilor 1496, spune: „Domnul meu, a trecut mai bine de un an de când mi l-aţi trimis pe maestrul Leonardo ca să îndeplinească acea sarcină şi în tot acest timp n-a lăsat nicio urmă pe peretele nostru. În perioada aceasta, domnul meu, pivniţele mănăstirii au suferit o mare scădere şi acum sunt aproape secate de tot, căci maestrul Leonardo insistă să fie gustate toate vinurile, până-l va găsi pe cel potrivit operei sale de căpătâi. Nu va admite altul. Şi în tot acest timp, călugărilor mei le este foame, căci maestrul Leonardo dispune după propriul plac de bucătăria noastră zi şi noapte, pregătind ceea ce el afirmă a fi mâncărurile necesare mesei sale. Niciodată nu e mulţumit, iar apoi, de două ori pe zi, îşi cheamă ucenicii şi servitorii ca să mănânce din ele toate. Domnul meu, vă rog să-l grăbiţi pe maestrul Leonardo să-şi termine opera, pentru că prezenţa lui şi a însoţitorilor săi ameninţă să ne lase săraci” *(n. a).*

13

Zilele de vineri, 13, n-au fost niciodată pe placul milanezilor. Mai predispuşi superstiţiilor franţuzeşti decât alţi latini, ceasurile în care se contopeau a cincea zi a săptămânii şi locul funest ocupat de Iuda la Cina cea de taină le aminteau efemeride nefaste. Nu mai departe decât la 13 octombrie 1307, într-o zi de vineri, templierii fuseseră capturaţi în Franţa, din ordinul lui Filip cel Frumos. Au fost acuzaţi atunci că s-au lepădat de Christos, că au scuipat crucifixul, că au schimbat săruturi obscene în locuri de cult şi că au adorat un idol ciudat, numit Bafomet. Dizgraţia în care au căzut cavalerii pelerinelor albe a fost atât de mare, încât, din acel moment, toate zilele de vineri, 13, au fost considerate de rău augur.

A treisprezecea zi a lunii ianuarie 1497 nu putea rămâne mai prejos.

La prânz, o mică gloată se adunase la porţile Mănăstirii „Santa Maria”. Cei mai mulţi îşi închiseseră mai înainte prăvăliile cu mătăsuri, parfumuri sau lână, din Piaţa Verzaro, aflată în spatele catedralei, pentru ca nu cumva să scape momentul. Păreau nerăbdători. Vestea care-i adusese acolo era surprinzător de precisă: înainte de apusul soarelui, roaba lui Dumnezeu Veronica da Binasco îşi va dărui sufletul Domnului. Chiar ea o prezisese, cu aceeaşi siguranţă pe care o arborase înainte de prevestirea atâtor nenorociri. Primită de prinţi şi papi, considerată de mulţi o sfântă în viaţă, ultima ei ispravă consta în faptul că fusese dată afară din palatul Maurului, doar în urmă cu două luni. Gurile rele spuneau că ceruse să fie primită de donna Beatrice d’Este ca să-i anunţe fatalul destin şi că aceasta, ieşită din minţi, ordonase să fie închisă pentru totdeauna în mănăstire.

Marco d’Oggiono, discipolul favorit al maestrului Leonardo, o

cunoştea bine. Îl văzuse pe toscan vorbind deseori cu ea. Lui Leonardo îi plăcea să discute cu măicuţa despre straniile ei vedenii despre Fecioară. Nu numai că nota tot ce-i spunea, dar îl surprinsese deseori schiţând detalii ale chipului ei îngeresc, ale gesturilor delicate şi ale purtării ei îndoliate, pe care mai apoi încerca să le treacă pe pânze. Din nefericire, dacă maica Veronica nu greşea, confidenţele aveau să se termine în acea vineri. Fără să mănânce, Marco îl târî pe toscan până la patul de moarte al credincioasei, conştient că nu le rămăsese prea mult timp.

— Vă sunt recunoscător că v-aţi hotărât să veniţi. Maica Veronica va fi mulţumită să vă vadă pentru ultima oară, i-a şoptit maestrului ucenicul.

Leonardo, impresionat de mirosul de tămâie şi mir din acea chilie micuţă, contemplă cu admiraţie chipul alb ca marmura al sfintei. Săraca, abia putea să deschidă ochii.

— Nu cred că pot face nimic pentru ea, spuse el.

— Ştiu, maestre. Ea a insistat să vă vadă.

— Ea?

Leonardo şi-a înclinat capul până aproape de buzele muribundei. Tremura de câtva timp, ca şi cum ar fi murmurat o rugăciune abia auzită. Stareţul de la „Santa Maria”, care o miruise deja pe maica Veronica şi înşira mătăniile lângă ea, l-a lăsat pe vizitator să se apropie mai mult.

— Încă pictaţi gemeni în operele voastre?

Maestrul fu surprins. Călugăriţa îl recunoscuse fără să fi deschis măcar ochii.

— Pictez ceea ce ştiu, măicuţă.

— Ah, Leonardo! bolborosi. Să nu credeţi că nu am aflat cine sunteţi. O ştiu foarte bine. Cu toate că, ajunsă la acest moment al vieţii mele, nu merită să mai lupt cu domnia voastră.

Maica Veronica vorbea încet, pe un ton imperceptibil, pe care toscanul îl înţelegea cu greu.

— Am văzut iconostasul din Biserica „San Francesco”, madonna voastră.

— Şi v-a plăcut?

— Fecioara, da. Sunteţi un artist cu mare har. Dar gemenii, nu… Spuneţi-mi, i-aţi corectat?

— Da, măicuţă. După cum mi-au cerut fraţii franciscani.

— Aveţi faimă de încăpăţânat, Leonardo. Azi mi-au spus că aţi pictat din nou gemeni în refectoriul dominicanilor. E adevărat?

Leonardo se îndreptă, interzis.

— Aţi văzut *Cenacolo*-ul, măicuţă?

— Nu. Dar munca domniei voastre este foarte discutată. Ar fi trebuit s-o ştiţi.

— V-am mai spus, maică Veronica: pictez doar ceea ce cunosc foarte bine.

— Atunci de ce insistaţi să includeţi gemeni în operele domniei voastre pentru biserică?

— Pentru că au existat. Andrei şi Simon au fost fraţi. Au spus-o Sfântul Augustin şi alţi mari teologi. Pe Apostolul Iacob îl confundau deseori cu Isus, din cauza marii asemănări dintre ei. Eu n-am inventat nimic din toate acestea. Este scris.

Călugăriţa nu mai şopti.

— Ah, Leonardo! ţipă. Să nu cădeţi în aceeaşi greşeală ca la San Francesco! Misiunea unui pictor nu este să-l tulbure pe credincios, ci să-i arate cu limpezime personajele care i-au fost încredinţate.

— Greşeală? Leonardo ridică tonul fără să vrea. Marco, preotul şi cele două maici care o îngrijeau pe muribundă, se întoarseră către el. Ce greşeală?

— Haideţi, maestre! mormăi călugăriţa, pe moarte. Nu v-au acuzat oare că i-aţi confundat pe sfântul Ioan cu Isus? Nu cumva i-aţi pictat ca pe două picături de apă? Nu aveau acelaşi păr creţ, aceiaşi obrăjori şi aproape acelaşi gest? Nu conducea opera domniei voastre către o perversă confuzie între Ioan şi Christos?

— Aceasta nu se va întâmpla, măicuţă. Nu în *Cenacolo.*

— Dar mi s-a spus că deja l-aţi pictat pe Iacob cu aproape acelaşi chip ca al lui Isus!

Toţi au auzit protestul maicii Veronica. Marco, visând încă să-i demonstreze maestrului că era în stare să descifreze secretele operei, deveni atent.

— Nu pot fi confundaţi, replică Leonardo. Isus este axul noii mele opere. Este un „A” în centrul picturii. Un alfa enorm. Originea întregii mele compoziţii.

D’Oggiono îşi mângâie bărbia, pe gânduri. Cum de nu-şi dăduse seama mai înainte? Dacă-şi amintea bine *Cina cea de taină,* Isus, într-adevăr, părea un „A” enorm, în majusculă.

— Un „A”? coborî vocea maica Veronica. O mira. Şi se poate şti ce-aţi scris, de data aceasta, în opera domniei voastre, Leonardo

— Nimic din ceea ce nu pot citi adevăraţii credincioşi.

— Majoritatea bunilor creştini nu ştiu să citească, maestre.

— De asta pictez pentru ei.

— Şi acest fapt v-a dat dreptul să vă includeţi între cei doisprezece?

— Îl reprezint pe cel mai umil dintre ucenici, soră, pe Iuda Tadeul, aproape la capătul mesei, la fel cum omega vine în coada lui alfa.

— Omega? Domnia voastră?… Fiţi atent, maestre. Sunteţi foarte pretenţios şi mândria v-ar putea pierde sufletul.

— Este o profeţie? întrebă ironic.

— Nu râdeţi de această bătrână şi fiţi cu luare-aminte la ce-am să vă spun. Domnul mi-a trimis o premoniţie clară a tot ceea ce va veni. Trebuie să ştiţi, Leonardo, că nu numai eu îmi voi dărui sufletul Tatălui Ceresc, spuse ea. Unii dintre cei pe care-i numiţi adevăraţi credincioşi mă vor însoţi la Judecată. Şi tare mă tem că nu-şi vor câştiga mila Preaînaltului.

Marco d’Oggiono, impresionat, o văzu pe maica Veronica răsuflând greu, după efort.

— Domniei voastre, în schimb, încă vă mai rămâne viaţă pentru a vă căi şi a vă salva sufletul.

14

Niciodată nu-i voi putea mulţumi destul fratelui Alessandro pentru cât m-a ajutat în cele două zile care au urmat plimbării noastre. În afară de el şi de tânărul Matteo, care venea din când în când la bibliotecă şi-şi vâra nasul în treburile călugărului ursuz, venit din oraşul pontifical, abia mai schimbam vreun cuvânt cu cineva. Pe ceilalţi călugări îi vedeam numai la ora mesei, în refectoriul improvizat pe care-l amenajaseră lângă cel numit Claustro Grande şi, uneori, la biserică, în momentele de rugăciune. Dar şi într-un loc şi în celălalt domnea legea tăcerii şi nu era uşor să intri în vorbă cu vreunul dintre ei.

În bibliotecă, dimpotrivă, totul se schimba. Fra Alessandro îşi pierdea rigiditatea arătată între ai săi şi dădea drumul limbii sale atât de strâns ţinute în frâu în alte momente ale vieţii monahale. Bibliotecarul era din Riccio, de lângă lacul Trasimeno, mai aproape de Roma decât de Milano, ceea ce justifica într-un fel izolarea sa de restul călugărilor şi-l făcea să mă vadă ca pe un consătean care avea nevoie de protecţie. Cu toate că niciodată nu l-am văzut punând nimic în gură, în fiecare zi îmi aducea apă, nişte prăjiturele de grâu tari ca nişte galeţi (specialităţi ale fratelui Guglielmo, pe care le fura pe ascuns pentru mine), şi mă aproviziona până şi cu ulei curat pentru lampă, ori de câte ori aceasta ameninţa să se stingă. Totul – am înţeles mai târziu – cu scopul de a nu se clinti de lângă mine, aşteptând ca neprevăzutul său oaspete să simtă nevoia de a se descărca de încordare, destăinuind cuiva noi amănunte despre „secretul” său. Cu fiecare ceas care trecea, cred că Alessandro îl presupunea din ce în ce mai mare. Eu îi reproşam că imaginaţia nu era un bun aliat pentru cineva care pretindea să descifreze mistere, dar el se mulţumea să zâmbească, având certitudinea că talentele lui îi

vor fi de folos cândva.

N-aş fi putut să-i reproşez niciodată extraordinara lui omenie. Curând, fra Alessandro îmi deveni bun prieten. Se afla mereu prin preajmă când aveam nevoie de el. Mă îmbuna când aruncam pana jos, disperat de lipsa de rezultate, şi mă îndemna să perseverez în privinţa ghicitorii aceleia diabolice. Dar *Oculos ejus dinumera* nu se lăsa descifrată. Chiar aplicând valori numerice literelor sale, nu-mi oferea altceva decât confuzie. În cea de-a treia zi de decepţii şi nesomn, fra Alessandro văzuse deja versurile, le ştia pe dinafară şi se juca cu ele, nerăbdător, căutând încruntat pe unde să le spargă cifrul. Ori de câte ori lămurea ceva din acel galimatias, chipul i se lumina de satisfacţie. Era ca şi cum, dintr-odată, trăsăturile sale ascuţite reuşeau să se îndulcească, înlocuind chipul lui dur cu altul, de copil încântat. Într-unul din acele momente am aflat, de exemplu, că enigmele de cifre şi litere erau preferatele lui. De când îl citise pe Raimundus Lullus, autorul cărţii de căpătâi a codurilor secrete, trăia cu gândul la ele. Acel *gufo*[14] era un izvor nesecat de surprize. Părea să cunoască totul. Fiecare operă importantă a artei criptografice, fiecare tratat cabalistic, fiecare eseu biblic. Şi totuşi, atâta pregătire teoretică nu părea să ne fie de prea mare folos…

— Atunci, murmură Alessandro într-una din acele după-amieze în care obştea fierbea, pregătind funeraliile pentru donna Beatrice, credeţi într-adevăr că trebuie să numărăm ochii vreunei imagini din mănăstire ca să rezolvăm problema voastră…? Chiar credeţi că ne va fi aşa de uşor?

I-am strâns mâinile cu afecţiune, în timp ce ridicam din umeri. Ce puteam să-i răspund? Că era ultimul lucrul care ne mai rămăsese de încercat? Bibliotecarul mă observa cu ochii săi de cucuvea, în timp ce îşi mângâia barba ascuţită. Se îndoia, ca şi mine, de această opţiune. Aveam motivele noastre. Dacă cifra numelui trebuia căutată în numărul de ochi ai unei imagini – nu conta dacă era Fecioara, Sfântul Dominic sau Sfânta Ana –, rezultatul ne-ar fi condus la un impas. La urma-urmei, nu exista niciun nume propriu de o literă sau două – rezultatul evident pe care ni l-ar fi dat numărul de ochi ai oricărei statui din „Santa

---

[14] „Bufniţă”. Aşa erau numiţi călugării care vegheau nopţile sau care se trezeau uşor pentru utrenii.

Maria”. Mai mult, niciunul dintre călugări nu răspundea la nume sau porecle atât de scurte. Niciun Io, Eo, Au sau ceva asemănător nu locuia acolo. Nici măcar un nume de trei litere, precum Iov, n-ar fi folosit la nimic. În „Santa Maria” nu se afla niciunul, după cum nu erau niciun Noe, niciun Lot; şi chiar dacă ar fi fost, pe ce chip am fi găsit trei ochi, ca să-i atribuim originea scrisorilor?

Pe neaşteptate, mi-am dat seama de ceva. Şi dacă ghicitoarea nu se referea la ochii unui chip de om? Şi dacă era vorba de un dragon, o hidră cu şapte capete şi paisprezece ochi, sau de orice altfel de monstru pictat „în coasta” vreunei săli?

— Dar nu sunt monştri pe nicăieri în „Santa Maria”, protestă fra Alessandro.

— În acest caz, poate am greşit. Poate că figura ai cărei ochi trebuie număraţi nu se află în mănăstire, ci în altă clădire. Într-un turn, un palat, altă biserică apropiată…

— Asta este, părinte Augustin! Am rezolvat-o! fulgerară de emoţie luceferii bibliotecarului. Nu vă daţi seama? Textul nu vorbeşte despre o persoană sau un animal, ci de un edificiu!

— Un edificiu?

— Sigur! Dumnezeule, ce eroare! E limpede ca apa! *Oculos,* în afară de ochi, înseamnă şi ferestre. Ferestre rotunde. Iar Biserica „Santa Maria” e plină de ele!

Bibliotecarul mâzgăli ceva pe o bucată de hârtie. Era o traducere alternativă, rapidă, pe care mi-o întinse nervos, cu speranţa că o voi autoriza. Dacă avea dreptate, tot timpul avusesem dezlegarea sub nas. După cum credea acel *gufo,* fraza noastră „numără-i ochii, dar nu-i privi chipul” s-ar putea interpreta, de asemenea, şi ca „numără-i ferestrele, dar nu-i privi faţada”.

Trebuia să recunosc: chiar forţat, textul avea un înţeles zdrobitor.

Partea exterioară a Bisericii „Santa Mana” era, într-adevăr, plină de *oculos,* de ferestre rotunde, proiectate de Guiniforte Solari, în stilul celui mai pur gust lombard, protejat de Maur. Se aflau peste tot, chiar încastrate în perimetrul noii bolţi bramantine, dedesubtul căreia mă rugam de o săptămână. Putea fi atât de uşor? Fra Alessandro nu avea nicio îndoială:

— Vedeţi? Este faţada laterală, părinte Augustin! insistă el din nou. Fraza a doua o confirmă: *In latere nominis mei notam*

rinvenies. Trebuie căutată cifra numelui în partea laterală! Să numărăm ferestrele singurei faţade laterale, fără a ţine seama de frontispiciu! Acolo se află cifra *sa!*

Au fost cele mai frumoase clipe ale şederii mele la Milano.

15

Nimeni nu şi-a dat seama.

Niciunul dintre vânzătorii, zarafii sau călugării care colindau la asfinţit prin împrejurimile Bisericii „San Francesco il Grande” nu şi-a oprit privirea asupra personajului deşirat şi zdrenţăros care a intrat în grabă în locaşul franciscanilor. Era în ajun de sărbătoare, zi de piaţă, iar milanezii aveau destul de furcă cu aprovizionarea pentru zilele de doliu oficial care se apropiau. În plus, vestea morţii maicii Veronica da Binasco se răspândise prin oraş cu iuţeala fulgerului, ocupând o bună parte din conversaţiile lor şi provocând aprinse dezbateri asupra puterilor vizionarei.

În asemenea împrejurări, era normal ca un vagabond în plus sau în minus să nu-i intereseze chiar deloc.

Dar acei nesăbuiţi se înşelaseră încă odată. Cerşetorul care intrase în „San Francesco” nu era unul oarecare. Avea genunchii învineţiţi de penitenţă şi capul tuns cu grijă, ca semn al cuvioşeniei. Era, într-adevăr, vorba despre un om cu frica lui Dumnezeu, un bărbat cu inimă curată, care trecu pragul porţii celei mari a bisericii franciscanilor tremurând, convins că vreunul dintre localnicii aceia superstiţioşi, impresionaţi, poate, de prezicerile maicii Veronica, îl va descoperi, mai devreme sau mai târziu.

Nu i-a trebuit mult să-şi imagineze ce era gata să se întâmple: cineva ar fi fugit de îndată să-l informeze pe paracliser despre prezenţa altui cerşetor în templu. Acesta i-ar fi spus diaconului, care l-ar fi anunţat fără întârziere pe călău. De câteva săptămâni, lucrurile se întâmplau astfel şi nimănui nu părea să-i pese. Falşii cerşetori care ajunseseră la locaş înaintea lui dispăruseră fără urmă. De aceea, era sigur că nu va ieşi viu de acolo. Şi totuşi, ar fi plătit bucuros preţul acela…

Fără să pregete, bărbatul cu haine ponosite lăsă în urmă rândul dublu de bănci ce flancau naosul mare şi se grăbi către altar. În biserică nu se vedea nici ţipenie de om. Mai bine. Era gata să simtă prezenţa Sfântului. Niciodată nu se aflase atât de aproape de Dumnezeu. El era aproape. Cum altfel s-ar fi putut explica faptul că, la acea oră, lumina filtrată de vitralii era cea potrivită pentru aprecierea tuturor detaliilor „minunii”? Călătorul aşteptase atât ca să ajungă la iconostas şi să se închine la acea *Opus Magna*, încât îi dădeau lacrimile de emoţie. Şi nu în zadar. Îi fusese sortit, până la urmă, să vadă un tablou al cărui nume adevărat îl cunoşteau foarte puţini la Milano: *Maestà*[15].

Era acesta sfârşitul drumului?

Falsul vagabond aşa simţea.

Se apropie cu grijă. Auzise de atâtea ori vorbindu-se despre Operă, încât vocile celor care-l învăţaseră despre detaliile ei ascunse, despre adevărata ei cheie de lectură se îngrămădeau în mintea lui, tulburându-i judecata. Tabloul, de 189 x 120 centimetri[16], potrivit ca o mănuşă în spaţiul din altar prevăzut pentru el, era grăitor: din interiorul său, doi copii mici se priveau cu atenţie. O femeie cu chipul senin îi proteja pe amândoi cu braţele, în timp ce un înger solemn, Uriel, îl arăta pe alesul Tatălui, cu degetul ţeapăn şi acuzator. „Când vei contempla acest gest, vei cunoaşte adevărul care ţi-a fost revelat, parcă auzea încă. Privirea îngerului îţi va da dreptate”.

Inima îi bătea cu putere. Aici, în singurătatea deplină din templu, peregrinul întinse mâna cu oarecare teamă, ca şi cum ar fi încercat să se contopească pentru totdeauna cu scena divină. Era adevărat. Adevărat ca binefacerile credinţei sale. Cei care veniseră în pelerinaj până aici, pe ascuns, înaintea lui nu minţeau. Niciunul n-o făcuse. Opera maestrului Leonardo deţinea cheile care împlineau căutarea milenară a adevăratei religii.

Peregrinul aruncă o nouă privire asupra remarcabilului tablou, când, pe neaşteptate, ceva îi atrase atenţia. Ce ciudat! Cine pictase o aură deasupra capetelor celor trei personaje evanghelice? Nu-i spuseseră, oare, fraţii săi că acea podoabă

---

[15] „Majestate”. Era titlul original al compoziţiei lui Leonardo da Vinci *La Vergine delle Rocce.*

[16] Toate măsurile din textul părintelui Leyre au fost traduse în sistemul metric zecimal, pentru facilitarea lecturii *(n. Ed.).*

inutilă, rod al minţilor retrograde şi însetate de miracole, fusese omisă în mod deliberat de către maestrul pictor? Ce căutau acolo, atunci? Falsul cerşetor se sperie. Nimburile nu reprezentau singura schimbare din *Opus Magna.* Unde era degetul lui Uriel, arătându-l pe adevăratul Mesia? De ce mâna i se odihnea pe pântece, în loc să-l indice pe adevăratul Fiu Dumnezeiesc? Şi ce motiv îl obliga pe înger să nu mai privească spre spectator?

Vertiginoasa senzaţie de oroare îl cuprinse pe de-a-ntregul. Cineva manipulase opera *Maestà.*

— Vă îndoiţi, nu-i aşa?

Vagabondului nu i se clinti nici un muşchi. Vocea cavernoasă şi seacă din spatele său îl făcuse să încremenească. Nu auzise scârţâind balamalele porţii bisericeşti, deci intrusul îl observa de mai multă vreme.

— Ştiu că sunteţi ca ceilalţi. Dintr-un motiv ascuns, voi, ereticii, veniţi în turmă la Casa Domnului. Vă atrage lumina, dar nu sunteţi în stare să o recunoaşteţi.

— Eretici? şopti paralizat.

— Haideţi! Credeaţi că nu ne vom da seama?

Limba peregrinului nu mai reuşi să articuleze niciun cuvânt.

— Cel puţin de data aceasta nu veţi afla consolarea de a plânge în faţa imaginii voastre de nimic.

Pulsul i-o luase razna. Îi venise ceasul. Se simţea tulburat, furios, înşelat pentru că îşi riscase viaţa ca să se închine dinaintea unui fals. Tabloul pe care îl avea în faţa ochilor nu era *Opus Magna.* Nu era acea *Maestà* promisă.

— Nu se poate… – murmură. Necunoscutul râse.

— E foarte uşor de priceput. Vă voi acorda graţia cunoaşterii înainte de a vă trimite în iad. Leonardo a pictat *Maestà* în 1483, acum paisprezece ani. Cum bănuiţi, franciscanii n-au fost foarte mulţumiţi de ea. Aşteptau un tablou care să le întărească credinţa în zămislirea fără de păcat a Fecioarei şi să le ilumineze altarul. În schimb, el le-a prezentat o scenă ce nu apărea în nicio evanghelie şi care-i reunea pe Sfântul Ioan şi pe Christos în perioada fugii Acestuia în Egipt.

— Maica Domnului, Ioan, Isus şi arhanghelul Uriel. Acelaşi care l-a anunţat pe Noe despre Diluviu. Ce rău vedeţi în asta?

— Toţi sunteţi la fel, i se replică pe un ton amar. Leonardo a acceptat să modifice tabloul şi ni l-a predat pe acesta, cu

anumite modificări faţă de primul. Eliminase amănuntele insolente.

— Insolente?

— Cum altfel numiţi o operă în care nu se poate face distincţie între Sfântul Ioan şi Christos, în care nici Fecioara şi nici Pruncul nu sunt încoronaţi cu nimbul de sfinţenie care li se cuvine? Cum se înţelege faptul că cei doi copii sfinţi seamănă perfect unul cu celălalt ? Ce fel de blasfemie e aceasta, care încearcă să-i zăpăcească pe credincioşi?

O senzaţie de uşurare i-a permis să respire adânc pentru prima oară. Călăul – căci era sigur că era el – nu înţelesese nimic. Fraţii care îl precedaseră şi nu se mai întorseseră niciodată muriseră în mâinile lui fără să-i dezvăluie cauza acelui cult discret, iar el era gata să menţină legământul tăcerii chiar cu preţul sângelui său.

— Nu voi fi eu cel ce vă va lămuri nedumeririle spuse fără să îndrăznească să se întoarcă cu faţa la voce.

— Păcat. Păcat, într-adevăr. Nu vă daţi seama că Leonardo v-a trădat, pictând această nouă versiune din *Maestà?* Dacă vă uitaţi bine la tablou, cei doi copii se pot acum deosebi perfect unul de celălalt. Cel care se află lângă Fecioară este Ioan. Are crucea sa cu picior lung şi se roagă, în timp ce primeşte binecuvântarea celuilalt copil: Christos. Uriel nu mai arată cu degetul pe nimeni şi-i foarte clar cine este Mesia cel aşteptat.

Trădat?

Era posibil ca maestrul Leonardo să fi întors spatele fraţilor săi?

Peregrinul întinse din nou mâna către pânză. Ajunsese acolo protejat de mulţimea care sosea la Milano ca să asiste la funeraliile pentru donna Beatrice d’Este, ocrotitoarea sa. Şi ea îi vânduse? Era cu putinţă să se năruie acum tot ce obţinuseră după atâta luptă?

— De fapt, n-am nevoie să-mi lămuriţi nimic, urmă vocea îndrăzneaţă. Ştim deja cine l-a inspirat pe Leonardo în răul acesta. Mulţumim Tatălui Ceresc, mizerabilul zace îngropat de mai multă vreme. Nu vă îndoiţi: Domnul îl va pedepsi cum se cuvine pe fra Amadeo de Portugal cu a sa *Apocalipsis Nova.* Şi cu el, idealul său de Fecioară, văzută nu ca mamă a lui Christos, ci ca simbol al înţelepciunii.

— Şi totuşi este un simbol frumos, protestă vagabondul. Un

ideal împărtăşit de mulţi. Sau vă gândiţi să-i pedepsiţi pe toţi cei care o pictează pe Fecioară cu pruncul Isus şi cu pruncul Ioan?

— Dacă induc în eroare sufletele credincioşilor, da.

— Şi chiar credeţi că veţi fi lăsat să vă apropiaţi măcar, de maestru, de discipolii săi sau de pictorul Luino?

— De Bernardino de Luino? Cel căruia i se mai spune şi Lovinus sau Luini?

— Îl cunoaşteţi?

— Îi cunosc operele. Este un tânăr imitator al lui Leonardo care, după cât se pare, comite aceleaşi greşeli. Nu vă îndoiţi: şi el va cădea.

— Ce vreţi să faceţi? Să-l omorâţi?

Peregrinul simţi că se întâmplă ceva rău. Un zgomot metalic, asemănător celui pe care-l face o sabie scoasă din teacă, sună în spatele lui. Legămintele sale îi interziceau să poarte arme, aşa că se rugă la falsa *Maestà,* cerându-i ajutor.

— Şi pe mine mă veţi ucide?

— Prevestitorul isprăveşte cu imprudenţii.

— Prevestitorul…?

Nu terminase întrebarea când o ciudată convulsie îi frământă măruntaiele. Tăişul ascuţit al unei săbii enorme de oţel îi perforă spatele. Peregrinul lăsă să-i scape o horcăială îngrozitoare. O lamă de metal cât palma îi tăie inima pe din două. A fost o senzaţie ascuţită, rapidă ca fulgerul, care îl împinse să-şi deschidă ochii cu adevărată groază. Falsul vagabond nu simţi durere, ci frig. O îmbrăţişare îngheţată, care îl făcu să se clatine peste altar şi să cadă în genunchii învineţiţi.

A fost singura oară când şi-a văzut agresorul.

Prevestitorul era o umbră corpolentă, de cărbune, fără vreo expresie pe chip. Începea să se înnopteze în biserică. Totul se întuneca. Chiar şi timpul începea să încetinească într-un fel ciudat. Atingând pardoseala altarului, bocceluţa pe care peregrinul o purtase legată peste umăr se desfăcu, lăsând să cadă două mere şi un teanc de cartoane pecetluite cu efigii ciudate. Prima reprezenta o femeie îmbrăcată în sutana Sfântului Francisc, cu o coroană triplă pe cap, o cruce ca aceea a lui Ioan în mâna dreaptă şi o carte închisă în mâna stângă.

— Eretic blestemat! bolborosi Prevestitorul, văzând toate acestea.

Peregrinul îi întoarse un zâmbet cinic, în timp ce vedea cum Prevestitorul înmuia o pană în sângele lui ca să noteze ceva pe dos.

— Niciodată… nu veţi deschide… cartea preotesei.

Din acea poziţie nefirească, cu sângele năvălindu-i din inimă pe dalele de piatră, reuşi să zărească ceva ce nu băgase de seamă până atunci: cu toate că Uriel nu-l mai arăta pe Ioan Botezătorul ca în adevărata *Opus Magna,* privirea lui mijită lămurea totul. „Flacăra lui Dumnezeu”, cu ochii întorşi, continua să-l arate pe înţeleptul din Iordan ca pe unicul salvator al lumii.

Până la urmă, se consolă înainte de a se cufunda în întunericul etern, Leonardo nu îi trădase. Prevestitorul minţise.

16

Am aşteptat primii zori ai zilei de sâmbătă, 14 ianuarie, ca să părăsim interiorul mănăstirii şi să observăm în linişte faţada de cărămidă a Bisericii „Santa Maria delle Grazie”. Fratele Alessandro, care demonstrase o oarecare isteţime la dezlegarea ghicitorilor, exulta din nou, ca şi cum îngheţurile ce încremeniseră cu câteva ore mai înainte partea aceea a oraşului nu l-ar fi afectat şi pe el. La şase şi jumătate, chiar după slujbă, eram pregătiţi să ieşim. Trebuia să fie o operaţiune uşoară, care nu ne-ar fi luat mai mult de două minute şi care totuşi mă tulbura profund.

Fratele Alessandro observase, dar şi se hotărî să tacă.

Nu-i scăpa din vedere că, oricare ar fi fost „cifra numelui” obţinută numărând ochii faţadei, tot nu aveam să aflăm rezultatul problemei. Vom fi avut un număr; poate valoarea numerică a numelui informatorului nostru anonim, cu toate că nu puteam fi siguri de aceasta. Şi dacă era vorba de cifra totală a literelor numelui său de familie? Sau de numărul chiliei sale? Sau...?

— Am uitat să vă spun ceva, m-a întrerupt el până la urmă.

— Despre ce-i vorba, frate?

— E ceva ce, poate, vă va mângâia: când vom găsi numărul acesta binecuvântat, vom mai avea de lucru dacă vom vrea să mergem până la capătul enigmei.

— E adevărat.

— Ei bine, trebuie să ştiţi că „Santa Maria” adăposteşte obştea cea mai pricepută în rezolvarea ghicitorilor, din toată Italia. Am zâmbit. Bibliotecarul, ca atâţia alţi slujitori ai Domnului, nu auzise niciodată vorbindu-se de Betania. Era mai bine aşa. Însă fratele Alessandro insistă să-mi explice motivele sentinţei sale

orgolioase: mă asigură că distracţia preferată a acelor treizeci de dominicani de elită o constituia chiar dezlegarea de hieroglife. Erau câţiva destul de pricepuţi în această artă, iar nu puţini dintre ei se amuzau inventându-le pentru ceilalţi.

— Pădurile nasc fii care mai târziu le omoară. Ce-i? Spuse pe un ton cântător, văzând lipsa mea de chef în a adăuga jocuri noi misiunii noastre. Mânerele securilor!

Fratele Alessandro nu s-a arătat zgârcit în amănunte. Din tot ce mi-a spus, faptul că se foloseau de enigme nu numai în scopuri distractive mi-a atras cel mai mult atenţia. Deseori, călugării le foloseau în predici, transformându-le în instrumente ale îndoctrinării. Dacă monahul nu exagera, zidurile acelea adăposteau cel mai mare locaş de pregătire a creatorilor de enigme ai creştinătăţii, în afara Betaniei. Din această pricină, acela era locul perfect de unde putea să apară Prevestitorul.

— Credeţi-mă, părinte Leyre, o luă bibliotecarul înaintea socotelilor mele, când veţi avea numărul şi nu veţi şti ce să faceţi cu el, consultaţi-i pe oricare dintre fraţii noştri. Răspunsul poate veni de la cel la care vă aşteptaţi cel mai puţin.

— Oricăruia, spuneţi?

Bibliotecarul gesticulă nerăbdător.

— Sigur! Oricăruia! Cu siguranţă că cel care-i la rând la grajduri ştie mai multe despre ghicitori decât un roman ca domnia voastră. Întrebaţi-l fără teamă pe stareţ, pe părintele bucătar, pe chelari, pe copişti, pe toţi! Bineînţeles, aveţi grijă să nu fiţi auzit de prea mulţi şi să vă admonesteze pentru ruperea legământului tăcerii, pe care trebuie să-l respecte fiecare călugăr.

Şi zicând acestea, retrase drugul care bloca drumul principal către mănăstire.

O mică avalanşă de zăpadă căzu de pe acoperiş, prăbuşindu-se cu un zgomot surd la picioarele noastre. Ca să fiu sincer, nu mă aşteptam ca ceva atât de banal precum vizitarea faţadei unei biserici în zori să se dovedească un exerciţiu atât de complicat. Frigul intens al dimineţii transformase zăpada într-o periculoasă pârtie de gheaţă. Totul era alb, pustiu şi înfăşurat într-o tăcere ameninţătoare. Numai gândul de a se apropia de zidul de cărămizi al maestrului Solari şi de a urma gardul care înconjura cea de-a treia clădire a mănăstirii l-ar fi speriat şi pe cel mai

curajos: o alunecare neprevăzută ar fi putut să ne frângă beregata sau să ne lase şchiopi pentru tot restul zilelor. Şi asta ca să nu mai vorbim de cât de greu ar fi fost să le explicăm călugărilor ce făceam la ora aceea, departe de rugăciunile noastre, punându-ne viaţa în pericol în afara zidurilor mănăstirii.

N-am mai stat pe gânduri. Cu grijă, încercând să nu ne udăm sandalele mai mult decât era nevoie, am înaintat uşurel între plăcile de gheaţă, spre centrul faţadei, paralel cu drumul. Am trecut aproape în patru labe, iar când am crezut că ne aflam la o distanţă prudentă, obţinând o perspectivă asupra ansamblului edificiului, am privit ferestrele. O lumină slabă, provenind din interior, le făcea să strălucească precum ochii unui dragon. Acolo, într-adevăr, se desfăşura un mic şirag de ferestre rotunde, de oculuşi care împodobeau biserica pe toată lungimea ei. Faţada rămăsese după colţ, la câţiva paşi mai încolo, cu „faţa" întoarsă în partea cealaltă.

— Dar nu-i privi chipul… am clănţănit din dinţi.

Cuprins de frig, ascunzându-mi palmele în mânecile rasei de lână, am numărat: unu, doi, trei… şapte.

Acel şapte mă nedumeri. Şapte versuri, şapte oculuşi… Cifra numelui expeditorului anonim era, fără îndoială, acel blestemat şi repetat şapte.

— Dar şapte ce! întrebă bibliotecarul.

Am ridicat din umeri.

17

Ceea ce avea să se întâmple urma să-mi lumineze calea.

— Deci domnia voastră sunteţi părintele roman care tocmai s-a instalat în casa noastră!

Stareţul Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie”, Vicenzo Bandello, mă scrută cu chip sever, înainte de a mă invita să trec în sacristie. Îl cunoşteam, în sfârşit, pe cel care redactase raportul trimis Betaniei despre moartea Beatricei d’Este.

— Fratele Alessandro mi-a vorbit mult despre domnia voastră, urmă el. După cât se pare, sunteţi om cultivat. Un intelectual atent, cu putere a voinţei, care ne va îmbogăţi obştea atâta timp cât va rămâne printre noi. Cum spuneaţi că vă numiţi!

— Augustin Leyre, părinte stareţ.

Bandello tocmai terminase slujba de ora trei, cu soarele acela slab plutind deasupra văii Padana. Când l-am abordat, tocmai se retrăgea să-şi pregătească predica pentru funeralii. Era doar în parte un impuls iraţional. Nu insistase fra Alessandro să întreb orice călugăr din obşte despre ghicitoare? Nu mă asigurase el că cel la care mă aşteptam mai puţin ar putea avea un răspuns potrivit? Ce alegere mai surprinzătoare decât stareţul?

Mă hotărâsem, imediat după ce mă întorsesem îngheţat de afară, căutând puţină căldură înăuntrul mănăstirii. Întâmplarea făcuse să-mi vâr nasul în sacristie, iar părintele Bandello să se afle acolo. Bibliotecarul mă lăsase singur. Tocmai plecase, pretextând că avea să coboare la bucătărie pentru proviziile necesare următoarei noastre întâlniri, astfel că atunci am găsit ocazia potrivită.

Fratele Vicenzo Bandello trebuia să aibă mai mult de şaizeci de ani, chipul ridat şi încreţit ca pânzele strânse la catarg, o bărbie puternică şi capacitatea surprinzătoare de a permite ca gesturile

să-i trădeze simţămintele. Era chiar mai scund decât crezusem în noaptea în care-l văzusem la biserică. Se mişca nervos printre dulapurile cu uşi pictate din sacristie, neştiind pe care să-l închidă mai întâi…

— Şi spuneţi-mi, părinte Augustin, interveni el în timp ce strângea potirul şi patena de la ultima slujbă, sunt curios: care este slujba domniei voastre la Roma?

— Fac parte din Sfântul Oficiu.

— Da, da… Şi sigur că, după câte am înţeles, în răgazul pe care vi-l permit obligaţiile domniei voastre, vă place să dezlegaţi ghicitori. Asta-i bine, surâse, sigur că ne vom înţelege.

— Chiar despre asta mi-ar plăcea să vă vorbesc.

— Adevărat?

M-am înclinat uşor. Dacă stareţul era eminenţa pe care mi-o descrisese bibliotecarul, poate că nu-i scăpase prezenţa Prevestitorului la Milano. Cu toate acestea, trebuia să fiu prevăzător. Era posibil ca el să fi fost autorul anonimelor, însă să se teamă să-şi dezvăluie adevărata identitate până ce nu va fi fost sigur de intenţiile mele. Sau, încă şi mai rău: chiar neştiind nimic, ce l-ar fi putut împiedica să-l înştiinţeze pe Maur despre operaţiunea noastră atunci când eu i-aş fi destăinuit secretul?

— Mai spuneţi-mi ceva, părinte Leyre. Ca iubitor al dezlegării enigmelor, nu aţi auzit vorbindu-se despre arta memoriei, nu-i aşa?

Bandello mi-a pus acea întrebare aproape fără voie, în timp ce eu încercam în zadar să aflu cât era de implicat în chestiunea scrisorilor. Poate că păcătuiam având prea multe bănuieli. De fapt, fiecare nou călugăr pe care-l cunoşteam în „Santa Maria” îngroşa lista suspecţilor. Iar fra Vicenzo nu avea de ce să facă excepţie. Ca să fiu sincer, dintre toate variantele posibile, stareţul era omul care se potrivea cel mai bine cu Prevestitorul. Nu ştiu cum nu ne dădusem seama mai înainte, în Betania. Chiar numele lui, Vicenzo, avea şapte litere. Niciuna în plus. Ca cele şapte litere ale împieliţatului *Oculos ejus dinumera* sau cele şapte ferestre ale faţadei de sud a bisericii. Mi-am dat seama de amănuntul acesta când am observat cu ce îndemânare închidea şi deschidea uşile dulapurilor acelei încăperi, păstrându-şi mănunchiul cel gros de chei sub sutană. Stareţul se număra printre puţinii care aveau acces la socotelile şi proiectele ducelui

în privinţa Mănăstirii „Santa Maria” şi era, poate, singurul care ar fi folosit poşta oficială ca să se asigure de sosirea scrisorilor sale la Roma.

— Ei bine? insistă el, din ce în ce mai amuzat de atitudinea mea gânditoare. Aţi auzit sau nu vorbindu-se de această artă?

Am negat cu un gest al capului, în timp ce încercam să aflu la el vreo trăsătură care să-mi confirme ipoteza.

— Păcat! urmă. Puţini ştiu că din ordinul nostru au ieşit mari învăţaţi în această demnă disciplină.

— N-am auzit de ea niciodată.

— Şi, desigur, nu cunoaşteţi nici că însuşi Cicero a inclus această artă în *De Oratore* sau că un tratat şi mai vechi, *Ad Herennium,* dă detalii despre ea şi ne oferă formula exactă cu care să ne amintim succesiv de tot ce dorim…

— Ne oferă? Dominicanilor?

— Sigur că da! De treizeci sau patruzeci de ani, părinte Leyre, mulţi fraţi ne-am ocupat de acest studiu. Însăşi domnia voastră, care lucraţi zilnic cu rapoarte şi documente complexe, n-aţi visat niciodată la a putea să vă depozitaţi în memorie un text, o imagine, un nume, fără grija de a le repeta vreodată, pentru că ştiţi deja că le veţi purta mereu cu domnia voastră?

— Desigur. Însă doar cei mai privilegiaţi pot…

— Şi având nevoie de ea pentru slujba domniei voastre, mă întrerupse el, nu v-aţi îngrijit să aflaţi formula cea mai potrivită pentru atingerea unui asemenea miracol? Anticii, care nu dispuneau de aceeaşi capacitate ca a noastră de a crea copii ale cărţilor, au inventat un truc magistral: au imaginat „palate ale memoriei”, în care-şi depozitau cunoştinţele. Nici despre ele nu aţi auzit vorbindu-se, nu-i aşa?

Am tăgăduit, mut de uimire.

— Grecii, de exemplu, îşi imaginau un edificiu mare, plin de încăperi şi galerii somptuoase, iar fiecărei ferestre, arcade, coloane, scări sau săli îi dădeau o semnificaţie diferită. În vestibul „păstrau” cunoştinţele de gramatică, în salon, pe cele de retorică, în bucătărie, oratoria… Iar ca să-şi amintească de fiecare lucru păstrat acolo, nu făceau decât să meargă cu imaginaţia până la acel colţ al palatului şi să-l extragă în ordinea inversă înmagazinării. Ingenios, nu-i aşa?

L-am privit pe stareţ fără să ştiu ce să spun. Îmi sugera să-i

vorbesc despre scrisorile primite la Roma? Trebuia să urmez sfatul lui fra Alessandro şi să-l consult cu francheţe în legătură cu ghicitoarea? Temându-mă să nu-i pierd încrederea timpurie, am strecurat o insinuare:

— Spuneţi-mi un lucru, părinte Vicenzo: şi dacă în loc de un „palat al memoriei” am folosi „o biserică a memoriei? Am putea, spre exemplu, să ascundem numele unei persoane într-o biserică de piatră şi cărămidă?

— Văd că sunteţi ager, frate Augustin, îmi făcu el cu ochiul, oarecum ironic. Şi practic. Ceea ce au creat grecii, construind palate imaginare, romanii, chiar şi egiptenii, au încercat cu edificii reale. Dacă cei care intrau în ele cunoşteau corect „codul memoriei”, puteau să colinde prin încăperile lor primind, în acelaşi timp, o informaţie de valoare.

— Şi într-o biserică? am insistat.

— Da, şi într-o biserică ar fi posibil, încuviinţă el. Dar lăsaţi-mă să vă arăt ceva înainte de a vă explica cum funcţionează un asemenea mecanism. Cum vă spuneam, în ultimii ani, călugării dominicani din Ravena, Florenţa, Basel, Milano sau Freiburg au lucrat la un sistem de memorizare care se bazează pe imagini sau structuri arhitectonice pregătite special pentru el.

— Pregătite?

— Da. Adaptate, corectate, înfrumuseţate cu detalii decorative ce par inutile profanilor, dar esenţiale pentru cunoscătorii alfabetului secret pe care îl ascund. Veţi înţelege cu un exemplu, părinte Augustin.

Stareţul scoase de sub sutană un pergament şi-l întinse pe masa darurilor. Nu era mai mare decât palma mâinii lui, alb şi cu pete de ceară de sigiliu într-un colţ. Cineva desenase acolo o siluetă feminină, sprijinită cu piciorul drept de o scară. Apărea înconjurată de păsări şi obiecte ciudate ce-i atârnau la piept. Dedesubt se vedea o inscripţie cu caractere latine care o identifica în întregime. „Doamna Gramatică”, fiindcă de ea era vorba, privea în gol, cu o expresie absentă:

— Tocmai terminam una dintre aceste imagini care, de acum înainte, va fi folosită ca să reamintească părţile componente ale artei gramaticale. Aceasta, spuse arătându-mi acel desen ciudat. Vreţi să vedeţi cum funcţionează?

Am spus că da.

— Uitaţi-vă bine, mă încurajă stareţul. Dacă cineva ne-ar întreba acum despre termenii de bază ai gramaticii şi am avea această gravură în faţa ochilor, am şti să-i răspundem fără ezitare.

— Într-adevăr!

Lui Bandello i-a plăcut neîncrederea mea.

— Soluţia noastră ar fi precisă: *praedicatio, applicatio* şi *continentia*. Şi ştiţi de ce? Foarte simplu: pentru că „am citit-o" în această imagine.

Stareţul se aplecă deasupra pergamentului şi începu să traseze cercuri imaginare în jurul ei, indicându-mi diferite părţi ale desenului:

— Priviţi-o bine: *praedicatio* este arătată de pasărea de pe braţul drept, care începe cu litera „P", şi de ciocul cu forma acestei litere. Ea constituie atributul cel mai important al figurii, de aceea este semnalată prin două imagini. În plus, reprezintă semnul distinctiv al ordinului nostru. Până la urmă, suntem cu toţii predicatori, nu-i aşa?

Am privit steguleţul caraghios despre care vorbea Bandello, ţinut de „doamna Gramatică", şi înfăşurat în formă de „P".

— Următorul atribut, urmă stareţul, *applicatio,* este reprezentat de *Aquila,* acvila ţinută de Gramatică în mâna dreaptă. *Aquila* şi *applicatio* încep cu litera „A", deci mintea celui iniţiat în *ars memoriae* va face imediat legătura. Cât despre *continentia,* o vedeţi aproape scrisă pe pieptul femeii. Dacă

sunteţi în stare să priviţi aceste obiecte, un arc, o roată, un plug şi un ciocan, ca pe nişte litere, veţi citi de îndată c-o-n-t… *Continentia!*

Era uimitor. Într-o imagine aparent nevinovată, cineva reuşise să închidă o teorie completă a gramaticii. Dintr-odată, mi-a trecut prin cap că manuscrisele tipărite în atelierele de la Veneţia, Roma sau Torino includeau pe prima pagină gravuri care puteau ascunde mesaje secrete, nebănuite de noi. La Secretariatul de Cifruri nu ne învăţaseră niciodată asemenea lucruri.

— Şi obiectele care atârnă sau sunt ţinute de păsări! Ascund şi ele vreo semnificaţie? am întrebat, încă surprins de acea neaşteptată revelaţie.

— Dragul meu frate, totul, absolut totul are o semnificaţie. În vremurile acestea, când fiecare nobil, prinţ sau cardinal are atâtea lucruri de ascuns celorlalţi, actele sale, operele de artă plătite sau scrierile protejate ascund lucruri despre el.

Stareţul termină fraza cu un surâs enigmatic. Am prins ocazia.

— Şi domnia voastră? am şoptit. Ascundeţi, de asemenea, ceva!

Bandello mă privi, fără să-şi piardă gestul ironic. Îşi mângâie creştetul perfect ras şi-şi aranjă, distrat, părul.

— Şi un stareţ are secretele lui, desigur.

— Şi le-ar ascunde într-o biserică deja construită? mi-am urmat ideea.

— Oh! sări el. Ar fi foarte simplu. Întâi aş număra totul: ziduri, ferestre, turnuri, clopote… Cifra este cea mai importantă! Apoi, cu biserica redusă la numere, aş cerceta care din ele s-ar putea înfrăţi cu literele sau cuvintele potrivite. Şi le-aş compara atât cu numărul de litere care formează un cuvânt, cât şi cu valoarea cuvântului, redus, la rândul său, la numere.

— Aceasta este *gematria,* părinte! Ştiinţa secretă a iudeilor!

— Este *gematria,* într-adevăr. Dar nu-i o ştiinţă de dispreţuit, cum lăsaţi să se înţeleagă cu atâta vehemenţă. Isus a fost evreu şi a învăţat *gematria* în templu. Cum altfel am şti că *Avraam* şi *Mizericordie* sunt cuvinte gemene din punct de vedere numeric! Sau că scara lui Iacov şi muntele Sinai fac, împreună, în ebraică, o sută treizeci, ceea ce ne indică faptul că sunt două locuri de ascensiune la ceruri desemnate de Dumnezeu!

— Adică, l-am întrerupt, dacă ar trebui să vă ascundeţi numele,

Vicenzo, în Biserica „Santa Maria”, aţi alege vreo particularitate a templului care să facă şapte, la fel ca cele şapte litere ale numelui domniei voastre.

— Exact.

— Ca de exemplu… şapte ferestre? Şapte oculuşi?

— Ar fi o opţiune potrivită. Chiar dacă eu aş înclina către vreuna dintre frescele care împodobesc biserica. Permit adăugarea mai multor nuanţe decât un simplu şir de ferestre. Cu cât adaugi mai multe elemente unui spaţiu, cu atât dai mai multă libertate artei memoriei. Ce-i drept, faţada bisericii e puţin cam simplă pentru aceasta.

— Chiar vi se pare?

— Este. În plus, numărul şapte se pretează la multe interpretări. Este, prin excelenţă, cifra sacră. Biblia recurge la ea în mod constant. Nu mi-ar trece prin cap să aleg o cifră atât de ambiguă pentru a-mi ascunde numele.

Bandello părea sincer.

— Să facem un schimb, adăugă el pe neaşteptate. Eu vă ofer ghicitoarea la care lucrează acum obştea noastră, iar domnia voastră mi-o încredinţaţi pe cea la care lucraţi. Sunt sigur că ne putem ajuta reciproc.

Fireşte că am acceptat.

18

Stareţul, ţanţoş, îmi ceru să-l însoţesc până la celălalt capăt al mănăstirii. Dorea să-mi arate ceva. Şi repede.

Cu pas uşor, am traversat altarul principal, lăsând în spate corul şi tribuna pe care tocmai le terminau de împodobit pentru funeralii, apucând-o pe lungul coridor care dădea în Galeria Morţilor. Mănăstirea era un edificiu sobru, cu ziduri de cărămidă aparentă şi coloane de granit impecabil ordonate de-a lungul coridoarelor pardosite cu grijă. În drum spre misteriosul nostru obiectiv, fra Vicenzo îi făcu un semn părintelui Benedetto. Ca de obicei, copistul chior se plimba fără scop pe sub arcade, cu privirea pierdută într-un breviarium pe care n-am putut să-l recunosc.

— Ei bine? mormăi el auzindu-se chemat de superiorul său. Din nou în vizită la *Opus Diaboli?* Ar fi mai bine să o îngropaţi sub un strat de var!

— Vă rog, frate! Trebuie să ne însoţiţi, îi ordonă stareţul. Oaspetele nostru are nevoie de cineva care să-i povestească legendele acestui loc şi nu e nimeni mai potrivit ca domnia voastră pentru aceasta. Sunteţi călugărul cu cea mai mare vechime din obşte. Mai mare decât chiar zidurile acestui locaş.

— Legende, eh…

Singurul ochi al bătrânului străluci de emoţie văzându-mi interesul. Eram vrăjit de omul acela, căruia părea să-i placă să-şi arate lumii diformitatea, expunând cu mândrie cicatricea pe care i-o lăsase pe chip pierderea ochiului.

— Aici se povestesc multe, ce-i drept. Ştiţi de ce numim această curte interioară Galeria Morţilor? întrebă în timp ce venea în pas cu noi. E simplu: pentru că aici îi îngropăm pe fraţii noştri, ca să se reîntoarcă pe pământ la fel cum au venit.

Înţelegeţi, fără onoruri şi plăci comemorative. Fără vanităţi. Doar cu sutana ordinului nostru. Va veni o zi când toată această curte va fi semănată cu oase.

— Este cimitirul vostru?

— E mult mai mult decât atât: este anticamera noastră către Cer.

Bandello se oprise deja în faţa unei porţi mari şi duble, de lemn. Era o uşă groasă, cu o încuietoare ţeapănă, de fier, în care stareţul vârî de îndată cheia potrivită din mănunchiul ţinut la brâu. Eu şi Benedetto ne-am privit. Pulsul îmi crescuse: intuiam ce dorea să-mi arate abatele. Fra Alessandro mă prevenise deja; m-am pregătit deci pentru marele moment. În spate, într-o sală mare, aşezată chiar dedesubtul bibliotecii, trebuia să se afle faimosul refectoriu din „Santa Maria delle Grazie"; Leonardo limitase accesul călugărilor acolo. Dacă nu greşeam, acela era motivul ultim al prezenţei mele la Milano şi cauza scrisorilor ameninţătoare ale Prevestitorului către Casa Adevărului.

O nouă bănuială îmi încolţi în minte: oare eu şi Bandello împărtăşeam, fără să ştim, aceeaşi enigmă?

— Dacă locul acesta ar fi sfinţit – chipul stareţului se lumină în timp ce împingea poarta –, ne-am spăla înainte pe mâini, iar voi domnia voastră aştepta aici afară până când eu v-aş da încuviinţarea de a intra…

— Dar nu este! ţipă chiorul.

— Nu, încă nu. Dar aceasta nu împiedică umplerea sufletului de un simţământ sacru.

— Simţământ sacru… Prostii!

După ce pronunţă aceste cuvinte, am intrat toţi trei.

Aşa cum bănuisem, tocmai păşisem în viitorul refectoriu al mănăstirii. Era un loc întunecat şi friguros, în dezordine, plin de cartoane care se odihneau sprijinite de pereţi. Frânghii şi cărămizi, paravane, găleţi şi – lucru curios – o masă pregătită pentru ospăţ, acoperită cu pânză albă, completau o încăpere ce părea cufundată de multă vreme în uitare. Mi-a atras atenţia masa, pentru că era singurul lucru ordonat în mijlocul acelei neorânduieli. Nimic nu părea să arate că fusese folosită, iar vesela era acoperită cu un strat subţire de praf, rod al săptămânilor de când fusese părăsită.

— Vă rog să nu vă speriaţi de starea lamentabilă a salonului

nostru, frate Augustin, spuse Bandello în timp ce-şi sufleca mânecile şi se strecura prin marea de scânduri. Acesta va fi refectoriul nostru. Stăm cam de trei ani aşa, puteţi crede? Călugării abia pot intra în încăpere, din ordinul special al maestrului Leonardo, care-o ţine închisă până la terminarea lucrului. Iar între timp, mobilele noastre se strică în colţul acela, în mijlocul murdăriei şi al acestui detestabil miros de vopsea.

— E un infern, nu v-am spus eu? Un infern cu diavol cu tot…

— Benedetto, pentru Dumnezeu! îl certă stareţul.

— Nu vă neliniştiţi, am intervenit. La Roma suntem întotdeauna în construcţii: această atmosferă mi se pare familiară.

Despărţită de restul camerei prin nişte paravane de lemn, într-una din laturile imensului salon se ghicea o tăblie în formă de „U“, peste care fuseseră aşezate bănci mari, lăcuite cu negru. Resturi ale unui fin baldachin de lemn zăceau în gaura aceea întunecată, putrezind din cauza mucegaiului. Pe măsură ce dădeam la o parte obiecte, Bandello spunea:

— Nu există nicio lucrare decorativă în această mănăstire care să nu sufere vreo întârziere. Dar cele mai rele sunt cele din sala aceasta. Par fără sfârşit.

— E vina lui Leonardo, mormăi din nou Benedetto. Se joacă cu noi de atâtea luni… Să terminăm cu el!

— Tăceţi, vă rog. Lăsaţi-mă să-i explic fratelui Augustin problema noastră.

Bandello se uită în dreapta şi în stânga, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că nu ne asculta nimeni. Era o precauţie absurdă: de când părăsisem biserica, nu ne întâlnisem cu niciun călugăr, cu excepţia ciclopului, şi era puţin probabil ca vreunul dintre ei să se afle pitit acolo, când ar fi trebuit să se pregătească pentru slujba funebră sau să-şi vadă de treburile zilnice. Totuşi, stareţul părea nesigur, înspăimântat. Poate de aceea coborî într-atât vocea când se înclină spre urechea mea.

— Îmi veţi înţelege imediat precauţia.

— Adevărat?

Fratele Vicenzo aprobă, nervos.

— Meser Leonardo, pictorul, are faima unui bărbat influent şi m-ar putea înlătura dacă ar şti că v-am permis să intraţi fără voia lui…

— Vă referiţi la maestrul Leonardo da Vinci?

— Nu-i strigaţi numele! şopti. Vă miră chiar într-atât? Ducele în persoană l-a chemat acum patru ani ca să ajute la decorarea acestei mănăstiri. Maurul vrea ca panteonul familiei Sforza să fie aşezat sub absida acestei biserici şi are nevoie de un decor magnific, de necontestat, cu care să-şi justifice hotărârea în faţa familiei sale. De aceea l-a angajat. Şi credeţi-mă dacă vă spun că, de când ducele s-a înhămat la acest proiect, n-am avut nicio zi de linişte în locaşul nostru.

— Nici măcar una, întări Benedetto. Şi ştiţi de ce? Pentru că acest maestru îmbrăcat mereu în alb, pe care nu-l veţi vedea niciodată mâncând carne, nici sacrificând vreun animal este în realitate un suflet pervers. A introdus o erezie sinistră în lucrările hărăzite nouă şi ne-a provocat să o găsim înainte de a le termina. Iar Maurul îl sprijină!

— Dar Leonardo nu este…

— Un eretic? mă întrerupse. Nu, desigur. La prima vedere nu pare. E incapabil să facă rău unei muşte, îşi petrece zilele meditând sau luând notiţe în carneţelul său şi dă impresia că e un bărbat înţelept. Dar sunt sigur că maestrul nu este un bun creştin.

— Pot să vă întreb ceva?

Stareţul aprobă.

— E adevărat că aţi ordonat să se strângă toate datele posibile despre trecutul lui Leonardo? De ce n-aţi avut niciodată încredere în el? Fratele-bibliotecar m-a pus la curent cu toate acestea.

— Să vedeţi, s-a întâmplat exact după ce ne provocase. După cum veţi înţelege, ne-am văzut obligaţi să căutăm în trecutul său, ca să ştim cu ce fel de om avem de-a face. Şi domnia voastră aţi fi făcut la fel dacă ar fi sfidat Sfântul Oficiu.

— Presupun că da.

— Adevărul e că i-am încredinţat lui fra Alessandro misiunea de a trasa un profil al operei sale, care să ne ajute să i-o luăm înainte. Astfel am aflat că franciscanii din Milano avuseseră mari probleme cu maestrul Leonardo. După cât se pare, se folosise de izvoare păgâne ca să-şi documenteze tablourile, înşelându-i grav pe credincioşi.

— Fratele Alessandro mi-a vorbit despre asta şi, de asemenea, despre o anumită carte eretică a unui oarecare fra Amadeo.

— *Apocalipsis Nova.*

— Exact.

— Dar cartea aceasta este doar o mică dovadă din tot ce a aflat. Nu v-a spus nimic despre scrupulele lui Leonardo în ceea ce priveşte anumite scene biblice?

— Scrupule?

— E un lucru plin de însemnătate. Până acum, n-am fost în stare să aflăm nici măcar o singură operă a lui Leonardo în care să apară vreun crucifix. Niciuna. De asemenea, niciuna care să reflecte vreo scenă din Patimile Domnului.

— Poate că nu i-a fost comandat aşa ceva.

— Nu, părinte Leyre. Toscanul a evitat, dintr-o cauză necunoscută, să picteze felul acesta de episoade biblice. La început, am crezut că putea fi iudeu, dar mai târziu am descoperit că nu. Nu ţinea *sabatul,* nici nu respecta alte obiceiuri evreieşti.

— Şi atunci?

— Păi… cred că această anomalie trebuie să fie legată de problema noastră.

— Vorbiţi-mi despre el. Fra Alessandro nu mi-a pomenit nimic, niciodată, despre sfidarea lui Leonardo.

— Bibliotecarul nu fusese de faţă. Iar în obşte, faptele nu sunt cunoscute de mai mult de jumătate de duzină de călugări.

— Vă ascult.

— S-a întâmplat în timpul unei vizite de curtoazie pe care i-a făcut-o donna Beatrice lui Leonardo, acum vreo doi ani. Maestrul tocmai îl terminase de pictat pe Sfântul Toma, în Cina sa. Îl reprezentase lângă Isus, ca pe un bărbat bărbos, care îşi ridică degetul arătător către cer.

— Presupun că este degetul pe care îl va fi vârât mai apoi în rana lui Christos după înviere, nu!

— Aşa am crezut şi eu şi asta i-am spus Alteţei sale, prinţesa d’Este. Dar Leonardo a râs de interpretarea mea. A zis că noi, călugării, habar n-aveam de simbolism şi că dacă ar fi vrut, ar fi putut să picteze o scenă cu însuşi Mahomed, chiar acolo, fără ca noi să ne dăm seama.

— Asta a spus?

— Donna Beatrice şi maestrul au râs, dar nouă ni s-a părut o jignire. Însă ce puteam face? Să răcim relaţiile cu soţia Maurului

şi cu pictorul său favorit? Dacă am fi făcut-o, cu siguranţă că Leonardo ne-ar fi învinuit pentru întârzierea lucrului la *Cina cea de taină.*

Stareţul urmă:

— În realitate, eu l-am provocat pe el. Am vrut să-i arăt că nu eram chiar atât de nepriceput la interpretarea simbolurilor precum credea, dar am intrat într-un teren unde n-ar fi trebuit să calc niciodată.

— La ce vă referiţi, părinte?

— Cam pe atunci, obişnuiam să vizitez palatul Rochetta. Trebuia să-l informez pe duce despre avansarea lucrărilor din „Santa Maria”. Nu de puţine ori, o surprindeam pe donna Beatrice în sala tronului, pierzându-şi timpul cu un joc de cărţi. Aveau desenate pe ele figuri ciudate, atrăgătoare, pictate în culori vii. Erau spânzuraţi, femei susţinând stele, fauni, papi, îngeri cu ochii legaţi, diavoli… Curând am aflat că reprezentau o veche moştenire de familie. Le concepuse, în trecut, ducele Filippo Maria Visconti, cu ajutorul condotierului Francesco Sforza, cam prin 1441. Mai târziu, când acesta a pus stăpânire pe ducat, le-a dăruit pachetul de cărţi fiilor săi, iar o copie a ajuns în mâinile lui Ludovic Maurul.

— Şi ce s-a întâmplat?

— Să vedeţi, una din acele cărţi reprezenta o femeie îmbrăcată în sutana franciscană, ţinând în mâini o carte. Mi-a atras mult atenţia, pentru că era o sutană bărbătească, în plus, părea însărcinată. V-o imaginaţi! O femeie gravidă, în haine franciscane! Părea o batjocură. Ei bine, nu ştiu de ce mi-am amintit de această carte de joc în timpul acelei discuţii cu Leonardo şi le-am servit o cacealma. „Ştiu ce reprezintă cartea franciscanei”, am spus. Îmi amintesc că donna Beatrice a devenit foarte serioasă. „Ce ştiţi domnia voastră!”, a spus ea. „Este un simbol care vorbeşte despre domnia voastră, prinţesă”, am spus. A părut interesată. „Franciscana este o tânără încoronată, ceea ce înseamnă că are aceeaşi demnitate cu a domniei voastre. Şi este însărcinată. Ceea ce vă prezice domniei voastre aceeaşi stare. Această carte este un anunţ pentru ce vă rezervă destinul”.

— Iar cartea? am întrebat.

— Asta a jignit-o cel mai tare. I-am spus că franciscana

închidea cartea ca să ascundă faptul că e o operă interzisă. „Şi ce operă credeţi că e”, m-a întrebat maestrul Leonardo. „Probabil *Apocalipsis Nova,* foarte cunoscută de domnia voastră”. Leonardo s-a mâniat şi abia atunci a aruncat provocarea. „Habar nu aveţi”, a zis. „Sigur că este o carte importantă. La fel sau chiar mai mult decât Biblia, dar orgoliul domniei voastre de teolog vă va face să n-o cunoaşteţi niciodată”. Şi a adăugat: „Când se va naşte viitorul fiu al ducesei, eu voi fi terminat de introdus toate secretele în *Cenacolo.* Şi vă asigur, chiar dacă le veţi avea sub nas, niciodată nu veţi fi în stare să le descifraţi. Aceasta va fi grandoarea enigmei mele. Şi dovada nesăbuinţei domniei voastre”.

19

— Când voi putea vedea *Cina cea de taină?* l-am întrerupt pe stareţ.

Benedetto surâse.

— Chiar acum, dacă doriţi, spuse. O aveţi în faţa domniei voastre. Nu trebuie decât să deschideţi ochii.

La început, n-am ştiut încotro să privesc. Singura pictură pe care eram în stare s-o disting în acel refectoriu care mirosea a umezeală şi praf era o Maria Magdalena aruncată la picioarele crucii lui Christos. Strălucea pe peretele de sud al salonului şi plângea în hohote, sub privirea extatică a Sfântului Dominic. Acea Magdalenă se sprijinea cu genunchii de o piatră dreptunghiulară ce purta o inscripţie necunoscută mie: *„Io Donatus Montorfanu P.”*

— Este o lucrare a maestrului Montorfano, îmi risipi Bandello îndoielile. O operă respectuoasă, panegirică, terminată acum doi ani. Dar nu-i ce doriţi să vedeţi.

Stareţul arătă atunci către peretele opus. Povestea cărţii de joc şi a volumului secret mă zăpăcise într-atât, încât aproape nu mai puteam distinge ce-mi vedeau ochii. Un munte de scânduri acoperea aproape toată partea de nord a refectoriului. Totuşi, puţina lumină care scălda acel colţ mi-a permis să întrezăresc ceva ce m-a făcut să încremenesc. Într-adevăr: dincolo de bariera de cutii şi cartoane, între spaţiile lăsate de marea schelă de lemn care traversa peretele de la un capăt la altul, se înfăţişa… o altă încăpere! Mi-a trebuit ceva timp până să-mi dau seama că era vorba de o iluzie. Dar ce iluzie! Aşezate de-a lungul unei mese dreptunghiulare, asemănătoare celei care îmi atrăsese atât atenţia la intrare, treisprezece siluete, cu gesturi şi atitudini vii, proaspete, păreau să joace o piesă de teatru, numai pentru noi.

Nu erau actori, să mă ierte Dumnezeu; erau cele mai reale şi mai cutremurătoare portrete ale Domnului Isus Christos şi ale ucenicilor Săi pe care le văzusem vreodată. E adevărat că mai rămâneau de finalizat câteva chipuri, între ele al Nazarineanului însuşi, dar ansamblul era aproape terminat şi… respira.

— Ei? Puteţi s-o vedeţi acum? Distingeţi ce-i în spate?

Mi-am înghiţit saliva înainte de a-i răspunde.

Părintele Benedetto, în mod misterios satisfăcut, îmi dădu o palmă uşoară pe spate, invitându-mă să mă apropii de acel perete fermecat.

— Apropiaţi-vă, nu vă va muşca. Este *Opus Diaboli* despre care încercam să vă previn. Seducătoare ca şarpele Paradisului şi la fel de veninoasă ca el…

Era imposibil de exprimat în cuvinte ce am simţit în acel moment. Mi se părea că privesc o scenă interzisă, imaginea oprită a ceva întâmplat cu cincisprezece secole în urmă şi imortalizat de Leonardo cu un incredibil realism. Nu ştiam pe atunci de ce chiorul îi spunea „opera Diavolului”, când părea un testament îngeresc. Ca beat, am călcat dus, fără să ştiu unde puneam piciorul. Pe măsură ce mă apropiam, peretele prindea din ce în ce mai multă viaţă. Sfinte Cristoase! Dintr-odată, înţelesei ce rost avea masa aceea pregătită sub schele: acoperământ, tacâmuri, căni şi pahare mari de cristal, până şi tipsiile de majolică apăreau aşezate la fel, doi metri mai sus, pe perete, cu nimic mai prejos decât cele reale. Dar discipolii? De unde le copiase gesturile? De unde le luase hainele?

— Dacă vreţi, frate Augustin, putem urca pe platformă, ca să vedem opera mai de aproape. Nu cred că maestrul Leonardo va veni astăzi să-şi vadă de lucru…

„Sigur că vreau”, am gândit.

— Veţi descoperi imediat că, oricât v-aţi apropia, nu veţi putea aprecia nimic în plus, surâse stareţul maliţios. Aici se întâmplă invers decât în orice tablou: dacă cineva se apropie prea mult de operă, ameţeşte, pierde senzaţia ansamblului şi-i este cu neputinţă să afle măcar o singură urmă de pensulă semnificativă pentru interpretarea operei.

— Încă o dovadă a ereziei sale! mugi chiorul. Acest om este un mag!

N-am ştiut ce să spun. Timp de câteva clipe, minute chiar, nu

ştiu, n-am putut să-mi dezlipesc privirea de la cele mai minunate figuri pe care le contemplasem în viaţa mea. Acolo, într-adevăr, nu existau semne, profiluri, nici coji de spatulă sau ştersături ale liniilor în cărbune. Şi ce conta? Chiar fără a fi terminat, cu doi dintre apostoli numai schiţaţi pe perete, cu chipul Domnului Isus încă fără expresie şi trei figuri abia în contur, pătrunderea în interiorul acelui banchet sacru era posibilă. Bandello, văzând că timpul se scurge, încercă să mă aducă la realitate:

— Şi spuneţi-mi, frate Augustin: cu pătrunderea care l-a impresionat pe fratele Alessandro, încă n-aţi băgat de seamă nimic ciudat la această operă?

— Nu… Nu ştiu la ce vă referiţi, părinte stareţ.

— Haideţi, părinte! Nu ne decepţionaţi! Aţi fost de acord să ne ajutaţi la ghicitoarea noastră. Dacă reuşim să stabilim o legătură între anomaliile sale şi conţinutul vreunei cărţi interzise, vom putea să-l oprim pe Leonardo şi să-l acuzăm că s-a inspirat din surse apocrife. Ar fi sfârşitul său.

Stareţul aşteptă o clipă înainte de a urma:

— Vă voi oferi o sugestie. Nu v-aţi dat seama că niciunul dintre apostoli, nici măcar Christos însuşi, nu este încoronat cu nimbul de sfinţenie? Nu-mi veţi spune că e un lucru firesc într-o operă creştină!

Dumnezeule sfânt! Vicenzo Bandello avea dreptate. Stângăcia mea era fără margini. Eram atât de surprins de extraordinarul realism al personajelor, încât nu băgasem de seamă acea absenţă esenţială.

— Şi ce-mi spuneţi despre euharistie? interveni ciclopul, scăpat din frâu. Dacă aceasta este cu adevărat *Cina cea de taină,* de ce Isus Christos nu are în faţa Lui pâinea şi vinul ca să le sfinţească? Unde este Sfântul Potir care conţine scumpul Său sânge izbăvitor? Şi de ce strachina Lui e goală? Eretic! Este un eretic!

— Ce insinuaţi, fraţii mei? Că maestrul, când a pictat această scenă, nu a urmat textul biblic?

Mi se părea că auzeam încă lămuririle lui fra Alessandro despre portretul Fecioarei pictat de Leonardo pentru călugării din San Francesco il Grande. Atunci, toscanul nu ascultase nici indicaţiile biblice şi nici instrucţiunile patronilor săi. Următoarea întrebare, deci, cred că li s-a părut puerilă:

— L-aţi întrebat de ce a făcut aşa?

— Sigur că da! răspunse stareţul. Încă ne mai râde în nas, numindu-ne naivi. Spune că nu e treaba lui să ne ajute să-i interpretăm *Cina.* Puteţi crede aşa ceva? Vulpoiul viclean trece din când în când pe aici, dă două-trei pensule vreunui apostol, stă ore întregi să contemple ce-i terminat deja şi abia se învredniceşte să ne explice câte ceva din ciudăţeniile operei sale…

— Cel puţin are justificare într-un pasaj evanghelic, nu? am spus intuind deja răspunsul.

— Vreo Evanghelie? Răspunsul chiorului sună sarcastic. Le cunoaşteţi la fel de bine ca şi mine, aşa că spuneţi-mi: cine-l descrie pe Petru, la masa pascală, cu un pumnal în mână sau pe Iuda şi pe Christos întinzând braţul către aceeaşi tipsiei… Nu veţi găsi nicio aluzie la scenele acestea. Nu, domnule.

— Atunci cereţi-i să dea explicaţii!

— Ne scapă. Spune că-i va da socoteală doar ducelui, care-i plăteşte munca.

— Vreţi să-mi spuneţi că intră şi iese din această casă când vrea?

— Şi se însoțește cu cine vrea. Câteodată, vine chiar cu femei de la curte, pe care vrea să le impresioneze.

— Iertaţi-mi îndrăzneala, fra Benedetto, dar oricât de supărător poate fi acest comportament pentru cineva atât de strict ca domnia voastră, acestea nu sunt argumente pentru acuzarea cuiva de erezie.

— Cum să nu? Nu vă e destul? Nu vă ajunge un Christos fără atributul divin, o Cină de Taină fără euharistie şi un sfânt Petru ascunzând un pumnal, ca să atace Dumnezeu ştie pe cine?

Benedetto îşi încreţi nasul roşu de mânie, protestând împotriva spuselor mele. Stareţul încercă să liniştească lucrurile:

— Nu înţelegeţi, nu-i aşa?

— Nu… am răspuns.

— Ce încearcă fra Benedetto să vă explice este că, în ciuda înfăţişării sale ca o minunată reprezentare a cinei pascale, e posibil să fie cu totul altceva. Am văzut muncind mulţi pictori la lucrări similare, mai puţin ambiţioase, fără îndoială, dar nu ştiu ce naiba vrea să reprezinte Leonardo în casa mea – stareţul accentuase posesivul ca să-mi arate cât de atins era de caz. Apoi, apucându-mă de mânecile sutanei, continuă pe un ton

sumbru. Ne temem, frate, că pictorul Maurului vrea să ducă până la capăt o batjocură împotriva credinţei noastre şi a Bisericii, iar dacă nu reuşim să-i descifrăm opera, aceasta va rămâne aici pentru totdeauna ca o veşnică învăţătură de minte pentru nepriceperea noastră. Pentru asta avem nevoie de ajutorul domniei voastre, părinte Leyre.

Ultima frază a stareţului Bandello răsună în refectoriul enorm. Ciclopul mă trase în alt loc, sub schele, de unde puteau fi văzuţi mai mulţi dintre mesenii din *Cenacolo.*

— Mai doriţi dovezi? Vă voi da încă una, ca să-l ardeţi pe impostorul ăsta!

L-am urmat.

— Îl vedeţi? vociferă. Uitaţi-vă bine.

— Ce trebuie să văd, părinte Benedetto!

— Pe Leonardo! Pe cine altcineva! Nu-l recunoaşteţi! Bastardul s-a pictat între apostoli. Este al doilea din dreapta. Nu încape îndoială: privirea lui, mâinile lui mari şi puternice, până şi pletele lui albe. Spune că-i vorba de Iuda Tadeul, dar are toate trăsăturile sale!

— Adevărul este, părinte, că nu văd nimic rău în asta i-am răspuns. Şi Ghiberti şi-a făcut autoportretul pe porţile de bronz ale Cristelniţei din Florenţa şi nu s-a întâmplat nimic. Este un obicei foarte toscan.

— A, da! Şi de ce Leonardo este singurul personaj de la masă care, împreună cu Apostolul Matei, apare cu spatele la Domnul nostru Isus! Credeţi, într-adevăr, că asta nu înseamnă nimic? Nici chiar Iuda Iscarioteanul nu are o atitudine atât de insolentă! Să ştiţi ceva – vocea lui suna ameninţător –, tot ce pictează diavolul acesta de da Vinci face parte dintr-un plan ascuns, are un scop.

— Atunci, dacă Leonardo îl reprezintă pe Iuda Tadeul, cine este adevăratul Matei, care, de asemenea, stă cu spatele la Isus?

— Asta aşteptăm de la domnia voastră! Să-i identificaţi pe ucenici, să ne spuneţi ce înseamnă cu adevărat Cina aceasta blestemată!

Am încercat să-l liniştesc pe bătrânul acela energic şi plin de temperament.

— Dar, fraţi ai mei, am spus, adresându-mă stareţului şi ciudatului său confesor, ca să-mi pun mintea în slujba acestei ghicitori, trebuie să ştiu pe ce vă bazaţi acuzaţia împotriva

maestrului Leonardo. Dacă vreţi un proces împotriva lui, dacă încercaţi să-i întrerupeţi lucrările cu un argument solid, trebuie să lucrăm cu probe de netăgăduit, nu cu simple bănuieli. Nu-i nevoie să vă reamintesc faptul că Leonardo este un protejat al ducelui de Milano.

— Vă vom lămuri, fiţi fără grijă. Dar mai înainte, răspundeţi-ne la încă ceva…

Mi-a făcut plăcere să ascult din nou tonul calm al stareţului, care se dădu înapoi doi paşi, ca să cerceteze *Cina cea de taină* în ansamblu.

— Ştiţi, numai uitându-vă la ea, *exact* ce reprezintă?

Emfaza lui mi-a dat de bănuit.

— Spuneţi-mi domnia voastră, părinte.

— E în regulă. După cât se pare, este vorba de momentul descris în Evanghelia după Ioan, în care Isus le spune ucenicilor Săi că unul dintre ei îl va trăda. Maurul şi Leonardo au ales momentul cu cea mai mare grijă.

— *„Amen dico vobis quia unus vestrum me traditus est”*[17], am citat din memorie.

— „Unul dintre voi mă va trăda.” Exact.

— Şi ce vi se pare ciudat!

— Două lucruri preciză el. Primul că, spre deosebire de Cinele clasice, nu a ales momentul instituirii euharistiei, pentru această pictură, iar al doilea… – ezită – aici trădătorul nu pare Iuda…

— A, nu!

— Priviţi pictura, Cerule sfânt! îmi ceru Benedetto. Mi-a rămas doar un ochi, dar văd clar că cel care vrea să-l trădeze pe Christos şi chiar să-l omoare este Sfântul Petru.

— Petru? Sfântul Petru, spuneţi?

— Da, Simon Petru. Acela de acolo, insistă chiorul, arătându-mi-l între duzina de chipuri. Nu vedeţi cum ascunde un pumnal la spate şi se pregăteşte să-l atace pe Christos? Nu vedeţi cum îl ameninţă pe Ioan, punându-i mâna în gât?

Bătrânul îşi şoptea acuzaţiile cu vehemenţă, ca şi cum de mult timp ar fi observat pe ascuns aşezarea acelor figuri şi ar fi ajuns la concluzii care scăpau muritorilor de rând. Stareţul, lângă el, aprobă bănuitor:

— Şi ce-mi spuneţi despre *acest* apostol Ioan? (Accentul lui mă

---

[17] Ioan, 13.

îngrijoră.) Aţi văzut cum l-a pictat? Imberb, cu mâini fine şi îngrijite, cu chip de Madonă. Pare o femeie!

Am dat din cap, neîncrezător. Chipul lui Ioan nu era terminat. Se intuia doar schiţa unor trăsături dulci, rotunde, aproape de adolescent.

— O femeie? Sunteţi sigur? În Cina din Evanghelii nu s-a aşezat nici una la masă…

— Văd că începeţi să înţelegeţi, răspunse Bandello mai calm. De aceea e urgentă dezlegarea ghicitorii. Opera lui Leonardo cuprinde prea multe ambiguităţi. Prea multe aluzii ascunse. Ştie Dumnezeu cât îmi plac enigmele, arta de a ascunde informaţii în locuri reale sau pictate, dar aceasta îmi scapă.

Am băgat de seamă că stareţul se stăpânea.

— Desigur, adăugă el, fără să mai aştepte răspuns, este încă devreme pentru a putea cântări toate nuanţele problemei. Întoarceţi-vă aici când veţi dori. Folosiţi-vă pentru aceasta de absenţele pictorului. Aşezaţi-vă să-i admiraţi pictura şi încercaţi s-o descifraţi pe bucăţi, cum am făcut noi. După câteva zile vă va cuprinde aceeaşi dezamăgire care ne stăpâneşte şi pe noi. Această operă vă va obseda.

Şi spunând acestea, stareţul căută în mănunchiul lui de chei până o găsi pe cea potrivită. Una mare şi grea, de fier, cu trei buze în formă de cruce latină.

— Păstraţi-o. Există doar trei copii. Una o are Leonardo şi o împrumută adesea ucenicilor săi. Alta o păstrez eu, iar pe a treia o aveţi acum în mâna domniei voastre. Veniţi la mine şi la Benedetto dacă aveţi nevoie de vreo lămurire.

— Desigur, adaugă chiorul, vă vom fi de mai mult ajutor decât bibliotecarul.

— Pot să vă întreb ce aşteptaţi de la acest inchizitor aflat, acum, la dispoziţia voastră?

— Să găsiţi o interpretare totală şi convingătoare a Cinei. Să aflaţi, în caz că există, cartea despre care spune că l-a inspirat. Să judecaţi dacă este sau nu un text eretic, precum acea *Apocalipsis Nova,* iar dacă este, să-l opriţi.

— În schimb, surâse stareţul, vă vom ajuta la enigma domniei voastre. Chiar, încă nu ne-aţi spus care este.

— Îl caut pe cel care a scris aceste versuri.

Şi zicând acestea, le-am întins o copie după *„Oculos ejus*

dinumera”.

20

Bernardino abia îndrăznea să privească pe deasupra şevaletului. Cu toate că trecuse de ceva vreme pragul a treizeci de ani, acest soi de treburi îl nelinişteau. Nu cunoscuse niciodată femeie, poate era singurul din breaslă care n-o făcuse şi-i jurase Domnului că nici n-o va face vreodată. Îi promisese tatălui său, îndată ce împlinise paisprezece ani, şi mai înainte maestrului său, atunci când intrase ca ucenic la *bottega cea* mai faimoasă din Milano. Totuşi, acum se căia. Fiica familiei Crivello îi punea la încercare, de două săptămâni, firea slabă. Goală, cu cârlionţii de aur căzându-i peste umeri, stând semeaţă pe marginea canapelei şi cu privirea albastră înfiptă în tavan, contesa cea mică, de şaisprezece ani, era întruchiparea vie a ispitei. Ori de câte ori renunţa la masca de înger şi-şi aţintea ochii asupra lui, Bernardino simţea că moare.

— Maestre Luini, îi vorbi în surdină donna Lucreţia, ca şi cum şi ea i s-ar fi insinuat în suflet, când credeţi că va fi gata portretul copilei?

— Curând, doamnă contesă. Foarte curând.

— Amintiţi-vă că săptămâna viitoare vă expiră contractul, insistă ea.

— Ştiu foarte bine, doamnă. Pentru mine nu există dată mai importantă decât aceasta.

Mama Afroditei veghea deseori la întâlnirile dintre ei. Nu pentru că n-ar fi avut încredere în Bernardino, un bărbat cu o reputaţie nepătată, rareori văzut la lucru în afara unei mănăstiri, dar auzise atâtea despre voracitatea clericilor, până şi despre a Papei, încât nu credea că-i rău să supravegheze acele momente. Mai ales că, puţin efeminat, Bernardino era un bărbat foarte atrăgător, singurul gentilom pe care soţul ei îl lăsa să intre în

casă fără să se teamă pentru onoarea lui. Contele avea chiar prea multe motive de bănuială: zvonurile despre o aventură între frumoasa lui soţie şi duce erau de mult pe buzele tuturor. Lucrezia era cea dorită. Femeia liberală, atrasă de orice noutate. Iar Elena, fiica ei, se contura deja ca o demnă succesoare.

— Nu-i aşa că-i frumoasă? observă cu mândrie contesa. Sânii ca nişte mere, atât de fermi, atât de tari… Nu vă puteţi închipui câţi bărbaţi au înnebunit din cauza ei…

„Înnebunit”? Pictorul abia-şi stăpâni tremurul pensulei. Pânza cuprindea deja aproape toate detaliile corpului Elenei: cu toate că şi-o închipuise cu plete mai întunecate şi lungi, o cascadă de cârlionţi asemănători îi mângâia pântecele şi ascundea minunatul colţ al plăcerilor la care artistul renunţase.

— Nu înţeleg, maestre, de ce aţi ales chiar acum subiectul Magdalenei pentru portretul fiicei mele. E ca şi cum aţi dori să atrageţi atenţia Sfântului Oficiu. În plus, toate Magdalenele sunt femei întristate, posomorâte. Şi nu ştiu ce-mi pare tigva aceea oribilă în mâinile ei…

Bernardino lăsă pensula pe paletă şi se întoarse către donna Lucrezia. Înserarea îi lumina divanul, reliefând forme ce i se păreau vag familiare: şuviţele blonde şi şerpuitoare erau identice cu ale Elenei; aceiaşi pometi marcaţi, aceleaşi buze umede şi cărnoase. Şi alţi sâni îmbelşugaţi palpitau sub un corset strâns, de pânză olandeză. Văzând-o acolo, culcată, putea să priceapă pofta nemăsurată a Maurului pentru frumuseţea aceea. Nici măcar nu băgase în seamă pălăvrăgeala ei despre Inchiziţie.

— Contesă, spuse el, vă amintesc că i-aţi lăsat maestrului Leonardo libertatea de a alege tema şi pe discipolul trimis.

— Da. Păcat că maestrul este atât de ocupat cu acest *Cenacolo*…

— Ce-aş putea să vă spun? Meser mi-a cerut să vă pictez o Magdalenă şi asta fac. Mai ales că, venind din partea lui, subiectul ales ar trebui să fie un prilej de mândrie pentru familia domniei voastre.

— Mândrie? Maria Magdalena n-a fost o femeie uşoară? exclamă ea. De ce nu v-a încredinţat un portret obişnuit, ca cel pictat mie de către maestru? De ce să insiste în a-mi stigmatiza familia cu o umbră ce ne urmăreşte de secole?

Bernardino Luini tăcu. Familia Crivelli, acum scăpătată, se

trăgea din nobilimea veneţiană şi, punându-şi nădejdea în îndemânarea atelierului lui Leonardo, spera să-i găsească o partidă bună fiicei, mulţumită unui tablou care să-i scoată în valoare virtuţile. Dar cu o asemenea Magdalenă, nu le va fi fiind uşor. De fapt, punga subţiată şi nu propria alegere îi lăsase mână liberă maestrului la alegerea temei tabloului. Acesta nu scăpase ocazia. Bernardino îşi ascunse sarcasmul, amintindu-şi de viclenia toscanului. Donna Lucrezia îi poza de mai mulţi ani, în *bottega* lui de pe strada Magenta, dând viaţă unora dintre cele mai importante tablouri. Dacă acceptase acum să o picteze pe fiica ei ca pe favorita lui Isus, era pentru că se gândea curând să o iniţieze în misterele lui.

Nu întâmplător, Lucrezia era ultima exponentă dintr-o lungă stirpe feminină despre care se credea că erau urmaşele adevăratei Maria Magdalena. O saga de femei cu trăsături luminoase şi delicate, nu întotdeauna conştiente de moştenirea transmisă, ce-i inspirau, de generaţii, pe poeţi şi pe pictori.

Luini mai făcu două retuşuri, încercând să evite zâmbetul molipsitor al Elenei. Apoi, gânditor, reluă conversaţia:

— Cred că vă grăbiţi judecând astfel, doamnă. Maria Magdalena... Sfânta Maria Magdalena, se corectă el din mers, a fost una dintre cele mai curajoase femei. Au numit-o *casta meretrix* şi, spre deosebire de restul ucenicilor, care, cu excepţia lui Ioan, au fugit din Ierusalim când l-au crucificat pe Domnul nostru Isus Christos, ea l-a însoţit chiar până la poalele Golgotei. Aceasta este explicaţia tigvei din mâna fiicei domniei voastre. Şi mai ales, Magdalena a fost cea dintâi căreia i s-a arătat Christos după înviere, arătându-i afecţiunea profundă pe care i-o purta.

— Şi de ce credeţi că a făcut-o?

Luini surâse mulţumit:

— Ca să o răsplătească pentru curajul ei, desigur. Mulţi credem că Isus înviat i-a încredinţat atunci Magdalenei un mare secret. Maria se arătase demnă de acea distincţie, iar noi, ori de câte ori o pictăm, încercăm, de asemenea, să ne apropiem de revelaţie.

— Acum, că spuneţi lucrul acesta, şi eu l-am auzit pe meser Leonardo vorbind despre secret, cu toate că evită să dea prea multe explicaţii. Într-adevăr, maestrul domniei voastre este un om plin de enigme.

— Doamnă, mulţi consideră inteligenţa un mister. Poate că

într-o zi se va hotărî să vi-l povestească. Sau poate o va alege pe fiica voastră pentru a o face…

— Totul e posibil în ceea ce-l priveşte. Îl cunosc de când a sosit la Milano, în 1482, şi niciodată nu au încetat să mă surprindă intrigile sale. Este atât de neprevăzut…

Lucrezia se opri un moment, ca şi cum i-ar fi trecut prin minte vechi amintiri. Apoi întrebă cu viu interes:

— Nu cunoaşteţi, din întâmplare, secretul Magdalenei?

Luini îşi întoarse privirea spre tablou.

— Gândiţi-vă la asta, doamnă: adevărata învăţătură a lui Christos a putut ajunge la oameni doar după ce Domnul a trecut prin chinul Calvarului şi a înviat cu ajutorul Tatălui Ceresc. Numai atunci a căpătat certitudinea absolută a existenţei Împărăţiei Cerurilor. Iar când s-a întors din morţi, pe cine a aflat mai întâi? Pe Maria Magdalena, singura care a avut curajul să-l aştepte, în ciuda poruncilor sanhedrinului şi ale romanilor.

— Femeile au fost întotdeauna mai curajoase decât bărbaţii, maestre Luini.

— Sau mai imprudente…

Elena tăcea în continuare, asistând amuzată la conversaţie. Dacă n-ar fi avut în spate soba bine încărcată, de mult s-ar fi îmbolnăvit de o răceală zdravănă.

— Admir la fel ca domnia voastră tenacitatea femeilor, contesă, spuse Bernardino, încercându-şi din nou pensula. De asta-i bine să ştiţi că Maria Magdalena s-a bucurat, din momentul acelei revelaţii, de virtuţi şi mai deosebite.

— A, da?

— Dacă vă vor fi dezvăluite vreodată, veţi vedea cu câtă fidelitate sunt reflectate în portretul Elenei voastre. Atunci veţi fi mai mult decât satisfăcută de această pânză.

— Meser Leonardo nu mi-a vorbit niciodată despre ele.

— Meser Leonardo este foarte prudent, doamnă. Virtuţile Magdalenei sunt o chestiune delicată. Chiar şi pe ucenici i-au speriat, pe timpul Domnului Isus, dacă nici evangheliştii nu au vrut să ne istorisească prea multe despre ele!

Privirea contesei sclipi cu maliţie:

— Desigur! Pentru că era o femeie uşoară!

— Maria nu a scris niciun rând niciodată. Nicio femeie de atunci n-a făcut-o, continuă maestrul Luini, nebăgându-i în

seamă provocările. După cum v-am spus, discipolul iubit a fost singurul la înălţimea împrejurărilor, atunci când l-au crucificat pe Christos. Cine o admiră pe Magdalena îl admiră şi pe Ioan şi consideră Evanghelia sa ca pe cea mai frumoasă dintre toate patru.

— Iertaţi-mă că insist: cât de importantă a fost Magdalena pentru Christos, maestre Luini?

— Atât de importantă încât a sărutat-o pe gură, de faţă cu toţi ucenicii.

Donna Lucrezia tresări. Pieptarul îi foşni când pieptul i se strânse.

— Cum spuneţi?

— Întrebaţi-l pe Leonardo. El cunoaşte cărţi în care sunt povestite secretele acestea. Numai el ştie care era chipul adevărat al lui Ioan, al lui Petru sau al lui Matei... şi chiar al Magdalenei. Nu i-aţi văzut încă minunata operă din Mănăstirea „Santa Maria”?

— Ba da, sigur că am văzut-o, răspunse ea fără chef, amintindu-şi că, din cauza aşa-zisului *Cenacolo,* nu Leonardo se afla acum în casa ei. Am fost acolo acum câteva luni. Ducele a dorit să-mi arate progresele pictorului său preferat şi m-a uimit cu magnifica execuţie a acelei picturi murale, îmi aduc aminte că încă nu erau terminate chipurile unor apostoli, iar în mănăstire n-a ştiut nimeni să-mi spună când vor fi gata.

— Nimeni nu o ştie, e adevărat, se arătă de acord Luini. Meser Leonardo nu găseşte modele pentru unii apostoli. Dacă-i greu de pictat perversiunea unui Iuda, cu toate chipurile sinistre de la curte, imaginaţi-vă cât de complicat este să afli un chip pur şi carismatic precum cel al lui Ioan. Nici nu bănuiţi câte feţe a trebuit să cerceteze maestrul pentru a o găsi pe cea potrivită ucenicului iubit! Leonardo suferă mult, ori de câte ori se împiedică de astfel de obstacole şi întârzie negreşit.

— Duceţi-o atunci pe fiica mea! râse. Şi să o aşeze la masă pe Magdalena, în loc de Ioan!

Contesa Crivelli, amuzată, se ridică de pe divan, împrăştiind norul de parfum în care plutea prin palat. Maiestuoasă, se apropie de spatele pictorului şi lăsă să-i cadă mâna delicată pe umărul lui.

— Gata cu sporovăială pentru azi, maestre. Terminaţi cât mai

repede portretul şi veţi primi restul de plată. Vă rămân cel puţin două ore de lumină până la apusul soarelui. Folosiţi-le!

— Da, doamnă.

Pantofii ei au răsunat pe pardoseală până când zgomotul lor s-a stins. Elena nu clipea. Stătea acolo, minunată, cu pielea roză şi curată, cu corpul proaspăt ras de către cameriste. Când a fost sigură că mama sa dispăruse în apartamentele ei, sări peste divan.

— Da, da, maestre! aplaudă, dând drumul „Golgotei”, care se duse de-a dura până aproape de foc. Asta este! Prezentaţi-mă lui Leonardo! Prezentaţi-mi-l!

Luini o contemplă de după tablou, ca după un parapet.

— Vreţi într-adevăr să-l cunoaşteţi? şopti după două retuşuri, fără să se mai poată preface indiferent.

— Bineînţeles că vreau! Chiar domnia voastră aţi spus înainte că poate mie mi-ar revela secretul…

— Dar vă previn: s-ar putea să nu vă placă deloc ceea ce veţi afla, Elena. Este un bărbat cu temperament. Pare distrat, dar în realitate poate pătrunde totul cu precizia unui bijutier. Distinge numărul de petale ale unei flori numai privind-o cu coada ochiului şi se încăpăţânează să studieze orice cu minuţiozitate, ducându-şi tovarăşii la disperare.

Micuţa contesă nu se dădea bătută:

— Îmi place, maestre. În sfârşit, un bărbat atent la detalii!

— Da, da, Elena. Numai că lui, drept să vă spun, nu-i plac prea mult femeile…

— Oho! un ton dezamăgit se strecură în vocea ei. Aceasta pare să fie regula printre pictori, nu-i aşa, maestre?

Artistul se ascunse şi mai mult în spatele tabloului când modelul se ridică în picioare, arătând cât era de frumoasă. O căldură subită îi cuprinse chipul, înroşindu-i-l şi uscându-i gâtul.

— De… de ce spuneţi asta, Elena?

Ea se îndreptă spre canapea, ca să-l vadă pe deasupra şevaletului. Corpul îi tremură de satisfacţie:

— Pentru că mă pictaţi goală de aproape zece zile, închişi amândoi în această sală, singuri şi n-aţi făcut nicio încercare de a vă apropia. Doamnele mele de companie spun că nu-i un lucru normal şi chiar se întreabă, viclenele, dacă nu sunteţi cumva *un castratus.*

Luini nu ştiu ce să-i răspundă. Ridică privirea ca să o întâlnească pe a ei şi o găsi la două palme de el, mirosind a esenţă de crini şi cu întreaga piele fremătând. Niciodată n-a fost în stare să explice ce s-a petrecut mai departe: încăperea începu să se rotească în jurul lui, în timp ce o forţă puternică, ciudată, ivită din propriile-i măruntaie, îl cuceri pe de-antregul. Aruncă pensula şi paleta la o parte şi o trase pe micuţa contesă spre el. Atingerea acelui corp tânăr îl înţepă sub pântece.

— Sunteţi… fecioară? ezită el.

Ea râse.

— Nu. Nu mai sunt.

Şi aplecându-se, îl sărută cu o pasiune necunoscută lui.

21

După cum prezisese părintele Bandello, *Cina cea de taină* a ajuns repede să mă obsedeze. Numai în după-amiaza acelei zile de sâmbătă, cu cheia în mână, am vizitat-o de patru ori până la apusul soarelui. Am făcut-o după ce mă asigurasem că locul rămăsese în continuare pustiu. De fapt, cred că aceea a fost ziua în care obştea a început să mă numească Părintele Trottola, adică titirez. Avea motivele ei. Ori de câte ori mă întâlnea vreun călugăr, mă găsea ca dus, rătăcind pe lângă refectoriu, cu aceeaşi insistentă întrebare pe buze: „L-a văzut cineva pe maestrul Leonardo?”

Cred că ajunsesem la mănăstire într-un moment neprielnic. Pregătirile pentru funeralii schimbaseră obiceiurile oraşului şi mai cu seamă pe cele din „Santa Maria delle Grazie”. În timp ce eu şi fra Alessandro ne spărgeam creierii ca să descifrăm ghicitoarea Prevestitorului, călugării se pregăteau doar pentru ziua următoare. Trecuseră deja treisprezece zile de la moartea prinţesei, iar rămăşiţele i se odihneau îmbălsămate într-un sicriu de lemn de salcâm, în capela familială a castelului. Soliile invitate la înmormântare se plimbau nerăbdătoare prin fortăreaţa Maurului şi prin mănăstire, aşteptând noi amănunte despre ceremonie.

În realitate, fusesem străin de acea mare vânzoleală până în dimineaţa de duminică, 15 ianuarie, ziua Sfântului Mauro. I-am mulţumit Cerului pentru glasul clopotelor care m-au trezit devreme. Dormisem prost, foarte neliniştit; îi visasem pe cei doisprezece bărbaţi din *Cenacolo* mişcându-se şi vorbind în jurul lui Mesia. Aproape puteam ghici deja intenţiile ascunse ale fiecăruia, dar intuiam că timpul de care dispuneam ca să le smulg secretele se scurgea în defavoarea mea. În duminica

aceea, donna Beatrice urma să fie îngropată în noul panteon al familiei Sforza, dedesubtul altarului principal din „Santa Maria”; probabil că misteriosul Prevestitor, care de atâtea ori ne avertizase împotriva ei, se va hotărî să vină la mănăstire.

M-am îndreptat către refectoriu după rugăciunile de dimineaţă. Cu siguranţă, acela avea să fie singurul moment al zilei în care puteam să mă refugiez în confortabila lui singurătate. Urma să-mi pierd din nou privirea în liniile pline de culoare ale maestrului Leonardo şi să-mi imaginez că misterioasa muncă a toscanului nu consta în zugrăvirea acelui zid, ci în a extrage din el, puţin câte puţin, cu precizia unui chirurg, o scenă magică, gravată sub stuc de îngerii înşişi.

Eram cuprins de acest delir, când, dând colţul spre vestul Galeriei Morţilor şi îndreptându-mi paşii către poarta cea mare ce proteja refectoriul, am găsit-o larg deschisă. Doi bărbaţi necunoscuţi vorbeau cu însufleţire în prag:

— Ce-aţi aflat despre bibliotecar? l-am auzit spunând pe cel care se afla mai aproape. Era îmbrăcat cu pantaloni roşii, până la genunchi, cămaşă cu nasturi, în dungi galbene şi albe, iar chipul îi era de înger cu cârlionţi blonzi. Auzindu-i vorbind despre fra Alessandro, mi-am tras gluga şi cu aer distrat, m-am hotărât să fiu atent, de la o distanţă prudentă.

— Mi-a spus ceva maestrul, răspunse celălalt, un tânăr brunet, îmbrăcat în veşminte strâmte, cu o înfăţişare atletică şi atrăgătoare. Se zice că-i foarte nervos şi le e frică tuturor să nu facă vreo prostie.

— Normal. Posteşte de prea mult timp… Cred că-şi pierde judecata.

— Judecata?

— Cred că lipsa de hrană îi provoacă halucinaţii. Este obsedat să nu fie descoperit şi luat de lângă cărţi. Ar fi trebuit să-l vedeţi cum tremura de frică ieri-noapte. Părea o trestie bătută de vânt.

Cel vânjos privi către locul în care mă oprisem, obligându-mă să grăbesc pasul dacă nu voiam să fiu descoperit. Am reuşit să-i mai aud spunând încă ceva:

— Să-l îndepărteze de cărţii Nu e cu putinţă, zise el. Nu cred să îndrăznească aşa ceva. Şi-a făcut mult prea bine treaba ca să merite această pedeapsă…

— Atunci, sunteţi de aceeaşi părere?

— Desigur. Postul va sfârşi prin a-l omorî.

Discuţia lor mi-a dat de bănuit. Nu era normal ca ceva atât de intim, de personal, precum postul părintelui Alessandro să se afle pe buzele unor laici din afara obştii. Mai târziu, am aflat că cel cu pantaloni roşii era Salaino, elevul preferat şi protejatul lui Leonardo, iar brunetul, un gentilom ucenic de pictor, pe nume Marco d'Oggiono. Aşa cum mă prevenise Bandello, ei foloseau deseori cheia refectoriului. În general, îl deschideau ca să-i pregătească maestrului amestecurile de vopsea sau uneltele. Bine, dar ce căutau acolo într-o duminică, în ajunul funeraliilor pentru donna Beatrice şi îmbrăcaţi de sărbătoare? Cum se făcea că vorbeau despre fra Alessandro cu atâta familiaritate şi îi cunoşteau atât de bine obiceiurile? De ce spuneau că era nervos! Nedumerit, am trecut prin faţa lor spre scara bibliotecii, încercând să nu le atrag prea mult atenţia.

Mintea, de neoprit, continua să pună întrebări: unde fusese bibliotecarul noaptea trecută? Era adevărat că se întâlnise cu maestrul Leonardo? Şi de ce? Nu-l criticase pe faţă în conversaţiile noastre? Era oare acum prietenul lui?

Un fior îmi trecu pe şira spinării. Cu o zi înainte, la slujba de seară, vorbisem cu fra Alessandro. Se străduia să-mi arate cărţile consultate de Leonardo la biblioteca mănăstirii, în timp ce eu încercam să găsesc printre ele cartea închisă pe care o văzuse abatele în tarotul prinţesei. Adevărul este că nu simţisem niciun moment vreo schimbare. Într-un fel, mi se făcuse milă. Călugărul cel mai ospitalier, care-mi purtase de grijă încă de când călcasem pentru întâia oară în „Santa Mana", se număra printre puţinii care nu ştiau ce se punea la cale.

În după-amiaza aceea avusesem remuşcări şi sfârşisem prin a-i mărturisi tot ce ştiam despre Leonardo şi despre provocarea din *Cenacolo.* I-o datoram.

— Ceea ce vă voi povesti, l-am prevenit, nu trebuie să se desprindă niciodată de pe buzele domniei voastre…

Bibliotecarul mă observă mirat.

— Juraţi?

— Pe Christos.

Am aprobat mulţumit.

— E în regulă. Stareţul crede că maestrul Leonardo a ascuns un mesaj secret în pictura refectoriului.

— Un mesaj secret în *Cina cea de taină?*

— Bănuieşte că e ceva ce lezează doctrina Sfintei Biserici. O credinţă pe care meser Leonardo a putut să o preia dintr-una din cărţile pe care i le puneţi la dispoziţie.

— Care? se nelinişti el.

— Am crezut că o ştiţi.

— Eu? Maestrul a solicitat multe titluri din biblioteca noastră.

— Care?

— Au fost atâtea... ezită el. Nu ştiu. Poate l-a interesat *De secretis artis et naturae operibus.*[18]

— *De secretis artis?*

— E un manuscris franciscan rar. Dacă nu mă înşel, Leonardo trebuie să-l fi auzit vorbind despre el pe fra Amadeo de Portugal. Vi-l amintiţi?

— Autorul cărţii *Apocalipsis Nova.*

— Chiar el. Acolo, un călugăr englez pe nume fra Roger Bacon, cunoscut inventator şi scriitor, acuzat de erezie şi întemniţat de Sfântul Oficiu, prezintă cele douăsprezece forme diferite de a ascunde un mesaj într-o operă de artă.

— E un text religios?

— Nu. E mai curând tehnic.

— Şi ce altă carte l-ar mai fi putut inspira?

Fra Alessandro îşi mângâie bărbia gânditor. Nu mi se părea nici nervos şi nici mirat de întrebările mele. Era la fel de serviabil ca întotdeauna, ca şi cum mărturisirile mele despre Leonardo nu l-ar fi afectat deloc.

— Lăsaţi-mă să mă gândesc. Poate s-a folosit de vieţile sfinţilor redactate de fra Jacob de la Vorágine... Da. Acolo ar fi putut afla ceea ce căutaţi domnia voastră.

— În operele faimosului episcop al Genovei? am reluat uimit.

— Datează de mai bine de trei sute de ani.

— Şi ce are a face de la Vorágine cu mesajul ascuns în *Cenacolo?*

— Dacă mesajul există, aceste cărţi ar putea conţine cheia descifrării lui. Slăbitul fra Alessandro îşi închise ochii căutând să

[18] În realitate, această operă nu a apărut până în 1542, când parizianul Claudio Celestino a hotărât să fie tipărită. Înainte de această dată, a circulat în medii foarte restrânse, întotdeauna în manuscris. La „Santa Maria delle Grazie” s-a păstrat o copie a sa.

se concentreze. Fra Jacob de la Vorágine, dominican ca şi noi, a strâns din Orient toate datele cu putinţă despre vieţile primilor sfinţi, precum şi despre discipolii Domnului Isus. Descoperirile sale l-au entuziasmat pe maestrul Leonardo.

Am ridicat din sprâncene, neîncrezător.

— În Orient?

— Nu vă miraţi, părinte Leyre, urmă el. Amănuntele conţinute în această carte nu sunt chiar canonice.

— Ah, nu?

— Nu. Biserica n-ar accepta niciodată gradele de rudenie despre care fra Jacobo afirmă că au existat între cei doisprezece apostoli. Ştiaţi, de exemplu, că Simon şi Andrei erau fraţi? Poate aceasta explică faptul că Leonardo i-a pictat gemeni în refectoriu.

— Adevărat?

— Mai ştiaţi că de la Vorágine istoriseşte că mulţi îl confundau pe Iacob, în viaţă, cu însuşi Christos? Şi nu aţi văzut marea asemănare dintre ei în *Cenacolo?*

— Atunci, am ezitat, Leonardo a citit această operă.

— Trebuie să fi fost mai mult decât atât. A studiat-o în profunzime. Şi după câte sugeraţi, i-a trezit un interes mai mare decât opusculul lui Roger Bacon. Puteţi să mă credeţi.

Fra Alessandro a întrerupt aici ultima noastră conversaţie. De aceea, când i-am auzit pe ucenicii toscanului spunând că bibliotecarul şi Leonardo se văzuseră chiar în noaptea respectivă, m-am cutremurat. Întâmplătoarea lor indiscreţie nu-mi confirma doar faptul că bibliotecarul îmi ascunsese ceva atât de important precum prietenia lui cu Leonardo, ci şi că acela pe care-l crezusem singurul meu prieten din „Santa Maria” mă trădase.

De ce?

22

L-am căutat pe bibliotecar peste tot. Pe pupitrul lui se odihneau încă cele două volume ale episcopului de la Vorágine pe care mi le arătase în după-amiaza precedentă. Încrustate cu litere mari, numele autorului şi titlul italienesc al cărţii săreau în ochi: *Legendi di Sancti Vulgari Storiado.* Nici urmă de cealaltă carte, cu artele secrete ale părintelui Bacon. Dacă fra Alessandro o avea în colecţia sa, o ţinea probabil la loc sigur.

Era doar o impresie a mea sau bibliotecarul încercase să-mi distragă atenţia de la acel tratat? De ce?

Întrebările se adunau. Aveam nevoie ca fra Alessandro să-mi explice unele lucruri. Şi totuşi, oricât l-am căutat prin biserică, la bucătărie sau în chilii, nimeni n-a ştiut să-mi spună unde este. Nici n-am putut să insist prea mult. Cu toată mareea crescândă de lume care se strângea în preajma Bisericii „Santa Maria” ca să vadă de aproape slujba, nu era greu să-l pierzi din ochi pe bibliotecar. Ştiam că mai devreme sau mai târziu voi da nas în nas cu el şi-atunci îmi va explica ce se întâmpla acolo.

Cam pe la zece dimineaţa, o mulţime tăcută ocupase piaţa din faţa bisericii şi tot drumul de la castel la „Santa Maria”. Toţi erau îmbrăcaţi cu hainele de duminică şi veneau cu lumânări şi ramuri de palmier uscate, pe care urmau să le fluture la trecerea sicriului prinţesei. De-a lungul traseului ceremoniei, nu aveai unde să arunci un ac. În schimb, la biserică, din dorinţa expresă a ducelui, fusese permisă doar intrarea invitaţilor şi a soliilor. Sub tribună, se ridicase o platformă îmbrăcată în catifea şi petrecută cu şnururi de aur cu ciucuri la capete, unde aveau să se roage Maurul şi oamenii săi de încredere. Toată zona era păzită de garda personală a ducelui şi doar noi, călugării din „Santa Maria”, ne bucuram de o oarecare libertate ca să intrăm şi să ieşim din

ea.

M-am îndreptat către zona nobilă a bisericii, nu atât cu speranţa de a mă întâlni cu fra Alessandro, cât cu gândul de a-l vedea pentru prima oară pe maestrul Leonardo. Dacă ucenicii săi deschiseseră refectoriul de dimineaţă, era probabil ca mentorul lor să nu fie prea departe.

Instinctul nu m-a înşelat.

Când a bătut de unsprezece, o învălmăşeală tulbură liniştea locaşului. Poarta principală, aşezată dedesubtul celui mai mare oculus, se deschise cu mare zgomot. Trompetele din exterior sunară, anunţând sosirea Maurului şi a curţii sale. Semnalul a smuls o rugăciune mută credincioşilor cărora li se permisese intrarea. Atunci, o duzină de bărbaţi cu chip sever şi priviri goale, acoperiţi de lungi pelerine şi podoabe de piele neagră, au intrat cu pas solemn spre tribună. Acolo l-am văzut. Cu toate că era ultimul din grup, maestrul Leonardo ieşea în evidenţă precum Goliat printre filisteni. Nu numai înălţimea lui mi-a atras atenţia. Toscanul, spre deosebire de brocarturile cu pietre preţioase şi mantiile de mătase cu care erau îmbrăcaţi ceilalţi cavaleri, venea îmbrăcat în alb din cap până în picioare, etala o barbă lungă, blondă şi bine tăiată, care îi cădea netedă pe piept şi în timp ce mergea se uita în jur, ca şi cum ar fi căutat chipuri cunoscute în mulţime. Privită cu atenţie, figura lui părea a unei fantome din altă epocă. Silueta Maurului, care mergea la trei paşi înainte, cu pielea întunecată şi părul negru ca pana corbului, tuns rotund, era opusul profilului solar al uriaşului. Toată lumea îl remarca. Stegarii feluritelor case regale care veniseră la înmormântare îi semnalau prezenţa înainte de a ducelui însuşi. Şi totuşi, toscanul părea străin la toate acestea.

— Fiţi bine veniţi în Casa Domnului, îi întâmpină din altar stareţul Bandello, înconjurat de călugări îmbrăcaţi adecvat ocaziei. Lângă el se aflau arhiepiscopul din Milano, superiorul franciscanilor şi o duzină de clerici ai curţii.

Maurul şi curtenii săi s-au închinat şi s-au aşezat pe podiumul ridicat pentru ei, aproape simultan cu grupul de muzicanţi ai casei Sforza care pătrundea în templu, anunţând sosirea sicriului.

Maestrul Leonardo, în picioare în rândul al treilea, privea cu nelinişte în toate părţile şi nota repede, Dumnezeu ştie ce, într-unul din acele *taccuini* pe care le avea mereu la el. În acelaşi

timp, supraveghea figurile din mulţime, era atent la acordurile de orgă sau la flamurile cortegiilor. Cineva îmi spusese că în ajun rămăsese în extaz admirând zborul a patru sute de porumbei eliberaţi în Piaţa Domului şi mă asigurase că-şi notase cu interes salvele de tun trase în onoarea defunctei, din ordinul nunţiului Sanctităţii Sale. Lui, totul i se părea că merită să rămână scris. Totul ascundea trăsăturile ştiinţei secrete a vieţii.

Bineînţeles, n-am fost singurul care i-a observat mişcările în timpul ceremoniei. În jurul meu, lumea murmura despre toscan. Cu cât mă pierdeam mai mult în privirea albastră şi în ţinuta lui maiestuoasă, cu atât mai tare doream să-l cunosc. Întâi Prevestitorul şi mai apoi părintele Bandello alimentaseră această sete care-mi creştea pe dinăuntru.

Chiar invitaţii m-au ajutat să-mi satisfac dorinţa. Trăncăneau precum coţofenele despre ultima obsesie a maestrului: să termine un tratat de pictură în care avea de gând să-i insulte pe poeţi şi pe sculptori, afirmând superioritatea pensulelor sale. Mintea lui privilegiată folosea timpul fie ca să-l distragă pe Maur de la durerea sa, fie ca să conceapă imposibile poduri mişcătoare, turnuri de atac fără cai sau macarale pentru descărcarea vapoarelor cu lână de pe *navigli*[19].

Cel din Vinci, distrat, ignora pasiunile pe care le trezea. Acum părea să mâzgălească în caiet o schiţă a ciudatului costum purtat de duce în acea ocazie: o mantie de mătase neagră, superbă, înjunghiată peste tot, dând poate de înţeles că o sfâşiase cu propriile mâini.

Nici nu-mi imaginam atunci cât de curând aveam să conversez cu maestrul.

Fratele Giberto, paracliserul din „Santa Maria”, mi-a mijlocit acel prim contact cu pictorul în miezul unei situaţii pe cât de dramatice, pe atât de neaşteptate.

S-a întâmplat în timp ce fra Bandello rostea formula binecuvântării. Tânărul voinic venit din nord, cu obraji rumeni şi păr de culoarea dovleacului, se apropie pe la spate şi mă trase cu putere de sutană.

Părinte Augustin! Ascultaţi-mă! imploră fra Giberto disperat. Ochii săi, bulbucaţi, aproape că nu-i mai încăpeau pe chip. Îi avea

---

[19] Canale artificiale care traversează oraşul Milano şi care, pe timpurile Maurului, erau folosite pentru transportul de mărfuri (*n. ed.*).

injectaţi de sânge. Tocmai s-a întâmplat ceva îngrozitor în oraş! Trebuie să aflaţi imediat!

— Ceva îngrozitor?

Mâinile germanicului tremurau.

— E o pedeapsă de la Dumnezeu, şopti el. O pedeapsă pentru cei care îl provoacă pe Înaltul…!

Paracliserul nu putu să termine. Benedetto, chiorul morocănos, confesor al stareţului, şi fra Andrea de Inveruno, cu mişcările sale molatice, se apropiară cu acelaşi gest grăbit.

— Trebuie să mergem imediat! Şi repede!

— Ne însoţiţi, părinte Augustini? – spuse, aproape fără suflare, paracliserul. Cred că vom avea nevoie de întăriri.

Atâta grabă m-a dezarmat. Nu ştiam unde trebuia să-i însoţesc şi nici pentru ce, dar când am văzut un paj al ducelui apropiindu-se de Leonardo şi şoptindu-i ceva la ureche în timp ce-l trăgea, cu o expresie alarmată, am acceptat. Se întâmplase ceva straniu. Grav. Iar eu doream să ştiu ce.

23

Celor doi alguazili ai ducelui nu le venea să creadă. În faţa lor, corpul fără viaţă al unui călugăr. O funie de grosimea unui pumn, legată de una dintre grinzile din Piaţa de Mărfuri îi era strâns înfăşurată în jurul gâtului.

Andrea Rho, căpitan al gărzilor, nu luase încă micul dejun. De fapt, nici nu terminase să-şi încheie uniforma, când vestea îi curmă plictisita sa dimineaţă de duminică. Cu părul cărunt răvăşit, stomacul gol şi mirosul inconfundabil de urs abia trezit, Rho se apropie, fără chef, să vadă ce se întâmplă. N-a putut face mare lucru. Nefericitul avea pielea albastră şi rece, venele chipului umflate, iar ochii deschişi şi uscaţi. Teroarea din acele pupile sugera o moarte cruntă. Defunctul agonizase o bună bucată de vreme înainte de a se sufoca. Braţele, acum moi, cădeau paralel cu sutana albă a Sfântului Dominic, în timp ce mânecile abia lăsau să se întrevadă două mâini îngrijite, slabe, ţepene. O uşoară duhoare de mort ajunse la nasul căpitanului.

— Ei bine? Privirea lui Andrea trecu peste gloata de curioşi însetaţi de spectacol. Mulţi se întorceau acasă, dezamăgiţi că nu putuseră să vadă somptuosul car funerar al ducesei, iar acea învălmăşeală promitea să-i răscumpere. Rho îi bănuia pe toţi. Căuta vreo mutră complice, pe cineva care să privească scena cu mândrie. Ce avem aici?

— Este un om al Bisericii, domnule. Un călugăr, răspunse solemn tovarăşul său, încercând să ţină lumea la distanţă, cu braţele în cruce şi cu suliţa înfiptă în pământ.

— Văd asta, Adriano. M-au trezit anunţându-mă de asta.

— Să vedeţi, domnule, ezită soldatul. Omul a apărut spânzurat chiar azi-dimineaţă. Niciun atelier, nicio magazie din zonă nu au fost deschise astăzi, aşa că nimeni nu a văzut nimic…

— L-ai căutat?
— Încă nu.
— Nu? Încă nu ştii dacă l-au prădat înainte de a-l spânzura?
Adriano negă, cu un gest temător. Părea că nu atinsese niciodată vreun cadavru. Rho îl privi dispreţuitor, înainte de a se adresa mulţimii.
— Nimeni nu ştie nimic, ei?, strigă, răstindu-se. Sunteţi o adunătură de laşi. Şobolani!
Nimeni nu se mişcă. Priveau extaziaţi uşoara legănare a călugărului, comentând ce se întâmplase. Ştie Dumnezeu că oamenii Bisericii nu obişnuiesc să poarte punga plină, iar hoţii nu câştigă nimic atacându-i. Dar dacă nu era vorba de hoţi, cine îl omorâse pe călugăr? Şi de ce îl executaseră, părăsindu-l pe un drum public?
Andrea Rho dădu de două ori ocol cadavrului, înainte de a-i pune tovarăşului său o întrebare maliţioasă:
— E în regulă, Adriano. Să fim isteţi. Tu ce ai spune că s-a întâmplat aici? A fost omorât sau s-a spânzurat el, singurel?
Tânărul, cu spatele încovoiat şi privirea fugară, medită un moment la întrebare, de parcă l-ar fi costat o înaintare în grad. Îşi rumegă răspunsul cu grijă şi când era gata să deschidă gura ca să spună ceva… nu putu. O voce tunătoare se ridică din mulţime:
— Şi-a luat viaţa! ţipă cineva din spate. Şi-a pus capăt zilelor! Nu încape nicio îndoială, căpitane!
Era un timbru bărbătesc, sec, care cutremură aproape galeria pieţei, impresionând mulţimea.
— Îi ştiu şi numele: fra Alessandro Trivulzio, bibliotecar al Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie”! Primească-i Dumnezeu sufletul la sânul Său!
Necunoscutul făcu un pas în faţă, deschizându-şi drum printre curioşi. Adriano, cu gura încă deschisă, rămase uitându-se la el. Era un individ ieşit din comun, înalt, îmbrăcat impecabil, cu o tunică de bumbac care îi cădea până la picioare şi plete lungi, strânse sub o căciulă de lână. Îl însoţea un băieţandru sperios, ce nu avea mai mult de doisprezece sau treisprezece ani şi care părea foarte mişcat de prezenţa cadavrului.
— Ia te uită! În sfârşit un curajos! Cine sunteţi, dacă nu-i cu supărare? întrebă Rho. Cum puteţi fi atât de sigur de ce spuneţi?
Colosul căută privirea lui Andrea Rho înainte de a răspunde.

— E foarte uşor, căpitane. Dacă priviţi cu atenţie corpul, veţi vedea că nu prezintă alte semne de violenţă în afara rănii de la gât. Dacă ar fi opus rezistenţă sau ar fi fost atacat, hainele i-ar fi murdare, poate chiar rupte sau însângerate. Nu e cazul. Acest călugăr şi-a acceptat sfârşitul de bunăvoie. Iar dacă vă uitaţi şi mai atent, veţi vedea dedesubt butoiaşul pe care s-a suit ca să se lege de grindă şi să-şi înnoade funia la beregată.

— Ştiţi multe despre morţi, domnule, spuse Rho ironic.

— Am văzut mai mulţi decât vă imaginaţi, şi de aproape! Studiul lor este una dintre pasiunile mele. Chiar i-am despicat pe lung, ca să le transform măruntaiele în ştiinţă. Uriaşul pronunţă acea frază cu emfază, ştiind că un murmur de oroare se va întinde în întreaga piaţă. Dacă aţi fi avut ocazia să contemplaţi atâţia spânzuraţi ca mine, căpitane, v-aţi mai fi dat seama de alt lucru.

— Alt lucru?

— Corpul acesta este spânzurat de câteva ore.

— Într-adevăr?

— Fără îndoială, afirmă colosul. Uitaţi-vă numai la armata de muşte care îi dau târcoale. Cele de soiul acesta, mici şi nervoase, întârzie două trei ore până se apropie de un leş. Priviţi-le cum zboară, în căutare de hrană!… Nu-i extraordinar?

— Încă n-aţi spus cine sunteţi!

— Mă numesc Leonardo, căpitane, şi-l slujesc, ca şi domnia voastră, pe duce.

— Nu v-am mai văzut niciodată până acum.

— Domeniile Maurului sunt vaste, spuse Leonardo cu un hohot de râs, nepotrivit ocaziei. Sunt artist şi lucrez la mai multe din proiectele sale, unul dintre ele chiar în Mănăstirea „Santa Maria delle Grazie”; de aceea îl cunoşteam bine pe nefericitul acesta. Ştiţi? Îmi era bun prieten.

În timp ce se închina, căpitanul se gândi la spusele străinului. Ajunsese la concluzia că se afla dinaintea unui personaj important al oraşului. Ca majoritatea locuitorilor din Milano, auzise vorbindu-se de un anumit învăţat pe nume Leonardo şi de puterile lui extraordinare. Încerca să-şi amintească ce se spunea despre el: nu numai că era în stare să prindă sufletul omului pe pânză sau să toarne cea mai mare statuie ecvestră din toate timpurile, în amintirea defunctului Francesco Sforza, dar poseda

cunoştinţe medicale aproape miraculoase. Bărbatul acela se potrivea destul de bine cu părerea pe care şi-o făcuse despre el.

— Spuneţi-mi atunci, maestre Leonardo. De ce credeţi că un călugăr din Mănăstirea „Santa Maria” ar fi vrut să se spânzure aici!

— Asta nu ştiu, căpitane, răspunse Leonardo mai amabil. Chiar dacă pot interpreta cu uşurinţă semnele exterioare, voinţa oamenilor este de multe ori imposibil de capturat. După cum eu vin deseori aici, ca să-mi cumpăr pânzele şi vopselurile, şi el ar fi putut să caute vreo marfă. Apoi, vreun gând funest i-o fi trecut prin minte şi a hotărât că era un moment potrivit pentru a muri… Nu credeţi?

— Duminica? se îndoi Rho. Şi cu funeraliile prinţesei Beatrice oficiate în propria sa mănăstire? Nu. Nu cred.

Uriaşul strânse din umeri.

— Numai Dumnezeu ştie ce poate trece prin mintea unui rob al Său…

— Mda.

— Poate că dacă aţi da jos şi aţi buzunări cu grijă cadavrul aţi găsi vreo pistă în legătură cu ceea ce venise să caute la Piaţa de Mărfuri. Iar dacă veţi crede de cuviinţă, pun în slujba domniei voastre ştiinţa medicală şi aptitudinile mele pentru stabilirea cauzei şi momentului morţii sale. N-ar trebui decât să-i trimiteţi corpul la atelierul meu din…

Maestrul nu-şi termină fraza. Giberto, Andrea, Benedetto şi cu mine ajunseserăm în dreptul gloatei de curioşi chiar în momentul acela. Chiorul mergea în faţă, mut, cu privirea pe care o au fiarele înainte să atace. Când singurul său ochi zări tunica albă a lui Leonardo lângă corpul fratelui Alessandro, păli.

— Nici să nu vă treacă prin minte să profanaţi corpul unui rob al Sfântului Dominic, meser Leonardo! ţipă înainte să-l ajungă.

Toscanul întoarse capul către locul unde ne aflam. După o secundă, ne salută cu o reverenţă şi ne prezentă scuzele sale:

— Îmi pare rău, părinte Benedetto. Regret ca şi domnia voastră această moarte.

Chiorul aruncă o privire spre chipul fără viaţă al lui fra Alessandro, recunoscându-l imediat. Părea impresionat. Sigur că nu în aceeaşi măsură ca mine. I-am pipăit, interzis, mâinile reci şi rigide, neputând să realizez că era mort. Şi ce să cred despre

Leonardo? Ce făcea acolo maestrul pictor, arătându-se atât de grijuliu cu bibliotecarul? Nu era aceasta dovada supremă că el şi fra Alessandro întreţinuseră o strânsă relaţie? M-am închinat, jurându-mi că voi lămuri treaba, în timp ce toscanul îşi murmura condoleanţele:

— Dumnezeu să-l primească în slava Lui!

— Şi ce vă pasă? îl atacă furios fra Benedetto pe uriaş. La urma-urmelor, n-a fost pentru domnia voastră decât un prost folositor, maestre! Recunoaşteţi-o acum, lângă trupul lui fără viaţă.

— Mereu l-aţi subestimat, părinte.

— Nu până într-atât ca domnia voastră.

O tresărire ameninţă tăria uriaşului.

— În plus, continuă Benedetto, mă surprinde că emiteţi o judecată atât de prematură despre moartea sa. Nu se potriveşte faimei voastre. Bibliotecarului nostru îi plăcea viaţa, de ce şi-ar fi luat-o?

Aşteptam răspunsul toscanului, dar nu el deschise gura. Poate intuise jocul chiorului. Călugării din „Santa Maria” vor încerca să convingă poliţia că fratele nostru ar fi căzut într-o capcană. A accepta ipoteza sinuciderii ar fi însemnat dezonoarea şi ar fi împiedicat, mai cu seamă, înhumarea lui în pământ sfinţit.

Cu grijă, am dat cadavrul jos de pe improvizatul lui eşafod. Bibliotecarul păstra acea curioasă grimasă desenată pe chip; era o strâmbătură batjocoritoare, aproape amuzată, care contrasta cu privirea lui holbată, plină de frică. Toscanul, cu un gest milostiv neaşteptat, îi coborî pleoapele şi-i murmură ceva la ureche.

— Le şi vorbiţi morţilor, meser Leonardo?

Andrea Rho, al cărui cap se afla la o palmă de cel al pictorului, râse de ideea neaşteptată.

— Da, căpitane. V-am spus că am fost prieteni buni.

Şi zicând acestea, apucă mâna copilandrului cu cârlionţi blonzi şi privire transparentă care venise cu el şi-şi îndreptă paşii către străduţa Cuţitarilor.

24

Nu-mi explic încă de ce am reacţionat în felul acesta.

Văzându-l pe maestrul Leonardo că se îndepărta prin mulţime, mi-am amintit de sfatul lui fra Alessandro: „Cel la care vă aşteptaţi cel mai puţin va da dezlegare enigmei domniei voastre”. Şi dacă răspunsul descoperirii Prevestitorului ar aparţine duşmanului său cel mai înverşunat? mi-am spus. Ce puteam să pierd dacă-l consultam? Oare cercetările mele ar fi avut de suferit dacă aş fi schimbat două cuvinte cu uriaşul în tunică albă şi cu ochi albaştri?

M-am hotărât să încerc.

I-am lăsat pe fra Benedetto, pe fratele Giberto şi pe Andrea suflecându-şi sutanele şi adunând rămăşiţele pământeşti ale lui fra Alessandro. M-am scuzat cum am putut şi am grăbit pasul spre străduţa pe care tocmai o luase maestrul. Dând colţul fără să-l văd, m-am hotărât să o iau la fugă, în sus.

— Vă trudiţi prea mult ca să opriţi un biet artist.

Vocea puternică a maestrului tună dintr-odată în spatele meu. Se opriseră să privească o tarabă de verdeţuri, iar eu trecusem pe lângă ei, fără să-i văd.

Leonardo şi efebul său zâmbiră la unison, arcuindu-şi buzele în acelaşi surâs şi strângând din pleoape la fel.

— Să văd dacă ghicesc, continuă uriaşul, în timp ce cântărea nişte căpăţâni de usturoi. Vă trimite lacheul stareţului, călugărul cu un singur ochi, Benedetto, ca să mă întrebaţi dacă mai ştiu ceva despre moartea fratelui vostru. Mă înşel?

— Greşiţi, maestre, i-am spus în timp ce mă întorceam spre el. Nu fratele Benedetto mă trimite, ci propria mea curiozitate.

— Curiozitatea domniei voastre?

Am simţit o ciudată furnicătură în stomac. De aproape,

Leonardo era mult mai atrăgător decât îmi păruse la tribuna autorităţilor. Trăsăturile lui drepte trădau un bărbat cu principii. Avea mâini groase, puternice, în stare să smulgă o măsea din rădăcini dacă ar fi fost nevoie… sau să dea viaţă, cu picturile sale, unui zid. Când mă străbătu cu privirea, am avut ciudata senzaţie că nu-l pot minţi.

— Daţi-mi voie să mă prezint, am răsuflat din nou. În realitate, nu aparţin comunităţii din „Santa Maria”. Sunt doar oaspetele ei. Mă numesc Augustin Leyre. Părintele Leyre.

— Ei bine?

— Mă aflu în trecere prin Milano. Dar n-am vrut să pierd ocazia de a vă arăta cât vă admir lucrul din refectoriu. Aş fi vrut să vă văd într-o împrejurare mai fericită, însă aşa a vrut Domnul să fie.

— Refectoriul, da. E păcat că nu toţi călugării din „Santa Maria” gândesc ca domnia voastră.

— Şi fra Alessandro vă admira.

— Ştiu, părinte, ştiu. Fratele bibliotecar m-a ajutat în unele etape grele ale muncii mele.

— La asta s-a referit, oare, părintele Benedetto când a spus că l-aţi considerat un prost folositor?

Leonardo mă observă cu răbdare, ca şi cum ar fi reflectat la ce cuvinte să aleagă pentru omul pe care-l avea dinainte. Pasămite, nu mă recunoscuse ca pe inchizitorul de care îi vorbiseră, fără îndoială, ucenicii săi. Sau, dacă o făcuse, încerca să nu bag de seamă.

— Poate că n-aţi aflat încă, părinte, dar fra Alessandro mi-a fost de mare ajutor la terminarea unuia dintre cele mai importante personaje din *Cenacolo.* Şi s-a purtat atât de generos, atât de mărinimos cu mine, încât mi-a pozat fără să-mi ceară nimic în schimb şi a acceptat toate greutăţile pe care urma să le întâmpine după gestul său.

— Greutăţi? Îmi părea rău că nu înţelegeam. Ce greutăţi?

Leonardo ridică din sprâncene văzându-mi gestul uimit. Presupun că nu concepea să nu fi remarcat un amănunt atât de important. Şi cu tonul acela magnific şi calm, se obosi să mă lumineze:

— Munca unui pictor este mai grea decât crede lumea, spuse el foarte serios. Luni de zile rătăcim de colo până colo, în căutarea unui profil, a unui chip care să se potrivească ideilor

noastre şi care să ne servească drept model. Mie îmi lipsea un Iuda. Un bărbat care să aibă răul zugrăvit pe chip; dar nu un rău oarecare; aveam nevoie de o urâţenie inteligentă şi trează, care să ilustreze lupta internă a lui Iuda pentru îndeplinirea misiunii încredinţate de Dumnezeu însuşi. Veţi fi de acord cu mine că, fără trădarea lui, Isus nu şi-ar fi dus niciodată destinul până la capăt.

— Şi l-aţi găsit?

— Cum, tresări uriaşul, încă nu pricepeţi? Fra Alessandro a fost modelul meu pentru Iuda! Chipul lui avea toate caracteristicile căutate. Era un om deştept, dar tulburat, cu trăsături dure, ascuţite, care aproape te supărau când le priveai.

— Şi s-a lăsat pictat ca Iuda? l-am întrebat, interzis.

— De bunăvoie, părinte. Şi nu a fost singurul. Alţi călugări ai acestei obşti au pozat pentru acea lucrare. I-am ales numai pe cei cu trăsături pure.

— Dar Iuda…, am protestat.

— Vă înţeleg stupefacţia, părinte. Cu toate acestea, trebuie să ştiţi că fra Alessandro a ştiut clipă de clipă la ce se expunea. Era conştient că nimeni din obşte nu l-ar mai fi privit la fel după ce ar fi acceptat o treabă ca asta…

— E de înţeles, nu credeţi?

Leonardo medită o clipă dacă să continue conversaţia. Luând din nou mâna băiatului, mai adăugă ceva ce părea venit din adâncurile gândirii sale.

— Ceea ce nu puteam să prevăd şi cu atât mai puţin să doresc, şopti el, este că fra Alessandro avea să-şi sfârşească zilele la fel ca însuşi Iscarioteanul: spânzurat şi în singurătate, departe de tovarăşii săi şi aproape repudiat de toţi. Sau nici de această stranie coincidenţă nu v-aţi dat seama, părinte?

— Ce-i drept, nu, până acum.

— În oraşul acesta veţi învăţa curând că nimic nu se petrece întâmplător. Că toate aparenţele înşală. Şi că adevărul se află acolo unde ne aşteptăm mai puţin.

Spunând acestea, fără ca eu să îndrăznesc să-l întreb despre ce vorbise cu fra Alessandro în noaptea din ajunul morţii sale şi nici dacă auzise vreodată vorbindu-se despre un duşman al său de moarte, pe care câţiva îl cunoşteam drept Prevestitorul, maestrul dispăru în susul străzii.

25

Luini îşi dorea din tot sufletul să fugă de acolo, dar slaba lui voinţă îl trădă încă o dată. Cu toate că strigătul conştiinţei îi cerea să scape de tânăra aceea, trupul i se bucura deja de zvâcnirile ritmice ale Elenei. „Şi ce-i pasă conştiinţei?”, se gândi, căindu-se îndată după aceea.

Maestrul nu mai trecuse prin aşa ceva. Una dintre cele mai dorite femei ale ducatului îl conducea pe cărările pasiunii, fără ca el măcar să fi deschis gura. Fiica familiei Crivelli era frumoasă: era fără îndoială, Magdalena cu cel mai îngeresc chip pe care o contemplase vreodată. Şi totuşi, Luini nu putea să nu se simtă la fel ca Adam, târât spre pierzanie de mâna unei Eve desfrânate. Aproape putea să simtă cum muşca din mărul otrăvit, iar aromele lui îl făceau să piardă o inocenţă pe care o păstrase cu atâta grijă până atunci. Oricât de ciudat ar părea, maestrul Bernardino se număra printre puţinii care încă mai credeau că adevăratul arbore al ştiinţei binelui şi răului fusese ascuns de Dumnezeu între picioarele femeii, iar a mânca din el, chiar dacă numai o singură dată, însemna condamnarea din veac.

— *Miserere domine...* murmură disperat.

Dacă donna Elena i-ar fi dat atunci o clipă de răgaz, pictorul ar fi început să plângă. Dar nu: roşu precum pălăria de cardinal, cedă la fiecare dintre cererile micuţei contese, îngrozindu-se când aceasta, sărind deasupra virilităţii sale, îl întreba fără încetare despre virtuţile Mariei Magdalena.

— Povestiţi-mi, spuneţi-mi totul! gâfâia şi râdea, cu dorinţa în priviri. Explicaţi-mi de ce vă interesează atât Magdalena! Dezvăluiţi-mi mai înainte secretul lui Leonardo!

Luini, sufocat, cu pantalonii sub genunchi şi aşezat pe acelaşi divan pe care-l ocupase cu câteva minute în urmă donna

Lucrezia Crivelli, se străduia din răsputeri să nu se bâlbâie.
— Dar Elena, răspundea el fără curaj, aşa nu pot.
— Promiteţi-mi că îmi veţi povesti!
Luini nu răspunse.
— Făgăduiţi-mi-o!
Iar acel maestru păcătos, extenuat, sfârşi prin a o face de două ori, în numele lui Cristos. Numai Dumnezeu ştie de ce.
Când totul se termină şi putu să-şi tragă suflarea, pictorul se ridică încet şi se îmbrăcă. Se simţea confuz. Tulburat. Titanul Leonardo îl prevenise despre cât de periculoase erau fiicele şarpelui. A li se dărui însemna a încălca datoria supremă a oricărui pictor, violând preceptul sacru al creaţiei solitare. „Doar dacă te vei ţine departe de soţie sau iubită vei putea să te dăruieşti trup şi suflet artei creaţiei, scrisese el. Dacă, dimpotrivă, ai nevastă, îţi vei împărţi harul la doi. La trei, dacă ai un fiu, şi-l vei pierde de tot dacă vei aduce două sau mai multe fiinţe pe lume.” Acele reproşuri începură a-i răsări din străfundul minţii, făcându-l să se simtă slab şi nedemn. Păcătuise. În doar câteva minute, reputaţia lui de bărbat perfect se ruinase, făcând loc unei parodii proaste după sine însuşi. Iar răul era ireversibil.
Donna Elena, aflată încă pe divan dezbrăcată, îl privea pe pictor fără să înţeleagă de ce înţepenise deodată.
— Vă simţiţi bine? întrebă cu dulceaţă. Poate nu v-a plăcut?
Luigi, cu ochii umezi şi o grimasă reţinută, încercă să-şi sufoce remuşcările care îl tulburau. Ce-i putea spune acelei copilei Ar fi înţeles oare sentimentul eşecului, al slăbiciunii în faţa ispitei? Şi ce era mai grav: nu-i promisese, luându-l pe Isus drept martor, că îi va dezvălui secretul atât de râvnit? Şi cum să o facă? Nu ar fi vrut şi el să-l cunoască, la fel ca însăşi Elena? Întorcându-i spatele iubitei, îşi blestemă slăbiciunea. Ce avea să facă? Să păcătuiască de două ori într-o singură după-amiază, încălcându-şi mai întâi castitatea şi mai apoi cuvântul?
— Sunteţi trist, dragostea mea, îi murmură ea mângâindu-i umerii.
Pictorul închise ochii, neputând încă să scoată vreun cuvânt.
— În schimb, domnia voastră m-aţi umplut de fericire. Vă simţiţi vinovat pentru că mi-aţi dat ceea ce vă cerusem făţişi? Vă supără că i-aţi făcut pe plac unei femei?
Micuţa contesă, citind în tăcerea lui gândurile negre ale acelui

bărbat distrus, încercă să-i uşureze conştiinţa:

— Nu trebuie să vă reproşaţi nimic, maestre Luini. Alţii, precum fra Filippo Lippi, s-au folosit de lucrările din mănăstiri ca să le seducă pe tinerele măicuţe. Iar el era o faţă bisericească!

— Ce spuneţi?

— Oh! râse ea, văzându-şi iubitul mişcat. Ar trebui să cunoaşteţi povestea, maestre. Părintele Lippi a murit acum aproape treizeci de ani; sunt sigură că Leonardo al vostru l-a cunoscut la Florenţa. A fost foarte celebru.

— Şi spuneaţi că fra Filippo…?

— Desigur, sări ea asupra lui. În Mănăstirea „Santa Margarita”, în timp ce termina unele tablouri, a sedus o tânără pe nume Lucrezia Buti şi a avut şi un fiu cu ea. Nu ştiaţi? Haideţi! Mulţi cred că dezonorata familie Buti a fost cea care l-a trimis pe lumea cealaltă, cu o doză zdravănă de arsenic. Domnia voastră nu sunteți vinovat de nimic! N-aţi încălcat niciun jurământ sfânt! I-aţi dăruit amorul cui vi-l cerea!

Maestrul se îndoia. Chiar distrus, putea să vadă cum frumoasa Elena încerca să-l ajute. Mişcat, buzele sale reuşiră în sfârşit să articuleze o frază inteligibilă:

— Elena… Dacă mai vreţi, dacă mai doriţi să pătrundeţi în acel mister care vă interesează atât, izvorul portretului pe care vi-l pictez, vă voi istorisi ce ştiu despre secretul Mariei Magdalena.

Micuţa contesă îl observă curioasă. Luini părea să-şi smulgă cu durere fiecare cuvânt.

— Sunteţi un om de onoare. Ştiu că vă veţi ţine de promisiune.

— Da. Dar promiteţi-mi acum că nu mă veţi mai atinge niciodată. Şi că nu veţi vorbi cu nimeni despre ce vă voi spune.

— Iar acest secret, maestre, mă va face să cunosc motivul tristeţii domniei voastre?

Pictorul îi căuta privirea transparentă, cu toate că abia putu să o susţină. Acea insistentă grijă a Elenei Crivelli pentru binele său îl dezarmă. Îşi aminti atunci tot ce auzise despre stirpea Magdalenelor: că privirea lor era în stare să îmblânzească inima oricărui bărbat, mulţumită tăriei vrăjii lor de dragoste. Trubadurii nu minţeau. Cum să nu merite acea fiinţă să afle adevărul despre propria-i obârşie? Putea să fie atât de lipsit de suflet încât să nu-i spună care era calea pentru a o afla?

Astfel, Bernardino Luini, străduindu-se să zâmbească, cedă în

sfârşit dorinţelor ei.

26

Secretul Mariei Magdalena,
după maestrul Luini

— Ascultaţi, atunci, spuse el.

Tocmai împlinisem treisprezece ani când maestrul Leonardo m-a primit în *bottega* sa din Florenţa. Tatăl meu, lefegiu care datora puţina-i avere familiei Visconti din Milano, a crezut de cuviinţă să mă instruiască în arta picturii, înainte de a mă dărui, dacă nu vieţii monahale, cel puţin unei vieţi religioase conduse după legile lui Dumnezeu. Pe-atunci, el ştia mai bine decât mine ce mi se potriveşte: dorea să mă îndepărteze de tumultul războiului şi să mă protejeze sub mantia groasă a Bisericii. Şi cum la Milano nu exista un bun atelier de arte frumoase, m-a înzestrat cu o dotă anuală şi m-a trimis în somptuoasa Florenţă, guvernată încă de Lorenzo Magnificul.

Acolo a început totul.

Meser Leonardo da Vinci m-a instalat într-o casă veche, mare şi neîngrijită. Pe dinafară era neagră. Te speria. În schimb, pe dinăuntru era luminoasă şi aproape lipsită de pereţi. Încăperile fuseseră dărâmate ca să facă loc unei înşiruiri de spaţii largi, invadate de cele mai ciudate maşinării pe care şi le poate imagina cineva. La parter, lângă vestibul, îşi dădeau întâlnire colecţii întregi de răsadniţe, coşuri şi colivii cu ciocârlii, fazani, chiar şi şoimi de vânătoare. Alături, erau vrăfuite forme de bronz pentru turnat capete, copite de cal şi corpuri de triton. Erau oglinzi împrăştiate peste tot. Şi lumânări. Ca să ajungi la bucătărie, trebuia să treci printr-un coridor păzit de schelete de lemn şi elice care ar fi speriat pe oricine; numai gândul la ce ar fi putut maestrul să ascundă la mansardă mă umplea de groază.

În casă mai locuiau şi alţi discipoli ai maestrului. Toţi erau mai mari decât mine, astfel că, după glumele din primele zile, mi-am câştigat o poziţie mai mult sau mai puţin confortabilă şi am putut să încep să mă obişnuiesc cu noua mea viaţă. Cred că îi căzusem cu tronc lui Leonardo. M-a învăţat să scriu şi să citesc în latină şi greacă clasică, explicându-mi că fără acea pregătire mi-ar fi arătat degeaba o altă formă de scriitură pe care el o numea „ştiinţa imaginilor”.

Vă închipuiţi, Elena? Materiile mi se întreiseră, includeau lucruri atât de ciudate precum botanica sau astrologia, în acei ani, deviza maestrului era *lege, lege, relege, ora, labora et invenies*[20]*,* iar lecturile lui preferate (prin urmare şi ale noastre) erau vieţile sfinţilor scrise de Jacob de la Vorágine.

Tommaso, Andrea şi ceilalţi ucenici nu puteau să sufere scrierile acelea, dar pentru mine au fost o adevărată descoperire. Am învăţat lucruri incredibile din ele. Paginile lor m-au delectat cu o mulţime de fapte curioase, minuni şi aventuri ale sfinţilor, ucenicilor şi apostolilor, despre care niciodată nu mi-aş fi imaginat că există. De exemplu, acolo am citit că lui Iacob cel Mic îi spuneau „fratele Domnului”, fiindcă semănau ca doi fulgi de nea. Când Iuda a căzut la învoială cu sanhedrinul ca să-l sărute pe Cristos, se temea ca gărzile să nu-l confunde pe adevăratul Isus cu fratele lui aproape geamăn, Iacob.

Desigur, despre asta, Evangheliile n-au suflat niciun cuvânt.

Mi-au plăcut, de asemenea, aventurile Apostolului Bartolomeu. Acel ucenic cu înfăţişare de gladiator îi speriase pe Cei Doisprezece cu uimitoarea sa putere de a prezice viitorul. Totuşi, de prea puţin folos i-a fost toată ştiinţa: n-a reuşit să prevadă că-l vor jupui de viu, în India.

Acele revelaţii se sedimentaseră în interiorul meu, de-a lungul timpului, înzestrându-mă cu o deosebită capacitate de a crea chipuri şi caractere ale unor personaje atât de importante pentru credinţa noastră. Era ceea ce urmărea Leonardo: să ne stimuleze viziunea asupra istoriilor sacre şi să ne dea darul de a le trece pe pânză. Mi-a înmânat atunci o listă a virtuţilor apostolice, selectate de Jacob de la Vorágine, pe care o mai am încă. Priviţi: pe Bartolomeu l-a numit *Mirabilis,* vrednicul de mirare, pentru capacitatea lui de a anticipa viitorul. Pe fratele geamăn al lui

---

[20] „Citeşte, citeşte, reciteşte, roagă-te, munceşte şi vei afla”.

Isus, *Venustus,* cel plin de Graţie…

Elena, amuzată de veneraţia cu care Luini desfăcuse bucăţica aceea de hârtie păstrată într-un buzunărel cusut la cămaşă, i-o smulse din mâini şi o citi fără s-o priceapă prea bine:

Sfântul Bartolomeu	*Mirabilis*	Vrednicul de mirare
Iacob cel Mic	*Venustus*	Cel plin de graţie
Andrei	*Temperator*	Cel ce previne
Iuda Iscarioteanul	*Nefandus*	Abominabilul
Petru	*Exosus*	Cel ce urăşte
Ioan	*Mysticus*	Cunoscătorul de mister
Toma	*Litator*	Cel ce-i înduplecă pe zei
Iacob cel Mare	*Oboediens*	Cel ce se supune
Filip	*Sapiens*	Iubitorul de lucruri înalte
Matei	*Navus*	Stăruitorul
Iuda Tadeul	*Occultator*	Cel ce ascunde
Simon	*Confector*	Cel ce duce la bun sfârşit

— Şi aţi păstrat-o timp de atâţia ani? spuse ea, în timp ce se juca cu acea hârtie uzată.

— Da. Mi-o amintesc ca pe una dintre cele mai importante lecţii ale maestrului Leonardo.

— Păi, n-o s-o mai vedeţi, râse ea.

Luini se făcu că nu pricepe. Elena, provocatoare, îi ridică hârtia deasupra capului, sperând ca pictorul să se arunce asupra ei. El nu căzu în capcană. Văzuse lista aceea de atâtea ori, o studiase cu un devotament atât de intens, încercând să stoarcă din calităţile sale profilurile celor Doisprezece, încât acum nu mai avea nevoie de ea. O ştia pe dinafară.

— Şi Magdalena? întrebă într-un sfârşit micuţa contesă, puţin decepţionată. Ea nu se află printre numele acestea. Când îmi veţi vorbi despre ea?

Luini, cu privirea pierdută în lemnele care trosneau în cămin, continuă povestea:

— Cum v-am spus, studiul operei lui fra Jacob de la Vorágine, m-a marcat. Acum, după atâta timp, recunosc că, dintre toate

legendele, cea care mi-a atras cel mai mult atenţia a fost a Mariei Magdalena. Dintr-un anume motiv, meser Leonardo a vrut s-o studiez cu mai multă atenţie. Şi aşa am făcut.

Pe timpul acela, revelaţiile cu care maestrul completa lecţiile episcopului din Genova nu m-au îngrozit absolut deloc. La treisprezece ani, încă nu făceam diferenţa între ortodoxie şi heterodoxie, între ceea ce accepta Biserica şi erezie. Poate de aceea, primul lucru care mi s-a întipărit în minte a fost semnificaţia numelui său: Maria Magdalena însemna „mare amară”, „iluminătoarea” şi, de asemenea, „iluminata”. Despre primul termen, episcopul spusese că se referea la şuvoiul de lacrimi pe care ea le-a vărsat în timpul vieţii. L-a iubit din toată inima pe Fiul lui Dumnezeu, dar Acesta venise pe lume cu o misiune mai importantă decât formarea unei familii, astfel că Magdalena a trebuit să înveţe a-l iubi altfel. Leonardo mi-a arătat că cel mai nimerit simbol pentru virtuţile acestei femei era nodul. Încă de pe timpurile egiptenilor, nodul era asociat magiei zeiţei Isis. În miturile lor, Isis ajută la învierea lui Osiris, folosindu-se de îndemânarea de a dezlega noduri. Magdalena a fost singura care s-a aflat lângă Cristos când s-a întors la viaţă; e posibil ca şi ea să fi fost iniţiată în ştiinţa nodurilor. O ştiinţă nu lipsită de amărăciune, spunea maestrul, căci cine nu se tulbură în faţa unui nod bine făcut pe care trebuie să-l dezlege?

„Când vei vedea un nod pictat intenţionat pe o pânză, aminteşte-ţi că această operă i-a fost închinată Magdalenei”, m-a învăţat el.

Iar în ceea ce priveşte celelalte două accepţii ale numelui său, mai profunde şi mai misterioase, aveau de-a face cu un concept scump maestrului Leonardo, despre care ne vorbea întruna: lumina. După el, lumina este singurul loc unde se odihneşte Dumnezeu. Tatăl este lumină. Cerul este lumină. Totul e lumină, în fond. De aceea, ne repeta de atâtea ori că, dacă noi, oamenii, am învăţa să o stăpânim, am fi în stare să ne adresăm Tatălui şi să vorbim cu el ori de câte ori am avea nevoie.

Ceea ce nu ştiam atunci era că această idee a luminii, ca transmiţătoare a dialogurilor noastre cu Dumnezeu, ajunsese în Europa tocmai mulţumită Magdalenei.

Să vă povestesc:

După moartea lui Isus pe Golgota, Maria Magdalena, Iosif din

Arimatea, Ioan, ucenicul iubit, şi un mic număr de credincioşi ai lui Mesia au fugit la Alexandria, ca să se apere de represaliile care s-ar fi abătut asupra lor. Unii au rămas în Egipt şi au format primele şi cele mai înţelepte comunităţi creştine din câte se cunosc, dar Magdalena, trezorierul marilor secrete ale celui iubit, nu se simţea în siguranţă atât de aproape de Ierusalim. De aceea, a sfârşit prin a se ascunde în Franţa, refugiindu-se pe coastă, în căutarea unui adăpost mai sigur.

— Şi ce secrete erau acelea?

Întrebarea micuţei contese îl trezi pe maestru din visare.

— Mari secrete, Elena. Atât de mari încât, de atunci, puţini şi aleşi muritori au avut acces la ele.

Tânăra deschise ochii mari.

— Sunt secretele pe care Isus le-a revelat după ce a înviat din morţi?

Luini aprobă.

— Acestea sunt. Dar mie nu mi-au fost încă revelate.

Apoi, maestrul reluă istorisirea:

— Maria Magdalena, de asemenea numită „din Betania”, a ajuns în sudul Franţei, într-un sătuleţ care de atunci poartă numele de Les Saintes-Maries de la Mer, fiindcă odată cu ea au sosit mai multe Marii. Acolo a predicat învierea lui Isus şi i-a iniţiat pe locuitori în secretul luminii, imediat acceptat de eretici precum catarii sau albigenzii. A sfârşit prin a deveni noua patroană a Franţei, Notre-Dame de la Lumière.

Dar epoca revelaţiilor pacifice se termină curând. Biserica şi-a dat seama că ideile acestea reprezentau un pericol pentru hegemonia Romei şi a vrut să pună capăt expansiunii. Logic, din punctul lor de vedere: cum ar fi acceptat un Papă existenţa unor obşti creştine care nu ar fi avut nevoie de curia religioasă pentru a i se adresa lui Dumnezeu? Ar fi putut oare reprezentantul lui Cristos pe pământ să se afle în inferioritate sau chiar la egalitate cu Magdalena? Ce să mai vorbim despre credincioşii ei? Nu însemna idolatrie să venerezi ceva precum lumina? Biserica, deci, a anatemizat-o, a insultat-o şi a degradat-o de îndată pe acea femeie care îl iubise pe Isus şi cunoscuse mai bine decât orice muritor condiţia lui umană.

Lăsaţi-mă, dragă Elena, să vă mai explic ceva:

Într-o zi de pe la începutul lui 1479, când Florenţa încă se

recupera în urma furibundului atentat împotriva veneratului nostru Lorenzo de Medici[21], maestrul Leonardo a primit o vizită ciudată la *bottega* sa. Cu soarele de şapte suliţi pe cer, un bărbat în jur la cincizeci de ani a sosit la atelierul nostru. Se lăuda cu un păr blond şi cârlionţat, împăunându-se de asemănarea sa cu îngerii pe care îi schiţam pe atunci, cu nepricepere, pe pânzele noastre. Străinul acela avea purtări afabile şi era îmbrăcat în negru din cap până în picioare. A sosit fără să se anunţe şi s-a plimbat pe domeniile maestrului, ca şi cum ar fi fost ale sale. Şi-a luat chiar şi libertatea de a corecta pe rând toate lucrările noastre. Din întâmplare, a mea reprezenta portretul unei Magdalene care ţinea un vas de alabastru în mâini, ceea ce a părut să-l bucure peste măsură pe vizitator:

„Văd că meser Leonardo vă învaţă ce trebuie!”, aplaudă el. „Schiţa domniei voastre demonstrează mari posibilităţi… Ţineţi-o tot aşa.”

M-am simţit măgulit.

„Să vedem, mai spuse el. Ştiţi care este semnificaţia vasului ţinut de Magdalena domniei voastre?”

Am negat cu un gest al capului.

„Se află în capitolul al paisprezecelea din Evanghelia după Marcu, micuţule. Această femeie l-a uns pe Isus, vărsând şipul cu uleiuri, aşa cum i-ar face o preoteasă unui adevărat rege… Un rege muritor, în carne şi oase.”

Maestrul a sosit chiar în acel moment. Spre surprinderea tuturor, nu numai că nu s-a supărat văzând un intrus în *bottega* sa, dar i s-a şi luminat chipul. Îndată ce s-au recunoscut, s-au îmbrăţişat, s-au sărutat pe obraji şi au început să vorbească chiar acolo despre câte în lună şi în stele. Atunci am auzit pentru întâia oară ceva ce niciodată n-aş fi crezut despre Maria Magdalena:

„Lucrările merg bine, dragul meu Leonardo”, a spus amabil heruvimul. „Cu toate că de la moartea lui Cosimo cel Bătrân am impresia că eforturile noastre se pot vedea zădărnicite în orice clipă. Republica Florenţei, sunt sigur, va trece în curând prin teribile încercări.”

---

[21] Luini se referă la celebrul „complot Pazzi”, care a încercat să pună capăt vieţii lui Lorenzo Magnificul în catedrala din Florenţa. Lorenzo a reuşit să scape, nu însă şi fratele său, Giuliano, asasinat cu douăzeci şi şapte de lovituri de pumnal. Represiunea care a urmat acestei crime a fost una dintre cele mai violente ale secolului al XV-lea (*n. ed.*).

Maestrul a luat mâinile delicate ale musafirului şi le-a strâns în ale sale, mari ca de fierar.

„Zădărnicite, spui?”, vocea lui tunătoare a zguduit totul. „Academia ta este un templu al cunoaşterii la fel de trainic precum piramidele din Egipt! Nu e oare adevărat că a devenit în scurtă vreme locul de pelerinaj preferat al tinerilor care vor să cunoască mai multe despre străluciţii noştri înaintaşi? Ai tradus cu succes opere de Plotin, Dionisie, Proclu şi chiar Hermes Trismegistul şi ai turnat în latineşte secretele vechilor faraoni. Cum să fie nimicit acest bagaj de cunoştinţe? Eşti gânditorul cel mai important al Florenţei, bătrâne prieten!”

Bărbatul îmbrăcat în dimie neagră s-a înroşit.

„Vorbele tale sunt foarte amabile, prietene Leonardo. Totuşi, lupta noastră pentru recuperarea cunoaşterii pierdute de omenire în timpurile mitice ale Vârstei de Aur trece prin momentul ei cel mai precar. De aceea am venit să te văd.”

„Tu vorbeşti de înfrângere?”

„Ştii deja ce mă obsedează de când am tradus operele lui Platon pentru bătrânul Cosimo, nu-i aşa?”

„Sigur. Vechea ta idee a nemuririi sufletului! Toată lumea îţi va rosti numele pentru această descoperire! Pot să-l văd, aproape, sculptat în litere de aur pe arcuri mari de triumf: «Marsilio Ficino, eroul care ne-a înapoiat demnitatea». Până şi Papa te va acoperi de binecuvântări!”

Heruvimul râse:

„Mereu exagerezi, Leonardo.”

„Aşa crezi?”

„În realitate, meritul este al lui Pitagora, Socrate, Platon şi chiar al lui Aristotel. Nu al meu. Eu doar i-am tradus în latineşte, pentru ca toţi să poată avea acces la această cunoaştere.”

„Atunci, Marsilio, ce te preocupă?”

„Mă nelinişteşte Papa, maestre. Multe motive mă fac să cred că el a ordonat asasinarea lui Lorenzo de Medici în catedrală. Sunt sigur că nu numai din ambiţii politice, ci şi religioase.”

Leonardo şi-a arcuit sprâncenele groase, fără să îndrăznească să-l întrerupă.

„Suferim deja de multe luni acest blestemat *interdicto.* De la atentatul împotriva familiei de Medici, situaţia a devenit de nesuportat. Bisericilor li s-au interzis oficierile sacramentale sau

ale actelor de cult şi, ce-i mai rău, represiunea va continua până când eu mă voi da bătut…”

„Tu? tresări uriaşul. Şi ce ai tu de-a face cu toate acestea?”

„Papa doreşte ca Academia să renunţe la o serie de texte şi documente antice în care se afirmă lucruri contrare doctrinei romane. Complotul împotriva lui Lorenzo căuta, printre altele, să pună mâna pe ele cu forţa. La Roma, sunt foarte interesaţi să ne smulgă scrierile apocrife ale Apostolului Ioan, care se află, după cum ştii, în mâinile noastre de câtva timp.”

„Înţeleg…”

Maestrul meu îşi mângâia barba, cum făcea mereu când medita la ceva.

„Şi ce informaţii ţi-e teamă că vei pierde, Marsilio?”, întrebă el.

„În aceste scrieri, copii după copii din rândurile inedite ale apostolului iubit, ni se vorbeşte despre ce s-a întâmplat cu Cei Doisprezece după moartea lui Isus. După ele, frâiele primei Biserici, cea adevărată, nu s-au aflat niciodată în mâinile lui Petru, ci în ale lui Iacob. Îţi imaginezi? Legitimitatea papală ar sări în aer!”

„Şi crezi că Roma ştie de existenta acestor manuscrise şi doreşte să le înhaţe cu orice preţ…”

Heruvimul aprobă din cap, mai adăugând:

„Textele din Ioan nu se opresc aici.”

„Ah, nu?”

„Spun că, în afara bisericii lui Iacob, în sânul discipolilor se născuse altă sciziune, în frunte cu Maria Magdalena şi sprijinită chiar de Ioan.”

Maestrul se răsuci, în timp ce omul cu mantie neagră continua:

„După Ioan, Magdalena a stat mereu în preajma lui Isus. Atât de aproape, încât mulţi au crezut că ea trebuia să-i ducă mai departe învăţăturile şi nu adunătura de ucenici laşi care s-au lepădat de El în clipele de primejdie…”

„Şi de ce-mi povesteşti acum toate acestea?”

„Pentru că tu, Leonardo, ai fost ales să fii păstrătorul acestei informaţii.”

Heruvimul cu privire nobilă trase aer în piept înainte de a urma:

„Ştiu cât este de periculos să păstrezi aceste texte. Ar putea să ducă pe oricine la rug. Totuşi, înainte de a le distruge, te rog

să le studiezi, să înveţi cât vei putea despre această biserică a Magdalenei şi a lui Ioan despre care-ţi vorbesc şi, când vei avea ocazia, să laşi esenţa acestor noi Evanghelii în operele tale. Astfel se va săvârşi vechea poruncă biblică: cine are ochi de văzut…”

„ …să vadă.”

Leonardo surâse. N-a stat pe gânduri. Chiar în acea seară i-a promis heruvimului că va lua asupră-i moştenirea. Mai ştiu că s-au revăzut şi că omul cu mantie neagră i-a predat maestrului cărţi şi manuscrise pe care, după aceea, le-a studiat cu mare atenţie. Mai târziu, din cauza întorsăturii luate de împrejurări (ascensiunea călugărului Savonarola la putere şi căderea casei de Medici), ne-am mutat la Milano, în serviciul ducelui, şi am început să ne îndeletnicim cu diverse treburi. De la pictură, am trecut la conceperea şi construirea unor maşinării de asalt sau a unor mecanisme de zbor. Însă acel secret, acea stranie revelaţie la care am asistat în *bottega* lui Leonardo nu mi-a ieşit niciodată din minte.

Vreţi să vă mai surprind cu ceva, Elena?

Cu toate că n-a mai vorbit niciodată despre asta cu niciunul dintre ucenicii săi, cred că meser Leonardo îşi ține chiar acum promisiunea făcută la Florenţa acelui Marsilio Ficino. Vă mărturisesc sincer: nu e zi în care să nu vizitez lucrările din refectoriul dominicanilor, şi să nu-mi amintesc ultimele cuvinte pe care maestrul i le-a spus heruvimului în acea îndepărtată seară de iarnă…

„Când vei vedea în aceeaşi pictură chipul tău şi pe al lui Ioan, vei şti, prietene Marsilio, că acolo şi nu în altă parte am hotărât să ascund secretul pe care mi l-ai încredinţat.”

Şi ştiţi ceva? Am găsit deja chipul heruvimului în *Cina cea de taină!*

27

Pe fratele bibliotecar l-am îngropat în Galeria Morţilor, în cursul zilei de marţi, 17 ianuarie. Nu voiau ca trupul să înceapă să se descompună în capela unde fusese vegheat şi hotărâră să fie înmormântat cu repeziciune. Doi novici l-au înfăşurat într-un giulgiu alb, legat cu curele, şi l-au coborât în fundul unei firide care nu întârzie să se umple de pământ şi de zăpadă. Slujba s-a desfăşurat pe fugă, fără ceremonie, o despărţire grăbită, abia justificată de obligaţia noastră de a cina înainte să se înnopteze. Iar în timp ce călugării murmurau deasupra orezului cu legume care îi aştepta sau a prăjiturelelor cu miere, rămase încă de la Crăciun, o stranie descurajare puse stăpânire pe mine. Din ce cauză stareţul şi curtea lui – trezorierul, bucătarul, Benedetto chiorul şi cel care avea în grijă *scriptorium*-ul – asistaseră la cea de-a doua îngropăciune în „Santa Maria”, în mai puţin de o săptămână, ca la o nimica toată? De ce părea să le pese atât de puţin de fratele Alessandro? Nimeni n-avea să verse o lacrimă pentru el?

Doar părintele Bandello făcu, la desert, un gest omenesc pentru nenorocitul care zăcea sub picioarele noastre. În scurta lui predică insinuase că avea dovezi care arătau că fusese victima unui complot al vreunui dement care se instalase la Milano zilele acelea. „De aceea, nimeni nu merită mai mult decât el să fie îngropat creştineşte în acest loc.” Bandello, totuşi, ne instruise, serios: „Să nu credeţi minciunile care circulă deja prin oraş – spusese, fără să-şi ia privirea de la trupul înfăşurat în linţoliu, în timp ce acesta cobora, uşurel. Fratele Trivulzio, Dumnezeu să-l ţină la sânul său, a murit ca un martir, de mâna unui criminal îngrozitor, care, mai devreme sau mai târziu, îşi va primi pedeapsa. Chiar eu voi avea grijă de asta”.

Crimă sau sinucidere, oricât ar fi încercat să-mi alunge bănuielile, nu era uşor să accept că două înmormântări la un interval atât de scurt ar fi fost ceva obişnuit în „Santa Maria". Ultimele cuvinte pe care mi le adresase maestrul Leonardo înainte de a se pierde către atelierul său îmi loviră mintea precum tunetul care anunţă furtuna: „În acest oraş, îmi spusese el înainte de a ne despărţi pe uliţa Cuţitarilor, nu se petrece nimic întâmplător. Să nu uitaţi asta niciodată".

În seara aceea nu am cinat.

Nu am putut.

Restul călugărilor, mai puţin scrupuloşi decât acest biet rob al lui Cristos, se grăbiră să-şi umple stomacul într-un salon alăturat, convertit în sală de mese, înfruptându-se din resturile parastasului oferit de duce în ziua înmormântării soţiei sale. Cu refectoriul de nefolosit din cauza schelelor şi a vopselelor, obiceiurile călugărilor fuseseră schimbate în ultimii ani şi li se părea aproape normal ca bucătăria să se mute la primul cat. Printre atâtea treburi provizorii, nu întârziai să descopăr ceva bun: pe durata lucrărilor, ştiam că încăperea *Cinei cea de taină* era o ascunzătoare perfectă pentru a medita la ora mesei. Niciun călugăr nu mi-ar fi tulburat acolo gândurile; şi nimeni străin de mănăstire nu şi-ar fi vârât nasul într-un loc în construcţie, rece şi prăfuit cum era acela.

Cu gândul la zilele petrecute împreună cu fra Alessandro şi la enigma întreruptă de care ne ocupaserăm, mi-am îndreptat paşii într-acolo, ca să mă rog pentru odihna sufletului său.

Sala era goală. Ultimele sclipiri ale serii de-abia luminau partea inferioară a operei toscanului, evidenţiind picioarele Domnului, care apăreau aşezate unul peste celălalt. Era oare o profeţie a ceea ce Cristos avea să pătimească în curând, pe Golgota? Ori maestrul îi aşezase aşa picioarele dintr-un alt motiv ascuns? Mă închinai. Lumina fină, filtrată printre coloanele inegale din curtea vecină, dădea scenei o atmosferă fantomatică.

Abia atunci, privind la mesenii Cinei Sfinte, mi-am dat seama.

Era adevărat, Iuda avea chipul fratelui Alessandro.

Cum de nu realizasem mai înainte?

Apostolul cel rău stătea aşezat acolo, la stânga Galileului, admirându-i mut frumuseţea senină. De fapt, cu excepţia mirării lui Iacob cel Mare şi a discuţiei aprinse pe care păreau să o

poarte Matei, Iuda Tadeul şi Simon, la celălalt capăt al mesei, restul apostolilor aveau buzele pecetluite. Era puţin ironic gândul că, tocmai în acel moment, sufletul lui fra Alessandro ar fi putut contempla *într-adevăr* chipul Tatălui Etern.

Dacă, precum Iuda, bibliotecarul hotărâse să-şi ia viaţa, iar Bandello se înşela proclamându-i nevinovăţia, destinul său la ora aceea nu era pacea, ci chinurile veşnice ale Infernului.

Trecând cu privirea peste pictură, un nou amănunt îmi atrase atenţia. Iuda şi Domnul păreau să se întreacă pentru o bucată de pâine, poate pentru un fruct, la care niciunul nu ajungea. Trădătorul, care ţinea în dreapta săculeţul cu banii infamiei, întindea mâna stângă în afara mesei, încercând să apuce ceva. Domnul, străin de acel gest, întindea dreapta în aceeaşi direcţie. Ce putea să fie acolo care să-i intereseze atât pe Unul, cât şi pe celălalt? Ce i-ar fura Iuda Nazarineanului, în acel moment în care Fiul Lui Dumnezeu ştia deja că îl trădase şi că soarta sa fusese pecetluită?

Asta mă preocupa, când o vizită neaşteptată îmi întrerupse gândurile:

— Pariez zece la unu că nu înţelegeţi nimic, nu-i aşa?

Am tresărit. O siluetă, pe care n-am fost în stare s-o recunosc, înfăşurată într-o mantie grena, traversă penumbra şi se opri la câţiva paşi de mine:

— Sunteţi părintele Leyre, cumva? întrebă ea.

Mi se măriră pupilele zărind chipul unei femei, dulce şi rotunjit, sub o pălărie cu pene violet. Acea fecioară era deghizată în bărbat, ceva nu numai nepermis, dar şi periculos, şi mă privea cu o nedisimulată curiozitate. Era cam de statura mea, iar silueta-i de femeie era bine ascunsă dedesubtul hainelor largi. În timp ce-mi aştepta răspunsul, una dintre mănuşile de piele mângâia mânerul strălucitor al unei spade.

Cred că m-am bâlbâit când i-am răspuns.

— Nu vă faceţi griji, părinte, surâse ea. Spada e ca să vă protejeze. Nu vă va răni. Am venit după domnia voastră pentru că toate îndoielile pe care le aveţi merită răspuns. Iar ca să puteţi primi acest răspuns, stăpânul meu crede că trebuie să rămâneţi în viaţă.

Amuţisem.

— Vreau să mă însoţiţi într-un loc mai discret, adăugă ea. O

treabă urgentă cere prezenţa domniei voastre în altă parte a oraşului.

Invitaţia nu sună a ameninţare, ci a rugăminte politicoasă. Femeia cu purtări fine strălucea sub mantie, răspândind o forţă puţin obişnuită. Avea o privire trează, felină şi o atitudine fermă, care n-ar fi acceptat vreun refuz. Şi cu toate că ceţurile puneau stăpânire pe acel loc, intrusa o luă înapoi, târându-mă pe coridorul care unea refectoriul cu biserica şi pe unde, de obicei, treceau doar călugării. Cum putea să cunoască atât de bine locurile? Când ieşirăm în drum, fără a vedea nici măcar umbra vreunui dominican, femeia mascată mă somă să grăbesc pasul.

Am făcut vreo zece minute până la biserica Sfântului Ştefan, aflată la vreo patru sau cinci străzi mai jos; aproape se înnoptase. Am înconjurat templul prin dreapta şi am intrat pe o străduţă pe care cu greu ai fi nimerit-o fără o bună călăuză. Faţada de cărămidă a unui palat impunător, cu două etaje, flancată de două torţe aprinse de curând, se zărea tremurătoare la capătul acelui coridor strâmt. Însoţitoarea mea, care nu mai scosese niciun cuvânt de când părăsiserăm „Santa Maria”, îmi arătă drumul.

— Am ajuns deja? am întrebat.

Un lacheu cu pieptar de lână, strâns pe talie şi acoperit cu o glugă, ne ieşi înainte.

— Dacă Preasfinţia voastră e de acord, spuse el ceremonios, vă voi conduce la stăpânul meu. E nerăbdător să vă primească.

— Stăpânul vostru?

— Aşa este.

Se aplecă într-o exagerată reverenţă.

Spadasina surâse.

Palatul era împodobit cu piese de o valoare extraordinară. Coloane vechi de marmură, statui smulse pământului nu de multă vreme, pânze şi tapiserii se îngrămădeau pe palierele şi pe pereţii întregii case. Acea clădire superbă se ridica în jurul unei curţi centrale ample care avea în mijloc un labirint din gard viu. Ne-am îndreptat spre el. Mă mira liniştea aceea, dar m-a uimit şi mai mult faptul că la ieşirea afară, pe cărările labirintului, am întâlnit chipuri grave, care păreau să aştepte vreun deznodământ fatal.

Într-adevăr, traversând curtea, am zărit un grup de servitori

urmărindu-i cu atenţie pe doi indivizi care se priveau cu ură. Erau în cămaşă, ţineau două spade cu lama subţire, scoase din teacă, şi transpirau copios, cu tot frigul de afară. Amfitrioana mea îşi scoase pălăria şi contemplă scena în extaz.

— Deja a început, spuse ea dezamăgită. Stăpânul meu dorea să vedeţi asta.

— Asta? m-am alarmat eu. Un duel?

Înainte să-mi poată răspunde, bărbatul cel mai în vârstă, un om corpolent, înalt, cu păr puţin şi lat în spate, se aruncă peste cel mai tânăr cu toată forţa armei sale.

— *Domine Jesu Christe!* ţipă cel atacat, în timp ce oprea asaltul încrucişându-şi arma peste piept şi holbându-şi ochii de groază.

— *Rex Gloriae!* replică agresorul său.

Acela nu era un antrenament. Furia chelului creştea din ce în ce mai mult, în timp ce metalele se încrucişau cu duritate. Loviturile erau rapide, aspre. Clan, clan, clan. Fiecare ciocnire suna ca nota unei melodii frenetice şi mortale.

— Mario Forzetta, îmi şopti din nou spadasina arătându-mi-l pe tânărul, care se dădea înapoi acum, ca să tragă aer, este un ucenic de pictor, din Ferrara. A vrut să-l înşele pe stăpân la un rămăşag. Duelul este până la prima vărsare de sânge, ca în Spania.

— Ca în Spania!

— Cel care-şi răneşte primul adversarul câştigă.

Lupta se înteţi. Una, două, trei, patru noi lovituri răsunară în curte ca salvele de tun. Scânteile tăişurilor erau proiectate peste balcoane.

— Nu tinereţea vă va salva viaţa, ţipă chelul, ci clemenţa mea!

— Spălaţi-vă cu ea pe cap, Jacaranda!

Semeţia acelui Forzetta dură puţin. Trei lovituri violente cu ambele mâini îi slăbiră pe loc rezistenţa, îngenunchindu-l şi obligându-l să se sprijine în mâini. Adversarul său zâmbi triumfător, în timp ce o ovaţie străbătea curtea. Duşmanul domnului casei îşi pierduse sabia. Nu mai rămânea decât să fie îndeplinit ritualul: şi astfel, cu precizie de chirurg, spada învingătorului sfâşie văzduhul până ce atinse cu vârful obrazul tânărului, din care de îndată începu să curgă un lichid roşu intens.

Primul sânge.

— Vedeţi! mugi satisfăcut. Dumnezeu a făcut dreptate minciunilor voastre. Niciodată nu mă veţi mai înşela cu false antichităţi. Niciodată.

Apoi, îndreptându-se către locul unde mă aflam, mulţumit să-mi vadă hainele albe şi gluga neagră printre ai săi, făcu o reverenţă şi mai adăugă ceva, ca să-l audă toţi:

— Acestui bandit i s-a făcut dreptate..., declară el. Deşi unei persoane atât de importante ca domnia voastră se pare că nu i s-a făcut încă. Nu-i aşa, părinte Leyre?

Am amuţit. Strălucirea diabolică din ochii lui mă făcu bănuitor. Cine era acel individ care-mi ştia numele? La ce nedreptate se referea?

— Propovăduitorii sunt întotdeauna bine veniţi în această casă, spuse el. Chiar dacă pe domnia voastră v-am chemat pentru că doresc să reabilităm împreună numele unui prieten comun pe care îl avem.

— Îl avem? m-am bâlbâit eu.

— L-am avut, preciză el. Sau poate domnia voastră nu vă număraţi printre cei care cred că se ascunde ceva ciudat în spatele morţii fratelui nostru Alessandro?

Învingătorul, despre care am aflat de îndată că se numea Oliverio Jacaranda, părăsi scena duelului şi se apropie de mine, lovindu-mă uşurel pe umăr, în semn de prietenie. Apoi se pierdu în palat. Însoţitoarea mea îmi ceru să-l aşteptăm. Am putut să văd astfel mica armată de slujitori ai lui Jacaranda intrând în acţiune: în mai puţin de zece minute demontaseră podiumul pe care avusese loc duelul şi-l duseră pe acel Forzetta, rănit şi legat de mâini, către vreun loc din beciurile palatului. Când a trecut pe lângă mine, am putut să văd că nenorocitul era aproape un copil. Un tânăr cu chip rotund şi ochi de smarald care, pentru un moment, s-au înfipt într-ai mei implorând ajutor.

Femeia, care-şi desfăcuse părul blond şi-şi scosese spada de la brâu, îmi vorbi cu amabilitate:

— Spaniolii sunt oameni de onoare. Oliverio este din Valencia, ca şi Papa. Şi, mai ales, este furnizorul său favorit.

— Furnizorul?

— Este anticar, părinte. O îndeletnicire nouă, foarte rentabilă, care răscumpără din trecut comorile îngropate de înaintaşii noştri. Nu vă puteţi nici măcar imagina ce se poate găsi la Roma

doar zgâriind pământul de pe cele şapte coline!

— Iar domnia voastră, tânără fecioară, cine sunteţi?

— Fiica lui, Maria Jacaranda, la dispoziţia domniei voastre.

— Şi de ce dorea tatăl domniei voastre să-l văd luptându-se cu acest Forzetta? Ce au toate astea de-a face cu memoria părintelui Trivulzio?

— Vă va explica de îndată, răspunse ea. Vina o are negoţul cu cărţi vechi. Nu ştiu dacă aveţi idee că pe aceste meleaguri circulă volume mai preţioase decât aurul şi nu lipsesc şobolani precum acest Forzetta care să le vândă sau, şi mai rău, care să dea drept vechi unele cărţi noi, cerând sume exagerate în schimb.

— Şi credeţi cu adevărat că această treabă mă priveşte?

— Vă va privi, promise ea misterioasă.

28

Într-adevăr, nu dură mult şi stăpânul se întoarse în curte. Servitorii făcuseră să dispară aproape toate urmele duelului şi clădirea îşi reluă, treptat, confortabilul şi neglijentul său aspect.

Tatăl Mariei nu-şi putea ascunde satisfacţia. Spălat şi parfumat, se întorcea, înfăşurat într-o togă de lână nouă, care-i ajungea până la picioare. Îşi salută fata cu un compliment şi mă pofti să trec în camera sa de lucru. Dorea să vorbim între patru ochi.

— Ştiu că meseria mea nu e pe placul oamenilor credincioşi ca domnia voastră, părinte Leyre.

Prima lui frază mă zăpăci. Acel individ vorbea un amestec de spaniolă cu dialect milanez care îi dădea un aer de-a dreptul ciudat. Într-adevăr, excentricitatea lui era pe măsura salonului; un loc unic, plin de instrumente muzicale, pânze şi resturi de capiteluri antice.

— Vă miră ce vedeţi? m-a întrerupt din cercetarea locului întrebarea lui. Lăsaţi-mă să vă explic, părinte: mă străduiesc să scot din uitare lucruri pe care strămoşii noştri le-au lăsat sub pământ. Uneori sunt monede, alteori, simple oase. Deseori, efigii de zei păgâni, care, după cei ca domnia voastră, n-ar fi trebuit niciodată să se întoarcă la lumină. Ador sculpturile Romei imperiale. Sunt frumoase, proporţionate… perfecte. Şi scumpe. Foarte scumpe. Negoţul meu, de ce să neg, merge mai bine ca niciodată.

Jacaranda turnă vin în cupele de argint şi-mi oferi una înainte de a continua cu lăudăroşenie:

— Cred că Maria v-a spus că Sfântul Părinte îmi binecuvântează toate negoţurile. De fapt, de mai multă vreme şi-a rezervat privilegiul de a-mi vedea piesele înaintea oricui. Le

alege încă de pe timpul când era cardinal şi le plăteşte cu generozitate.

— Mi-a spus, e adevărat. Cu toate că – am întors capul – mă îndoiesc că aţi trimis după mine ca să mă puneţi la curent cu treburile domniei voastre. Sau mă înşel?

Stăpânul palatului lăsă să-i scape un râs mic şi cinic.

— Ştiu foarte bine cine sunteţi, părinte Leyre. Acum câteva zile, v-aţi prezentat ca inchizitor înaintea funcţionarilor ducelui şi aţi pretins să-i oferiţi omagiile voastre pentru funeraliile doamnei Beatrice. Veniţi de la Roma. Sunteţi găzduit ia Mănăstirea „Santa Maria” şi vă petreceţi cea mai mare parte a timpului dezlegând enigme în latineşte. După cum vedeţi, nu-mi puteţi ascunde aproape nimic.

Anticarul bău din acea licoare roşie şi grea, înainte de a preciza:

— Aproape…

— Nu vă înţeleg.

— Permiteţi-mi să intru direct în subiect. Păreţi un bărbat inteligent şi probabil m-aţi putea ajuta să rezolv o problemă care ne priveşte pe amândoi. E vorba de fra Alessandro Trivulzio, părinte.

Aduse, în sfârşit, în discuţie moartea bibliotecarului.

— Cu mult înainte de sosirea voastră la Milano, noi doi eram buni prieteni. Trivulzio acţiona ca intermediar între unele familii importante din Milano şi negoţul meu. Prin el, le trimiteam ofertele mele de anticar, fără să ridic bănuielile clerului, iar fra Alessandro primea anumite compensaţii pentru aceasta.

Am făcut un pas îndărăt.

— Vă miră, părinte Leyre? Şi alţi călugări din Bolognia, Ferrara sau Siena mă ajută în astfel de treburi. Nu omorâm pe nimeni; doar păcălim interdicţii şi scrupule absurde de care, sunt sigur, ne vom reaminti într-o zi ca de ceva amuzant, propriu unei mentalităţi învechite. Ce-i rău în a recupera fragmente din trecut şi a le oferi celor bogaţi ca să se bucure de ele? Nu străluceşte, oare, un obelisc egiptean în Piaţa Sfântul Petru din Roma?

— Vă băgaţi în gura lupului, domnule, am replicat foarte grav. Vă avertizez că fac parte din acel cler pe care-l evitaţi.

— Bine, bine, dar lăsaţi-mă să continuu. Din nefericire, nu-i numai clerul vostru sever cel care ne pune beţe în roate. Cum

puteţi bănui, vând opere de artă şi piese antice doamnelor bogate de la curte, chiar pe la spatele soţilor lor, care nici ei nu aprobă felul acesta de negoţ. Fra Alessandro a asigurat succesul unora dintre cele mai importante operaţiuni. Avea deosebita pricepere de a se invita în orice casă din Milano, sub pretextul unei confesiuni, iar mai apoi, era capabil să încheie o afacere chiar sub nasul nobililor lombarzi.

— Şi ce obţinea în schimb? Bani?... Permiteţi-mi să mă îndoiesc.

— Cărţi, părinte Leyre. Primea cărţi scrise de mână, sau tipărituri, în funcţie de valoarea vânzării. Opere copiate cu delicateţe sau fabricate cu planşe moderne în Franţa sau în Imperiul Germanic. Îl plăteam în natură, dacă preferaţi să-i spunem aşa. Obsesia lui era să strângă cât mai multe volume pentru biblioteca din „Santa Maria”. Presupun însă că asta o ştiaţi deja.

— Nu reuşesc să înţeleg de ce-mi povestiţi toate acestea. Dacă fratele Alessandro vă era prieten, de ce-i pătaţi memoria cu confidenţele voastre?

— Nimic mai străin de intenţia mea, râse el nervos. Permiteţi-mi să vă mai explic ceva, părinte: cu puţin timp înainte să moară, bibliotecarul vostru a intervenit într-o comandă foarte deosebită. Aparţinea uneia dintre cele mai bune cliente, aşa că i-am încredinţat treaba fără nici cea mai mică ezitare. Ce-i drept, era pentru prima oară când cineva de rang nobil nu-mi solicita statuia vreunui faun ca să împodobească cu ea vreun mic palat. Cererea ne-a entuziasmat pe amândoi prin ciudăţenia ei.

L-am privit intrigat pe Jacaranda.

— Clienta mea dorea doar să-i lămurim o mică enigmă, aproape familială. Ca expert în antichităţi, se gândise că aş fi putut să identific un anumit obiect de valoare, a cărui descriere exterioară destul de precisă era în posesia ei.

— O bijuterie, poate?

— Nu, nici vorbă. Era o carte.

— O carte? Ca cele cu care îl plăteaţi pe…

— Aceasta nu fusese tipărită niciodată, mă întrerupse el. Se părea că era vorba de un manuscris antic, de o raritate şi o valoare excepţionale. Un exemplar unic, despre a cărui existenţă aflase pe diverse căi şi pe care clienta mea îl dorea mai mult

decât orice pe lume.

— Şi ce carte era aceea?

— N-am aflat niciodată! Mi-a dat doar câteva amănunte despre aspectul ei: un tom legat în albastru, cu pagini puţine, cu coperta ferecată în patru cuie de aur şi cu profilul foilor luminat de acelaşi metal preţios. O mică bijuterie, cu aspectul unui breviar, fără îndoială, adusă din Orient.

— Şi v-aţi pus pe treabă cu ajutorul lui fra Alessandro, am intervenit eu.

— Aveam de urmărit două piste importante. Prima era persoana de la care clienta mea auzise întâia oară despre acel text: maestrul Leonardo da Vinci. Din fericire, bibliotecarul vostru îl cunoştea bine şi nu i-ar fi fost greu să ajungă la el şi să afle dacă se afla sau nu în posesia lui.

— Şi a doua?

— Mi-a predat o schiţă precisă a cărţii pe care trebuia s-o recuperez.

— Clienta voastră avea o schiţă a cărţii ?

— Da. Făcea parte dintr-un joc de cărţi foarte îndrăgit de ea. Într-una dintre ele, cea care înfăţişa portretul unei femei solide, apărea descrisă această carte. Nu era mare lucru, e drept, dar de multe ori, înainte, îmi începusem treaba cu mult mai puţine informaţii. Cartea de joc arăta o călugăriţă care ţinea în mâini acest manuscris. Închis, fără titlu pe copertă şi fără vreun alt semn reprezentativ.

„O carte într-un joc de cărţi?”, mi-am spus alarmat. „Nu mi-a vorbit fra Bandello mai înainte de ceva asemănător?”

— Vă pot întreba cine era clienta voastră? mă interesai.

— Desigur. Tocmai pentru asta v-am chemat la această întâlnire: prinţesa Beatrice d’Este.

Am făcut ochii mari.

— Beatrice d’Este? Soţia Maurului? Vreţi să spuneţi că fra Alessandro şi donna Beatrice se cunoşteau?

— Şi nu puţin. Iar acum, după cum vedeţi, sunt morţi amândoi.

— Ce vreţi să insinuaţi?

Jacaranda se aşeză în spatele biroului, mulţumit că-mi obţinuse toată atenţia:

— Văd că începeţi să-mi înţelegeţi grija, părinte Leyre. Spuneţi-mi, cât de bine l-aţi cunoscut pe meser Leonardo?

— Am vorbit cu el o singură dată. Azi-dimineaţă.

— Trebuie să ştiţi că-i un om ciudat, cel mai extravagant şi mai întunecat care a ajuns vreodată pe pământurile acestea. Foloseşte fiecare minut al zilei ca să muncească, să citească, să deseneze şi să mediteze la lucrurile cele mai absurde. Ba inventează reţete de bucătărie cu care îl distrează pe duce, ba modelează din marţipan maşinării de război cu aspect ciudat, pentru banchetele lui. Este, de asemenea, un om neîncrezător. Îşi păzeşte cu mare grijă lucrurile, tot ce posedă. Nu lasă pe nimeni să-şi vâre nasul în notiţele sale şi cu atât mai puţin în biblioteca lui, pe care nu-i greu să ne-o închipuim mare şi valoroasă. Chiar scrie de la dreapta la stânga, ca evreii!

— Adevărat?

— Nu v-aş minţi în legătură cu aşa ceva. Dacă aţi vrea să-i citiţi vreunul dintre caiete, ar trebui să recurgeţi la o oglindă. Doar reflectând în ea paginile aţi reuşi să înţelegeţi ce-a scris acolo. Nu-i un şiretlic diavolesc? Pe cine ştiţi în stare să scrie invers, fără niciun efort? Credeţi-mă, omul acesta ascunde secrete teribile.

— Tot nu înţeleg de ce-mi povestiţi toate astea, am insistat.

— Pentru că… – făcu o pauză teatrală – sunt sigur că l-au ucis pe prietenul nostru comun, părintele Alessandro, din ordinul lui Leonardo da Vinci. Şi cred că toată vina o are cartea aceea blestemată, pentru care s-a încăpăţânat prinţesa şi care a sfârşit prin a-l costa viaţa.

Cred că am pălit.

— Aceasta este o acuzaţie foarte gravă!

— Verificaţi-o, mă invită el. Numai domniei voastre vă e cu putinţă. Locuiţi în „Santa Maria delle Grazie”, dar nu îi sunteţi vândut ducelui, ca ceilalţi. Stareţul doreşte ca mănăstirea să se termine cu banii Maurului şi mă îndoiesc că va îndrăzni să-l atace pe artistul său preferat şi să-i fie puse în pericol subvenţiile. Vă invit să rezolvăm această enigmă împreună: obţineţi cartea şi nu numai că veţi limpezi moartea prinţesei şi a lui fra Alessandro, dar o veţi face cu dovezi care să-l acuze pe Leonardo de crimă.

— Nu-mi plac metodele domniei voastre, domnule Jacaranda.

— Metodele mele, râse el. L-aţi văzut pe cel pe care l-am înfrânt în duel?

— Forzetta?

— Chiar el. Să vă mai spun ceva despre metodele mele: lucra pentru mine. I-am ordonat să obţină „cartea albastră” din *bottega* lui Leonardo. Forzetta fusese mai înainte discipolul toscanului şi cunoştea locurile unde putea fi ascunsă.

— I-aţi ordonat să-l fure pe Leonardo da Vinci?

— Voiam să rezolv treaba aceasta, părinte. Dar îmi recunosc înfrângerea. Neputinciosul acesta i-a luat altă operă: *Divini Platonis Opera Omnia.* O carte tipărită acum câţiva ani la Veneţia, de mică valoare. Şi pretinse să mă înşele cu ea, vânzându-mi-o ca şi cum ar fi incunabulul pe care-l căutam.

— *Divini Platonis...* am murmurat. Cunosc această operă.

— Într-adevăr?

— Este faimoasa traducere a operelor complete ale lui Platon pe care a făcut-o Marsilio Ficino pentru Cosimo cel Bătrân din Florenţa.

— Păi, vicleanul mă asigura că Leonardo o aprecia mult. Că de zile întregi o folosea la plăsmuirea unuia dintre apostolii din *Cenacolo.* Şi pe mine ce naiba mă interesează asta? Am pierdut un prieten din cauza lui şi vreau să ştiu de ce. Mă veţi ajuta?

29

Porta Romana era cartierul distins al oraşului. Cutreierat zi şi noapte de cele mai splendide echipaje ale Lombardiei, se pretindea a fi singura intrare monumentală în Milano. Porticurile sale erau mereu înţesate de lume bună, iar doamnelor le plăcea să se plimbe pe sub ele, luând pulsul zilnic al oraşului. Nunţiuri papale, legaţii străine sau cavaleri, toţi încercau să fie văzuţi pe acolo, nădăjduind să fie admiraţi. Poziţia sa, alături de canalul principal al oraşului, făcea din Porta Romana un fără de pereche bâlci al deşertăciunilor.

Chiar în mijlocul drumului, se ridica Palazzo Vecchio. Era o construcţie publică îndrăgită de milanezi, unde obişnuiau să se întâlnească frăţiile, breslele sau chiar judecătorii. Avea trei etaje, şase saloane încăpătoare şi un labirint de birouri care-şi schimbau frecvent stăpânii.

Ei bine, în noaptea pe care o petrecusem acasă la Oliverio Jacaranda, toate încăperile sale fierbeau în aşteptare. Mai mult de trei sute de persoane stăteau la coadă ca să admire ultima operă a maestrului Leonardo: mulţi dintre fruntaşii breslelor îşi dăduseră întâlnire cu acest prilej atât de nimerit, ca să comenteze ultimele întâmplări de la curte. Nu era locuitor al oraşului care să nu dorească să fie invitat la acea ceremonie.

Toscanul o organizase în grabă, poate chiar la sugestia ducelui, care, la doar patruzeci şi opt de ore după înmormântarea soţiei sale, se şi gândea să reînvie viaţa publică milaneză.

Maestrul Luini veni însoţit de sclipitoarea Elena Crivelli. Insistase atât de mult, încât tânărul maestru se înduplecă să o ia cu el. Încă se ruşina la gândul celor petrecute între ei doi, doar cu două zile în urmă, iar sufletul îi era tot tulburat, ca marea în furtună. Ca să-i fie şi mai greu, fiica doamnei Lucrezia îşi alesese

un veşmânt deosebit pentru acea ocazie: o rochie albastră împodobită cu blănuri şi corset croit cu decolteu pătrat, brodat cu fir de aur. Părul strâns într-o reţea de pietricele şi carminul buzelor făceau din ea o zeiţă. Luini se străduia să se ţină deoparte, nici să n-o atingă măcar.

— Maestre Bernardino! îi opri vocea tunătoare a lui Leonardo îndată ce urcară la etajul al doilea din Palazzo Vecchio. Ce plăcere să vă văd! Şi într-o asemenea companie! Spuneţi-mi, cine vă însoţeşte?

Luini înclină ceremonios din cap, surprins de curiozitatea atât de indiscretă a maestrului:

— Este Elena Crivelli, meser, răspunse el fără ezitare. O tânără care vă admiră şi care a insistat să mă însoţească la ceremonia domniei voastre.

— Crivelli? Ce surpriză! Sunteţi cumva rudă cu pictorul Carlo Crivelli?

— Sunt nepoata lui, domnule.

Ochii limpezi al Elenei treziră anumite amintiri ale toscanului. Leonardo părea vrăjit.

— Sunteţi, deci, fiica…

— Lucreziei Crivelli, pe care o cunoaşteţi bine.

— Donna Lucrezia! Desigur! spuse, uitându-se din nou la Luini. Şi aţi venit cu maestrul Bernardino, pe care îl cunoaşteţi, fără îndoială, de când aţi pozat pentru studiu. Sunteţi noua Magdalenă!

— Aşa este.

— Magnific! Nici nu se putea ocazie mai potrivită pentru sosirea voastră.

Leonardo o cercetă din nou pe tânără, în căutarea trăsăturilor care îl impresionaseră atât de mult la mama ei. O ocheadă îi fu de ajuns ca să surprindă aceeaşi construcţie a frunţii, acelaşi nas, chiar bărbie şi pometţi identici. Minunea geometrică a chipului doamnei Lucrezia reuşise o nobilă reîntrupare în cel al fiicei sale.

— Dacă aveţi vreme, mi-ar plăcea să mă însoţiţi în salonul pe care l-am pregătit pentru prezentarea tabloului. În curând se va umple de invitaţi şi nu vom mai avea ocazia să-l admirăm singuri.

Maestrul le arătă o încăpere mică, alături de uriaşul hol de unde se bifurca scara. Locul fusese pregătit cu grijă. Toţi pereţii erau acoperiţi cu enorme pânze negre ce lăsau să se vadă doar o

mică planşă din lemn de nuc, de 63 x 45 centimetri, înrămată în lemn neted de pin.

— Ştiţi, urmă Leonardo, m-am gândit că asta-i cea mai bună ocazie ca să v-o arăt. Moartea doamnei Beatrice ne-a întunecat până într-atât, încât avem nevoie de toată frumuseţea cu putinţă ca să ne venim în fire. Poate maestrul Luini v-a spus deja: din jurul meu lipseşte veselia. Viaţa. Şi ori de câte ori am expus un tablou din atelier, a fost atât de bine primit…

— V-aţi gândit că expunerea unei noi opere de-ale voastre ar putea să scoată din nou lumea pe străzi, aplaudă Bernardino.

— Exact. Şi cred că voi reuşi, în ciuda gerului. Ei? schimbă toscanul subiectul, arătându-le compoziţia. Cum vi se pare?

Toţi trei îşi îndreptară privirea către peretele indicat. Uleiul era extraordinar. O femeie tânără, înveşmântată într-o rochie roşie, căreia Leonardo reuşise să-i smulgă nu numai nuanţele catifelei, ci chiar cusăturile brocartului de la gât, îi privea senină, de la aceeaşi înălţime. Avea părul strâns într-o coadă lungă şi o diademă fină îi îmbrăţişa tâmplele cu gingăşie nesfârşită. Era un portret incredibil. Altă operă de vârf a maestrului. Dacă în loc de ramă ar fi încadrat-o o fereastră, nimeni nu ar fi putut să spună că doamna nu se afla chiar acolo, observându-i.[22]

Elena şi Bernardino se priviră uimiţi, fără să ştie ce să răspundă.

— Credeam… se bâlbâi Luini, credeam că veţi expune un portret al doamnei Beatrice, maestre.

— Şi de ce ar trebui s-o fac? surâse. Prinţesa d’Este n-a găsit niciodată răgazul de a-mi poza.

Ochii Elenei se umeziră de emoţie.

— Dar ea este… este…

— Este mama dumneavoastră, donna Lucreţia. Da, spuse toscanul încreţindu-şi nasul enorm. Fără îndoială, una dintre femeile cele mai frumoase pe care le-am cunoscut. De frumuseţe, de armonie avem nevoie în aceste clipe de doliu, nu vi se pare?

Tânăra Elena nu putea să-şi ia privirea de la tablou.

— Niciodată n-aş fi expus în public această lucrare dacă n-ar fi fost nevoie. Trebuie să mă credeţi.

---

[22] Tabloul, cunoscut criticilor sub numele de *La belle Ferronière,* se află în prezent la Luvru.

— Este… ezită din pricina teoriei domniei voastre despre lumină? Bernardino mi-a explicat cât de importantă este pentru domnia voastră.

— Într-adevăr?

O sclipire maliţioasă îi lumină ochii toscanului.

— Pentru domnia voastră, lumina este esenţa divinităţii. Prezenţa sau absenţa sa într-un tablou dezvăluie totul despre intenţia finală a artistului, nu-i aşa?

— Ei… Mă surprindeţi, Elena. Şi spuneţi-mi: ce fel de intenţie ascunsă ghiciţi în acest portret?

Micuţa contesă examină din nou pânza. Chipul scânteietor al mamei sale stătea să vorbească.

— E ca un semnal, maestre.

— Un semnal?

— Oh, da. Trimiteţi semnale din mijlocul întunericului. Ca un far, noaptea. Trimiteţi semnale către oamenii cu credinţă. Celor care preferă lumina întunericului.

Maestrul rămase confuz.

Dintr-odată, surpriza i se transformase în grijă. Iar Elena îşi dădu seama. Îl văzu pe maestru asigurându-se că nimeni altcineva nu-i asculta şi o rugă pe micuţa contesă să-i lase singuri pentru un minut. Doamna, binevoitoare, se îndepărtă către o fereastră care dădea spre Porta Romana.

— Se poate şti ce-aţi făcut, maestre Luini?

Şoapta lui Leonardo se înfipse ca un ţăruş în auzul ucenicului său.

— Maestre, eu…

— I-aţi vorbit despre lumină! Unei copile!

— Dar…

— Niciun dar. Ştie şi că lumina este unul dintre atributele familiei sale? Ce i-aţi mai revelat, nesăbuite?

Luini paralizase de spaimă. Dintr-odată înţelegea îngrozitoarea greşeală de a fi venit însoţit de Elena. Sufocat, plecă privirea fără să ştie ce să răspundă.

— Văd, urmă Leonardo. Acum înţeleg totul.

— Ce înţelegeţi, maestre?

— V-aţi culcat cu ea. Nu-i aşa?

— Culcat?

— Răspundeţi-mi!

— Eu… îmi pare rău, maestre.
— Vă pare rău? Nu vă daţi seama ce-aţi făcut?
Leonardo încercă să-şi înăbuşe cuvintele, ca să nu-i atragă atenţia micuţei contese.
— V-aţi culcat cu o Magdalenă! Domnia voastră! Un credincios al cauzei lui Ioan!
Maestrul îşi înghiţi saliva. Avea nevoie de timp de gândire. Mintea sa încerca să asimileze situaţia, la fel cum căuta ca piesele maşinăriilor sale să se potrivească între ele. Ce altceva putea face? Uriaşul sfârşi prin a primi lovitura ca pe un alt semn al Providenţei. Alt indiciu că timpurile se schimbau cu repeziciune şi că în curând secretul îi va scăpa din mâini.
Cum putuse să fie atât de naiv? Cum de nu prevăzuse posibilitatea că tânărul discipol însărcinat să o păzească îndeaproape pe fiica doamnei Lucrezia ar putea să sfârşească în braţele ei?
Leonardo, care respingea amorul carnal, trebuia să se grăbească. Cred că aceea fu ziua în care maestrul hotărî că era mai bine să o iniţieze pe Elena în misterele apostolatului său, înainte ca alţi iubiţi să o abată din drum.
Da. Chiar atunci o chemă pe micuţa contesă alături de el şi făcu ceea ce nimeni nu-l văzuse făcând vreodată mai înainte: îi vorbi despre preocupările sale.
— Iertaţi această paranteză, se scuză el. Vreau să vă spun că vizita voastră nu poate fi mai nimerită. Aveam nevoie să vorbesc cu cineva de încredere. Cred că sunt spionat. Că ne păzesc mişcările, atât mie, cât şi ajutoarelor mele.
— Domniei voastre, maestre? se cutremură Luini.
— Să vedeţi, urmă el. Bănuiesc de ani de zile. Ştiţi, Bernardino, că mereu am fost bănuitor. De ani de zile, îmi cifrez toată corespondenţa, îmi notez ideile astfel încât foarte puţini să le poată citi şi n-am încredere în cei care vin lângă mine doar ca să-mi adulmece prin lucruri. Totuşi, duminică, în ziua în care o îngroparăm pe prinţesă, vechile temeri mi s-au confirmat într-un mod dramatic. În acea zi, în preajma mea, au murit doi bărbaţi ai lui Dumnezeu în împrejurări foarte ciudate.
Bernardino şi Elena dădură din cap, neîncrezători. Nu ştiau nimic despre asta.
— Unul a apărut spânzurat în Piaţa de mărfuri. Avea la el o

carte de joc pe care, maestre Luini, o cunoaşteţi la fel de bine ca şi mine. Aparţine unui joc desenat pentru familia Visconti la mijlocul secolului şi arată o călugăriţă franciscană, cu crucea Botezătorului într-o mână şi cu Cartea lui Ioan în cealaltă.

— Magdalena…!

— Este una dintre multele-i interpretări, într-adevăr, urmă el. Nodurile frânghiei care-i înconjoară mijlocul îngroşat o demonstrează. Dar sunt puţini, foarte puţini cei care cunosc codul.

— Continuaţi, vă rog, îl invită Bernardino.

— După cum vă puteţi imagina, meser Luini, am interpretat aflarea cărţii ca pe un semn. Un avertisment al cuiva care încerca să mă hăituiască. Am dat să-i conving pe soldaţii ducelui că acel călugăr se sinucisese. Voiam să câştig timp ca să fac cercetări, dar a doua moarte îmi confirmă temerile.

— Ce temeri?

Elena nu clipi.

— Să vedeţi, şi celălalt era tot un vechi prieten.

Micuţa contesă tresări.

— Îi cunoşteaţi?

— Da. Pe amândoi. Giulio, cea de-a doua victimă, a murit într-un lac de sânge, contemplând *Maestà.* Cineva i-a străpuns inima cu spada. Nu i-au furat nici bani, nici alte lucruri, în afară de…

— În afară de?

— În afară de cartea de joc a franciscanei, pe care mai târziu au găsit-o lângă călugăr. Am neplăcuta senzaţie că ucigaşul a dorit să mă înştiinţeze despre crimele sale. La urma urmei, *Maestà* e opera mea, iar călugărul spânzurat venea de la Mănăstirea „Santa Maria”.

Sfiindu-se de îndrăzneala ei, Elena vorbi din nou:

— Maestre, au toate acestea legătură cu dorinţa domniei voastre de a-mi arăta acum portretul mamei mele? Ce are a face cu aceste oribile veşti?

— Veţi pricepe imediat, Elena, răspunse maestrul. Mama dumneavoastră nu mi-a pozat numai pentru acest tablou. Când era mai tânără, mi-a servit drept model pentru fecioara din *Maestà.* Am apelat din nou la ea când am pictat-o iar, în urmă cu doar câteva luni. După ce am predat această comandă, franciscanii au substituit-o vechii versiuni. Totul s-a petrecut atât

de repede, încât n-am avut timp să-i avertizez pe Fraţi despre înlocuire.

„Fraţii?” De data asta, Elena nu-l întrerupse.

— Văd că maestrul Luini nu v-a povestit totul încă, şopti Leonardo. Acest tablou este ca o evanghelie pentru ei. Era alinarea lor spirituală, mai cu seamă de când Inchiziţia i-a lipsit de cărţile lor sfinte. Veneau cu zecile s-o venereze. Cu toate acestea, când franciscanii şi-au dat seama şi au început să mă acuze, m-am văzut obligat să le prezint o nouă versiune, lipsită de simbolurile care o făceau atât de deosebită. Am întârziat zece ani cu onorarea comenzii, dar n-am putut să mai trag de timp. Din păcate, nu i-am anunţat pe Fraţi să nu mai vină la Sfântul Francisc în căutarea iluminării, iar ultimul dintre ei, dragul meu Giulio, a plătit greşeala cu viaţa. Cineva îl aştepta.

— Bănuiţi cine poate fi ?

— Nu, Bernardino. Dar motivul a fost cel dintotdeauna; acelaşi care l-a împins pe Sfântul Dominic să creeze Inchiziţia: a-i distruge pe ultimii creştini puri. Vor să sufoce cu forţa ceea ce nu au putut să distrugă la Montségur, nimicindu-i pe catari.

— Atunci, meser, unde vor merge acum Fraţii ca să se roage?

— La *Cenacolo,* bineînţeles. Dar asta se va întâmpla când va fi terminat. De ce credeţi că-l pictez pe zid şi nu pe pânză? Vă gândiţi, poate, că-i din cauza mărimii? Nici vorbă. (Ridică degetul arătător, negând). Este pentru ca nimeni să nu-l poată smulge sau să mă oblige să-l refac. Doar astfel Fraţii vor afla un loc pentru consolarea lor definitivă. Nimănui nu-i va trece prin cap să-i caute chiar sub nasul inchizitorilor.

— E ingenios, maestre… dar foarte riscant.

Leonardo zâmbi din nou:

— Între creştinii Romei şi noi e o mare diferenţă. Ei au nevoie de taine palpabile ca să se simtă binecuvântaţi de Dumnezeu. Mănâncă pâine, se ung cu uleiuri sau se scufundă în ape binecuvântate. Dimpotrivă, ritualurile noastre nu sunt vizibile. Puterea le stă în abstracţie. Cine reuşeşte să le zărească simte o lovitură în piept şi o bucurie care inundă totul. Omul se ştie salvat, atunci când primeşte acel şuvoi. Ultima mea Cină le va oferi un privilegiu asemănător. De ce credeţi că Isus Cristos nu arată acolo ostia creştină? Pentru că împărtăşania Sa e alta…

— Maestre, îl întrerupse Luini. Vorbiţi dinaintea Elenei ca şi

cum ea v-ar cunoaşte credinţa. Iar adevărul este că încă nu ştie la ce vă referiţi.

— Ei bine?

— Sper să-mi faceţi o favoare: daţi-mi voie să o duc la *Cenacolo* şi s-o iniţiez acolo în limbajul vostru. În simbolurile voastre. Poate aşa… – Bernardino ezită, ca şi cum şi-ar fi cântărit cuvintele –, poate am putea să ne purificăm şi să merităm un loc nou alături de domnia voastră. Ea asta doreşte.

— E adevărat, Elena?

Tânăra aprobă.

— Atunci, trebuie să aflaţi că singurul fel de a-mi cunoaşte opera este să faceţi parte din ea. Iar domnia voastră o ştiţi mai bine ca oricine, Bernardino, se burzului el. Eu sunt singurul Omega către care trebuie, de acum înainte, să vă îndreptaţi.

— Dacă intenţia voastră este s-o conduceţi către domnia voastră, maestre, atunci de ce n-o luaţi drept model? Mama ei v-a folosit pentru evanghelia din *Maestà.* De ce nu v-ar folosi fiica pentru pictura pe care o terminaţi?

Leonardo ezită.

— Pentru *Cenacolo?*

— Şi de ce nu? răspunse Luini. Nu aveţi oare nevoie de un model pentru apostolul iubit? Credeţi că veţi afla vreun chip mai îngeresc decât acesta ca să-l terminaţi pe Ioan?

Elena coborî privirea, mulţumită. Acel pustnic în haine albe îşi mângâie gânditor barba deasă, în timp ce o scruta din nou pe tânăra Crivelli. Apoi scoase un hohot de râs care răsună în toată încăperea.

— Da, tună el. Şi de ce nu? Şi de ce nu? Până la urmă, nu văd pe nimeni mai potrivit pentru acest scop.

30

— Oliverio Jacaranda?

O expresie dispreţuitoare apăru pe chipul stareţului la auzul acelui nume. Fra Vicenzo mă chemă de îndată ce află că mă întorsesem la mănăstire. După câte se părea, obştea fusese îngrijorată de neaşteptata mea absenţă. Unii călugări, înarmaţi cu ciomege şi făclii, ieşiseră să mă caute îndată ce se înnoptase. De aceea, când Maria Jacaranda mă lăsă întreg la porţile mănăstirii, deşi cu mintea puţin tulburată, stareţul se grăbi să mă cheme la el.

— Şi ziceţi, frate Leyre, că v-aţi petrecut seara cu Oliverio Jacaranda, în casa lui ?

Vocea-i sună a sinceră preocupare.

— Văd că-l cunoaşteţi, părinte stareţ.

— Bineînţeles, răspunse el. Întregul Milano ştie cine este lipitoarea aceasta. Face negoţ cu obiectele liturgice, cumpără şi vinde de-a valma portrete de sfinţi sau nuduri venusiene. Are mai mulţi bani şi posibilităţi decât mulţi nobili de la curtea ducelui. Ceea ce nu înţeleg este, adăugă el lăsându-şi pleoapele în jos, cu un gest viclean, ce ar putea să aibă de-a face cu domnia voastră.

— Dorea să-mi vorbească despre fra Alessandro, părinte stareţ.

— Despre fratele Trivulzio?

Am aprobat. Bandello părea uimit.

— Se pare că păstrau un fel de relaţie comercială. Erau, să spunem, asociaţi.

— Asta-i o prostie! Ce putea să-l intereseze pe părintele Trivulzio, Dumnezeu să-l odihnească, la un bărbat imoral şi depravat ca acesta?

— Dacă e adevărat ce mi-a spus domnul Jacaranda, fra

Alessandro ducea o existenţă dublă. Faţă de domnia voastră era un bărbat cu frica lui Dumnezeu, iubitor de carte şi de studiu: dar, departe de privirea voastră ocrotitoare, se transformase într-un samsar de antichităţi.

Mintea lui Bandello fierbea precum o oală de supă.

— Nu-mi vine să cred, bolborosi el. Cu toate că, dacă mă gândesc mai bine, asta explică anumite lucruri…

— La ce vă referiţi, părinte stareţ?

— Am vorbit cu garda Maurului despre împrejurările morţii lui fra Alessandro. E un lucru nedesluşit, pe care nimeni n-a ştiut să-l tălmăcească. O supremă contradicţie ce mă nedumereşte.

— Explicaţi-vă, rogu-vă.

— Să vedeţi. Poliţia nu a aflat semne de violenţă sau de rezistenţă pe trupul părintelui Trivulzio. Totuşi, pare să nu se fi spânzurat singur. A mai fost cineva cu el, în acel moment. Cineva care a lăsat o ciudată carte de vizită, prinsă de unul dintre picioarele desculţe ale bibliotecarului.

Stareţul se căută în buzunare, întinzându-mi o bucată de pergament plină de mâzgălituri şi linii de neînţeles. Fuseseră scrise pe un fel de carton lat, cu margini fine, foarte uzat.

— Uitaţi-vă, spuse el, întinzându-mi-l.

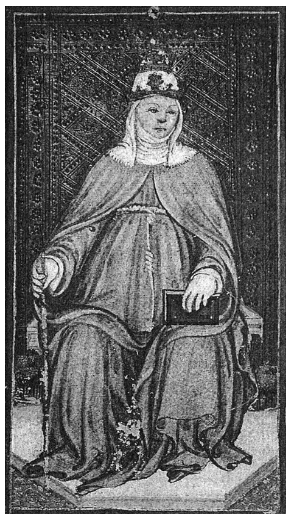
Cred că am făcut ochii mari, fiindcă stareţul mă observă, mulţumit că îmi stârnise interesul. Cum altfel? O parte din acele linii corespundeau ghicitorii care mă adusese acolo. Într-adevăr: *Oculos ejus dinumera,* ciudata semnătură a Prevestitorului, ocupa centrul cartonaşului. Cele şapte versuri fuseseră scrise cu litere tremurătoare şi păreau că fuseseră cercetate în profunzime, ca şi cum notiţele dimprejur erau rodul eforturilor unui erudit pentru a le descifra sensul.

— Este enigma mea! am admis.

— „Numără-i ochii / dar nu-i privi chipul. / Cifra numelui meu / o vei găsi în coasta sa…”. Da. Ştiu. Mi-aţi mărturisit-o înainte de moartea lui fra Alessandro. Vă amintiţi? Dar aceste notiţe, spuse el, trasând cu degetul un cerc în jurul însemnării, nu sunt ale mele, părinte Leyre.

Maliţia îi sclipi în privire.

— Şi asta nu e tot. Uitaţi-vă.

Părintele Bandello întoarse cartonaşul. Imaginea bine definită a unei franciscane ţinând în mâna dreaptă o cruce şi în stânga o carte mă paraliză.

— Sfinte Cristoase! am exclamat. Cartea... Cartea de joc a domniei voastre!

— Nu. Cartea lui Leonardo, mă corectă el. Nimeni nu ştie cine a pus-o pe corpul lui fra Alessandro după ce a murit, dar este evident că înseamnă ceva. Vă amintesc că toscanul ne-a provocat chiar cu acest desen. Iar acum, acesta apare lângă enigma voastră, la picioarele bibliotecarului. Ce credeţi despre asta?

Respirai adânc.

— E ceva ce nu v-am povestit încă, părinte stareţ.

Bandello îşi încreţi fruntea.

— Nu ştiu cum s-o tălmăcesc acum, după revelaţiile domniei voastre, însă eu şi domnul Jacaranda am vorbit *chiar* despre această carte de joc. Sau, ca să fiu mai precis, despre cartea pe care o are femeia aceasta.

— Cartea?

— Nu este o carte oarecare, părinte stareţ. Jacaranda a vrut să facă rost de ea ca să onoreze o comandă importantă şi i-a încredinţat treaba lui fra Alessandro. După cât se pare, acest volum de valoare se află în posesia maestrului Leonardo, aşa că s-a gândit că bibliotecarului nostru îi va fi mai uşor să ajungă la el şi să-i facă o ofertă. O simplă operaţie comercială care a costat

deja vieţile a două persoane.

— A două persoane, spuneţi?

— Încă nu v-am spus, părinte stareţ, dar clienta care dorea să capete această carte era Beatrice d'Este, odihnească-se în pace.

— Cerule!

Stareţul mă invită să continuu:

— Jacaranda nu ştie din ce cauză a apelat ducesa la serviciile lui ca să capete cartea şi nu i s-a adresat direct maestrului Leonardo. Dar este convins că, într-un fel sau altul, Leonardo este implicat în aceste decese.

— Şi domnia voastră ce opinie aveţi, părinte Leyre?

— Nu-mi vine să cred. Leonardo este un artist, nu un soldat.

Fra Vicenzo coborî privirea, îngrijorat.

— Şi eu sunt de aceeaşi părere, dar, după câte văd, morţii se înmulţesc în mod neaşteptat în jurul maestrului.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Chiar ieri s-a întâmplat ceva ciudat nu departe de aici. Biserica Sfântului Francisc a fost profanată cu uciderea unui peregrin.

— O crimă? M-am cutremurat. Pe pământ sfinţit?

— Aşa este. Nenorocitului i-au străpuns inima chiar dinaintea altarului, sub noul tablou al lui Leonardo. Cam cu câteva ore înaintea morţii lui fra Alessandro. Şi mai vreţi să ştiţi ceva?

Stareţul trase aer în piept înainte de a urma:

— Gărzile au găsit între lucrurile lui pachetul din care provine cartea de joc. Cine l-a ucis i-a furat cartea, a scris enigma domniei voastre pe dos şi apoi a lăsat-o lângă trupul bibliotecarului nostru. Trebuie să mă ajutaţi să-l găsim. Cred că asasinul, oricine ar fi, caută şi el acest manuscris al lui Leonardo.

31

— Vreau să-mi predaţi prizonierul.

Maria Jacaranda mă privi stupefiată. Nu mai avea hainele bărbăteşti din noaptea anterioară, ci o rochie puţin strânsă pe talie, cu mâneci alb-albastre şi corset în dungi. Îşi purta părul blond strâns într-o cochetă reţea. Avea o înfăţişare strălucitoare.

Era clar că tânăra Jacaranda nu spera să mă revadă atât de curând. Cu atât mai puţin se aştepta să mă întorc la palat pentru un motiv atât de… deosebit. Nu ştia că, în fond, inchizitorul nu avea încotro. Mario Forzetta, spadasinul pe care tatăl ei îl învinsese la duel, era, după câte ştiam, ultimul care încercase să pună mâna pe cartea albastră din jocul lui Leonardo. Şi singurul care mai era, încă, în viaţă. Cum să nu vreau să vorbesc cu el?

— Nu cred că tatălui meu îi va plăcea prea mult ideea asta, la drept vorbind, spuse ea, de îndată ce-mi ascultă explicaţiile stângace.

— Vă înşelaţi. Eraţi de faţă când don Oliverio mi-a cerut să-l ajut să obţină cartea lui Leonardo. Şi chiar pentru asta am venit.

— Şi ce vreţi să faceţi cu Mario?

— Mai întâi să-l iau sub supravegherea mea, adică a Sfântului Oficiu. Iar mai apoi, să-l duc la interogatoriu.

Aluzia la Sfânta Inchiziţie spulberă puţina împotrivire a tinerei. Frumoasa Maria, impresionată de seriozitatea mea, deveni binevoitoare şi se învoi să mă însoţească până la beciurile palatului, ca să evite un conflict cu dominicanii în absenţa tatălui ei. Îmi spuse că acesta plecase chiar după întâlnirea noastră şi că nu-l aşteptau să se întoarcă până într-o săptămână. Cât era plecat, ea răspundea de bunul mers al casei şi de supravegherea averii; bineînţeles, şi de tânărul Forzetta.

— E violent? am întrebat.

— Oh, nu. Nici vorbă. Cred că n-ar fi în stare să omoare o muscă. Dar e viclean. Aveţi grijă.

— Viclean?

— O însuşire pe care şi-a dezvoltat-o cu Leonardo, adăugă Maria. Toţi ucenicii lui sunt aşa.

Băiatul fusese închis într-o aripă a palatului care altădată folosise drept închisoare. Ziduri groase şi scări adânci duceau într-o ciudată lume subterană, de neimaginat din grădina de la suprafaţă. Bunăvoinţa lui Jacaranda îl aruncase pe îndrăzneţul său servitor într-o temniţă *murus strictus,* adică într-o celulă ale cărei dimensiuni îi permiteau să se culce, să se ridice în picioare şi să facă doi paşi de la un perete la altul. Fără ferestre sau altă vedere decât întunericul cel mai de nepătruns, Mario Forzetta se putea considera norocos. La câţiva metri, Maria îmi arătă celulele *murus strictissimus,* în care n-ar fi putut să se ridice în picioare sau să se întindă cât era de lung şi din care toţi ieşeau ori nebuni, ori morţi.

Când mă lăsă dinaintea celulei sale, o senzaţie de sufocare puse stăpânire pe mine. Nu voiam ca fiica lui Jacaranda să mă vadă ezitând. Detestam să vizitez închisori; spaţiile închise mă îmbolnăveau. De fapt, singura treabă de la care nu mă dădeam înapoi era cea administrativă. Preferam greutatea hârţoagelor acelui miros de umezeală şi căderii continue a picăturilor de apă pe piatră. Mediul acesta îmi tăie respiraţia. Când am rămas singur, cu opaiţul în mână şi un mănunchi de chei grele de fier, am mai întârziat un moment înainte să pot vorbi.

— Mario Forzetta?

Nimeni nu răspunse.

De cealaltă parte a zăvorului mâncat de rugină părea că doar moartea putea aştepta. Am descuiat cu una dintre chei şi mi-am croit drum înăuntru. Într-adevăr, Forzetta era acolo, în picioare, sprijinit de un zid, cu privirea pierdută. Bietul de el, îşi acoperi ochii când simţi lumina. Era îmbrăcat tot cu cămaşa plină de sânge. Rana de pe obraz se învineţise urât. Pletele-i erau pline de praf şi, cu toate că nu trecuse mult timp, înfăţişarea lui părea vrednică de plâns.

— Aşa-i că eşti din Ferrara, ca donna Beatrice? Am spus, în timp ce mă aşezam pe laviţa lui şi îl lăsam să se obişnuiască cu lumina. El aprobă, confuz. Nu-mi auzise vocea niciodată, nici nu

ştia precis cine eram.

— Câţi ani ai, fiule?

— Şaptesprezece ani.

„Şaptesprezece ani! mi-am spus. Nici măcar nu e bărbat.” Mario nu înceta să se uite la sutana mea albicioasă şi să se mire de vizita aceea ciudată. Ca să fiu sincer, un curent de simpatie se stabili imediat între noi. M-am hotărât să profit:

— Ei bine, Mario Forzetta, îţi voi spune de ce am venit. Am permisiunea de a te scoate de aici şi de a te elibera, numai să ajungem la o învoială, am minţit eu. Trebuie doar să-mi răspunzi la câteva întrebări. Dacă spui adevărul, te voi lăsa să pleci.

— Eu spun întotdeauna adevărul, părinte.

Tânărul se desprinse de perete şi se învoi să se aşeze lângă mine. Văzut de aproape, nu-mi părea deloc un băiat de temut. Cam slăbănog şi cu umerii aduşi, se vedea clar că nu era făcut pentru munci grele. Nu mă miră că Jacaranda îl înfrânsese cu atâta uşurinţă.

— Ştiu că ai fost ucenicul maestrului Leonardo, aşa-i?

— Da, aşa este.

— Ce s-a întâmplată De ce ai părăsit atelierul?

— N-am fost demn de el. Maestrul este foarte exigent cu ai săi.

— Ce vrei să spui?

— Că nu am trecut probele la care m-a supus. Doar atât.

— Probe? Ce fel de probe?

Mario respira adânc, în timp ce-şi contempla mâinile prinse în cătuşe. La lumina opaiţului meu, am descoperit că avea încheieturile vinete.

— Erau probe de inteligenţă. Maestrului nu-i ajunge ca ucenicii săi să ştie să amestece culorile sau să schiţeze un profil pe un carton. Pretinde minţi treze…

— Şi probele? am insistat.

— Într-o zi m-a dus să-i văd unele opere şi mi-a cerut să le interpretez. Am trecut pe lângă *Cenacolo,* când abia începuse să-l picteze, apoi am fost şi în castelul ducelui, admirându-i câteva lucrări. Presupun că nu m-am descurcat cum trebuie, pentru că la câteva zile mi-a spus să părăsesc atelierul.

— Înţeleg. Şi de aceea te-ai hotărât să te răzbuni şi să-l furi, nu-i aşa?

— Nu! Nici vorbă, se tulbură Mario. Niciodată nu l-aş prăda pe

maestru. Mi-a fost ca un părinte. Ne ducea peste tot, ca să ne înveţe să lucrăm şi ne dădea chiar şi de mâncare. Când nu-i ajungeau banii, ne aduna în refectoriul vostru, al dominicanilor din „Santa Maria”; ne aşeza ca pe apostoli, în jurul unei mese mari, şi se uita la noi de la oarecare distanţă cum înghiţeam…

— Aşadar ai fost martor la evoluţia *Cenacolo*-ului.

— Bineînţeles. Este marea operă a maestrului. De ani de zile citeşte ca să o poată desăvârşi.

— Citeşte cărţi ca cea pe care i-ai furat-o, nu-i aşa?

Mario protestă din nou:

— Nu i-am furat nimic, părinte! Don Oliverio mi-a cerut să mă duc la *bottega* sa şi să obţin din bibliotecă o carte veche, cu coperţi albastre.

— Asta-i furt.

— Nu, nu este. Ultima oară când am fost la atelier, i-am cerut-o maestrului. Când i-am explicat pentru ce o voiam şi i-am spus că era ca să-l mulţumesc pe noul meu stăpân, mi-a dăruit volumul pe care mai târziu l-am pus în mâinile lui don Oliverio. A fost ca un cadou. Ceva dat în amintirea vremurilor de altădată. Mi-a spus că nu mai are nevoie de ea.

— Iar tu ai vrut să i-o vinzi domnului Jacaranda.

— Maestrul Leonardo m-a învăţat că celor care din aur trăiesc, aur să le ceri. De asta i-am pus preţ. Atâta tot. Dar don Oliverio nu-mi ascultă rugile. Scos din pepeni, mi-a dat o spadă şi m-a obligat să-mi apăr onoarea în duel. Apoi, m-a închis aici.

Băiatul acela mi-a părut sincer. Cu siguranţă, mai mult decât Jacaranda, o fiinţă meschină, în stare să se folosească de călugări şi de adolescenţi ca să pună mâna pe o antichitate de pe urma căreia să scoată un pumn zdravăn de ducaţi. Şi dacă l-aş lua pe Mario cu mine? Dacă aş profita de cunoştinţele acelui fost elev al lui Leonardo, profesorul de enigme, şi l-aş încerca cu problemele mele?

Mă hotărâi să-mi încerc norocul.

— Ce ştii despre un joc de cărţi în care apare o femeie îmbrăcată în franciscan, cu o carte în braţe?

Mario mă privi surprins.

— Ştii despre ce-ţi vorbesc? am insistat.

— Don Oliverio mi-a arătat cartea aceasta înainte să mă trimită după tomul maestrului.

— Continuă.

— Când m-am dus să i-o cer maestrului Leonardo, i-am înfăţişat-o, iar el a râs. Mi-a spus că tăinuia o mare enigmă şi că mi-ar vorbi despre ea doar dacă aş fi în stare să o descifrez singur. Întotdeauna face aşa. Nu-ţi dezvăluie niciodată nimic dacă nu eşti capabil să afli înainte despre ce-i vorba.

Şi ţi-a spus cum ai putea?

— Maestrul îşi iniţiază toţi ucenicii în arta lecturii oculte a lucrurilor. El ne-a învăţat despre *Ars Memoriae* a grecilor, despre codurile numerice ale evreilor, despre literele care schiţează figuri ale arabilor, despre matematica ascunsă a lui Pitagora… Cu toate că, după cum v-am spus, am fost un elev slab, care n-a tras prea multe învăţăminte…

— Ai lucra pentru mine la o enigmă dacă ţi-aş cere-o?

Mario ezită o secundă înainte să dea din cap că da.

— Este o ghicitoare demnă de fostul tău maestru, i-am spus, în timp ce căutam o bucată de hârtie, ca să mă fac înţeles. Ascunde numele unei persoane pe care o caut. Uită-te cu grijă la text şi învaţă-l, i-am zis, încercându-l. Fă-o pentru mine. Drept mulţumire pentru darul pe care ţi-l voi face astăzi.

Băiatul se apropie de flacăra opaiţului ca să vadă mai bine.

— „Oculos ejus dinumera”… E în latineşte.

— Aşa este.

— Deci mă veţi elibera?

— După ce te voi întreba despre un ultim lucru, Mario. Am înţeles că lui don Oliverio i-ai spus că Leonardo folosise cartea pe care i-ai dat-o ca să-l schiţeze pe unul dintre ucenicii din *Cenacolo.*

— E adevărat.

— Ce discipol era acela, Mario?

— Apostolul Matei.

— Şi ştii de ce a folosit tocmai acea operă?

— Cred că da… Matei a fost evanghelistul cel mai popular din Noul Testament, iar el voia ca bărbatul care-i împrumutase chipul pentru apostol să se ridice cel puţin la nivelul demnităţii sale.

— Şi care este acesta? Platon?

— Nu. Nu Platon, surâse Mario. E cineva viu. Poate că aţi auzit vorbindu-se despre el: a tradus *Divini Platonis Opera Omnia* şi se numeşte Marsilio Ficino. Odată, l-am auzit pe maestru spunând

că atunci când îl va picta într-una din operele sale, acela va fi semnalul.

— Semnalul? Ce semnal?

Forzetta ezită o clipă înainte de a vorbi.

— Nu vorbesc de mult cu maestrul, părinte. Dar dacă vă ţineţi promisiunea şi mă eliberaţi, voi cerceta pentru domnia voastră. Vă dau cuvântul de onoare. Ca şi ghicitoarea pe care mi-aţi încredinţat-o. Nu vă voi dezamăgi.

— Trebuie să ştii că ai făgăduit dinaintea unui inchizitor.

— Şi vă dau din nou cuvântul. Lăsaţi-mă liber şi-l voi respecta.

Ce aveam de pierdut? Chiar în acea seară, înainte de ora 9, eu şi Mario părăseam palatul Jacaranda, dinaintea privirii neîncrezătoare a Mariei. Afară, în drum, băiatul cu plete negre şi cicatrice pe chip îmi sărută mâna, îşi masă încheieturile slobode şi o luă la goană spre centrul oraşului. Curios: nu m-am întrebat nici măcar o dată dacă aveam să-l mai văd. În fond, puţin îmi păsa. Ştiam deja mai mult despre *Cenacolo* decât majoritatea călugărilor cu care locuiam sub acelaşi acoperiş.

32

La prima oră a dimineţii de joi, 19 ianuarie, Matteo Bandello, nepotul adolescent al stareţului, dădu buzna în refectoriul din Santa Maria. Avea privirea îngrozită şi ochii umezi. Ajunse gâfâind, cu sufletul la gură şi cu frica oglindită pe chip. Trebuia să-i vorbească unchiului său. Faptul că îl găsi acolo, lângă misterioasa pictură pe zid a lui Leonardo, îl linişti şi-l cutremură în acelaşi timp. Dacă ce auzise în Piaţa de Mărfuri era adevărat, a rămâne prea mult acolo, observând progresele acelei lucrări diabolice, ar fi putut să-i ducă pe toţi în mormânt.

Matteo se apropie cu grijă, încercând să nu întrerupă conversaţia pe care abatele o purta cu nedespărţitul său secretar, părintele Benedetto.

— Spuneţi-mi ceva, părinte stareţ, auzi el. Când meser Leonardo a pictat portretele Sfântului Simon şi al lui Iuda Tadeul, în refectoriu, aţi băgat de seamă ceva ciudat în purtarea lui?

— Ciudat? Ce înţelegeţi prin ciudat, părinte?

— Haideţi, părinte stareţ! Ştiţi exact ce vreau să spun! N-aţi văzut dacă a consultat cumva vreo notiţă sau vreo schiţă, ca să le dea acestor discipoli unele trăsături particulare? Sau poate vă amintiţi dacă l-a vizitat cineva de la care ar fi putut să primească instrucţiuni ca să termine aceste portrete?

— E o întrebare ciudată, părinte Benedetto. Nu ştiu unde vreţi să ajungeţi.

— Să vedem… tuşi chiorul. Mi-aţi cerut să aflu tot ce-mi stă în putinţă despre ghicitoarea cu care se ocupau fra Alessandro şi părintele Leyre. E adevărat că, în lipsă de veşti, m-am amuzat cercetând ce-au făcut amândoi în zilele premergătoare morţii bibliotecarului.

Matteo tremură de groază. Stareţul şi secretarul său vorbeau

tocmai despre lucrul care-l adusese acolo.

— Ei bine? insistă unchiul său, străin de spaima lui.

— Părintele Leyre îşi petrecea aici timpul liber mulţumită cheii pe care i-aţi dat-o.

— Şi fra Alessandro?

— Acesta-i lucrul ciudat, stareţe Bandello. Paracliserul îl surprinsese de mai multe ori vorbind cu Marco d'Oggiono şi Andrea Salaino, ucenicii preferaţi ai lui Leonardo. Se întâlneau în Galeria Morţilor şi trăncăneau acolo mult timp. Spusele celor care s-au întâlnit cu ei coincid în a-i fi auzit vorbind despre marea grijă a toscanului în legătură cu portretul Sfântului Simon.

— Şi asta v-a atras atenţia? (Matteo îl văzu pe unchiul lui mormăind, apucându-se de nas şi încreţindu-şi fruntea, cum făcea de atâtea ori.) Maestrul este obsedat de amănunte, de date, de detalii minuscule… Doar o ştiaţi. Nu cunosc niciun artist care să-şi revizuiască de atâtea ori lucrul.

— Aşa-i cum spuneţi, părinte stareţ. Şi totuşi, în acele zile, fra Alessandro a stat mai mult după capriciile lui Leonardo. I-a căutat cărţi şi gravuri. Munci în afara programului său de bibliotecă. A vizitat chiar fortăreaţa ducelui, ca să supravegheze transportul unui pachet foarte greu, despre care încă n-am putut să aflu nimic.

Stareţul ridică din umeri:

— Poate să nu fie atât de ciudat cum vi se pare, părinte. N-a pozat fra Alessandro pentru el? Nu l-a ales dintre mai mulţi, ca să-i dea chip lui Iuda? E clar că se poate să se fi împrietenit şi să-i fi cerut ajutorul în zilele de dinaintea morţii.

— Credeţi că a fost o întâmplare? Mi se pare că părintele Leyre v-a vorbit deja despre bănuielile lui, nu?

— Părintele Leyre, părintele Leyre, bombăni el. Omul ăsta ne ascunde ceva. O citesc pe chipul lui, ori de câte ori stăm de vorbă…

Matteo nu ştia dacă să-i întrerupă sau nu. Cu cât îi auzea divagând mai mult despre *Cenacolo* şi secretele lui, cu atât se impacienta mai tare. Ştia ceva important despre acea pictură!

— Dar vede posibilă implicarea lui Leonardo în asasinatul lui fra Alessandro, nu-i aşa?

— Vă înşelaţi. Asta i-a spus Oliverio Jacaranda, un vechi duşman al maestrului. Leonardo este un om original, cu gusturi

ciudate, pe care nu-l vedem prea des la slujbe şi care se laudă cu secretul său încifrat în această pictură. Dar toate acestea nu fac din el un criminal.

— Hm… ezită chiorul. Asta aşa-i. Fac din el un eretic. Cui, dacă nu unui vanitos ca el i-ar fi trecut prin minte să se picteze în *Cina cea de taină?* Nici mai mult, nici mai puţin decât ca Iuda Tadeul!

— O ambiguitate interesantă. El se pictează ca Iuda „cel bun”, iar pe fra Alessandro îl foloseşte drept Iuda „cel rău”.

— Cu tot respectul, părinte stareţ: aţi băgat de seamă unde s-a aşezat Leonardo în *Cina cea de taină?*

— Desigur, răspunse el, în timp ce-l căuta pe perete. Este cu spatele la Domnul Isus.

— Exact! Leonardo sau Tadeul, cum vă place, conversează cu Simon, în loc să fie atent la anunţul trădării, tocmai pronunţat de Cristos. De ce? De ce e mai important pentru maestru Sfântul Simon decât Domnul? Şi să ducem bănuiala mai departe: dacă ştim că fiecare ucenic este reprezentat de câte o persoană semnificativă pentru maestru, atunci cine este acest apostol?

— Nu văd unde vreţi să ajungeţi.

— Foarte uşor, replică Benedetto. Dacă personajele din *Cina cea de taină* nu sunt cine par şi chiar meser Leonardo îl preferă pe Sfântul Simon lui Cristos, atunci acest Sfânt Simon trebuie să fie neapărat cineva de mare importanţă pentru el. Iar fra Alessandro ştia asta.

— Sfântul Simon… Sfântul Simon Cananeanul…

Stareţul îşi mângâie tâmplele, ca şi cum ar fi încercat să introducă în pictură piesa pe care tocmai i-o dăruise fra Benedetto. Matteo, în tăcere, nu mai avea răbdare. Mesajul său era urgent!

— Acum că insistaţi, frate, îmi aduc aminte că ceva ciudat s-a întâmplat când Leonardo a completat partea aceasta din *Cenacolo,* spuse, până la urmă, unchiul lui, care nu ştia că el se află în refectoriu.

— Într-adevăr?

— A fost ceva deosebit. De trei ani, Leonardo tot vedea candidaţi pentru apostoli. Ne-a făcut să pozăm pe toţi, vă amintiţi? Apoi a cerut garda ducelui, grădinarii, bijutierii, pajii… De la toţi scotea câte ceva folositor: un gest, un profil, conturul unei mâini, un braţ. Dar când veni vremea să picteze colţul drept,

Leonardo şi-a întrerupt căutările şi a renunţat la modelele umane…

Chiorul ridică din umeri.

— Ce încerc să vă spun, părinte Benedetto, este că pentru sfântul Simon meser Leonardo n-a folosit niciunul dintre acei subiecţi.

— Aşadar l-a inventat?

— Nu. A folosit un bust. O sculptură adusă de la castelul Maurului.

— Asta este! Lada lui fra Alessandro!

— Îmi aduc bine aminte de ziua când au adus acea piesă de marmură la mănăstire, urmă el fără să bage de seamă întreruperea. Era un soare nemilos, iar căruţa cu doi cai abia putu să urce până aici lada care proteja piesa. Adevărul e că nu ştiu de ce a ţinut aşa mult la manevra aceea, dar tocmai când o coborau, a sosit şi donna Beatrice.

— Donna Beatrice ?

— Oh, da! Era încântătoare, cu unul dintre acele costume brodate care-i plăceau atât de mult, şi cu obrajii îmbujoraţi de căldură. A venit cu escortă, ca întotdeauna, dar a încălcat protocolul ca să se apropie de cei care descărnau bustul. Şi ştiţi ceva? A ţipat la ei.

— A ţipat la ei? Prinţesa a dat ordin direct unor cărăuşi?

— Mai mult decât atât, frate. Îşi pierduse purtarea regească. I-a insultat. I-a umilit cu un limbaj vulgar şi i-a ameninţat cu spânzurătoarea dacă-i aduceau vreo stricăciune filosofului său.

— Filosofului… său? Dar nu era un bust al Sfântului Simon?

— M-aţi întrebat dacă-mi amintesc ceva ciudat, nu? Ăsta-i lucrul cel mai ciudat pe care mi-l amintesc.

— Iertaţi-mă, părinte stareţ. Continuaţi, vă rog.

— Leonardo a instalat bustul lângă intrarea în refectoriu, peste o grămadă de saci de pământ. Îl mişca din când în când ca să studieze cum îl influenţau gradele diferite de lumină ale zilei şi, când îl învăţă pe dinafară, se grăbi să-i deseneze trăsăturile pe perete. Tehnica lui era uimitoare.

— Şi de unde scosese bustul?

— Asta-i cel mai ciudat; după cum am aflat mai târziu, donna Beatrice poruncise să fie adus de la Florenţa doar ca să-i facă pe plac maestrului.

Matteo nu mai putea. Trebuia să-i întrerupă, dar tot nu îndrăznea.

— Întotdeauna s-a arătat atât de îndatoritoare donna Beatrice cu maestrul? întrebă chiorul.

— Desigur. Leonardo era artistul ei preferat.

— Şi puteţi să mă lămuriţi de ce acest interes al lui Leonardo pentru un Sfânt Simon din Florenţa?

— Şi pe mine m-a mirat. Să se ducă la Florenţa ca să aducă un Botezător care, la urma urmei, este patronul oraşului ar fi destul de logic. Dar un Simon...

— Acela nu este Simon, unchiule! Nu este!

Roşu de disperare, Matteo îi surprinse pe călugări. Ştia că nu trebuia să întrerupă conversaţiile celor mai în vârstă, dar nu putu să-şi ţină gura pentru mai mult timp.

— Matteo! încremenise stareţul. Nepotul lui de doisprezece ani stătea înfipt acolo, legănându-se dintr-o parte în cealaltă, cu chipul brăzdat de lacrimi şi cu privirea îngrozită. Ce ţi s-a întâmplat?

— Eu ştiu cine este acel apostol, unchiule, murmură Matteo în timp ce încerca să-şi ascundă tremuratul. Apoi leşină.

33

Stareţului Bandello şi lui fra Benedetto le trebui ceva timp ca să-l aducă în fire pe Matteo. Se trezi agitat. Abia putea să scoată un cuvânt, iar când reuşea, trupul i se scutura de frig şi de frică. Tot ce voia era să iasă cât mai repede din refectoriu. „Este opera Diavolului”, bolborosea, printre hohote de plâns, spre uimirea chiorului şi a unchiului său. Cum nu puteau să-l liniştească, îi făcură pe plac şi se retraseră în bibliotecă. Acolo, la căldură, copilul îşi reveni, încetul cu încetul.

La început nu voi să vorbească. Se agăţa de braţul stareţului din toate puterile şi nega din cap, ori de câte ori îi vorbeau. Băiatul nu era rănit, nici nu avea vânătăi vizibile; deşi murdar şi cu sutana pătată de noroi, nu părea să fi fost atacat. Şi atunci?

Benedetto coborî la bucătărie după puţin lapte cald şi vreo bucăţică de marţipan de Siena, păstrat pentru ocazii speciale. Cu stomacul fortificat şi trupul încălzit, lui Matteo începu să i se dezlege limba.

Cele istorisite i-au lăsat muţi de uimire.

Ca de obicei, novicele se dusese până în Piaţa de mărfuri ca să cumpere ceva alimente pentru cămările mănăstirii. Joia era ziua cea mai bună pentru cereale şi verdeţuri, aşa că luase câteva monede din punga lui fra Guglielmo şi se pregătea să-şi ducă la capăt misiunea cât mai repede cu putinţă. Trecând prin faţa Palatului Dreptăţii, clădirea solemnă de piatră şi cărămidă, cu trei etaje, care stăpâneşte Piaţa, întâlnise o grămadă mare de oameni. Păreau extaziaţi. Ascultau fără să clipească discursul unui orator care improvizase o tribună chiar sub porticurile palatului. La început nu dădu prea multă importanţă evenimentului. Totuşi, când era pe punctul să întoarcă spatele mulţimii, ceva îl atrase. Matteo îl cunoştea pe predicator.

— Chiar aici, în aceste galerii, ş-a dat viaţa pentru Cristos un adevărat creştin! îl auzi vociferând. Un *bonhomme* care s-a sacrificat pentru credinţă şi pentru voi! Ca şi Cristos! Şi pentru ce? Pentru nimic! Nici nu vă clintiţi când vi-l amintesc! Nu vă daţi seama că ne asemănăm din ce în ce mai mult cu animalele? Nu vedeţi că prin atitudinea voastră pasivă îi întoarceţi spatele lui Dumnezeu?

Stareţul şi chiorul îşi stăpâneau cu greu uimirea. Sub balconul pe care-l descria Matteo fusese găsit spânzurat fra Alessandro. Printre înghiţituri, novicele îşi continuă istorisirea. Când le dezvălui identitatea acelui orator, rămaseră şi mai uimiţi. Matteo ezită. Bărbatul care îi acuza pe trecători că îşi pierduseră sufletul, nerecunoscându-i pe adevăraţii trimişi ai Preaînaltului, era fra Giberto. Paracliserul neamţ, cu părul roşu, portarul din „Santa Maria”, îşi părăsise slujba în dimineaţa aceea, ca să predice chiar acolo unde îşi pusese capăt zilelor bibliotecarul. De ce?

Dar ciudăţenia cea mai mare tocmai avea să vină:

— Vă veţi osândi cu toţii dacă nu renunţaţi la Biserica lui Satana şi nu vă întoarceţi la adevărata religie! striga paracliserul, scos din minţi. Nu mâncaţi nimic provenit din împerechere! Refuzaţi carnea! Lăsaţi-vă de ouă şi lapte! Feriţi-vă de falsele ritualuri! Nu vă împărtăşiţi şi nu vă botezaţi întru minciună! Răzvrătiţi-vă împotriva Romei şi schimbaţi-vă credinţa dacă vreţi să mai aveţi scăpare!

Chiorul dădu din cap. „Fra Giberto spusese asta?” Stareţul îl îndemnă să continue. Matteo, mai liniştit, le povesti cum, atunci când sacristanul îl descoperi în mulţime, coborî ca o săgeată de pe improvizatul său altar şi-l prinse de gât, arătându-l tuturor:

— Îl vedeţi bine? spuse, scuturându-l ca pe un sac. Este nepotul stareţului de la „Santa Maria delle Grazie”. Dacă acum, cât este copil, nimeni nu-l educă în credinţa cea adevărată, ce se va alege de el? Vă voi spune eu! răbufni. Se va transforma într-un slujitor al Diavolului, ca şi unchiul său! Într-un renegat blestemat de Dumnezeu! Şi va târî sute de oi ca voi la osânda de apoi!

Chipul stareţului se încreţi, sever.

— Asta a spus? Eşti sigur, fiule?

Novicele aprobă.

— Apoi m-a dezbrăcat.

— Te-a dezbrăcat?

— Şi m-a ridicat sus, ca să mă vadă toată lumea.

— De ce, Matteo? De ce?

Amintindu-şi de toate acestea, ochii copilului se umeziră.

— Nu ştiu, unchiule. Eu… eu doar l-am auzit ţipând la lume să nu creadă că un copil este curat pentru că nu şi-a pierdut nevinovăţia. Că toţi venim pe lume ca să ne ispăşim păcatele şi că dacă n-o facem în viaţa aceasta, ne vom întoarce din nou în valea plângerii a materiei netrebnice, la o viaţă mai rea decât cea anterioară.

— Reîncarnarea nu este o doctrină creştină! protestă chiorul.

— Însă catară, da, i-o tăie stareţul. Lăsaţi-l să continue, frate.

Matteo se şterse la ochi şi continuă:

— Apoi… apoi a spus că deşi călugării acestei mănăstiri slujesc în biserica lui Satana şi urmează un Papă care adoră zei antici, el promite că nu va trece mult şi această casă se va converti în farul ce va purta omenirea spre izbăvire.

— Asta a zis? se strâmbă chiorul. Şi a explicat de ce?

— Nu-l presaţi, frate.

Novicele se agăţă din nou de unchiul său.

— Nu-i adevărat, nu-i aşa? se smiorcăi. Nu-i adevărat că suntem biserica lui Satana.

— Sigur că nu, Matteo, îl mângâie Bandello pe cap. De ce spui asta?

— Păi… fra Giberto s-a supărat rău când i-am spus că nu era adevărat. M-a pălmuit şi a strigat că doar când vă vor da afară din *Cenacolo,* iar acesta va fi contemplat de toată lumea, abia atunci va putea străluci adevărata Biserică.

Stareţul simţea cum îl cuprinde mânia.

— Te-a atins! sfârşi, indignat.

Matteo nu băgă de seamă.

— Fra Giberto spunea că, privind mai mult la *Cenacolo,* ne vom apropia mai tare de Biserica lui. Că zidul maestrului Leonardo ascundea secretul izbăvirii eterne. De aceea, atât el, cât şi fra Alessandro acceptaseră să-i picteze lângă Cristos.

— Asta a spus?

— Da… îşi înăbuşi Matteo un suspin. Zugrăviţi acolo, îşi câştigaseră, în sfârşit, împărăţia cerurilor.

Copilul privi feţele serioase ale superiorilor săi. Chiorul îl

lămuri: nu numai bibliotecarul pozase pentru Iuda. Alţi călugări, ca Giberto, se lăsară pictaţi de el, slujindu-i drept apostoli. Neamţul îl reprezenta pe Filip, dar şi Bartolomeu, cei doi Iacobi sau Andrei aveau chipuri împrumutate de la călugări. Chiar Benedetto însuşi se prezentase pentru Toma. „Sunt aşezat în profil, ca să nu mi se vadă ochiul stins”, explică.

Chiorul îl mângâie pe tulburatul Matteo.

— Eşti un tânăr cutezător, spuse el. Ai făcut bine, vrând să ne scoţi de acolo. Răul ne poate face să ne pierdem capul, precum şarpele pe Eva.

Bănuind probabil ceva în legătură cu adevărata identitate a apostolilor, din senin, Benedetto îi puse lui Matteo o întrebare care îl surprinse chiar şi pe stareţ:

— Adineauri spuneai că ştii cine era cu adevărat Apostolul Simon. Ai auzit din gura paracliserului?

Novicele întoarse capul către pupitrele goale din *scriptorium* şi aprobă.

— În timp ce mă ţinea acolo dezbrăcat, atârnat, ca să mă vadă toţi, a istorisit povestea unui bărbat care a trăit înaintea lui Cristos, predicând nemurirea sufletului.

— Aşa?

— Spunea că acesta a predicat despre post, rugăciune şi viaţă aspră.

— Ce-a zis exact? insistă Benedetto.

— Că aceste trei lucruri ne vor ajuta să părăsim corpul, în care sălăşluiesc toate păcatele şi relele, şi să devenim una cu sufletul… Mai zicea şi că în *Cenacolo* acest bărbat continuă să-şi predice învăţăturile îmbrăcat în alb imaculat.

— Doar unul dintre cei treisprezece este înveşmântat astfel, observă Bandello. Şi acela este Simon.

— Şi a dat numele acestui mare înţelept? insistă chiorul.

— Da. L-a numit Platon.

— Platon! sări Benedetto. Sigur! Filosoful doamnei Beatrice. Bustul după care trimisese la Florenţa era al lui…![23]

---

[23] La Galeriile Uffizi din Florenţa se află un bust al lui Platon, atribuit sculptorului grec Silanion. Din câte se ştie, acesta a fost singurul artist care a surprins trăsăturile filosofului, în viaţă, din ordinul regelui Mitridate, în anul 325 î. Hr. E posibil să fie chiar bustul florentin la care se face aluzie (sau o copie de-a lui), deoarece prezintă o uimitoare asemănare cu Apostolul Simon din *Cina cea de taină.*

Stareţul îşi scărpina tâmplele, perplex:

— Şi de ce s-ar fi pictat Leonardo ascultându-l pe Platon, în loc de Cristos?

— Cum? Încă nu înţelegeţi, părinte? Dar e foarte limpede! Leonardo ne indică în pictură de unde-i provin cunoştinţele. Leonardo, stareţe, ca fra Giberto şi fra Alessandro, este catar. Chiar domnia voastră aţi spus-o mai devreme. Şi aveţi dreptate. Platon, ca şi catarii mai târziu, susţinea că adevărata cunoaştere umană se obţine direct din lumea spirituală, fără intermediari; fără Biserici şi slujbe. Numea acest lucru *gnosis,* părinte stareţ, cea mai rea dintre toate ereziile posibile.

— Cum puteţi fi atât de sigur? O asemenea mărturisire nu-i de ajuns ca să fie acuzat de erezie.

— Ah, nu? Nu vedeţi că Leonardo se îmbracă mereu în alb, ca şi Simon, în *Cenacolo?* Nu știți că refuză carnea şi practică celibatul? I-aţi cunoscut vreo femeie, vreodată?

— Şi noi ne îmbrăcăm cu sutane deschise la culoare şi postim, părinte Benedetto. Iar despre Leonardo se spune că-i plac bărbaţii, că nu-i atât de celibatar după cum spuneţi, observă fra Vicenzo, dinaintea privirii nedumerite a tânărului Matteo.

— Se spune! Şi cine o spune, părinte stareţ? Nu sunt decât vorbe goale. Leonardo este un om singuratic. Fuge de ideea împerecherii ca de ciumă. Pariez că e celibatar, la fel ca *desăvârşiţii* catari… Totul se leagă!

Stareţul nu-şi ascunse nemulţumirea.

— Să zicem că aveţi dreptate. Ce-ar trebui să facem, în acest caz?

— Mai întâi, urmă Benedetto, să-l convingem de erezia lui pe părintele Leyre. Este inchizitor, se află aici aproape printr-un miracol al lui Dumnezeu şi, cu siguranţă, ştie mai multe despre catari decât noi.

— Şi apoi?

— Să-l prindem pe fra Giberto şi să-l interogăm, bineînţeles, răspunse el.

— Asta nu se va putea…

Matteo şopti acea frază cu teama de a nu-i stânjeni. Cu toate că-şi mai venise în fire, nu terminase de povestit despre tot ce văzuse în Piaţa de Mărfuri.

— Ce zici?

— Că nu-l mai puteţi prinde.

— Şi de ce nu, Matteo?

— Pentru că… ezită copilul după ce şi-a terminat predica, fratele Giberto şi-a dat foc la sutană şi a ars în văzul tuturor.

— Dumnezeule! îşi acoperi chiorul gura, îngrozit. Vedeţi, părinte stareţ? Nu mai încape îndoială. Paracliserul a preferat *endura* judecăţii noastre…

— *Endura?*

Întrebarea tânărului Matteo rămase fără răspuns, plutind în strania atmosferă a bibliotecii. Benedetto ceru voie să se retragă ca să mediteze la cele întâmplate şi părăsi încăperea în grabă. În acea dimineaţă, mişcat de povestirea lui Matteo, veni de îndată să-mi spună că în „Santa Maria delle Grazie” trăiseră pe puţin doi *bonhommes*, după cum îşi spuneau catarii cei vechi. Un inchizitor trebuia s-o ştie. Dar chiorul sublinie altă descoperire, care credea că mă priveşte mai mult: în sfârşit, reuşise să afle cine era partenerul maestrului Leonardo la masa pascală din *Cenacolo.* Ştia deja numele adevărat al bărbatului cu mantie albă şi mâini întinse care distrăgea atenţia a cel puţin doi discipoli ai lui Cristos: Platon. Oportună, confidenţa lui ştergea o lacună căreia nu reuşisem să-i dau de capăt de când mă întâlnisem cu Oliverio Jacaranda. Prezenţa filosofului în refectoriu explica de ce maestrul da Vinci avea în bibliotecă operele complete ale atenianului. Nişte cărţi care se aflau, pesemne, în vreun colţ al palatului lui Jacaranda, fără ca nimeni să le acorde atenţia meritată.

Cercul, deci, se închidea.

34

Roma, trei zile mai târziu

Soldatul din garda papală arătă spre înainte, încordat ca un arc, indicându-i drumul maestrului suprem al dominicanilor. Măsurile de securitate i se părură extreme chiar şi părintelui Torriani, cunoscut îndeaproape de toţi oamenii Papei. Dar ordinele erau stricte: tocmai murise de indigestie al treilea cardinal, în doar şase luni, iar Pontiful, învinuit de mulţi pentru acele crime, ordonase un simulacru de anchetă care includea controlul strict al intrărilor în palatul pontifical.

Atmosfera era încărcată. Roma avea destule motive să tremure atunci când Alexandru al VI-lea îl numea cardinal pe vreun credincios al urbei. Se ştia că dacă Sfântul Părinte râvnea la bunurile lui, tot ce avea de făcut era să-l numească întâi cardinal şi apoi să-l ucidă. Legile îl sprijineau: Papa era singurul moştenitor legitim al bunurilor clerului său. În privinţa Eminenţei sale cardinalul Michieli, patriarhul putred de bogat al Veneţiei, al cărui corp se răcea deja în camera mortuară pontifă, legea se aplicase încă o dată, cu absolută precizie.

Torriani se supuse fără să crâcnească noilor reguli de acces în reşedinţa Borgia. La câteva minute, chiar după ce trecu de poarta de aur a capelei Sfântului Botez, îi zări pe de-a-întregul: se aflau în cea de-a treia sală, cu ochii înfipţi în tavan şi cu un gest ciudat de triumf oglindit pe chipuri. Acolo, lângă ferestrele dinspre răsărit, la adăpost de frigul iernii romane, maestrul Annio de Viterbo şi Sanctitatea sa discutau aprins sub frescele ce păreau abia zugrăvite. De fapt, încă mai miroseau a lac şi răşină.

Pontiful, ras şi cu părul pe jumătate castaniu, pe jumătate cărunt, îşi ascundea pântecele sub o sutană de culoarea vinului

care îl învelea din cap până-n picioare. Dimpotrivă, Annio avea înfăţişarea unei nevăstuici, nas ascuţit de care atârna un lăstăriş de negri peri zburliţi şi mâini lungi, osoase, de sperietoare de ciori, cu care gesticula înspre picturi.

Discursul înflăcărat al lui Nanni, cum îi spuneau toţi acelui înţelept, tuna ca o furtună de vară:

— Arta este arma cea mai necesară a domniei voastre, sfinte Părinte. Ţineţi-o întotdeauna în slujba domniei voastre şi veţi domina creştinătatea. Pierdeţi-o şi veţi da greş în misiunea pastorală.

Torriani îl văzu pe Alexandru al VI-lea aprobând mut, în timp ce simţea cum i se strânge stomacul. Ascultase de multe ori discursul acela. Această idee rătăcitoare invadase Roma şi adusese odată cu ea, culmile artei florentine. Papa în persoană îi smulsese o adevărată armată de artişti lui Lorenzo de Medici, Magnificul, doar ca să satisfacă dorinţele ascunse ale lui Annio. Ca să nu mai vorbim de suferinţele lui Torriani la vederea ascensiunii imparabile a privilegiilor pictorilor şi sculptorilor, mereu în defavoarea călugărilor şi cardinalilor. Supărat, gelos pe influenţa exercitată de acel călugăr slăbănog din Viterbo asupra Sfântului Părinte, generalul dominicanilor făcu pe distratul şi se adresă comandantului gărzilor ca să-şi anunţe vizita. Înaltul prelat al Ordinului Sfântului Dominic se afla acolo la cererea lui Alexandru al VI-lea.

Papa surâse:

— Ne bucurăm să vă vedem, în sfârşit, dragă Gioacchino! exclamă, întinzându-i inelul oaspetelui, care-l sărută cu respect. Sosiţi chiar la momentul potrivit. Tocmai vorbeam cu Nanni despre treaba aceea care vă îngrijorează…

Dominicanul ridică privirea din inelul papal.

— Ce… ce ştiţi despre asta?

— Haideţi, maestre Torriani! Nu e nevoie să fiţi atât de discret. Ştiu totul, inclusiv faptul că aţi trimis un spion, în numele meu, la Milano, ca să verifice anumite zvonuri. E vorba de o erezie care se încheagă la curtea Maurului.

— Eu… ezită bătrânul predicator. Veneam tocmai ca să vă informez despre cele descoperite de omul nostru.

— Mă bucur, râse el. Sunt numai urechi.

Annio de Viterbo şi Sfântul Părinte lăsară contemplarea

frescelor şi se aşezară pe două scaune mari, pliate cu curele de piele, pe care mai mulţi servitori le aduseseră pentru ei. Nervos, Torriani preferă să rămână în picioare. Printre notiţele sale, purta sub braţ o amănunţită scrisoare trimisă de mine, despre mugurele catar din inima oraşului Milano.

— De câteva luni, începu să explice Torriani, încă mişcat de descoperirile mele, primim rapoarte care sugerează că ducele de Milano se foloseşte de un cunoscut maestru florentin, Leonardo da Vinci, ca să răspândească influenţe eretice într-o maiestuoasă operă despre Cina cea de taină a lui Cristos.

— Leonardo, spuneţi?

Papa se uită la Nanni, care îşi lua înţelept notiţe:

— Leonardo, Sanctitate, repetă acesta. Nu vi-l amintiţi?

— Vag.

— E firesc, îl scuză nevăstuica. Numele lui nu se afla pe lista recomandată de casa Medici pentru înfrumuseţarea Romei, de pe vremea când încă eraţi cardinal. Din câte ştim, e un bărbat semeţ, irascibil şi într-adevăr neprietenos cu Sfânta Biserică. Familia Medici îl cunoştea şi a făcut bine nerecomandându-l.

Papa suspină:

— Alt bărbat dificil, nu?

— Fără îndoială, Sanctitate. Leonardo s-a simţit jignit pentru că nu fusese recomandat Romei, aşa că, în 1482, a părăsit Florenţa, întorcând spatele familiei Medici, şi s-a instalat la Milano, ca inventator, bucătar şi, dacă s-ar fi putut, ca pictor.

— La Milano? Şi cum au primit un asemenea om? (Gesturile Papei deveniră ironice.) Aha. Înţeleg… De asta spuneţi că ducele nu-mi e credincios, nu-i aşa, Nanni?

— Despre asta să-l întrebaţi pe maestrul dominican, Sanctitate, răspunse el sec. Se pare că vă aduce dovezile lămuritoare.

Torriani, încă în picioare, protestă:

— Încă nu sunt dovezi; doar indicii, Sanctitate. Leonardo, dirijat şi protejat de Maur, s-a angajat într-o operă de dimensiuni colosale cu subiect creştin, dar plină de nereguli, care-l îngrijorează pe stareţul mănăstirii noastre „Santa Maria delle Grazie”.

— Nereguli?

— Da, Sanctitate. E vorba despre o Cină de taină.

— Şi ce-i ciudat într-o asemenea operă?

— Să vedeţi, Sfinţia voastră: ştim că cei doisprezece apostoli ai săi sunt portrete de persoane păgâne sau de credinţă îndoielnică, a căror aşezare secretă pare să vrea a transmite un mesaj necreştinesc.

Papa şi Nanni se priviră. Când înţeleptul din Viterbo ceru mai multe amănunte, dominicanul îşi desfăcu documentele:

— Tocmai am primit întâiul raport al omului nostru din oraş, spuse Torriani vânturându-mi scrisoarea. Este un erudit din Betania, un expert în limbaje cifrate şi coduri secrete, care în aceste momente cercetează atât opera, cât şi pe maestrul Leonardo. A examinat portret cu portret acea Cină de taină şi a căutat argumente. Expertul nostru a demonstrat aproape tot: de la compararea fiecărui apostol cu un semn zodiacal, până la echivalente între poziţiile mâinilor şi notele muzicale. Concluziile nu vor întârzia să sosească şi ceea ce astăzi sunt indicii, mâine pot fi probe.

Nanni se enervă.

— Dar a descoperit sau nu ceva concret?

— Desigur, părinte Annio. Adevărata identitate a trei dintre apostoli a fost în întregime dezvăluită. Ştim că figura lui Iuda Iscarioteanul, de exemplu, corespunde unui oarecare fra Alessandro Trivulzio, un dominican care a murit la puţină vreme după Bobotează, spânzurat în centrul oraşului…

— Aha! Ca şi adevăratul Iuda, şopti Pontiful.

— Aşa este, Sanctitate. Încă n-am putut să aflăm dacă a fost sinucidere sau crimă, dar informatorul nostru crede că aparţinea unei comunităţi catare infiltrate în mănăstirea noastră.

— Catari?

Sfântul Părinte deschise ochii mari.

— Catari, Sfinţia voastră. Se cred adevărata Biserică a lui Dumnezeu. Acceptă doar „Tatăl nostru” ca rugăciune şi resping preoţia sau figura de vicar al lui Cristos, ca singur reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ…

— Îi ştiu pe catari, părinte Torriani! spuse Papa mânios. Credeam însă că ultimii au ars la Carcassonne şi la Toulouse, în 1325. Nu i-a terminat episcopul de Pamiers?

Torriani cunoştea povestea. Nu pieriseră toţi. După victoria împotriva catarilor din sudul Franţei şi înfrângerea de la

Montségur, în 1244, avusese loc un exod al familiilor eretice către Aragon, Lombardia şi Germania. Cei care trecuseră Alpii s-au aşezat în apropiere de Milano, unde puterile conducătoare, mai tolerante, ca cea a familiei Visconti, îi lăsară să trăiască în pace. Totuşi, ideile lor extremiste s-au învechit pe parcurs şi mulţi au dispărut fără să-şi perpetueze riturile şi ideile lor heterodoxe.

— Situaţia poate fi gravă, Sanctitate, urmă Torriani foarte serios. Fra Alessandro Trivulzio nu era singurul suspect de practicarea ritului catar la mănăstirea noastră milaneză. Acum trei zile, alt călugăr şi-a declarat în public erezia şi apoi şi-a luat viaţa.

— *Endura?*

Ochii nevăstuicii scoaseră scântei.

— Aşa este.

— Pe toţi sfinţii! mugi. *Endura* a fost una dintre cele mai extreme practici ale catarilor. De două sute de ani, nimeni n-a mai recurs la ea.

Secretarul Papei privi către Pontif, care părea a nu pricepe ce e cu *endura.* Annio îi explică imediat:

— În versiunea pasivă, spuse el, consta în jurământul de a nu înghiţi nici alimente, nici nimic ce-ar fi putut întina corpul catarului care aspira la perfecţiune. Dacă murea pur, acel nenorocit credea că sufletul său se va salva şi va deveni una cu Dumnezeu. A existat şi o versiune activă, a sinuciderii prin foc, pusă în practică doar la Montségur. Locuitorii acelui ultim bastion militar catar au preferat să ardă pe rug decât să se predea trupelor pontificale.

— Călugărul de care vă vorbesc şi-a dat foc, părinte.

Lui Nanni nu-i venea să creadă.

— Mi-e greu să-mi imaginez că cineva a reînviat această veche formulă, maestre Torriani. Presupun că aveţi şi alte veşti cu care să vă argumentaţi alarma.

— Din nefericire, aşa-i. De fapt, avem motive să credem că dovezile existenţei unei comunităţi catare active la Milano se ascund în zidul *Cinei de taină,* finisat zilele acestea de Leonardo da Vinci. Chiar el şi-a făcut autoportretul, în operă, conversând cu un apostol care, în realitate, îl ascunde pe Platon. Ştiţi, referentul antic al ereticilor acestora blestemaţi.

Nevăstuica sări în scaun.

— Platon? Sunteţi sigur de ceea ce spuneţi?

— Absolut. Cel mai grav, părinte Annio, este că această legătură nu-i lipsită de o logică perversă. După cum ştiţi, Leonardo s-a format la Roma, la ordinele lui Andrea del Verocchio, un artist puternic, bine văzut de familia Medici şi foarte apropiat de Academia pe care Cosimo cel Bătrân a creat-o sub conducerea unui anumit Marsilio Ficino. De asemenea, după cum ştiţi, această Academie a prins viaţă întru imitarea celei a lui Platon de la Atena.

— Ei bine? se impacientă, deranjat de atâta erudiţie secretarul lui Alexandru al VI-lea.

— Concluzia este mai mult decât evidentă, părinte: dacă aceşti catari au în comun cu Platon multe dintre doctrinele lor cele mai îndoielnice (la Academia lui Ficino încă se practică obiceiuri catare precum interzicerea consumului de carne), ce ne împiedică să credem că Leonardo nu se foloseşte de opera sa pentru a transmite doctrine contrare Romei?

— Şi ce ne cereţi? Să-l excomunicăm?

— Încă nu. Trebuie să demonstrăm clar că Leonardo a introdus în pictură ideile proprii. Omul nostru de la Milano lucrează la strângerea acestor dovezi. Apoi vom acţiona.

— Dar, maestre Torriani, îl întrerupse cel din Viterbo înainte de a se aprinde, mulţi dintre artişti, precum Botticelli sau Pinturicchio, s-au format la Academie şi totuşi sunt buni creştini.

— Doar par, maestre Annio. Nu trebuie să aveţi încredere în ei.

— Dominicanii, mereu atât de suspicioşi! Uitaţi-vă în jur. Pinturicchio a pictat aceste fresce minunate pentru Sfinţia sa, replică el, arătând tavanul. Vedeţi oare în ele vreo urmă de erezie? Haideţi! Vedeţi?

Dominicanul cunoştea bine acea ornamentaţie. Betania deschisese în secret un raport despre ea, care nu fusese niciodată dus la bun sfârșit.

— Nu e cazul să vă exaltaţi, maestre Annio. Mai ales pentru că, fără să vreţi, îmi daţi dreptate. Uitaţi-vă la opera aceasta de Pinturicchio: zei păgâni, nimfe, animale exotice şi scene pe care niciodată nu le veţi găsi în Biblie. Doar unui adept al lui Platon, inspirat de vechi doctrine păgâne, i-ar fi trecut prin cap să picteze ceva asemănător.

— Este povestea lui Isis şi a lui Osiris! protestă nevăstuica, aproape scos din sărite. Osiris, dacă nu ştiaţi, învie din morţi ca Domnul Isus. Iar amintirea lui, păgână în formă, ne împrospătează speranţa în salvarea cărnii. Osiris apare aici ca un taur, ca un taur este Sfântul Părinte. Sau n-aţi văzut niciodată blazonul familiei Borgia! Nu este evidentă legătura între acea figură mitologică, simbol al forţei şi al valorii, şi taurul etalat în stema sa! Simbolurile nu sunt erezii, maestre!

Când fra Gioacchino Torriani urma să-i răspundă, vocea catifelată şi molcomă a Pontifului scurtă discuţia:

— Ce nu pricep foarte bine, spuse el, tărăgănând cuvintele, ca şi cum acea discuţie l-ar fi plictisit, este unde vedeţi păcatul Maurului în toate acestea…

— Pentru că nu aţi cercetat opera lui Leonardo, Sanctitate! sări Torriani. Ducele de Milano o plăteşte în întregime şi-l protejează pe artist de recomandările călugărilor noştri. Stareţul din „Santa Maria” încearcă de luni de zile să aducă schiţa picturii pe un făgaş mai credincios, dar e cu neputinţă. Maurul este cel care i-a permis lui Leonardo să se picteze cu spatele la Cristos, prins în conversaţie cu Platon.

— Da, da… căscă Pontiful. L-aţi numit şi pe Ficino, nu?

Torriani aprobă din cap.

— Şi nu este omul de care mi-aţi vorbit de atâtea ori, dragă Nanni?

— Aşa este, Sanctitate, aprobă acesta cu un zâmbet prefăcut. E vorba de un personaj extraordinar. Unic. Nu cred să fie vreun eretic, cum pretinde a ni-l înfăţişa maestrul Torriani. Este canonic la catedrala din Florenţa şi trebuie să aibă acum cam şaizeci şi patru sau şaizeci şi cinci de ani. I-aţi admira spiritul iluminat.

— Spirit iluminat? tuşi pontiful. N-o fi vreunul ca Savonarola? Nu sunt amândoi canonici la aceeaşi catedrală?

Papa îi făcu cu ochiul lui Torriani, care tremură auzind numele exaltatului dominican ce predica sfârşitul „Bisericii bogate”.

— E adevărat că-şi împart templul, Sanctitate, se scuză nevăstuica, tulburat, dar sunt bărbaţi cu personalităţi opuse. Ficino este un erudit, vrednic de tot respectul nostru. Un înţelept care a tradus în latină numeroase texte antice, precum tratatele egiptene ce i-au folosit lui Pinturicchio ca să picteze aceste fresce.

— Adevărat?

— Înainte de a lucra la frescele domniei voastre, Pinturicchio a citit operele lui Hermes, pe care Ficino tocmai le tradusese din greceşte. În ele sunt povestite aceste frumoase scene de amor între Isis şi Osiris…

— Şi Leonardo? mormăi Pontiful către Nanni. Şi el l-a citit pe Ficino?

— L-a şi cunoscut, Sanctitate. Pinturicchio îl cunoaşte. Amândoi i-au fost discipoli în atelierul lui Verocchio şi amândoi îi urmară lecţiile despre Platon şi credinţa sa în nemurirea sufletului. Poate fi o idee mai profund creştină decât aceasta!

Nanni pronunţă acea ultimă frază sfidând criticile maestrului Torriani. Ştia foarte bine că majoritatea dominicanilor erau tomişti, apărători ai teologiei lui Toma din Aquino, inspirată de Aristotel, şi duşmani ai oricărui lucru care ar fi însemnat scoaterea lui Platon din uitare. Maestrul meu înţelese că nu avea decât de pierdut cu acel adversar, astfel că îndată coborî privirea şi-şi anunţă, supus, plecarea:

— Sanctitate. Venerabile Annio, îi salută Torriani politicos. Nu are rost să continuăm speculând despre izvoarele de inspiraţie ale acestei Cine de taină din Milano înainte de a trage concluziile. Dacă vă daţi binecuvântarea, cercetarea va continua ca şi până acum şi va determina felul păcatului comis de Leonardo împotriva doctrinei noastre.

— Dacă există, preciză cel din Viterbo.

Papa îi întoarse salutul lui Torriani şi, schiţând semnul crucii în aer, adăugă:

— Vă voi da un sfat, înainte de a vă retrage, părinte Torriani: de acum înainte, fiţi atent pe unde călcaţi!

35

Nu mai văzusem niciodată mutre atât de lungi ca cele ale călugărilor din „Santa Maria”, în dimineaţa acelei zile de duminică. Înainte de utrenie, stareţul în persoană cutreierase mănăstirea, chilie cu chilie, trezindu-ne pe toţi. Ne ordonase, vociferând, să ne îmbrăcăm cât mai repede şi să ne pregătim conştiinţele pentru un eveniment grav care ne lovise obştea.

Desigur, nimeni nu crâcni. Fiecare călugăr ştia că moartea paracliserului trebuia plătită, mai devreme sau mai târziu. Aşa se explică, probabil, de ce începuseră toţi să se bănuiască între ei, chiar de pe o zi pe alta. Pentru un străin ca mine, situaţia devenise de nesuportat. Călugării se adunau în grupuri mici, după locul de baştină. Cei din sud nu vorbeau cu cei din nord, care, la rândul lor, îi evitau pe cei de la lacuri, ca şi cum aceştia ar fi avut ceva de-a face cu sfârşitul nefericit al lui fra Giberto. „Santa Maria” era dezbinată... iar eu nu ştiam de ce.

În acea dimineaţă, după ce m-am spălat şi m-am îmbrăcat în penumbră, am priceput cât de profundă era scindarea. Chiar dacă nu exista călugăr care să nu-şi bârfească semenul, toţi erau de acord că trebuia să fiu ţinut cât mai departe de necazurile lor. Îi îngrozea gândul că, în virtutea puterilor mele de inchizitor, pot deschide proces împotriva comunităţii lor. Zvonul că fra Giberto murise predicând ca un catar îi speria. Desigur, niciunul nu îndrăzni să o spună deschis. Mă priveau de parcă eu îl obligasem pe fra Alessandro să se spânzure, iar paracliserul îşi pierduse minţile din cauza mea. Aşa de mare era puterea diabolică pe care mi-o atribuiau.

Dar mai mult decât toate acestea, m-a uimit felul în care Vicenzo Bandello s-a folosit de împrejurări.

După ce ne trezi, stareţul ne conduse la o masă mare şi goală,

adusă chiar de el, într-o încăpere de lângă grajduri. Era frig şi camera se dovedea şi mai puţin luminată decât chiliile noastre. Aşa, pe bâjbâite, Bandello ne împărtăşi programul intens pe care ni-l pregătise. De la utrenii şi până la vecernii, ne vom consacra reculegerii, cercetării păcatelor, pocăinţei şi spovedaniei publice. Iar la sfârşitul zilei, un grup de călugări numiţi chiar de el vor veni la Galeria Morţilor si-i vor dezgropa resturile lui fra Alessandro Trivulzio. Nu numai că vor fi smulse din pământ bietele sale oseminte, dar vor fi duse dincolo de zidurile oraşului, ca să fie curăţate de păcate, arse şi împrăştiate în cele patru vânturi. La fel şi oasele fratelui Giberto.

Bandello voia ca mănăstirea să fie absolvită de erezie înainte de căderea nopţii. El, care crezuse în nevinovăţia fratelui-bibliotecar, susţinând chiar existenţa unui complot împotriva lui, ştia acum că fra Alessandro trăise întors de la faţa Domnului, punând în mare pericol integritatea morală a stăreției.

L-am văzut pe Mauro Sforza, groparul, închinându-se, nervos, la un colţ al mesei.

L-am găsit pe părintele Vicenzo mai serios şi mai tăcut ca niciodată. Nu dormise bine. Pungile de sub ochi îi cădeau grele ca plumbul peste obraji, dându-i o înfăţişare vrednică de milă. Într-un fel, eu eram vinovat de starea sa deplorabilă. Cu o seară în urmă, în timp ce maestrul Torriani şi papa Alexandru discutau la Roma pe la spatele meu, Bandello şi acest umil slujitor al Domnului vorbeau despre implicaţiile infiltrării în obşte a doi catari. Milano – i-am explicat – era atacat de forţele răului, cum niciodată nu mai fusese în ultimii o sută de ani. Toate sursele mele o confirmau. La început, stareţul mă privi neîncrezător, ca şi cum s-ar fi îndoit că un nou venit ar putea să înţeleagă problemele diecezei sale, dar pe măsură ce-i expuneam argumentele, îşi schimbă atitudinea.

I-am dovedit de ce credeam că lanţul ciudatelor morţi suferite nu se datora unor simple coincidenţe. I-am explicat chiar şi felul în care se legau de cele ale peregrinilor ucişi în Biserica „San Francesco”. Chiar garda Maurului îmi dădea dreptate. Ofiţerii lui ajunseseră şi ei la concluzia că acei nefericiţi muriseră fără să opună rezistenţă, la fel ca şi fra Alessandro. Mai mult: locul exact al crimelor din „San Francesco” fusese altarul principal, chiar dedesubtul unui tablou al maestrului Leonardo, intitulat *Maestà.*

Amănuntele acestea, plus faptul că printre lucrurile lor se găsiră doar o pâine şi un pachet de cartonaşe ilustrate, îmi dăduseră de bănuit. Toţi morţii aveau asupra lor acelaşi fel de bagaj. Ca şi cum ar fi făcut parte dintr-un ritual misterios. Poate, am admis, dintr-un ritual catar necunoscut până atunci.

Era ciudat. Leonardo, după cum i-am sugerat stareţului, reprezenta o sursă aparte a problemelor noastre. Fra Alessandro murise după ce îi pozase pentru Iuda Iscarioteanul şi auzisem că şi paracliserul se afla printre călugării cei mai simpatizaţi de toscan. Ca să nu mai vorbim de donna Beatrice: lipsită de viaţă, după ce îi oferise toată protecţia. Cum să nu vezi firul subtil care unea toate întâmplările acelea? Nu era evident că Leonardo era înconjurat de duşmani puternici, poate la fel de credincioşi ca noi, dar în stare să pună mâna pe arme ca să termine cu el şi ai lui?

Victimele, precum şi teama că ar fi putut să li se mai adauge vreuna, m-au obligat să-i vorbesc lui Bandello despre Prevestitor. Cred că n-am greşit.

La început mă privi cu neîncredere când i-am explicat că Roma fusese deja avertizată despre şirul acesta de nenorociri. Înalte instanţe pontificale primeau de ceva timp ştiri de la un informator misterios, care prezisese toate câte se vor întâmpla dacă nu se oprea lucrul la *Cenacolo.* Profilul acelui emisar – i-am spus – era al unui individ viclean, inteligent, probabil dominican, care se ascundea de teama represaliilor ducelui. Un bărbat ce acţiona, fără îndoială, din dispreţ faţă de maestru, obsedat de ruinarea şi defăimarea lui. Un bărbat, deci, care trebuia găsit imediat dacă voiam să astupăm izvorul crimelor şi să ajungem la evidentele dovezi acuzatoare împotriva lui Leonardo pe care afirma că le are.

— Dacă nu mă înşel, părinte, pasivitatea Romei ca răspuns la ameninţările sale l-a obligat să-şi facă dreptate singur.

— Şi de ce, părinte Leyre! Ce poate avea omul acesta cu pictorul nostru? întrebă stareţul, interzis.

— M-am gândit mult la asta şi, credeţi-mă, nu găsesc decât o singură explicaţie. Bandello mă privi intrigat, invitându-mă să continuu. Ipoteza mea este că, nu demult, Prevestitorul i-a fost complice lui Leonardo da Vinci, fiind chiar profund convins de credinţele sale neortodoxe. S-ar fi putut întâmpla ca, dintr-un

motiv necunoscut, dar important de aflat, omul nostru să se fi simţit dezamăgit de pictor şi să se fi hotărât să-l denunţe. Mai întâi a trimis scrisori îndârjite la Roma, informându-ne despre faptele lui împotriva legii şi despre răutăţile ascunse în *Cenacolo.* Văzându-ne apoi scepticismul, şi-a pierdut cumpătul şi s-a hotărât să treacă la acţiune.

— La acţiune? Nu vă înţeleg.

— Nu vă învinovăţesc pentru asta, părinte stareţ. Nici eu nu deţin toate răspunsurile. Totuşi, ipoteza mea capătă sens dacă ajungem la concluzia că Prevestitorul a fost catar, precum Alessandro şi Giberto. Pentru un timp, se va fi crezut şi el urmaş al adevăraţilor apostoli ai lui Cristos şi, ca şi ei, va fi aşteptat cu răbdare ziua Celei de-a Doua Sosiri a lui Cristos. Este visul oricărui *bonhomme.* Ei cred că atunci se va confirma „adevărata lor religie”, în ochii creştinătăţii.

Am profitat de atenţia părintelui Vicenzo ca să-mi închei ideea pe un ton solemn.

— Cred că după o lungă şi deşartă aşteptare, tulburat de un obstacol neprevăzut, Prevestitorul şi-a pierdut cumpătul, s-a lepădat de jurămintele sale împotriva violenţei şi a fost gata să-şi răscumpere cu sânge timpul pierdut cu „oamenii puri”.

— E o acuzaţie îngrozitoare, părinte.

— Să studiem faptele, părinte stareţ, l-am invitat. Catarii cunosc foarte bine Noul Testament, aşa că atunci când Prevestitorul l-a ucis pe fra Alessandro, a aranjat totul ca să pară o sinucidere. Leonardo, în schimb, şi-a dat seama imediat şi chiar dacă a încercat să abată atenţia gărzilor, în ziua aceea, fără să vrea, mi-a oferit o pistă esenţială: Alessandro murise la fel ca Iuda Iscarioteanul după ce-l vânduse pe Cristos.

— Şi ce importanţă poate avea aceasta?

— Mare, părinte stareţ. Universul catar este pus în mişcare de puterea simbolurilor. Dacă Prevestitorul reuşea să-i facă să creadă pe *desăvârşiţi* că se întâmplau din nou evenimentele care au precedat moartea lui Isus, ar fi putut să-i convingă că A Doua Sosire este aproape. Înţelegeţi? „Sinuciderea” bibliotecarului îi anunţa că erau gata să se împlinească timpurile profetice: Cristos s-ar fi întors în curând pe Pământ şi credinţa lor ar fi reînviat, triumfătoare.

— *Parousia*...

— Exact. De aceea Giberto, impresionat de revelaţie, şi-a învins temerile şi a ieşit să predice precum un catar, dându-şi viaţa fără teamă, cu certitudinea că la întoarcerea Domnului va învia izbăvit dintre morţi. Prevestitorul îşi duce la capăt răzbunarea cu o inteligenţă diabolică.

— Păreţi foarte sigur de ipoteza domniei voastre.

— Şi sunt, a admis el. V-am mai spus că informatorul nostru are o personalitate complexă: este sclipitor de inteligent şi nu a lăsat nimic la întâmplare, nici măcar locul unde l-a spânzurat pe Alessandro.

— A, nu?

— Am crezut că v-aţi dat seama, am surâs cu cinism. Când am vizitat galeriile Palatului Dreptăţii şi-am cercetat bârna de care l-a atârnat pe bibliotecarul nostru, am văzut un basorelief curios. Îi aparţine unui oarecare Orlando da Tressano, bătrân ucigaş de eretici, pe care inscripţia îl prezintă ca pe *„Spada e Tutore della fede per aver fatto bruciare come şi doveva i Catari”*[24]*.* Curioasă batjocură, nu credeţi?

Vicenzo Bandello era surprins. Ciuma ereziei îi molipsise mănăstirea, dincolo de orice închipuire.

— Spuneţi-mi, părinte Leyre, întrebă el consternat, cât credeţi că-i minte Prevestitorul pe ai lui?

— Îndeajuns ca să-i oblige pe aceşti peregrini ai lui San Francesco să-şi părăsească ascunzătorile din munţi şi să vină la oraş în căutarea salvării. Şi-au dat, docili, viaţa, crezând în apropierea *Parousiei.* Prevestitorul a reuşit, în felul acesta, ca obştea catară să se dea singură de gol. Crede, probabil, că un pas greşit al maestrului Leonardo e doar o chestiune de timp.

— Atunci..., ezită stareţul, credeţi că Prevestitorul trăieşte încă printre noi.

— Sunt convins, am spus surâzând. Şi se ascunde, fiindcă ştie că-i deja prea târziu pentru a vă cere iertare. Nu a păcătuit doar împotriva doctrinei Bisericii, ci a şi încălcat a cincea poruncă: să nu ucizi.

— Cum îl vom găsi?

— Din fericire, a comis o mică eroare.

— O eroare?

— În primele scrisori, când încă trăgea speranţe la intervenţia

[24] „Sabie şi domn al credinţei, pentru a-i fi ars pe catari, după cum meritau.”

Romei, ne-a trimis un indiciu, ca să-l putem găsi.

Fruntea încreţită a stareţului se netezi pe neaşteptate. Mintea lui, bine antrenată în asociaţiile de idei şi rezolvarea de enigme, îi dădu răspunsul cu viteza fulgerului:

— Desigur! exclamă, ducându-şi mâinile la cap. Aceasta este ghicitoarea voastră! Semnătura Prevestitorului! De aceea era scrisă pe cartea de joc găsită lângă bibliotecar!

— Fra Alessandro a vrut să dezlege singur misterul. Am fost imprudent, chiar eu i-am dat textul. Poate tocmai curiozitatea lui i-a grăbit moartea.

— În acest caz, părinte Leyre, îl prindem. N-avem decât să-i dezlegăm hieroglifa ca să dăm de el.

— Ar fi bine să fie atât de uşor.

36

Bunul stareţ n-o fi închis un ochi toată noaptea. De cum l-am văzut dinaintea călugărilor săi, în picioare, cu ochii roşii şi încercănaţi, am bănuit că-şi petrecuse noaptea gândindu-se la acel blestemat *Oculos ejus dinumera.* Aproape îmi păru rău că-i încredinţasem acea nouă povară. La obligaţia de a-i demasca pe cei care propovăduiau credinţe eretice sau de a afla ce fel de mesaj se ascundea în pictura propriului refectoriu, se adăugase acum şi aceea de a-l găsi pe călugărul ce semăna moartea în numele unei cauze pe care el o considera dreaptă.

Fraţii săi îl priveau nedumeriţi. Adunarea începea.

— Fraţilor, începu stareţul solemn, cu duritate în voce şi pumnii apăsaţi pe masă. Locuim între aceste ziduri de aproape treizeci de ani şi niciodată nu ne-am confruntat cu o asemenea împrejurare. Domnul Dumnezeul nostru ne-a pus la încercare tăria, încuviinţând să fim martori la moartea a doi dintre fraţii noştri cei mai iubiţi şi arătându-ne că sufletele lor erau înnegrite de miasma ereziei. Cum credeţi că se simte Tatăl Ceresc văzându-ne slăbiciunea? Cum să ne rugăm Lui dacă noi, cu faptele noastre, n-am fost în stare să le vedem greşelile şi i-am lăsat să moară în păcat? Adormiţii pe care astăzi îi repudiem mâncau din pâinea noastră şi beau din vinul nostru. Nu ne face asta complici la greşelile lor?

Bandello trase aer în piept:

— Dar Dumnezeu, dragii mei fraţi, nu ne-a părăsit în această cumpănă grea. În nesfârşita lui milă, a dorit să trimită printre noi pe unul dintre cei mai înţelepţi maeştri.

Se auzi un murmur printre cei prezenţi, în timp ce stareţul mă arătă cu degetul.

— De aceea se află el aici, spuse el. I-am cerut ilustrului nostru

frate Augustin Leyre, de la Sfântul Oficiu Roman, să ne ajute să înţelegem cărările încâlcite pe care rătăcim în aceste clipe de durere.

M-am ridicat ca să mă poată vedea şi am salutat cu o uşoară reverenţă. Pe un ton paşnic, stareţul îşi continuă predica, străduindu-se din răsputeri să nu-şi intimideze călugării:

— Toţi aţi convieţuit cu fra Giberto şi fra Alessandro, spuse el. Îi cunoşteaţi bine. Şi totuşi, nimeni n-a mărturisit abaterile purtărilor lor, nimeni n-a văzut nefasta lor afiliere la erezia catară. Dormeam liniştiţi, crezând că această doctrină se stinsese de mai bine de cincizeci de ani şi păcătuiam de semeţie gândind că niciodată nu ne vom mai confrunta cu ea. N-a fost aşa. Răul, dragii mei fraţi, se încăpăţânează să nu dispară. Se foloseşte de propria noastră ignoranţă. Se hrăneşte cu stângăcia noastră. De aceea, ca să prevenim noi atacuri, l-am rugat pe părintele Leyre să ne lumineze asupra celei mai perfide devieri creştine. Poate veţi afla în cuvintele lui obiceiuri şi deprinderi pe care, probabil, le-aţi practicat fără să le cunoaşteţi originea. Nu vă temeţi: mulţi proveniţi din familii lombarde care au avut vreun contact cu ereticii. Scopul meu hotărât este ca până la apusul soarelui, înainte să părăsiţi această sală, să vă lepădaţi de toate acestea şi să vă reconciliaţi cu Sfânta Biserică Romană. Ascultaţi-l pe fratele nostru, meditaţi la cuvintele lui, pocăiţi-vă şi cereţi spovedania. Vreau să aflu dacă numai fraţii noştri defuncţi au fost molipsiţi de ciuma catară sau nu şi să iau măsurile necesare.

Stareţul îmi dădu cuvântul, făcându-mi semn să mă apropii de capul mesei. Nimeni nu clipea. Călugării cei mai bătrâni, Luca, Jorge şi Esteban, prea în vârstă ca să mai aibă vreo îndatorire fizică, îşi întinseseră gâturile ca să mă asculte. Ceilalţi, o ştiu, îmi urmăriră paşii cu adevărată groază. N-a trebuit decât să-i privesc în ochi.

— Dragii mei fraţi, laudetur Jesus Christus.

— Amin, răspunseră ei în cor.

— Nu ştiu, fraţi ai mei, cât de prezentă vă e în minte viaţa Sfântului Dominic de Guzman. (Un murmur trecu prin adunare.) Nu contează. Astăzi e o zi excelentă pentru a reînvia împreună amintirea lui şi a operei sale.

Un suspin de uşurare se auzi de-a lungul mesei.

— Lăsaţi-mă să vă povestesc ceva. La începutul anului 1200,

primii catari se răspândiseră în aproape toată partea occidentală a Mediteranei. Predicau sărăcia, întoarcerea la obiceiurile primilor creştini şi propovăduiau o religie simplă, care nu avea nevoie nici de biserici, nici de dări, nici de privilegii pentru trimişii Domnului. Adepţii lor respingeau cultul sfinţilor şi pe Fecioară, ca sălbaticii, sau, mai rău, ca musulmanii. Negau botezul. Iar aceste fiare nu ezitau să afirme că cel care crease lumea nu fusese Dumnezeu, ci Satana. Ce perversiune a doctrinei! Vă puteţi imagina? Pentru ei, Iahve, Dumnezeu-Tatăl din Vechiul Testament, fusese în realitate un spirit diabolic şi i-a gonit pe Adam şi pe Eva din Paradis şi distrugea oşti la trecerea lui Moise. În mâinile lui, oamenii erau marionete, incapabile să discearnă între bine şi rău. Poporul a primit acele calomnii cu entuziasm. Vedea în ele o credinţă care îl scutea de păcat şi îl făcea să înţeleagă cu uşurinţă de ce exista atâta suferinţă într-o lume creată de Rău. Ce anatemă! Îi punea pe Dumnezeu şi pe Diavol, binele şi răul, la aceeaşi înălţime, cu valori şi puteri egale!

— Biserica, am urmat, a vrut să-i corecteze pe bastarzi din strană, dar leacul n-a dat rezultate. Simpatizanţii lor, din ce în ce mai numeroşi, şi-au dat seama de cât de inegală era lupta şi au sfârşit prin a se îndura de eretici, pe care mulţi îi considerau vecini exemplari. Îi justificau afirmând că predicau cu exemplul, dând dovadă de umilinţă şi de sărăcie, în timp ce clericii se acopereau cu casule fine şi zorzoane strălucitoare, ca să-i condamne din altare scump împodobite. Astfel, departe de a dezrădăcina erezia, Biserica a reuşit s-o întindă ca pe ciumă. Sfântul Dominic a fost singurul care a înţeles greşeala şi s-a hotărât să coboare în lumea celor „curaţi”, căci asta înseamnă *katharos* în greacă, spre a le predica din aceeaşi sărăcie apostolică pe care o admirau. Duhul Sfânt l-a întărit. I-a dat curajul să înainteze către bastioanele eretice din Franţa, acolo unde catarii erau foarte mulţi, şi le-a răspuns fiecăruia în parte. Dominic le-a respins tezele absurde şi l-a proclamat pe Dumnezeu drept singurul Domn al creaţiei. Chiar şi un efort ca acesta s-a dovedit inutil. Răul se răspândise mult prea mult.

Bandello mă întrerupse: şi el studiase faptele acestea pe vremea uceniciei sale teologice şi ştia că, de fapt, doctrina catară nu câştigase adepţi doar între ţărani şi meşteşugari, ci şi între regi şi nobili, care o considerau formula perfectă pentru evitarea

impozitelor şi a cesiunilor de privilegii în favoarea clerului.

— E adevărat, am admis. Neplata impozitelor stabilite de Biblie[25] pentru preoţi echivala cu dispreţul faţă de legile lui Dumnezeu. Roma nu putea rămâne cu braţele încrucişate. Pe iubitul nostru Dominic l-a îngrijorat până într-atât acea abatere, încât s-a hotărât să treacă la treabă. De aceea, a format un grup de predicatori cu care şi-a propus să evanghelizeze din nou teritorii întinse, ca Languedoc-ul francez. Azi suntem moştenitorii acestui ordin şi ai misiunii sale divine. Totuşi, la moartea lui, văzând că era imposibil să lupte împotriva răului doar folosind cuvântul, Papa şi regatele credincioase Romei s-au hotărât să pună în mişcare o represiune militară de amploare care să sfârşească cu blestemaţii. Sânge, moarte, oraşe întregi trecute prin foc şi sabie, prigoană şi durere au zguduit timp de mulţi ani temeliile neamului creştin. Când trupele Papei intrau într-un oraş în care se instalase erezia, îi omorau pe toţi, fără să-i deosebească pe catari de creştini. Dumnezeu, spuneau, îi va alege pe ai Săi când vor ajunge la cer.

Am ridicat privirea către ei, înainte să continuu. Tăcerea mea i-a mişcat.

— Fraţilor, am urmat, aceea a fost prima noastră cruciadă. Pare greu de crezut că s-a întâmplat acum mai puţin de două sute de ani şi atât de aproape de aici. Atunci nu am şovăit să ridicăm săbiile împotriva propriilor noastre familii. Oștile au împărţit dreptatea armelor, i-au dezbinat pe „curaţi”, au sfârşit cu multe dintre căpeteniile lor şi au alungat în pribegie sute de eretici, departe de pământurile pe care le stăpâniseră odinioară.

— Astfel, fugind de trupele Sfântului Părinte, ultimii catari au ajuns în Lombardia, adăugă Bandello.

— Au sosit pe meleagurile acestea, foarte slăbiţi. Şi cu toate că erau gata să dispară, au avut noroc: situaţia politică a permis reorganizarea ereticilor. Vă amintesc că aceasta a fost epoca luptelor între guelfi şi ghibelini. Primii susţineau că Papa era învestit cu o autoritate superioară oricărei regalităţi. Pentru ei, Sfântul Părinte era reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ şi deci avea dreptul la armată proprie şi la mari averi. Ghibelinii, în schimb, cu căpitanul Matteo Visconti în frunte, respingeau ideea aceasta şi susţineau despărţirea puterii umane de cea divină.

[25] *Geneza* 14, 20; *Amos* 4, 4; *I Macabei* 3, 49.

Roma, spuneau, trebuia să se ocupe doar de spirit. Restul era treaba regilor. De aceea, nu miră pe nimeni că ghibelinii i-au adăpostit pe ultimii catari în Lombardia. Era o altă formă de a provoca Papalitatea. Familia Visconti i-a sprijinit în secret, iar mai târziu, familia Sforza a dus o politică asemănătoare. E aproape sigur că Ludovic Maurul le calcă pe urme. De aceea, această casă aflată sub oblăduirea sa a devenit refugiul blestemaţilor acelora.

Nicola di Piadena se ridică în picioare ca să ceară cuvântul.

— Atunci, părinte Leyre, îl acuzaţi pe ducele nostru că este ghibelin?

— Nu pot s-o fac în mod formal, frate, am replicat, ocolind întrebarea lui veninoasă. Nu fără probe. Cu toate că bănuiesc că unii dintre voi le ascund, nu voi ezita să apelez la un tribunal bisericesc sau chiar la cazne, dacă va fi nevoie, ca să le obţin. Sunt hotărât să merg până la capăt.

— Şi cum vreţi să demonstraţi că există „oameni curaţi” în această obşte? sări fra Jorge, cel însărcinat cu cerşitul, de la adăpostul de invidiat al celor optzeci de ani ai săi. Vă gândiţi să-i torturaţi chiar domnia voastră pe toţi aceşti fraţi, părinte Leyre?

— Vă voi arăta cum voi face.

L-am îndemnat cu un gest pe Matteo, nepotul stareţului, să apropie de masă o colivie de răchită în care închisesem un pui de găină. I-l cerusem cu câteva minute înainte de începerea adunării. Pasărea, nedumerită, se uita în toate părţile.

— După cum ştiţi, catarii nu mănâncă deloc carne şi nici nu omoară vreo fiinţă vie. Dacă domnia voastră aţi fi un *bonhomme,* iar eu v-aş da un pui ca acesta şi v-aş cere să-l sacrificaţi în faţa mea, aţi refuza să o faceţi.

Jorge se înroşi, văzându-mă că iau cuţitul şi-l ridic deasupra păsării.

— Dacă vreunul dintre voi se va opune, va şti că îl voi fi recunoscut. Catarii cred că în animale trăiesc sufletele oamenilor care au murit în păcat şi care se întorc astfel la viaţă ca să-l ispăşească. Se tem că, sacrificându-l, ar lua viaţa unuia ca ei.

Am apucat puiul cu putere, i-am întins gâtul astfel ca toţi să-l poată vedea şi i-am dat cuţitul lui Giuseppe Boltraffio, călugărul de lângă mine. La un semn al meu, tăişul secţionă gâtul animalului, stropindu-ne pe toţi.

— După cum vedeţi, fra Giuseppe, am surâs eu cu ironie, e în

afara oricărei bănuieli.

— Şi nu cunoaşteţi o metodă mai subtilă de a identifica un catar, părinte Leyre? protestă Jorge, îngrozit de spectacol.

— Sigur că da, frate. Există multe feluri de a-i da de gol, dar toate sunt mai puţin edificatoare. De exemplu, dacă le-ai arăta o cruce, n-ar săruta-o. Ei cred că doar o biserică satanică, precum a noastră, este în stare să adore instrumentul de tortură pe care a pierit Domnul nostru. Nu-i veţi vedea venerând relicve, nici minţind, nici nu le e frică de moarte. Însă acesta este doar cazul *desăvârşiţilor.*

— *Desăvârşiţii*? repetară unii călugări termenul cu mirare.

— Perfecţii, l-am lămurit. Sunt cei care conduc viaţa spirituală a catarilor. Ei cred că înţeleg viaţa apostolilor mai bine ca oricare dintre noi: resping orice fel de proprietate, pentru că nici Cristos şi nici ucenicii Săi nu au avut vreuna. Sunt cei însărcinaţi să-i iniţieze pe aspiranţi în *melioramentum,* un fel genuflexiune pe care vor trebui să o execute ori de câte ori vor vedea un *desăvârşit.* Numai ei conduc acele *apparellamentum*, confesiunile generale în care păcatele fiecărui eretic sunt expuse, dezbătute şi iertate în public. În plus, doar ei pot să oficieze singurul ritual recunoscut de catari: *consolamentum.*

— *Consolamentum*? au murmurat ei din nou.

— Folosea în acelaşi timp drept botez, împărtăşanie şi maslu, am explicat. Se realiza prin aşezarea unei cărţi sfinte deasupra capului neofitului. Niciodată a Bibliei. Considerau acest act drept un botez al spiritului şi cine merita să-l primească devenea, după spusele lor, un „adevărat” creştin. Un consolat.

— Şi ce v-a făcut să credeţi că paracliserul şi bibliotecarul au fost consolaţi? întrebă fra Stefano Petri, trezorierul mereu zâmbitor al obştii, mulţumit întotdeauna de rezolvarea cu succes a problemelor materiale din „Santa Maria”. Dacă-mi permiteţi observaţia, niciodată nu i-am văzut negând crucea, nici nu cred că fuseseră botezaţi cu o carte deasupra capului.

Unii călugări din jurul lui l-au aprobat.

— În schimb, frate Stefano, i-aţi văzut supunându-se la posturi extreme, nu-i aşa?

— Toţi i-am văzut. Postul înalţă spiritul.

— Nu în cazul lor. Pentru un catar, postul extrem este o cale de a ajunge la *consolamentum.* Cât despre cruce, e bine să nu ne

înşelăm. Catarii se mulţumesc să pilească extremităţile oricărui crucifix latin, tocindu-l, ca să-l poată purta la gât fără probleme. Dacă e o cruce e grecească sau chiar dacă are capetele puţin lăţite, o tolerează. Cu siguranţă că i-aţi văzut, de asemenea, spunând *Pater Noster* cu voi. Ei bine, este singura rugăciune pe care o admit.

— Daţi numai argumente de circumstanţă, părinte Leyre, replică Stefano, înainte de a se aşeza.

— Se poate. Sunt gata să admit că fra Alessandro şi fra Giberto erau doar simpatizanţi, în aşteptarea botezului. Şi totuşi, asta nu-i scuteşte de păcat. Nu uit nici că fratele-bibliotecar s-a oferit să colaboreze cu maestrul Leonardo la *Cina cea de taină.* A vrut să fie pictat ca Iuda, în mijlocul unei opere suspecte, şi cred că ştiu de ce.

— Spuneţi-o, au murmurat ei.

— Deoarece, pentru catari, Iuda Iscarioteanul a fost un slujitor al planului dumnezeiesc. Ei cred că el a procedat corect. Că îl trădează pe Isus pentru ca astfel să se împlinească profeţiile şi el să-şi poată da viaţa pentru noi.

— Atunci sugeraţi, poate, că şi Leonardo este un eretic?

— Judecaţi şi singur, frate: Leonardo se îmbracă în alb, nu se hrăneşte cu carne, e clar că niciodată n-ar omorî un animal, nu i se cunoaşte nicio legătura trupească şi, în plus, în *Cenacolo* a omis azima împărtăşaniei şi a aşezat un pumnal, o armă, în mâna Sfântului Petru, indicând unde crede el că se află biserica lui Satana. Pentru un catar, doar un slujitor al Răului ar ridica fierul la masa pascală.

— Şi totuşi, maestrul da Vinci a respectat vinul, observă stareţul.

— Pentru că şi catarii beau vin! Dar uitaţi-vă bine, părinte Bandello: în loc de mielul pascal, care, după cum spun Evangheliile, era alimentul consumat la acea masă, maestrul a pictat peşte. Şi ştiţi de ce?

Stareţul negă din cap. Lui m-am adresat.

— Amintiţi-vă ce a auzit nepotul domniei voastre din gura paracliserului înainte de a muri: catarii nu acceptă niciun aliment care să provină din împerechere. După ei, peştii nu se împreunează, aşa că pot să-i mănânce.

Un murmur de admiraţie împânzi sala. Călugării îmi urmăreau

explicaţiile cu gurile căscate, miraţi de a nu fi observat mai înainte erezii ca acelea de pe zidul noului lor refectoriu.

— Acum, fraţi ai mei, am nevoie să-mi răspundeţi, unul câte unul, la o întrebare, am zis, trecând de la tonul descriptiv la unul mai sever. Scrutaţi-vă conştiinţele şi răspundeţi în faţa comunităţii voastre: cineva dintre voi a urmat, din voinţa sa ori a altuia, vreuna dintre purtările pe care vi le-am descris?

Am văzut cum călugării îşi ţineau respiraţia.

— Sfânta Biserică va avea milă de cei care se vor lepăda de obiceiurile lor înainte de a părăsi această adunare. După aceea, povara justiţiei va cădea asupra lor.

37

Prevestitorul acţionă cu o uimitoare precizie.

Dacă cineva ar fi avut nenorocul să-l întâlnească, ar fi băgat de seamă că se mişca de parcă ar fi cunoscut până şi ultimul colţişor al mănăstirii. Îmbrăcat într-o mantie neagră care-l acoperea din cap până-n picioare, trecu printre rândurile goale de bănci ale bisericii, o luă la stânga spre capela „Madonna delle Grazie” şi intră în sacristie. Nu-i ieşi nimeni în cale. La ora aceea, călugării se aflau la întrunirea lor, neştiind de sosirea intrusului.

Umbra-i părăsi mulţumită paraclisul, traversând bolta care dădea în micul culoar al stareţului; îl ocoli cu pas uşor şi, o dată în Galeria Morţilor, lăsă în urmă refectoriul, ca să urce, din trei în trei, treptele către bibliotecă.

Prevestitorul – om sau spirit, înger sau demon, era totuna – se mişca hotărât. Şi astfel, după ce aruncă o privire de cunoscător în *scriptorium,* îşi îndreptă paşii către pupitrul lui fra Alessandro. Nu era timp de pierdut. Aflase că Marco d’Oggiono şi un pictor complice cu toscanul, pe nume Bernardino Luini, tocmai ieşiseră din casa lui Leonardo chiar în faţa Mănăstirii „Santa Maria delle Grazie” şi că nu vor întârzia să ajungă la refectoriu. Nu ştia ce căutau acolo şi nici că îi însoţea o tânără, din porunca toscanului.

Cu grijă, Prevestitorul îşi lăsă mantia pe masa bibliotecarului şi, străduindu-se să nu facă prea mult zgomot, încercă pardoseala cu piciorul. Îmbinate una de alta, doar două lespezi s-au mişcat când le-a lovit. Chiar asta căuta. Umbra se aplecă să le cerceteze şi văzu că nu erau lipite cu mortar, aveau marginile rotunjite şi dosul curat, semn neîndoios de îndelungată folosinţă. Ridicându-le, recunoscu ţeava de abur. O privi satisfăcut. Prevestitorul ştia că această minusculă albie de piatră traversa de la un capăt la celălalt plafonul refectoriului şi că de acolo un auz ascuţit n-ar fi

pierdut niciun cuvânt din tot ce se vorbea jos.

Precaut, se lungi ca să-şi poată lipi urechea de lespede şi închise ochii, încercând să se concentreze.

Un minut mai târziu, auzi un scârţâit puternic. Era zăvorul refectoriului. Invitaţii lui Leonardo tocmai intrau în încăperea *Cinei de taină.*

— Ce-o fi vrut să zică maestrul atunci când ne-a spus că el este litera Omega ?

Întrebarea frumoasei Elena străbătu diafană culoarul, până la etajul de deasupra. Vocea femeii îl surprinse pe Prevestitor.

— Prima oară când l-am auzit vorbind despre asta ne aflam lângă maica Veronica, în ziua morţii sale, răspunse Marco d'Oggiono, a cărui voce o recunoscu numaidecât.

— Eraţi lângă maica Veronica da Binasco în ziua în care i s-a împlinit profeţia ?

Elena nu mai putea de admiraţie.

Nu dormise toată noaptea, uimită de explicaţiile lui Leonardo şi de glumele ucenicilor lui, pregătindu-se să pozeze. Leonardo se învoise s-o picteze ca pe Apostolul Ioan dacă demonstra mai înainte, cu ajutorul tovarăşilor săi, că era în stare să înţeleagă importanţa acelei picturi.

Maestrul, cucerit de frumuseţea vlăstarului familiei Crivelli, nu reuşea să şi-o scoată din minte de când o cunoscuse în Palazzo Vecchio. Era un „Ioan” perfect. Dar nu voia să se grăbească. O invitase de vreo două ori, întotdeauna cu maestrul Luini alături, la cunoscutele sale serate de muzică, poezie şi trubaduri cu care îşi copleşea oaspeţii. Dorea să vegheze îndeaproape evoluţia acelei perechi neaşteptate. Tânăra era vrăjită. Să se vadă în mijlocul unei societăţi cunoscute doar de la mama sa, era ca şi cum ar fi intrat în lumea visurilor. Şi nu dorea să se trezească. De când Lucrezia Crivelli îi luminase nopţile de copil cu poveşti despre prinţi şi trubaduri, cu ceremonii cavalereşti şi adunări de magi, Elena îşi dorise să se afle acolo.

— Maica Veronica? Ah! Călugăriţa aceea se supăra tare uşor, îşi aminti Marco, încălzindu-şi mâinile cu suflarea. Era frig în refectoriu. Sosise momentul să-şi pună mintea la contribuţie.

— Adevărat?

— O, da. Mereu îi reproşa maestrului gusturile sale excentrice şi-l certa pentru că ştia mai bine operele filosofilor greci decât

Sfintele Scripturi. Adevărul este că nu obişnuia să vorbească despre artă şi cu atât mai puţin despre lucrările maestrului, dar în ziua în care a murit, sora Veronica l-a întrebat despre acest refectoriu.

— Şi ce are asta de-a face cu Omega? protestă Elena.

— Lăsaţi-mă să vă povestesc. În ziua aceea, Leonardo s-a simţit jignit. Maica Veronica l-a acuzat că ar fi bagatelizat importanţa lui Cristos în *Cenacolo.* Iar maestrul s-a supărat. I-a răspunse că Isus era singurul Alfa din această operă.

— A spus asta? Că Isus este Alfa în tablou?

— Isus, a zis, este începutul. Este centrul. Este axul acestei lucrări.

— Într-adevăr, observă Luini, străduindu-se să ghicească silueta lui Cristos în penumbră, Cristos ocupă locul principal. Mai mult, ştim că punctul de fugă din perspectiva întregii compoziţii se află chiar sub urechea lui stângă, sub plete. Acolo şi-a înfipt Leonardo compasul în prima zi. Chiar eu l-am văzut. Şi din acel punct sacru a schiţat restul.

Prevestitorul nu cunoştea nici vocea lui Luini. Era pentru prima oară când îl auzea. Ştia că împărtăşeşte temele eretice din operele lui Leonardo. Şi el picta întruna scene din viaţa Botezătorului. Întâlnirea de copil cu Isus, în drum spre Egipt, botezul în Iordan sau capul său servit Salomeei pe o tipsie de argint se repetau mereu în pânzele sale. Toţi peregrinii care adorau *Maestà,* opera lui Leonardo, îl cunoşteau bine. „Lupii, deduse el neliniştit de prezenţa lui în sanctuarul toscanului, umblă întotdeauna în haită.”

— Observaţia domniei voastre e justă, meser Bernardino, spuse Marco fără să o scape din ochi pe frumoasa lui însoţitoare, care începea deja să desluşească în lumina dimineţii siluetele apostolilor. Dacă sunteţi atent la corpul Lui, aşa, cu braţele întinse înainte, veţi vedea că are forma unui „A” enorm. Este vorba de o foarte mare literă alfa, care începe chiar la mijlocul celor Doisprezece. O vedeţi?

— Sigur că o văd, dar litera omega? insistă Elena.

— Bine. Cred că maestrul a spus asta pentru că se consideră ultimul dintre discipolii săi.

— Cine? Leonardo?

— Da, Elena. Alfa şi omega, început şi sfârşit. Are sens, nu?

Luini şi micuţa contesă au ridicat din umeri. Elevul său eminent intuia, ca şi Marco, faptul că acel zid ascundea un mesaj iniţiatic de mare anvergură. Evident, maestrul îi lăsase să ajungă până acolo fără să le dea cheia lecturii, ca să-i pună într-un fel la încercare. Se aflau singuri dinaintea celei mai mari enigme închipuite vreodată de toscan. De cât de pricepuţi vor fi în smulgerea semnificaţiei va depinde trecerea către secrete mai mari. Şi, mai ales, salvarea sufletelor lor.

— S-ar putea ca Marco să aibă dreptate şi în *Cenacolo* să se ascundă un fel de alfabet vizual.

Replica îl făcu să tresară pe Prevestitor.

— Un alfabet vizual?

— Ştiu că Leonardo a studiat cu dominicanii de la Florenţa „arta memoriei”. Maestrul său, Verocchio, a practicat-o, la rândul său, şi i-a arătat-o lui Leonardo pe când era doar un copil.

— Nu ne-a vorbit niciodată despre asta, rosti Marco puţin dezamăgit.

— Poate n-a crezut că e important pentru instruirea voastră. Până la urmă, e vorba doar despre artificii mentale pentru rememorarea unei mari cantităţi de informaţii sau închiderea ei în anumite caracteristici ale edificiilor sau operelor de artă. Această informaţie rămâne în văzul tuturor, dar este ascunsă privirilor celor neiniţiaţi în lectura ei.

— Şi unde vedeţi aici acest alfabet? insistă intrigat d’Oggiono.

— Spuneaţi că trupul lui Isus are forma unui „A” şi că pentru Leonardo este alfa compoziţiei. Dacă a zis despre el însuşi că este omega, veţi conveni că nu e absurd a căuta în portretul lui Iuda Tadeul ceva care să ne amintească de „O”.

Cei trei s-au privit cu complicitate şi, fără cuvinte, s-au apropiat de picioarele mesei pascale. Figura Tadeului era imposibil de confundat. Se uita în partea opusă locului unde se desfăşura acţiunea. Aplecat înainte, ţinea braţele încrucişate, cu amândouă palmele ridicate către cer. Era îmbrăcat cu o tunică roşiatică, fără broşă, şi nimic din silueta sa nu sugera un omega.

— Alfa şi omega pot să aibă legătură şi cu Sfântul Ioan şi Magdalena, murmură Bernardino, ascunzându-şi decepţia.

— Ce vrei să spui?

— E simplu, Marco. Noi doi ştim că pictura este dedicată în secret Mariei Magdalena.

— Nodul, îşi aminti el. E adevărat! Nodul lejer de la capătul feţei de masă!

— Cred că Leonardo a vrut să ne deruteze. De câtva timp, maestrul a împrăştiat zvonul că nodul reprezintă felul său de a-şi semna opera. În romanică, Vinci vine din cuvântul latin *vincoli,* care înseamnă lanţ sau laţ. Totuşi, semnificaţia sa ascunsă nu poate fi atât de grosolană. Neapărat trebuie să fie legată de protejata lui Isus.

Prevestitorul se foi în incomodul său ascunziş.

— O clipă! protestă Elena. Şi ce legătură are cu alfa şi cu omega?

— E scris în Scripturi. Dacă citeşti Evangheliile, vezi că Ioan Botezătorul a jucat un rol hotărâtor pentru începutul vieţii publice a lui Mesia. Ioan l-a botezat pe Isus în Iordan. De fapt, într-un anume fel, acesta a fost punctul lui de plecare, litera alfa a menirii lui pe Pământ. Magdalena, în schimb, a fost importantă la apusul vieţii. S-a aflat acolo când a înviat din mormânt. În felul său, şi ea l-a botezat, ungându-l, cu câteva zile înainte de această Cină, în prezenţa discipolilor. Sau nu vă amintiţi de Maria din Betania atunci când îl spală pe picioare?[26] S-a comportat atunci ca o adevărată omega.

— Magdalena, omega…

Explicaţia nu o convinsese pe fată. În principiu, Ioan şi Tadeul nu puteau fi legaţi decât de faptul că niciunul dintre ei nu se uita la Cristos. Elena se tot gândea de câtva timp la o altă soluţie pentru acel „O” ce nu-şi avea locul. Se uita într-o parte şi într-alta a peretelui în stuc, încercând să găsească explicaţia acelei enigme. Curând avea să se lumineze şi trebuiau să se grăbească dacă voiau să-şi treacă examenul înainte de venirea călugărilor. Dacă exista ceva de „citit” în *Cenacolo,* trebuia găsit repede.

— Cred că propuneţi explicaţii forţate, spuse ea în sfârşit. Iar maestrul, aşa puţin pe cât îl cunosc eu, este un mare iubitor al simplităţii.

Marco şi Bernardino se întoarseră către micuţa contesă.

— Dacă a înnodat atât de clar unul dintre capetele feţei de masă, lăsându-l pe celălalt desfăcut, asta înseamnă că vrea să

---

[26] *Marcu, 14, 3-9.* Până în secolul al XIX-lea, Biserica a acceptat versiunea care o identifica pe Maria din Betania cu Magdalena, înrudind-o astfel cu Marta şi cu Lazăr, personajele învierii narate de Ioan în *Evanghelie.*

atragă atenţia privitorului către acel colţ al mesei. E ceva, acolo unde şi-a schiţat autoportretul, ceva ce vrea să vedem.
Luini ridică braţul spre nod, mângâindu-l cu buricele degetelor. Era desenat cu mare măiestrie. Fiecare cută a ţesăturii transmitea o minunată senzaţie de real.
— Cred că Elena are dreptate, admise el.
— Dreptate? Ce dreptate?
— Uitaţi-vă bine, Marco: zona nodului este cea în care lumina compoziţiei este mai intensă. Observaţi aici umbrele de pe chipurile apostolilor. Le vedeţi? Sunt mai dure. Mai tari decât ale celorlalţi.
Profilul grecesc al lui d'Oggiono exploră zidul în lung, comparând marea varietate de umbre de pe hainele şi de pe chipurile celor Doisprezece.
— S-ar putea să aibă un sens, continuă Luini, ca şi cum ar fi gândit cu voce tare. Zona aceasta apare mai luminată decât celelalte deoarece, pentru Leonardo, cunoaşterea pleacă de la Platon. El este precum soarele care luminează raţiunea. Iar discipolul cel mai strălucitor din tot ansamblul e Sfântul Simon, cel cu chip de grec şi cu singura mantie albă…
Acel amănunt îi aminti lui Luini de ceva important:
— Iar Matei, discipolul care stă lângă maestru, nu e altul decât Marsilio Ficino… Sigur! exclamă deodată cu voce tare. Ficino i-a încredinţat maestrului textele lui Ioan înainte ca noi să părăsim Florenţa. Aici e cheia cifrului!
Elena îl privi perplexă.
— Cheia? Ce cheie?
— Acum înţeleg. Primii creştini îşi iniţiau adepţii aşezându-le o evanghelie necunoscută, a lui Ioan, deasupra capului. Credeau că, prin contact, esenţa spirituală a operei trecea în mintea şi în inima celui care se pregătea să devină un adevărat creştin. Cartea aceasta a lui Ioan conţinea mari revelaţii despre misiunea lui Cristos pe Pământ şi arăta drumul pe care ar trebui să-l urmăm ca să obţinem un loc în împărăţia cerurilor. Leonardo… – Luini trase aer în piept – … Leonardo a înlocuit textul acesta cu o pictură care să conţină simbolurile lui fundamentale. De aceea ne-a trimis aici ca să te iniţiem, Elena! Crede că opera lui te va învesti cu secretul mistic al lui Ioan!
— Şi mă puteţi iniţia fără să ştiţi *cu exactitate* ce a înscris

maestrul aici?

Tonul fetei suna neîncrezător.

— În lipsa altor indicii, da. Înainte, novicii nici măcar nu apucau să deschidă cartea pierdută a lui Ioan. E sigur că mulţi dintre ei nici nu ştiau să citească. De ce pictura aceasta n-ar face acelaşi lucru cu noi? Uitaţi-vă mai ales la Cristos. Se află la suficientă înălţime ca să vă puteţi aşeza dedesubt şi să primiţi poziţia mistică a mâinilor, cu o palmă protejându-vă capul şi cu cealaltă invocând cerul.

Contesa aruncă din nou o privire spre alfa. Bernardino avea dreptate. Scena ospăţului era aşezată la o înălţime suficientă pentru ca o persoană nu prea înaltă să încapă dedesubtul mesei. Era un loc potrivit pentru primirea spiritului operei, dar, cu toate acestea, mintea pragmatică a Elenei o obliga să caute o explicaţie mai raţională. Leonardo era un om practic, dedat în mică măsură la vechi elucubraţii mistice.

— Cred că ştiu cum putem citi mesajul din *Cenacolo*...

Elena ezită. O intuiţie subită o ilumină la puţin timp după ce se aşeză sub protecţia lui Alfa.

— Vă amintiţi atributele pe care maestrul v-a pus să le învăţaţi, pregătindu-vă pentru momentul portretelor celor Doisprezece?

Bernardino aprobă intrigat. Imaginea zilei în care micuţa contesă îi smulsese lista îi era încă vie în memorie. Surâse.

— Şi aţi şti să-mi spuneţi care era virtutea atribuită lui Iuda Tadeul? insistă.

— A Tadeului?

— Da. A Tadeului, se înflăcără Elena, în timp ce Luini încerca să-şi amintească.

— Este *Occultator.* Cel care tăinuieşte.

— Exact, surâse ea. Un „O”. Vedeţi? Avem din nou de-a face cu litera noastră, omega. Şi nu mai poate fi o întâmplare.

38

— Pe toţi dracii!

Entuziasmul lui Bernardino Luini răsună între cei patru pereţi ai refectoriului.

— Nu poate fi atât de simplu!

Pus pe gânduri de descoperirea micuţei contese, maestrul începu să cerceteze aşezarea apostolilor. Trebui să se dea cu trei paşi înapoi ca să-şi formeze o privire de ansamblu. Numai aşezându-te la câţiva metri de peretele de nord era posibil să-i cuprinzi pe toţi, de la Bartolomeu la Ioan şi de la Toma la Simon. Erau grupaţi din trei în trei, toţi întorşi cu faţa spre Isus, mai puţin discipolul iubit, Matei şi Tadeul, care închideau ochii sau se uitau în altă parte.

Luini tăie unul dintre cartoanele pe care Leonardo le avea împrăştiate prin refectoriu şi, cu un cărbune, începu să schiţeze pe dosul lui profilurile scenei. Marco şi Elena îi urmăreau, curioşi, mişcările. În timpul ăsta, Prevestitorul, cu un etaj mai sus, se neliniştea, neauzindu-i pronunţând niciun cuvânt.

— Ştiu cum trebuie citit mesajul din *Cenacolo,* anunţă el la urmă. L-am avut tot timpul sub nas şi n-am ştiut să-l vedem.

Pictorul se aşeză atunci la unul dintre capetele picturii. Bartolomeu, le reaminti, sub efigia lui gârbovită şi îngândurată, era *Mirabilis,* vrednicul de mirare. Leonardo îl pictase cu părul creţ şi roşu, confirmând ceea ce Jacob de la Voragine scrisese despre el în *Leyenda dorada:* că era sirian şi aprins la fire, cum sunt roşcovanii. Luini scrise un „M” pe carton lângă silueta lui. Apoi făcu la fel cu Iacob cel Mic, cel plin de graţie, sau *Venustus,* pe care deseori îl confundau chiar cu Cristos şi care, pentru faptele sale, merita acest apelativ. Un „V” se adăugă pe hârtie. Andrei, *Temperator,* cel ce previne, pictat cu mâinile înainte,

după cum îi era atributul, fu repede redus la un simplu „T”.

— Vedeţi?

Marco, Elena şi tânărul maestru zâmbiră. Ideea începea să capete sens. „M-V-T” părea începutul unui cuvânt. Entuziasmul izbucni când verificară că următorul grup de apostoli făcea posibilă altă silabă. Iuda Iscarioteanul se transformă în „N” de la *Nefandus,* abominabilul trădător al lui Cristos. Totuşi, poziţia lui era cam ambiguă: dacă Iuda era al patrulea cap ce apărea de la stânga, strania poziţie a Sfântului Petru – cu braţul înarmat la spatele trădătorului – putea să permită o greşeală la numărătoare. În orice caz, Luini spuse că „N” ar fi în continuare valabil, deoarece Simon Petru a fost singurul care l-a negat de trei ori pe Cristos. „N”, deci, de la *Negatio.*

Elena protestă. Cel mai logic era să se orienteze după ordinea capetelor personajelor şi după atributele lecţiei lui Leonardo. Nimic mai mult.

Urmând această ordine, următorul era Petru. Aplecat către centrul scenei, merita litera „E”, de la *Ecclesia,* ca şi de la *Exosus,* hărăzită de toscan. Prima ar fi mulţumit Roma; a doua, care înseamnă „cel ce urăşte”, reflecta caracterul acelui personaj cu păr cărunt şi privire ameninţătoare, dispus să-şi ducă răzbunarea la capăt, înarmat cu un cuţit cu lamă groasă. Iar Ioan, adormit, cu capul înclinat şi mâinile împreunate, ca femeile pe care le picta Leonardo, îşi onora „M”-ul de la *Mysticus.* N-E-M era rezultatul deconcertant al trio-ului.

— Iisus este „A”, aminti Elena când ajunseră în centrul picturii. Să continuăm.

Toma, cu degetul ridicat, ca şi cum ar fi arătat care dintre cei prezenţi ar fi fost primul care să merite privilegiul vieţii eterne, trecu în schiţa lui Luini ca „L” de la *Litator,* cel ce-i împacă pe zei. Atributul său provocă o mică discuţie. În Evanghelia lui Ioan, Toma este cel care vâră degetul în rana lui Cristos. Şi cel care a căzut în genunchi, ţipând „Domnul Dumnezeul meu”[27], împăcând astfel posibila mânie a celui înviat de a nu fi fost recunoscut imediat.

— În plus, insistă Bernardino expunându-şi cu emfază teoria, ne aflăm în faţa singurului portret care confirmă litera prin profilul apostolului.

---

[27] *Ioan,* 20, 28.

— Uiţi litera alfa al lui Iisus, remarcă micuţa contesă.

— Doar că, de data aceasta, litera nu se ascunde în corpul lui Toma, ci în degetul acesta pe care-l înalţă către cer. Îl vedeţi? Degetul arătător ridicat, formează, împreună cu baza pumnului şi degetul mare desfăcut, un „L” cu majusculă foarte clar.

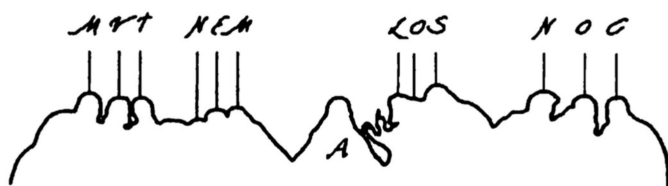
Tovarăşii lui Luini au aprobat uimiţi. L-au privit cu grijă pe Iacob cel Mare, dar au fost incapabili să găsească în el vreo trăsătură care să reproducă litera „O” care îl reprezenta.

— Şi totuşi, îi lămuri Bernardino, cine a studiat viaţa acestui apostol va conveni că „O” de la *Oboediens,* supusul, i se potriveşte ca o mănuşă.

Într-adevăr. Despre Zevedeu, Jacob de la Voragine scrisese că fusese frate bun cu Ioan şi că „amândoi au pretins locurile cele mai apropiate de Cristos în împărăţia cerurilor, unul la dreapta şi unul la stânga Lui”. Leonardo, prin urmare, recrease în *Cenacolo* o masă divină, extrasă din lumea perfecţiunii, unde se aflau sufletele pure. Iar Ioan şi Iacob ocupau la ea locurile promise de Cristos.

Astfel, împreună cu Filip, *Sapiens,* între cei Doisprezece, singurul care se arăta pe sine însuşi, indicându-ne unde trebuie căutată salvarea, Luini reuşi să formeze o a treia silabă tulburătoare: „L-O-S”.

Grupul de apostoli rămas se rezolvă cu aceeaşi repeziciune. Matei, discipolul al cărui nume, după episcopul de la Voragine, însemna „darul promptitudinii”, prevestea un deznodământ rapid. Luini zâmbi când îşi aminti că Leonardo îl boteza *Navus,* vrednicul. Litera sa secretă, adăugată la omega Tadeului, ducea la o silabă citeaţă „N-O”. Adăugându-i-se litera „C” a lui Simon, de la *Confector* (cel ce duce la capăt), peisajul întreg li se păru semnificativ; patru grupuri de trei litere, întotdeauna cu o vocală în centru şi un „A” enorm dominând scena, se lăsau citite ca şi cum ar fi fost o stranie şi uitată formulă magică.

MUT NEM A LOS NOC

Bartolomeu	*Mirabilis*	Minunatul
Iacob cel Mic	*Venustus*	Cel plin de graţie
Andrei	*Temperator*	Cel ce previne
Iuda Iscarioteanul	*Nefandus*	Abominabilul
Petru	*Exosus*	Cel ce urăşte
Ioan	*Mysticus*	Cel ce cunoaşte misterul
Toma	*Litator*	Cel ce împacă zeii
Iacob cel Mare	*Oboediens*	Cel ce se supune
Filip	*Sapiens*	Iubitorul de lucruri înalte
Matei	*Navus*	Vrednicul
Iuda Tadeul	*Occultator*	Cel ce ascunde
Simon	*Confector*	Cel ce duce la capăt

— Şi acum? ridică Elena din umeri. Înseamnă ceva?

Cei doi bărbaţi recapitulară fraza din nou, fără să-i găsească alt sens decât cel al unei succesiuni monosilabice, cu aspectul unei vechi litanii. Asta nu-i mira. Era în firea maestrului ca o enigmă să conducă la o alta mai mare. Leonardo se distra imaginând jocuri ca acestea.

— Mut, Nem, A, Los, Noc…

La câţiva metri deasupra capetelor lor, sunetele acelea trecură prin gâtlejul Prevestitorului. Le şopti de câteva ori, înainte să părăsească încântat ascunzătoarea clandestină. „Ce zeflemea vicleană”, se gândi.

Şi, satisfăcut, puse la cale cum să trimită la Roma cele descoperite.

39

Roma, după câteva zile

— Trebuie să ne grăbim. În curând va bate de douăsprezece.

Giovanni Annio de Viterbo nu-şi părăsea niciodată micul palat de pe malul de vest al Tibrului fără trăsură şi fără secretarul său credincios, Guglielmo Ponte. Era încă unul dintre privilegiile pe care nevăstuica le căpătase de la Sanctitatea sa Alexandru al VI-lea. Şi totuşi, atâta măreţie îi întuneca judecata. Lui Annio de Viterbo nici nu i-ar fi trecut prin cap că tânărul Guglielmo nu era numai cult şi rafinat, ci şi nepotul părintelui Torriani. Şi în niciun caz n-ar fi bănuit că tocmai ochii lui vor ilumina Betania asupra faptelor unuia dintre cele mai ambigue şi mai înşelătoare personaje din câte îşi amintesc veacurile.

— Douăsprezece! repetă. M-ai auzit? Douăsprezece!

— N-aveţi de ce să vă îngrijoraţi, răspunse Guglielmo politicos. Vom ajunge la timp. Vizitiul domniei voastre este foarte rapid.

Niciodată nu o văzuse pe nevăstuică atât de nervoasă. Graba era rar întâlnită la cineva ca el. De când se stabilise aproape de reşedinţa Borgia, din dorinţa explicită a Sanctităţii sale, Annio îşi făcea de cap la Roma ca şi cum oraşul ar fi fost al său. Orele sale de intrare şi de ieşire nu încălcau niciun protocol; nimic din ce făcea nu era pus sub semnul. întrebării. Gurile rele spuneau că îşi câştigase prerogativele mulţumită dorinţei arzătoare a Pontifului de a-şi ilustra vechea, nobila şi divina stirpe familială cu poveşti care să-i justifice grandoarea. Era adevărat că Annio ştiuse, ca nimeni altul, să le plăsmuiască. Ajunsese să predice lucruri incredibile despre Pontiful valencian. Inventase că era descendent al zeului Osiris, care vizitase Italia în negura timpurilor ca să-i înveţe pe locuitori să-şi desţelenească

pământurile, să facă bere şi chiar să-şi cureţe pomii fructiferi. Îşi sprijinea întotdeauna minciunile pe texte clasice şi deseori recita pasaje întregi din Diodoro de Sicilia ca să justifice strania obsesie pentru mitologia faraonilor.

Nici Betania şi nici Sfânta Inchiziţie n-au putut vreodată să oprească fantezii ca acestea. Papa îl adora pe şarlatan, împărtăşeau chiar, împreună, ura viscerală împotriva splendorii curţilor florentine sau milaneze, în ale căror biblioteci nevăstuica vedea o serioasă ameninţare pentru ideile sale descreierate. Ştia că traducerile lui Marsilio Ficino, după texte atribuite marelui zeu egiptean Hermes Trismegistul, cunoscut şi sub numele de Toth, zeul înţelepciunii, îi năruiau cea mai mare parte din invenţii. Nu vorbeau despre vizita lui Osiris în Italia, nici nu legau munţii Apenini de Apis, nici oraşul Osiricella de un străvechi popas al acestui zeu lângă Treviso.

Până în acea zi, Guglielmo credea că numai amintirea lui Ficino era în stare să-l scoată din sărite pe maestrul Annio. Dar era clar că se înşela.

— Ai văzut cum au fost împodobite apartamentele Papei?

Guglielmo dădu din cap că nu. De o bună bucată de vreme era absorbit de zgomotul potcoavelor pe pavaj, încercând să-şi imagineze unde se ducea atât de repede nevăstuica.

— Am să-ţi arăt, îi spuse el entuziast. Azi, Guglielmo, îl vei cunoaşte pe marele artist al acestor picturi.

— Într-adevăr?

— Te-am minţit eu vreodată? Dacă ai fi văzut scenele de care-ţi vorbesc, ai fi înţeles cât sunt de importante. Îl arată pe zeul Apis, boul sacru al egiptenilor, ca pe un simbol profetic al timpurilor noastre. Sau nu ai observat că şi pe scutul Papei se află un bou?

— Un taur… vreţi să spuneţi.

— Şi ce contează? Important este simbolul, Guglielmo! Pe lângă Apis, mai este reprezentată zeiţa Isis. Stă solemnă, precum regina catolică a Spaniei, şi apare aşezată pe tronul ceresc cu o carte deschisă în poală, învăţându-i pe Hermes şi pe Moise legile şi ştiinţele. Poţi să-ţi imaginezi?

Guglielmo închise ochii, ca şi cum s-ar concentra la spusele maestrului său.

— Frescele acestea, dragul meu, vor să spună că Moise şi-a

primit din Egipt toată cunoaşterea şi că de la el am moştenit-o noi, creştinii. Înţelegi genialitatea artei? Înţelegi acum morala sublimă a ceea ce-ţi dezvălui? Credinţa noastră, dragă Guglielmo, provine de acolo, din Egiptul îndepărtat. La fel ca familia Papei. Chiar şi Evangheliile spun că Isus a fugit în acea ţară ca să scape de Irod. Nu înţelegi? Totul vine de la Nil.

— Şi persoana cu care aveţi întâlnire, maestre?

— Nu. Ea nu. Dar ştie multe despre locul acela. Mi-a făcut rost de o grămadă de lucruri din acel paradis al înţelepciunii.

Annio amuţi. Tema originilor egiptene ale creştinismului îi provoca senzaţii contradictorii. Pe de o parte, îl liniştea să ştie că din ce în ce mai mulţi înţelepţi, precum acel Leonardo din Milano, cunoşteau secretul şi-l plăsmuiau în opere ca *Maestà,* care nara o posibilă întâlnire între Ioan şi Isus în timpul fugii sale în ţara faraonilor; pe de altă parte, o divulgare imprudentă a acestor adevăruri ar fi putut pune în pericol stabilitatea morală a Bisericii şi s-o facă să piardă unele dintre privilegii. Cum avea să reacţioneze plebea când va şti că Isus n-a fost singurul om-zeu care s-a întors dintre morţii? N-ar fi pus, oare, întrebări incomode, cunoscând marile asemănări dintre viaţa sa şi a lui Osiris?

Nanni se foi pe locul său.

— Ştii, Guglielmo? Toată înţelepciunea ascunsă în frescele palatului nu e nimic în comparaţie cu cea pe care sper să o primesc astăzi.

Secretarul coborî privirea, temându-se ca maestrul să nu descopere curiozitatea iscată de cuvintele lui.

— Dacă îmi va da ce aştept, voi poseda cheia a tot ce v-am povestit. Voi şti totul…

Annio tăcu, văzând că trăsura încetinea. Aruncă o privire prin perdele şi văzu că se aflau în afara Romei, foarte aproape de destinaţie.

— Cred că ajungem, părinte Annio, anunţă secretarul.

— Minunat. Distingi pe cineva care ne aşteaptă?

Guglielmo scoase capul din trăsură ca să cerceteze marea faţadă văruită de la Uriaşul Verde, un han din afara oraşului, cunoscut ca punct de întâlnire, atât pentru peregrini, cât şi pentru fugari. Într-adevăr. Un cavaler singur purtând o mantie maronie, îi saluta din poarta hanului.

— E un om ce pare că ne-a recunoscut, spuse Guglielmo.

— Atunci trebuie că-i el. Oliverio Jacaranda. A trecut mult timp de când ne-am văzut ultima oară.

— Jacaranda? ezită tânărul asistent. Îl cunoaşteţi, maestre?

— O, da. Este un vechi prieten. N-aveţi de ce să vă faceţi griji.

— Cu tot respectul, maestre, acesta nu e un loc prea sigur pentru cineva ca domnia voastră. Dacă aţi fi recunoscut, am putea fi atacaţi sau, cine ştie, răpiţi…

Annio surâse amuzat. Guglielmo nu ştia câte târguri încheiase el chiar în locul acela. Cu mult înainte de a fi ocupat funcţia sa protocolară alături de Alexandru al VI-lea, Uriaşul Verde fusese unul dintre „birourile” sale preferate. Stăpânii lui îl cunoşteau şi-l respectau. Nu avea de ce să se teamă. La mesele lor se schimbaseră statui, picturi, stele funerare, scrieri, veşminte, parfumuri, până şi linţolii, pentru pungi doldora de aur din vistieriile papale. Jacaranda era unul dintre cei mai buni furnizori ai săi. Piesele cumpărate de la el îl făcuseră să urce mai mult de o treaptă în carieră. De aceea, dacă spaniolul se întorsese la Roma şi ceruse să-l vadă urgent, avea ceva important să-i ofere.

Dându-se jos, Annio tremura de emoţie: făcuse, în sfârşit, rost de vechea comoară? Aducea piesa finală la care tânjise atât?

Imaginaţia bogată a maestrului o luase razna. În timp ce Guglielmo închidea după el uşa trăsurii, nevăstuica se bucura, gândindu-se cât de aproape era de cel mai mare succes al său. De ce, dacă nu pentru asta, îl făcuse să vină până acolo credinciosul său „samsar”?

Jacaranda sosea într-un moment mai mult decât potrivit. În seara anterioară, Nanni se întâlnise din nou cu generalul dominicanilor, arţăgosul de Gioacchino Torriani, ca să asculte din gura lui ultimele noutăţi despre povestea aceea cu *Cina cea de taină.* La audienţa privată cu Sanctitatea sa, Alexandru al VI-lea, el mărturisise că găsise mesajul ascuns în acea impresionantă pictură murală. „Leonardo, spusese el, a introdus printre personajele sale o frază, o invocaţie scrisă într-o limbă ciudată, pe care ne propunem să o descifrăm. Scrisoarea primită de la Milano ne-a rezolvat misterul”.

Torriani intonă fraza dinaintea Papei şi a nevăstuicii. Nimeni nu înţelese niciun cuvânt. Totuşi, lui Nanni, propoziţia ascunsă în *Cenacolo* îi suna negreşit a egipteană.

— Mut-nem-a-los-noc, şopti el.

Nu era oare clară originea ei? N-o cita, din întâmplare, pe zeiţa Mut, soţia lui Amon, regina Tebei? Nu era providenţială sosirea lui Oliverio Jacaranda, un adevărat expert în hieroglife, aproape în acelaşi timp cu mesajul acela? Oare nu-l trimisese chiar Dumnezeu, ca să-l ajute să rezolve ghicitoarea şi să-şi câştige astfel, pentru totdeauna, respectul Papei? Da. Providenţa, se gândi, era de partea lui.

În faţa grajdurilor Uriaşului Verde, Jacaranda sărută inelul lui Annio şi-l invită să treacă în han. Aveau de vorbit despre vechea comoară şi despre enigmă.

Condusă în interiorul hanului, nevăstuica luă loc într-unul dintre micile lui separeuri. Faptul că Guglielmo a avut acces la ce s-a vorbit acolo, a fost un noroc neaşteptat pentru Betania.

— Dragul meu Nanni, spuse spaniolul, tolănit deja în jilţul său, în timp ce se servea dintr-o generoasă cană cu bere, sper că nu v-am speriat cu vizita aceasta neaşteptată.

— Dimpotrivă. Ştiţi că o aştept mereu cu nerăbdare. Păcat că nu veniţi mai des la această curte, unde sunteţi atât de apreciat.

— E mai bine aşa.

— Mai bine ?

Oliverio se hotărî să treacă direct la subiect:

— De data asta aduc veşti care n-or să vă placă, spuse el.

— Simpla voastră vizită îmi face plăcere. Ce mai pot să cer?

— Vechea comoară, bineînţeles.

— Ei bine?

— Nu vrea să cadă în mâinile mele.

Annio se strâmbă. Ştia că acea piesă nu va fi uşor de obţinut. La urma urmelor, comoara lui ajunsese în Italia acum mai bine de o sută de ani şi trecea de prea mult timp din mână în mână, dispărând în momentele cele mai neaşteptate. Nu era o bijuterie, nici vreo relicvă venerată, nimic din ceea ce ar fi putut satisface gusturile scumpe ale unui rege. Comoara lui era o carte. Un vechi tratat oriental, legat în marochin, prins în curele de piele, în care spera să găsească adevărul despre învierea lui Mesia şi legătura Sa cu puternica şi ancestrala magie egipteană.[28] Din câte ştiau

---

[28] Javier Sierra cercetează de mai mulţi ani strania legătură dintre învierile lui Isus şi Osiris. O parte dintre descoperirile sale au apărut în romanul său anterior, *Secretul egiptean al lui Napoleon* (*n. ed.*).

amândoi, Leonardo era ultimul său posesor. Cea mai bună dovadă era fraza misterioasă găsită de părintele Torriani în *Cenacolo.* O incantaţie egipteană ce nu putea veni din altă parte.

— Mă decepţionaţi, Oliverio, răsuflă nevăstuica. Dacă nu o aveţi, atunci de ce m-aţi chemat?

— Vă voi explica: nu sunteţi singurul care doreşte această comoară, maestre Annio. Chiar prinţesa d'Este a dorit-o înainte să-şi piardă viaţa.

— Asta a fost odată! protestă. Ştiu că nevinovata a apelat la domnia voastră, dar acum e moartă. Ce vă opreşte, atunci?

— Mai e cineva, maestre.

— Alt concurent? luă foc nevăstuica. Negustorul părea intimidat. Ce doriţi, Jacaranda? Mai mulţi bani? Asta este? V-a oferit mai mulţi bani şi veniţi la mine să vă măresc onorariile?

Spaniolul scutură din cap. Chipul său rotund şi ochii vineţi emanau o gravitate neobişnuită pentru el.

— Nu. Nu e vorba de bani.

— Atunci de ce?

— Trebuie să ştiu cu ce mă confrunt. Cine caută comoara domniei voastre este gata să omoare pentru ea.

— Să omoare, spuneţi?

— Acum aproape zece zile, i-a luat viaţa unuia dintre intermediarii mei: bibliotecarul de la Mănăstirea „Santa Maria delle Grazie". Şi ştiţi ceva? Ticălosul a continuat să-i elimine pe toţi cei care s-au arătat interesaţi de opera domniei voastre. De asta am venit să vă văd: ca să mă lămuriţi cu ce am de-a face.

— Un asasin…, tresări nevăstuica.

— Nu este un criminal oarecare. Este un bărbat care îşi semnează crimele; îşi râde de noi. În Biserica „San Francesco" a omorât mai mulţi peregrini şi de fiecare dată a lăsat lângă cadavre un tarot Visconti-Sforza căruia îi lipsea o singură carte.

— O carte?

— Preoteasa. Înţelegeţi acum?

Annio amuţi.

— Aşa este, Nanni. Aceeaşi carte pe care atât domnia voastră cât şi donna Beatrice mi-aţi dat-o ca să ajung la comoară.

Oliverio luă o nouă înghiţitură de bere, care îi alunecă repede pe gât, umezindu-i-l. Apoi continuă:

— Ştiţi ce cred? Că asasinul cunoaşte interesul nostru pentru

cartea preotesei. Alegerea acestei cărţi nu este întâmplătoare. Ne cunoaşte şi ne va elimina şi pe noi dacă îi stăm în cale.

— Bine, bine. Nevăstuica părea tulburată. Spuneţi-mi, Oliverio, aceşti peregrini asasinaţi în „San Francesco” căutau şi ei comoara mea?

— Am întrebat gărzile Maurului şi vă pot asigura că nu erau nişte peregrini oarecare…

— A, nu?

— Ultimul a fost identificat ca fiind fratele Giulio, un bătrân catar *desăvârşit.* Am aflat asta cu puţin înainte de a veni să vă văd. Garda nu ştie ce să creadă. După cât se pare, Giulio fusese reabilitat cu câţiva ani în urmă de către Sfânta Inchiziţie, după ce condusese o importantă obşte de catari în Concorezzo.

— Concorezzo? Sunteţi sigur?

Jacaranda aprobă.

Anticarul nu băgă de seamă fiorul care-i scutură bătrânului maestru şira spinării. Neguţătorul nu ştia că satul acela din împrejurimile oraşului Milano, aşezat la nord-vest de Capitală, fusese una dintre principalele redute catare din Lombardia şi locul unde, după toate zvonurile, se păstrase timp de mai bine de două sute de ani cartea mult dorită de Annio. Totul se potrivea: bănuielile lui Torriani despre înclinaţia catară a lui Leonardo, *desăvârşiţii* asasinaţi la Milano, fraza egipteană din *Cenacolo.* Dacă nu se înşela, punctul de plecare trebuia căutat chiar în acea comoară: un text de o imensă valoare teologică şi magică, presărat cu trimiteri oculte la învăţăturile transmise de Cristos către Magdalena, după înviere. O moştenire ce sublinia paralelismul impresionant între Isus şi Osiris, înviat prin magia consoartei sale, Isis, singura care îl veghease în clipa întoarcerii la viaţă.

Inchiziţia se străduise zeci de ani să pună mâna pe tratatul acesta. Tot ce putuseră afla era că o copie, poate singura, ieşise din Concorezzo şi sfârşise în mâinile lui Cosimo cel Bătrân, pe timpul Conciliului de la Florenţa, în 1439. Nu se mai întorsese niciodată. Doar o oportună indiscreţie a Isabellei d’Este, sora doamnei Beatrice, în timpul fastuoasei încoronări a papei Alexandru, în 1492, îl făcuse să afle că tratatul se aflase la Florenţa, în posesia lui Marsilio Ficino, traducătorul oficial al familiei Medici şi că acesta i-o dăruise lui Leonardo da Vinci cu

puţin înainte de plecarea la Milano. Nu era imposibil ca cei din Concorezzo să ştie şi să dorească recuperarea operei.

— Spuneţi-mi atunci, părinte Annio, întrebă Jacaranda, trezindu-l pe prelat din gânduri, de ce nu-mi explicaţi ce face ca această carte să fie atât de periculoasă?

Annio văzu disperarea întipărită în ridurile bătrânului său prieten şi înţelese că nu avea încotro.

— Este o operă extraordinară, spuse el într-un sfârşit. Dezvăluie dialogul dintre Ioan şi Cristos, în ceruri, despre începuturile lumii, căderea îngerilor, crearea omului şi căile prin care noi, muritorii, reuşim să ne salvăm sufletele. A fost scrisă la scurt timp după ultima viziune avută de discipolul iubit, înainte de a muri. Se spune că e o naraţiune lucidă, intensă, cu detalii din viaţa de dincolo şi despre ordinea creaţiei, la care niciun muritor nu a avrut vreodată.

— Şi de ce credeţi că o asemenea operă l-a interesat pe Leonardo? Omul ăsta nu-i prea prieten cu teologia…

Nevăstuica ridică un deget ca să-l întrerupă pe Jacaranda:

— Adevăratul titlu al „cărţii albastre”, dragă Oliverio, vă va spune totul. Trebuie doar să mă ascultaţi. Acum două sute de ani, Anselmo din Alexandria l-a revelat în scrierile sale: a numit-o *Interrogatio Johannis* sau *Cina secretă.* Din câte ştiu, Leonardo s-a folosit de misterele din primele pagini ca să ilustreze peretele dominicanilor. Nici mai mult, nici mai puţin.

— Deci acesta este tratatul care apare în cartea de joc a preotesei?

Nanni aprobă.

— Iar secretul său a fost redus de Leonardo la o singură frază pe care vreau să mi-o traduceţi.

— O frază?

— În egipteană veche. Zice: *Mut-nem-a-los-noc.* O cunoaşteţi?

Oliverio scutură din cap.

— Nu. Dar o voi traduce. N-aveţi nicio grijă.

40

De la răsăritul şi până la apusul soarelui. Atât au ţinut interogatoriile din a douăzeci şi doua zi de ianuarie.

Ţin minte cum, împreună cu stareţul Bandello şi fra Benedetto, am vorbit pe rând cu toţi călugării din „Santa Maria delle Grazie”, străduindu-ne să găsim în spusele lor indicii pentru rezolvarea enigmelor noastre. Am trăit momente surprinzătoare. Toţi aveau ceva de mărturisit. Tremurând, implorau iertarea greşelilor şi se jurau că niciodată nu se vor mai îndoi de natura divină a lui Isus. Bieţii de ei! Aproape toate confesiunile lor erau fructul slabei educaţii teologice: confundau fapte fără importanţă cu păcate foarte grave şi invers. Totuşi, puţin câte puţin, prin cercetări pline de răbdare, *frates* Alessandro şi Giberto se conturară ca fiind vârful de lance al unei deosebite încercări de a controla din interior locul pregătit pentru *Cenacolo.* Cei patru credincioşi implicaţi ne-au mărturisit, fiecare în parte, puternica motivaţie care-i însufleţea: imensa operă a toscanului încifra ceva ce ei defineau ca „imagine talismanică”. Asta este: o plăsmuire geometrică subtilă, gândită cu scopul de a seduce minţile nepregătite şi de a păstra în ele o informaţie pe care, din nefericire, niciunul dintre ei nu putu să o precizeze în cuvinte. „Este a treia revelaţie a lui Dumnezeu”, îndrăzni să spună unul dintre ei.

Faptul mi-a atras atenţia.

Cei patru eretici ai noştri veneau din nişte sătuce nordice, din regiunea lacurilor şi chiar mai de sus, şi li se alăturaseră dominicanilor la puţin timp după ce se construise noua mănăstire, atunci când aflaseră despre intenţia Maurului de a o transforma în mausoleu familial. Spre deosebire de ceilalţi, aceştia erau oameni învăţaţi, admiratori ai cunoscutei maxime a

Sfântului Bernard care spune: „Dumnezeu este longitudine, lăţime, înălţime şi adâncime”. Îl cunoşteau pe Pitagora, îl citiseră pe Platon şi îl apreciau mai mult decât pe Aristotel, cel care a inspirat sistemul nostru teologic. Curând, dintre ei ieşi în evidenţă fra Guglielmo Arno, bucătarul. Nu numai că a fost singurul care a refuzat să-şi mărturisească păcatele dinaintea tribunalului nostru, ci ne-a şi dispreţuit făţiş pentru că luptam în „Biserica neadevărată”.

Puţinul pe care-l ştiam atunci despre el se rezuma la marea prietenie care-l lega de Leonardo. Fra Alessandro fusese primul care îmi vorbise despre asta. Pe ambii îi tentau aceleaşi plăceri: dispreţuiau, râzând, ospeţele exagerate ale Maurului, preferând cărnurilor fripte varza fragedă, prunele, feliile de morcov crud sau aluaturile dospite. Am aflat că şi-au avut momentul de glorie de Crăciunul anului 1495, când au inventat o prăjitură în forma cupolei renascentiste a Bisericii „Santa Maria” şi au prezentat-o la banchetul ducelui, în ziua de 25 decembrie.[29] A fost un eveniment atât de spectaculos, încât până şi donna Beatrice i-a implorat să-i dezvăluie secretul aplicat aluatului ca să-l facă să crească în asemenea măsură. Fra Guglielmo n-a băgat-o în seamă. Ducesa a insistat. Mulţi îşi mai amintesc încă răspunsul obraznic al bucătarului, care i-a adus cinci săptămâni de arest printre propriile-i oale şi o admonestare severă din partea casei Sforza.

Fra Guglielmo nu se schimbase cu nimic de atunci. Pornirea sa ranchiunoasă faţă de noi demonstra că prefera mai degrabă să moară decât să abjure. Bandello ordonă să fie închis, în timp ce murmura printre dinţi ce gândea despre bucătarul său:

— Nu poate să se controleze, spuse el. Nu are leac. Când a pozat pentru Iacob cel Mare, pentru *Cenacolo,* nici Leonardo nu putea să-l liniştească.

Am dat din cap neîncrezător.

— Oh! exclamă. Nici asta nu v-au spus-o? Poate că pletele apostolului v-au distras atenţia, părinte Leyre, dar dacă vă uitaţi cu atenţie la trăsăturile bucătarului, îl veţi recunoaşte. Eu i-am dat voie. Leonardo mi-a cerut să-i fac rost de un bărbat iute la mânie, care să gesticuleze la fel ca Iacob la masă, iar eu m-am

---

[29] Unii cred că *il panettone,* cunoscut astăzi în toată lumea, a fost inventat de Leonardo da Vinci, la data citată (*n. ed.*).

gândit la el.

— Şi de ce ar fi vrut maestrul să includă pe cineva de felul ăsta între cei Doisprezece?

— L-am întrebat acelaşi lucru şi ştiţi ce mi-a răspunsă „Geometrie. Totul este geometrie!” Mi-a explicat că la un nud, frumuseţea se măsoară egalând distanţa dintre sfârcuri cu cea dintre piept şi ombilic, apoi cu cea dintre acesta şi picioare. Cât despre mânie, m-a asigurat că e în stare să o plăsmuiască doar schiţând o privire. Când vă veţi întoarce la *Cenacolo,* uitaţi-vă la privirea lui Iacob. Îi ocoleşte chipul lui Cristos, coborând-o îngrozit către masă, ca şi cum acolo ar fi descoperit ceva teribil.

— Că unul dintre tovarăşii săi îl va trăda pe Mesia, am spus.

— Nu! se trezi răspunzându-mi chiorul, de parcă aş fi spus ceva nepotrivit. Asta a vrut să ne facă să credem. Nu ne-au spus oare fraţii noştri că ne aflăm dinaintea unui talisman? Într-o asemenea piesă, simbolurile sau absenţa lor sunt fundamentale pentru semnificaţia ei. Iar în cazul acesta, ceea ce Iacob priveşte îngrozit este gestul lui Iuda şi al lui Isus, întrecându-se spre a obţine aceeaşi bucată de pâine… Sau poate absenţa Potirului lui Cristos. Graalul.

Era o observaţie ingenioasă.

— Mai gândiţi-vă la ceva: Iacob, mâniosul, se află în partea cea mai luminoasă din *Cenacolo.* Stă alături de cei drepţi.

Fra Benedetto ne-a explicat că avusese ocazia să asiste la unele lecţii despre plăsmuirea spaţiului şi a luminii, predate de maestru în galeria spitalului. Discursurile sale erau stranii şi ameţitoare totodată. Arăta cum materia inertă, distribuită într-un fel armonic, putea să prindă viaţă proprie. Deseori compara acest miracol cu notele unei partituri: scrise pe hârtie, nu erau decât o succesiune de semne statice, doar cu valoare de ideograme. Totuşi, trecute prin mintea unui muzician şi transmise degetelor sau plămânilor, semnele vibrau, umpleau aerul de noi senzaţii şi ajungeau chiar să ne influenţeze starea de spirit. Putea exista ceva mai viu decât muzica? Pentru Leonardo, nu.

Acel *magister pictorum* îşi vedea operele într-un mod similar. Erau, în aparenţă, naturi moarte, stucaturi sau scânduri acoperite de pigmenţi şi clei. Totuşi, interpretate de un privitor iniţiat, căpătau putere nemăsurată.

— Şi cum credeţi că ar putea da viaţă Leonardo unui lucru ce

n-o are? am întrebat.

— Prin magie astrală. Cred că ştiţi deja că ereticul de Leonardo a citit textele lui Ficino, nu?

Întrebarea lui fra Benedetto suna a capcană. Chiorul ştia de bănuielile mele, datorită părintelui Bandello, aşa că, prudent, am dat doar din cap, aprobând.

— Ei bine, continuă el, Ficino a tradus din greaca veche *Asclepios,* o operă atribuită lui Hermes Trismegistul, în care se arăta cum preoţii faraonilor înviau statuile din temple.

— Adevărat?

— Stăpâneau acel *spiritus,* o ştiinţă obscură ce suprapunea semne cosmice peste imagini, legându-le de stele. Semne astrologice, ca să ne înţelegem. Iar maestrul a aplicat tehnicile acestea în *Cenacolo.*[30]

Stareţul şi cu mine ne priveam uluiţi.

— Chiar nu vedeţi, fraţilor? Doisprezece apostoli, douăsprezece zodii. Fiecăruia îi corespunde o constelaţie, iar Isus, în centru, întrupează idealul soarelui. Este o operă talismanică!

— Liniştiţi-vă, părinte Benedetto. Astea nu sunt decât presupuneri…

— Nici vorbă! Fiţi atent la *Cenacolo,* fiindcă nu faptul că e viu, ci altceva e mai rău. Văzut prin prisma cunoştinţelor noastre despre catari, această operă concentrează perfect cea mai profundă dintre tezele ereticilor. E un fel de „Biblie neagră”. Şi chiar în refectoriul nostru!

— La ce idee vă referiţi, Benedetto? l-am întrerupt.

— La dualism, părinte. Dacă v-am înţeles bine în dimineaţa aceasta, pentru *bonhommes,* întreaga credinţă se bazează pe existenţa unei confruntări permanente între un Dumnezeu bun şi

---

[30] Nicola Sementovsky-Kurilo este autorul celui mai recent şi mai complex studiu despre corespondenţa dintre semnele zodiacale şi figurile celor doisprezece apostoli. El afirmă că discipolii din Cenacolo sunt împărţiţi în patru grupuri de câte trei, spre a reprezenta cele patru elemente ale Naturii, şi îi atribuie fiecăruia câte un semn zodiacal. Astfel, lui Simon – care se află la capătul din dreapta al mesei – îi corespunde prima zodie, Berbecul. Tadeului, Taurul. Lui Matei, Gemenii. Zodia Cancerului este a lui Filip. Leul pentru Iacob cel Mare, Fecioara pentru Toma. Cântarul Balanţei este al lui Ioan, fapt ce are o conotaţie simbolică importantă, după Sementovsky, care-l consideră pe tânărul Ioan elementul de echilibru al viitoarei Biserici. Restul semnelor sunt: Scorpion pentru Iuda, Săgetător pentru Petru, Capricorn pentru Andrei, Vărsător pentru Iacob cel Mic şi Peşti pentru Bartolomeu.

unul rău.

— Aşa este.

— Atunci, când vă întoarceţi în refectoriu, priviţi cu atenţie dacă lupta dintre bine şi rău este sau nu reflectată în *Cenacolo.* Cristos se află în centru, credincios cumpenei de la jumătatea drumului între lumea cărnii şi lumea spiritului. La dreapta – la stânga noastră, deci – se află zona umbrelor, a răului. Mergeţi şi priviţi peretele din stânga noastră: este întunecat, fără lumină. Nu e o întâmplare că de partea aceasta se află Iuda Iscarioteanul, dar şi Petru, cu pumnalul. Cu arma care, după domnia voastră, îi conferă un caracter satanic.

Bătrânul morocănos trase aer în piept înainte de a-şi completa discursul:

— Dimpotrivă, adăugă el, în partea opusă sunt aşezaţi cei pe care Leonardo îi consideră a fi însăşi lumina. Este zona clară a mesei, în care apare nu numai portretul lui, ci şi al lui Platon, izvorul antic al multor doctrine eretice catare.

Dintr-odată mi-am amintit ceva:

— Şi de asemenea fraţii Guglielmo şi Giberto, cei doi catari recunoscuţi, am adăugat. Domnia voastră mi-aţi spus că Giberto a pozat pentru profilul Apostolului Filip, nu-i așa?

Chiorul aprobă.

— Chiar, am zis, amintindu-mi de aşezarea geometrică a apostolilor, şi domnia voastră vă aflaţi acolo. Dându-i viaţă Sfântului Toma, nu-i aşa?

Benedetto mormăi ceva, stingherit, şi protestă energic după aceea.

— Să lăsăm deoparte poveştile. E bine că ne străduim să-i interpretăm pictura lui Leonardo, dar ceea ce ar trebui cu adevărat să ne preocupe este să hotărâm ce vom face cu ea. Voi vorbi doar o singură dată, fraţilor: ori tăiem din rădăcină răul şi zidim pictura, ori conţinutul ei va fi un far călăuzitor pentru eretici şi nu ne va aduce decât necazuri.

41

— Nu înţeleg. Veţi sta acolo liniştit, aşteptând să-l condamne?

Uimirea lui Bernardino Luini nu-l mişcă deloc pe maestrul Leonardo. Stătea de mult afară, în grădina lui, pe frig, lucrând la următoarea maşinărie. Abia dăduse atenţie întoarcerii învăţăceilor săi. La ce bun? În fond, nu prea se aştepta ca Elena, Marco şi Luini să se întoarcă de la *Cenacolo* iluminaţi de înţelepciunea impregnată de el, acolo, cu atâta grijă. Maestrul obosise să aştepte. Se plictisea, contemplând tot acel du-te-vino de adepţi incapabili să-i înţeleagă scriitura artistică deosebită.

Mai ales că ucenicii săi aduceau, ca de obicei, numai veşti triste de la mănăstire. Spuneau că „Santa Maria” se afla pe picior de război. Că părintele Bandello se hotărâse să-şi cerceteze călugării în căutare de eretici şi că ordonase izolarea dragului său frate Guglielmo, bucătarul, acuzându-l de conspiraţie împotriva Bisericii.

Maestrul ascultă supărat toate acestea, fără să ştie ce să spună.

— Nici eu nu vă înţeleg, maestre, interveni d’Oggiono. Vă convine oare ce s-a întâmplat? Nu vă e teamă pentru soarta prietenului domniei voastre? Atât de insensibil aţi devenit, maestre?

Leonardo îşi ridică privirea albastră din lada cu unelte, aţintind-o asupra dragului său Marco:

— Fra Guglielmo va rezista, spuse el într-un sfârşit. Nimeni nu va putea sparge cercul pe care-l reprezintă.

— Lăsaţi alegoriile! Nu vedeţi pericolul? Nu vă daţi seama că nu vor întârzia să vă caute?

— Singurul lucru de care-mi dau seama, Marco, este că nu mă ascultaţi…, replică el cu asprime. Nimeni n-o face.

O clipă!

Tânăra Elena, care tăcuse până atunci, în spatele lui Luini şi al lui d’Oggiono, făcu un pas înainte, înfigându-se între cei trei bărbaţi.

— Ştiu deja ce vreţi să ne arătaţi, maestre! Acum înţeleg! Totul se află în *Cenacolo!*

Sprâncenele dese ale lui Leonardo se arcuiră, uimite de acea neaşteptată reacţie. Micuţa contesă urmă:

— L-aţi folosit pe fra Guglielmo pentru Iacob cel Mare. Nu încape îndoială. Iar în *Cenacolo* el reprezintă litera „O”. Omega. La fel ca domnia voastră.

Luini ridică din umeri, uitându-se ruşinat la maestru. La urma urmelor, el îi arătase toate acestea tinerei Crivelli.

— Faptul poate însemna un singur lucru, adăugă el. Că domnia voastră şi fra Guglielmo sunteţi singurii care vă aflaţi în posesia secretului pe care doriţi să-l găsim. Şi aveţi încredere în el ca în însăşi domnia voastră. Până la urmă, ilustraţi acelaşi plan.

— Admirabil, aplaudă Leonardo. Văd că sunteţi la fel de ageră la minte ca şi mama domniei voastre. Ştiţi şi de ce am ales litera „O”?

— Da… Aşa cred, ezită ea.

Toscanul o privi uimit. Celorlalţi nu le veni să-şi creadă urechilor.

— Pentru că omega este sfârşitul, opusul lui alfa, care-i începutul, spuse Elena. În acest fel, vă situaţi la capătul unui proiect care a început cu Cristos, singurul „A” din pictură.

— Admirabil, repetă maestrul. Admirabil.

— Desigur! Alături de fra Guglielmo, aveţi a ne aduce Biserica lui Ioan! sări Luini. Acesta este secretul!

Înţeleptul se înclină din nou deasupra ciudatei maşinării pe care tocmai o proiectase pentru bucata lui de pământ, negând.

— Mai e ceva, Bernardino. Mai e ceva.

Leonardo avea dinaintea sa un mecanism teribil. Se concentrase asupra lui la puţin timp după ce-i eşuase încercarea de automatizare a bucătăriei din fortăreaţa Sforza. Grătarele sale automate, tocătoarea de vite, foalele enorme care alimentau o oală gigantică, plină cu apă fiartă, şi tăietorul de pâine avuseseră drept rezultat mai mulţi răniţi şi se dovediseră în întregime nepotrivite pentru satisfacerea barbarelor gusturi gastronomice

ale Maurului. Însă noua lui maşină va fi altfel. Dacă totul mergea bine, ducele nu va mai râde de gigantica lui culegătoare de ridichi pe care o propusese ca viitoare armă de război împotriva francezilor. Era adevărat că prima încercare, la domeniile din Porta Vercellina, se soldase cu trei victime, dar, după câteva reparaţii oportune, maşinăria nu va mai fi letală.

— Maestre… protestă Luini dinaintea neatenţiei toscanului. Am făcut un mare pas în descifrarea operei domniei voastre şi uitaţi-vă: nu păreţi deloc interesat. Nu vedeţi că a sosit ceasul împărtăşirii secretului? Inchiziţia vă înconjoară. Poate chiar mâine vă închid şi vă interoghează. Dacă va fi aşa, întregul proiect al domniei voastre se va pierde.

— V-am ascultat, Bernardino. Şi cu atenţie, spuse el fără să-şi ia ochii de la invenţia lui. Cu toate că apreciez că aţi găsit literele ascunse în *Cenacolo,* văd, de asemenea, că nu sunteţi în stare să le interpretaţi. Iar dacă voi, care ştiţi unde să căutaţi, păreţi copii care nu ştiu să citească, cât de rătăciţi vor fi călugării care spuneţi că mă urmăresc!

— O carte. Cheia se află în ea, nu-i aşa, maestre? Într-o carte din care aţi aflat totul.

Noul comentariu al lui Luini suna a provocare.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Haideţi, meser. Timpul ghicitorilor a trecut. Şi o ştiţi. Am văzut în *Cenacolo* chipul prietenului domniei voastre de pe timpuri, Ficino, traducătorul. Nu cu el aţi convenit că un tablou ca acesta va însemna sosirea Bisericii lui Ioan? Nu v-a încredinţat o carte, menită să fie noua Biblie a acestei Biserici?

Leonardo îşi lăsă să cadă lada cu unelte, alături de maşina de colectat ridichi, ridicând praful în grădină.

— Ce ştii tu despre asta? protestă.

— Ce mi-aţi arătat: că de pe timpul lui Isus, două Biserici luptau pentru stăpânirea sufletelor noastre. Una, cea a lui Petru, a fost gândită ca Biserică trecătoare. Bună să-i înveţe pe oameni drumul conştiinţei, însă numai ca precursoare a altei construcţii, mai glorioase, care ne va hrăni spiritul atunci când vom fi pregătiţi s-o primim. Petru este Biserica trecutului, care a netezit calea celei care va să vină: Biserica lui Ioan. A voastră.

Toscanul vru să intervină, dar fostul său discipol nu terminase încă de vorbit:

— Omul acesta pe care l-aţi pictat ca Matei în *Cenacolo,* pe nume Ficino, v-a încredinţat spre studiu o carte cu texte de Ioan. Îmi amintesc bine. Am fost prezent în ziua în care v-a dat-o. Atunci eram doar un copil. Iar dacă acum faceţi efortul de a-l picta, inclusiv de a oferi altora ca noi calea spre opera domniei voastre, este pentru că a sosit momentul schimbării, nu-i aşa? Aceasta este semnificaţia ascunsă în *Cenacolo.* Recunoaşteţi. Vestea noii Biserici.

Marco şi Elena nu îndrăzniră nici măcar să clipească. Leonardo îi ceru lui Luini să tacă, cu un gest deseori folosit: îi plăcea să arate către cer cu degetul ridicat, ca şi cum i-ar cere voie lui Dumnezeu să vorbească.

— Dragul meu Bernardino, spuse el încercând să-şi liniştească tulburarea. E adevărat că Ficino mi-a încredinţat nişte texte foarte valoroase, chiar înainte de a mă muta la Milano. De asemenea, sunt exacte aprecierile tale în legătură cu cele două Biserici. N-am să neg nimic din toate astea. De ani de zile îl pictez pe Ioan Botezătorul în operele mele, aşteptând să sosească un moment ca acesta. Şi cred că, într-adevăr, a sosit deja.

— De ce, maestre?

— De ce? îi răspunse Elenei, mai liniştit. Nu vede toată lumea? Papa a dus Biserica temporară la un grad de depravare greu de egalat. Până şi preoţii lui, ca acel Savonarola din Florenţa, s-au ridicat împotriva lui. A venit clipa ca Biserica spiritului, a Botezătorului, să o înlocuiască pe cea a lui Petru şi să ne conducă către adevărata salvare.

— Dar Botezătorul nu se află în *Cenacolo,* maestre.

— Botezătorul, nu, spuse Leonardo surâzându-i lui Marco d’Oggiono, mereu atent la micile amănunte. Dar Ioan, da.

— Nu vă înţeleg…

— Aproape totul stă scris în Scripturi. La o lectură atentă a Evangheliilor, veţi vedea că Isus nu şi-a început viaţa publică până când Ioan nu l-a botezat în Iordan. Cei patru evanghelişti trebuiau să justifice misiunea lui Iisus, referindu-se la el ca parte din iniţierea Lui ca Mesia. De aceea îl pictez întotdeauna cu degetul ridicat spre cer: este felul meu de a spune că el, Botezătorul, a ajuns întâiul.

— Atunci, de ce îl adorăm pe Isus şi nu pe Ioan?

— Totul a făcut parte dintr-un plan bine gândit. Ioan n-a putut să transmită grămezii aceleia de oameni necioplişi şi inculţi învăţăturile sale spirituale. Cum să-i faci pe nişte pescari să înţeleagă că Dumnezeu se află în noi şi nu într-un templu? Isus avea să-l ajute. Au conceput o Biserică temporară, după modelul iudaic, şi alta spirituală, secretă, cum nu se mai văzuse pe pământ. Iar învăţăturile acestea le-au încredinţat unei femei deştepte, Maria Magdalena, şi unui ucenic isteţ, pe nume tot Ioan… Iar acest Ioan se află în *Cenacolo,* dragul meu.

— Şi Magdalena la fel!

Toscanul nu-şi putu ascunde admiraţia pentru tânăra aceea înfocată. Luini, roşu la faţă, se văzu obligat să-i explice reacţia: el îi arătase că acolo unde va găsi pictat la vedere un nod mare se va afla în faţa unei opere legate de Magdalena. *Cina cea de taină* îl avea.

— Lăsaţi-mă să vă mai spun ceva, adăugă maestrul, puţin obosit. Ioan este mai mult decât un nume. Sub acest nume au fost cunoscuţi atât Botezătorul, cât şi Evanghelistul. Şi totuşi, Ioan este un titlu. Este vorba de acel *nomen mysticum* pe care-l poartă toţi cei cărora le-a fost încredinţată Biserica spirituală. Ca şi femeia-papă Ioana din tarotul Visconti.

— Femeia-papă Ioana? Nu era un mit? O fabulă pentru imprudenţi?

— Dar ce fabulă nu ascunde fapte adevărate, Bernardino?

— Atunci…

— Trebuie să ştiţi că omul care a pictat aceste cărţi de joc a fost Bonifacio Bembo, din Cremona. Un *desăvârşit.* Văzând că soarta fraţilor noştri era pusă în pericol, s-a hotărât să ascundă în acest pachet de cărţi de joc pentru familia Visconti câteva dintre simbolurile fundamentale ale religiei noastre. Cum ar fi credinţa că suntem urmaşii mistici ai lui Isus. Şi ce simbol este mai potrivit decât o femeie-papă însărcinată, ţinând în mână crucea Botezătorului, indicând celor pregătiţi că din vechea Biserică se va naşte curând cea nouă? Această carte de joc, adăugă maestrul pe un ton politicos, este profeţia exactă a ceea ce va să vină…

42

Nu ştiu din ce ciudat motiv a hotărât părintele Bandello să mă trimită într-o asemenea misiune. Dacă ar fi avut darul profeţiei şi-ar fi văzut ce era pe punctul să mi se întâmple, sigur m-ar fi ţinut lângă el. Dar soarta e imprevizibilă, iar Dumnezeu, în acea zi de ianuarie, a aruncat zarurile viitorului meu, pe cărările Sale de nepătruns.

Recunosc, la început mi se făcuse greaţă.

Să dezgrop, împreună cu Benedetto, chiorul, Mauro, groparul, şi fra Jorge, linţoliul cu cadavrul părintelui Trivulzio mi-a întors stomacul pe dos. De mai bine de cincizeci de ani Sfânta Inchiziţie nu dezgropase cadavrul unui învinuit ca să-l ardă şi, cu toate că l-am rugat pe stareţ să lase morţii în pace, n-am putut să-l împiedic pe fra Alessandro să vadă din nou lumina zilei. Cadavrul său, săpunit şi palid, emana o duhoare insuportabilă. Cu toată precauţia noastră de a-l înfăşură într-un linţoliu nou şi de a-l lega ca pe un cârnat, mirosul pestilenţial nu ne-a părăsit pe tot parcursul călătoriei. Din fericire, nu ne-a mers chiar atât de rău. Mi-a atras atenţia faptul că, dacă era imposibil să respiri lângă corpul lui fra Alessandro, nu se întâmpla acelaşi lucru cu cel al paracliserului. Fra Giberto nu mirosea a nimic. Chiar a nimic. Groparul atribuia fenomenul focului care îl arsese în Piaţa de Mărfuri şi care-i mistuise părţile coruptibile, conferindu-i acest dar ciudat. Totuşi, chiorul susţinu cu vehemenţă altă teorie. Pentru el, faptul de a fi stat în frig, în curtea unui spital al ordinului, suportând temperaturi sub cele ale îngheţului, evaporase cele mai grele efluvii ale paracliserului. N-am ştiut niciodată pe care dintre cei doi să-l cred.

— Dacă vă gândiţi bine, şi cu animalele se întâmplă la fel, încercă să mă convingă chiorul. Miroase a ceva corpul unui cal

părăsit pe un drum nins?

Am ajuns în poiana Sfântului Ştefan fără să ne fi terminat discuţia, când mai era abia o oră şi jumătate până la slujba de seară. Trecuserăm de controlul militar din Porta della Corte all'Arcivescovado şi lăsaserăm în urmă clădirea Căpităniei de Justiţie, fără să fi trebuit să dăm prea multe explicaţii gărzii. Ştiau despre necazul nostru şi erau de acord cu hotărârea de a-i duce pe eretici departe de oraş. Carul nostru, plin cu unelte şi sfori, trecu de toate cercetările. Şi aşa am sosit la Sfântul Ştefan, o poieniţă în mijlocul pădurii, singuratică şi liniştită, cu teren pietros, în care credeam că nu ne va fi greu să rânduim grămezile de lemne cărate şi să le dăm foc răposaţilor noştri.

Jorge, săritor, a condus treburile.

El a însemnat ordinea grămezii de butuci care urma să îi transforme în cenuşă şi ne-a arătat felul cel mai potrivit de a ridica un rug zdravăn şi călduros. Pentru cineva ca mine, care asistasem la atâtea execuţii fără să ridic nici măcar un lemn, aceea a fost o senzaţie nouă. Jorge ne arată cum să le aşezăm, în ordinea inversă mărimii lor. Văzusem de prea multe ori cum se făcea. Ne-a arătat că lemnele mai subţiri trebuiau aşezate la bază, pentru ca, arzând, să dea foc mai bine bucăţilor mai groase. O dată terminată treaba, ne-a obligat să întindem o sfoară lungă în jurul grămezii, s-o fixăm şi să ridicăm, cu unul dintre capete, corpurile fraţilor noştri până în vârf. Am fi îndeplinit în felul acesta ordinele stareţului nostru şi ne-am fi întors înainte să se înnopteze de tot şi să fie închise porţile oraşului de către gărzile Maurului.

— Ştiţi care-i partea bună? gâfâi fra Benedetto, terminând de aşezat corpul lui Giberto pe grămada de butuci. Chiorul se urcase cu groparul până în vârf, ca să poată să tragă de cadavrul lui fra Alessandro şi să-l lase la locul lui.

— Ah, dar există şi o parte bună?

— Partea bună, frate Mauro, l-am auzit mormăind pe Benedetto, este că, dacă avem puţin noroc, cenuşa nenorociţilor ăstora va cădea peste catarii care se ascund în munţii aceştia.

— Catari, aici? protestă. Îi vedeţi peste tot, frate.

— Şi mai ales îi înzestraţi cu multă perspicacitate, am adăugat, de jos, în timp ce potriveam sfoara în jurul lui fra Alessandro. Chiar îi credeţi în stare să deosebească cenuşa aceasta de cea a

propriilor ruguri? Daţi-mi voie să mă îndoiesc.

De data aceasta chiorul nu răspunse. Am aşteptat o clipă ca sfoara să se întindă şi să-l ridice pe bibliotecar, dar degeaba. Mauro Sforza nu s-a folosit de ocazie ca să completeze comentariile supărate ale secretarului stareţului. O linişte incomodă şi prelungă se instală deodată în poiană.

Mirat, m-am dat un pas îndărăt ca să văd ce se întâmplă acolo sus. Fra Benedetto stătea nemişcat ca o statuie de sare, cu chipul întors şi privirea pierdută în marginea pădurii; dăduse drumul sforii. Pe Mauro nu-l puteam vedea; tot ce am zărit a fost un uşor tremurat al bărbiei sale cărunte. Respira greu, precum misticii dinaintea viziunilor lor extatice. Nu clipea, nici nu părea în stare să facă vreo mişcare. Am priceput pe dată: chiorul, paralizat de-o anumită vedenie, părea că voia să-mi arate ceva cu bărbia, ridicând-o în tresăriri neregulate şi lovind aerul cu nasul.

Nu exagerez.

Chiar la poalele pădurii, la vreo douăzeci de metri de locul unde ne găseam, un grup de cincisprezece bărbaţi cu glugile trase ne observau în linişte mişcările. Nimeni nu-i văzuse mai devreme. Erau îmbrăcaţi în negru din cap până-n picioare, îşi ţineau mâinile ascunse în mâneci şi păreau să se afle de câtva timp acolo, păzind poieniţa Sfântului Ştefan. Nu aveau un aer ostil – nici arme, nici bâte, nici nimic cu care să ne atace –, însă trebuie să recunosc că atitudinea lor nu ne linişti prea tare. Ne priveau prin tăietura glugii, fără să scoată un cuvânt şi fără să schiţeze vreun gest de apropiere. De unde ieşiseră? După câte ştiam, nu exista nicio mănăstire sau vreun schit primprejur, nici nu era vreo zi liturgică care să îndreptăţească prezenţa unor călugări pe câmp.

Şi atunci? Ce voiau? Veniseră, oare, să asiste la execuţia post mortem a ereticilor noştri?

Mauro Sforza a fost primul care a coborât de pe rug şi s-a îndreptat către mascaţi cu braţele deschise, dar gestul său a fost primit cu indiferenţă. Niciunul dintre vizitatori nu s-a clintit.

— Sfinte Dumnezeule! reuşi, într-un târziu, să strige chiorul. Dar sunt acoperiţii!

— Acoperiţii?

— Nu vedeţi, părinte Leyre? bolborosi uimit şi supărat. Tocmai

vă vorbeam despre ei. Merg îmbrăcaţi în haine negre, fără sfori sau zorzoane, precum catarii care aspiră la perfecţiune.

— Catari?

— Nu sunt înarmaţi, adăugă el. Credinţa lor nu le-o permite.

Mauro, care îl auzise, mai făcu un pas către necunoscuţi.

— Haide, frate, îl încurajă chiorul. N-aveţi nimic de pierdut dacă îi veţi atinge. Dacă nu sunt în stare să omoare un pui, cum au de gând să ne atace?

— *Laudetur Iesus Christus.* Se află aici din pricina morţilor! sări Jorge, care mi se lipise de sutană, tremurând de frică, de îndată ce-şi dăduse seama ce se întâmpla. Vor să-i înapoiem lor!

— Şi asta vă sperie? Nu l-aţi auzit pe fra Benedetto? i-am şoptit, rugându-l să se linişească. Oamenii aceştia nu sunt în stare să ne facă vreun rău.

Niciodată n-am aflat dacă fratele Jorge a reuşit să-mi răspundă, deoarece chiar în clipa aceea intruşii au intonat un emoţionant *Pater Noster* care a zguduit poiana. Vocile lor bărbăteşti făceau să răsune Sfântul Stefan, lăsându-ne fără cuvinte. Jorge, deci, se înşelase. Acei *bonhommes* nu veniseră să recupereze corpurile tovarăşilor săi. Nicicând nu ar fi făcut aşa ceva. Ei urau trupurile. Le considerau închisoarea sufletului, un obstacol drăcesc, care îi îndepărta de curăţenia spirituală. Se deplasaseră până aici, riscând să fie prinşi şi duşi la închisoare, pentru că se hotărâseră să se roage pentru sufletele celor de aceeaşi credinţă cu ei.

— Blestemaţi să fiţi cu toţii! îi împroşcă fra Benedetto, ridicându-şi pumnii din vârful rugului. Blestemaţi de o mie şi una de ori!

Reacţia chiorului ne-a surprins pe toţi. Fratele Jorge şi fratele Mauro rămăseseră înmărmuriţi, văzându-l sărind la pământ şi luând-o la fugă către acoperiţi, ca scos din minţi. Era roşu de mânie, cu chipul gata să-i plesnească şi venele gâtului umflate. Benedetto îl atacă cu violenţă pe primul mascat care-i ieşi în cale. Bărbatul căzu pe brânci. Iar chiorul, înnebunit, se aruncă în genunchi, deasupră-i, ridicând un cuţit, ascuns numai Dumnezeu ştie unde.

— Ar trebui să fiţi morţi! Cu toţii! N-aveţi dreptul să vă aflaţi aici! ţipă.

Înainte de a putea fi oprit, fratele nostru îşi înfipsese arma până la prăsele în spatele acoperitului. Un urlet de durere

cutremură locul.

— Duce-ţi-vă în iad! strigă.

Încă nu mi-e clar tot ce s-a întâmplat după aceea. Mascaţii s-au privit între ei, înainte de a se arunca asupra lui Benedetto. L-au îndepărtat de lângă spatele rănit al fratelui lor, din care gâlgâia sângele, şi l-au priponit cu spatele de un pin. Chiorul, care continua să-i blesteme pe cei care-l capturaseră, avea ochiul injectat de furie.

Cât despre ceilalţi, îmi amintesc şi mai puţin. Jorge, octogenarul, fugi către oraş. Niciodată n-aş fi crezut că o putea face cu atâta sprinteneală. Pe Mauro, în schimb, l-am pierdut din vedere când unul dintre oamenii aceia mi-a aruncat o traistă în cap, legându-mi-o la gât cu o curea. Pesemne că sacul acela avea ceva special, fiindcă, la scurtă vreme, am simţit că îmi pierdeam treptat cunoştinţa. După câteva secunde, n-am mai auzit strigătele rănitului. O extraordinară şi implacabilă senzaţie de plutire pusese stăpânire pe membrele mele.

Înainte de a leşina, am avut totuşi vreme să aud o voce care-mi murmura ceva greu de desluşit:

— Acum, părinte, voi putea, în sfârşit, să răspund întrebărilor voastre.

Apoi, buimăcit şi nedumerit, am leşinat.

43

M-am deşteptat cu greţuri şi cu o puternică durere de cap, fără să ştiu câtă vreme fusesem inconştient. În jurul meu totul se învârtea, iar mintea îmi era mai înceţoşată ca niciodată din cauza presiunii constante asupra tâmplelor. Durerea ciclică, circulară, îmi traversa periodic craniul de la stânga la dreapta, tulburându-mi simţurile. Înţepăturile ei erau atât de puternice, încât, o vreme, nici măcar n-am încercat să deschid ochii. Îmi amintesc chiar că mi-am pipăit capul, în căutarea vreunei răni, dar n-am reuşit să găsesc nimic. Răul era intern.

— Nu vă faceţi griji, părinte! Sunteţi întreg. Odihniţi-vă! Vă veţi reveni curând.

O voce amabilă, aceeaşi care îmi vorbise înainte să leşin, mă făcu să tresar înainte de a putea să mă ridic. Mi se adresă din nou pe un ton calm, familiar, de parcă m-ar fi cunoscut de mult timp.

— Efectul uleiului nostru va mai dura doar câteva ore. Apoi vă veţi simţi din nou bine.

— Uleiul… vostru?

Dezorientat, slăbit, cu braţele şi picioarele înţepenite, întins pe un teren denivelat, abia îmi adunasem puterile ca să pot vorbi. Am înţeles că mă duseseră la un adăpost, pentru că îmi simţeam hainele uscate, iar frigul nu era atât de intens ca în poiana Sfântului Ştefan.

— Pânza pe care v-am pus-o pe cap era îmbibată cu un ulei care provoacă somnul, părinte. O veche reţetă. Un secret al vrăjitorilor de pe aceste coline.

— Venin…, am murmurat.

— Nu chiar, răspunse vocea. Este vorba despre un unguent care se extrage din sălbăţie, măselariţă, cucută şi mac. E

implacabil. Absorbit prin piele în doze mici, are un efect letargic instantaneu. Dar vă va trece curând. Nu vă îngrijoraţi.

— Unde mă aflu?

— La adăpost.

— Daţi-mi de băut, vă rog.

— Imediat, părinte.

Pe bâjbâite, am apucat cana pe care necunoscutul mi-o apropiase de mâini. Era vin cald. O licoare amară, care-mi ajută trupul chinuit să-şi revină. Am apucat cana de lut cu poftă, străduindu-mă să întorc ochii şi să arunc o privire în jurul meu.

Instinctul meu nu mă înşelase. Nu mai eram în poiana Sfântului Ştefan. Oricine-ar fi fost răpitorii mei, mă despărţiseră de Jorge, Mauro şi Benedetto, izolându-mă într-un loc închis, fără ferestre, care trebuia să fie un fel de hrubă improvizată într-o veche casă de ţară. Mi se părea că rămăsesem o veşnicie întins pe acea grămadă de fân. Barba îmi crescuse şi cineva îndrăznise să mă dezbrace de sutana Sfântului Dominic; în locul ei, eram îmbrăcat cu o tunică aspră de lână. Dar de când mă aflam acolo? Imposibil de calculat. Şi ce se întâmplase cu fraţii mei? Din ordinul cui fusesem adus acolo? Şi de ce?

O senzaţie de nelinişte îmi urcă în gâtlej.

— Unde... mă aflu?

— La adăpost. Locul acesta se numeşte Concorezzo, părinte Leyre. Şi mă bucur că v-aţi revenit. Avem multe, multe de vorbit. Vă amintiţi de mine?

Am încercat să mă întorc ca să-l caut pe cel care-mi vorbea, dar o nouă înţepătură mă obligă să mă opresc.

— Haideţi, părinte! Uleiul nostru v-a adormit, dar nu v-a şters memoria. Sunt omul care spune întotdeauna adevărul, nu mă ţineţi minte? Cel care-a jurat că vă va ajuta să rezolvaţi o anumită enigmă ce vă tulbura.

O lovitură de bici îmi atinse creierul. Era adevărat. Dumnezeule binecuvântat! Ascultasem undeva vocea aceea. Cu mare greutate, m-am ridicat şi am căutat chipul celui care-mi vorbea. Sfinte Isuse, în sfârşit am reuşit să-l văd. Se afla chiar în spatele meu. Rotunjor şi îmbujorat, ca întotdeauna. Cu ochii aceia de smarald, limpezi şi isteţi. Era Mario Forzetta. Nu încăpea îndoială.

— Vă aduceţi aminte de mine?

I-am făcut semn că da.

— Regret că v-am adus în felul acesta până aici, părinte. Însă, credeţi-mă, era singura soluţie pe care-o aveam. De bunăvoie, nu ne-aţi fi însoţit, surâse tânărul.

Pluralul mă nedumerise.

— Pe care o *aveaţi?* Cine, Mario?

Chipul lui Forzetta se lumină când mă auzi pronunţându-i numele.

— Oamenii curaţi din Concorezzo, părinte. Credinţa noastră ne interzice să ne folosim de forţă, dar nu şi de imaginaţie.

— *Bonhommes...* Tu ?

— Probabil că sunteţi îngrozit, ştiu. Aţi eliberat un eretic din închisoarea pe care-o merita. Dar înainte de a mă judeca, vă rog să mă ascultaţi. Am multe să vă povestesc.

— Şi fraţii mei?

— I-am lăsat adormiţi în poiana Sfântului Ştefan, ca pe domnia voastră. La vremea asta, dacă n-or fi îngheţat, sunt deja la Milano şi au aceeaşi migrenă ca şi domnia voastră.

Mario arăta destul de bine. I se mai cunoştea cicatricea care-i brăzdase faţa pe din două, dar îşi lăsase barbă şi chipul îi era bronzat de soare. Nu mai semăna cu fantoma care vorbise cu mine în închisoarea palatului Jacaranda. Se îngrăşase şi chipul îi radia de fericire. Îi priise să se ştie departe de don Oliverio. Nu reuşeam să înţeleg de ce se hotărâse să mă ia prizonier. De ce tocmai pe mine, care-l pusesem în libertate?

— Eu şi fraţii mei am ezitat mult înainte de a face acest pas, mărturisi Mario, aşezându-se alături de mine, pe jos. Ştiu că domnia voastră, părinte, sunteţi inchizitor, iar ordinul vostru urmăreşte de mai bine de două sute de ani familii care, ca şi noi, au alt fel de a se apropia de Dumnezeu.

— Dar...

— Văzându-vă ieri, la Sfântul Ştefan, am înţeles că sunteţi un semn de la Dumnezeu. Aţi apărut chiar când aveam deja răspunsurile pe care am jurat să vi le dau. Vă amintiţi? Nu e o minune, oare? L-am convins pe *desăvârşitul* nostru să vă aducă aici, ca să-mi pot plăti datoria.

— Nu există o asemenea datorie.

— Ba da, părinte. Dumnezeu ne-a unit drumurile dintr-un motiv cunoscut numai de El. Poate nu pentru a fi ajutat de mine la rezolvarea ghicitorilor domniei voastre, ci ca să-l înfruntăm

împreună pe duşmanul nostru comun.

Afirmaţia mă nedumeri.

— Ce spui?

— Vă amintiţi ghicitoarea încredinţată în ziua în care m-aţi eliberat?

Am aprobat. *Oculos ejus dinumera* continua, sfidându-mi raţiunea. Aproape uitasem că şi Forzetta o avea.

— După ce m-am despărţit de domnia voastră, m-am adăpostit în atelierul lui Leonardo. Ştiam că numai la el acasă aş fi găsit ocrotire şi aşa a şi fost. Am vorbit, desigur cu maestrul. I-am povestit despre întâlnirea cu domnia voastră, i-am descris infinita generozitate pe care mi-aţi arătat-o şi l-am rugat să mă ajute. Nu voiam doar să mă apere de mânia domnului Jacaranda, ci doream să vă mulţumesc pentru câte aţi făcut ca să mă scoateţi din hrubele lui.

— Dar nu mai erai învăţăcelul maestrului… nu-i aşa?

— Nu. Cu toate că, într-un anume fel, îi rămân ucenic pe viaţă. Leonardo ne tratează ca pe fiii săi şi chiar dacă unii nu ne arătăm la înălţimea cerută pentru a picta, el ţine mereu la noi. La urma urmelor, învăţăturile sale depăşesc simpla meserie de artist.

— Înţeleg. Aşa că te-ai dus să te adăposteşti sub aripa ocrotitoare a lui meser Leonardo. Şi ce ţi-a spus?

— I-am încredinţat ghicitoarea domniei voastre. I-am spus că ascundea numele unei persoane pe care o căutaţi şi maestrul a rezolvat-o pentru mine.

Situaţia mi se păru ironică. Leonardo descifrase semnătura celui care scrisese Betaniei, ca să-l piardă? Plin de curiozitate, încercând să-mi înving ameţeala, am apucat mâinile lui Mario, ca să mă fac mai bine înţeles:

— Şi, spune-mi, a reuşit?

— Da, părinte. Pot să vă şi confirm ce nume ascunde.

Mario lăsă atunci jos cartea preotesei, chiar între picioarele noastre.

— Meser a fost foarte mirat atunci când l-am întrebat despre enigma voastră, continuă el. De fapt, mi-a spus că o cunoştea foarte bine. Că un frate din „Santa Maria” i-o adusese cu câtva timp în urmă şi că o rezolvase atunci, pentru el.

— Fra Alessandro!

Am tresărit la amintirea faptului că *Oculos ejus dinumera* era

scrisă pe dosul unei cărţi de joc, la fel ca aceea găsită lângă cadavrul bibliotecarului. Dintr-odată, totul căpăta sens: Prevestitorul îl asasinase pe fra Alessandro, ştiindu-se demascat de acesta, şi a fost nevoit să urzească un plan de ponegrire a lui Leonardo. Probabil că i-a fost uşor să omoare un călugăr umil, dar nu i-a mers la fel de uşor cu pictorul favorit ai curţii. Astfel că s-a hotărât să-l acuze de erezie. De aici, scrisorile sale către Betania.

Înainte ca mintea mea să o ia razna, Mario continuă:

— Da, părinte. Fra Alessandro. Îmi amintesc foarte bine cuvintele maestrului: că amândouă ghicitorile, cartea şi versurile, erau strâns legate. Versurile erau de neînţeles fără cartea de joc a preotesei; cheia numelui pe care-l căutaţi nu putea fi aflată în afara ei. Sunt ca faţa şi reversul unei singure monede.

L-am rugat pe Mario să fie mai clar. Tânărul luă atunci fraza latinească scrisă pe aceeaşi hârtie pe care i-o dădusem la Milano şi o aşeză alături de tarotul Visconti-Sforza. Din nou îmi cădeau sub ochi acele şapte rânduri blestemate:

Oculos ėjus ḋinumera inumera, ėjus

ṡed noli voltum ȧdspicere.

In latere nominis

mei notam rinvenies.

Contemplari et contemplata

aliis ṫradere.

Veritas

— De fapt, este o ghicitoare simplă, pe trei niveluri, spuse el. Primul se referă la cartea de joc ce vă va ajuta să rezolvaţi enigma. „Numără-i ochii, dar nu-i privi chipul.” E foarte simplu. Dacă vă uitaţi bine, pe cartonaşul acesta există doar un ochi posibil, în afară de faţa femeii.

Detaliul „ochiului" din cingătoare

— Un ochi? Unde?

Mario părea să se distreze.

— În cingătoare, părinte. Nu-l vedeţi? Este ochiul nodului prin care trece brâul femeii. O metaforă folosită cu mare pricepere de către omul vostru.

— Dar asta nu e totul, urmă el. La o privire mai atentă, ne dăm seama că nu ştim în care parte să căutăm cifra numelui căutat. „Cifra numelui meu o vei găsi în coasta sa” creează o mare dilemă: trebuie să căutăm numărul acesta în partea dreaptă sau în cea stângă? Vă spun eu: trebuie să priviţi la dreapta femeii.

— Cum poţi fi atât de sigur?

— Maestrul a dat de răspuns datorită unui amănunt steganografic.

— Steganografic?

— Grecii, părinte, erau maeştri în arta tăinuirii mesajelor secrete în scrieri sau opere aflate la vederea întregii lumi. În limba lor, *steganos* înseamnă „scriitură ascunsă”; aici, ea ne sare în ochi. Misterul ni-l dezleagă o erată: *rinvenies* se scrie fără „r”. Cineva atât de meticulos ca autorul mesajului, nu putea trece cu vederea un asemenea amănunt, aşa că am recitit cu atenţie versurile şi am descoperit că în afară de „r”, mai existau alte cinci litere marcate. De data aceasta, cu un punct. Poate nu le-aţi băgat în seamă, dar ele se află acolo: *ejus, dinumera, sed, adspicere* şi *tradere.* Mă miră că nu au atras atenţia nimănui mai înainte.

M-am aplecat neîncrezător deasupra semnăturii Prevestitorului, ca să văd ce-mi arăta Mario şi am descoperit că, într-adevăr, literele „e”, „d”, „s”, „a” şi „t” aveau punctul acela neobişnuit.

— Nu v-aţi prins încă?, insistă Mario. Cu ele, plus litera „r”, care n-are alt sens, se poate forma cuvântul „destra”. Dreapta. Este indiciul care ne lipsea.

Admirabil. Leonardo făcuse ceva ce nimănui nu-i trecuse prin cap mai înainte: să lege tarotul preotesei de ghicitoarea scrisorilor romane. Intuiţie sau viziune genială, cert este că, simţindu-mă atât de aproape de dezlegare m-a cuprins ameţeala.

— Restul este deja foarte simplu, părinte. După învăţăturile din *Ars Memoriae,* mâinile sunt cele care dau întotdeauna cifrele, în orice compoziţie. Şi în această carte, după cum vedeţi, există două mâini care arată un număr diferit de degete. Dacă omul vostru ne spune că trebuie să alegem mâna dreaptă este pentru că cifra numelui său este un cinci.

— *Ars Memoriae?* Şi tu o cunoşti?

— Este una dintre materiile preferate ale lui Leonardo.

— Aşa că, presupun, acum ar trebui să caut un călugăr ale cărui litere să corespundă acestui număr, nu-i aşa?

— Nu e nevoie, spuse Mario, mai mândru ca niciodată. Meser Leonardo l-a găsit deja. Îl cheamă Benedetto[31]. Este singurul din „Santa Maria” cu această valoare numerică.

Benedetto? Cred că revelaţia mă schimbase la faţă, căci Mario rămase cu ochii la mine. Benedetto? Omul cu un singur ochi, ca nodul din cingătoarea preotesei?

Ironia mă dezarmă.

Cum de nu fusesem în stare să o văd mai înainte? Cum de nu-

---

[31] Numerologia acestui nume se obţine adunând valorile numerice ale literelor sale din alfabetul latin. Trebuie să se ţină seama de faptul că anumite litere, precum J, U, W sau Z, lipsesc din alfabetul latin, motiv pentru care tabla de corespondenţe arată în felul următor: A=1; B=2; C=3; D=4; E=5; F=6; G=7; H=8; I=9; K=10; L=11; M=12; N=13; O=14; P=15; Q=16; R=17; S=18; T=19; V=20; X=21.
În felul acesta, lui Benedetto îi corespunde 86, cifră care se reduce adunând cele două numere între ele: 8 + 6 = 14. Apoi, 1 + 4 = 5. De parcă n-ar fi fost de ajuns, mai există alt 14 (prin urmare, alt 5) în tarotul Papisei. Sunt 14 împletituri în cele patru noduri din cingătoare. Un număr neobişnuit, căci, în cazul acesta, logic ar fi fost să fie 13, corespunzând celor treisprezece răni avute de Mântuitor pe cruce, conform tradiţiei.

mi dădusem seama că acesta, ca om de încredere al stareţului, avusese acces la toate secretele mănăstirii şi că era singurul suficient de înverşunat încât să-l atace pe Leonardo? Oare această revelaţie nu se potrivea ca o mănuşă opiniei mele despre Prevestitor, pe care-l bănuiam a fi un discipol renegat al toscanului? Şi oare nu i se afla chipul pictat în *Cenacolo,* încarnându-l pe Apostolul Toma, ca o dovadă de netăgăduit a fostei sale legături cu grupul maestrului?

L-am îmbrăţişat pe Mario, fără să ştiu prea bine pe cine urmăream mai întâi: pe ucigaşul lui fra Alessandro sau acea redută de creştini îndepărtaţi de turmă?

44

Fra Benedetto strănută iar peste lighenaş, scuipând din nou un cheag de sânge.

Arăta rău. Foarte rău.

De când stătuse şase ore în frig, în poiana Sfântului Ştefan, leşinat şi desculţ în zăpadă, chiorul nu mai respira cum trebuie. Tuşea. Plămânii îi erau plini de lichid şi se mişca din ce în ce mai greu.

Stareţul ordonă să fie trimis la spital. Acolo l-au pus la pat şi l-au izolat de restul bolnavilor, i-au dat aburi aromatici, i-au luat sânge zilnic şi s-au rugat cu fervoare pentru însănătoşirea lui. Dar Benedetto dormea prost. Febra i se ridica nestăvilită şi îi făcea pe toţi să se teamă pentru viaţa lui.

În ultima zi din ianuarie, sfârşit de puteri, cel mai aspru dintre călugării din „Santa Maria”, rugă să fie împărtăşit. Îşi petrecuse după-amiaza delirând, proferând fraze de neînţeles în limbi ciudate şi somându-i pe fraţii săi să dea foc mănăstirii dacă mai voiau încă să-şi salveze sufletele.

Fra Nicola Zessatti, decan cu cincizeci de ani de slujbă în folosul obştesc, vechi prieten al lui Benedetto, a fost cel care l-a miruit. Îi ceruse să se spovedească înainte, dar chiorul nu fusese de acord. Nu vroia să scoată niciun cuvânt despre ceea ce se întâmplase în poiana Sfântului Ştefan. Toate încercările sale se dovediră inutile. Nici el şi nici stareţul n-au reuşit să-i smulgă vreo vorbă despre locul unde mă aflam ori despre bărbaţii care ne atacaseră.

Ştiu că fuseseră nişte zile de descumpănire. Oricât de ciudat ar părea, nici fra Jorge nu le-a fost de mare ajutor. Călugărul milei abia îşi amintea de monahii aceia ciudaţi care ne ieşiseră în cale. Era miop, iar vârsta îl trăda. De aceea, când a povestit cum

chiorul îl înjunghiase pe unul dintre ei, a fost luat drept nebun. Jorge a fost internat în spitalul din „Santa Maria”, în aceeaşi aripă cu Benedetto, cu mâinile arse de ger şi cu o răceală de care, ca prin minune, s-a vindecat repede.

Cât despre cel de-al treilea, fratele Mauro, amuţise de câteva zile, din cauza sperieturii. Tinereţea sa rezistase la atacul frigului, dar, de la întoarcerea sa în „Santa Maria”, nimeni nu-l mai văzuse afară din chilie. Cei care l-au vizitat s-au îngrozit de privirea lui pierdută. Călugărul abia de mai înghiţea ceva şi nu înţelegea ce i se spune. Îşi pierduse minţile.

Chiar fra Jorge l-a anunţat pe stareţ că starea părintelui Benedetto se înrăutăţise. Era într-o marţi, pe 31 ianuarie. Călugărul cerşetor l-a găsit pe Bandello în refectoriu, cercetând împreună cu Leonardo ultimele progrese la *Cenacolo.*

După înmormântarea doamnei Beatrice şi după dispariţia mea, toscanul îşi reluase lucrul cu un avânt neobişnuit. Dintr-odată, părea că se grăbeşte să-şi termine opera. Chiar în ziua aceea isprăvise ultimele tuşe la portretul adolescentin al Sfântului Ioan şi i-l arăta mândru stareţului, care privea totul cu neîncredere.

Apostolul îi reuşise magnific. Pletele lungi şi blonde îi cădeau pe umeri, privirea îi era melancolică, ochii întorşi, iar capul îi era aplecat spre dreapta, într-o atitudine supusă. Chipul său răspândea lumină. O strălucire supranaturală, magică, o invitaţie la contemplaţie şi la viaţă mistică.

— Mi s-a spus că aţi folosit o tânără drept model pentru chipul acesta.

Reproşul stareţului fu primul lucru pe care-l auzi Jorge, intrând în refectoriu. De unde era, nu-l văzu zâmbind pe maestru.

— Zvonurile zboară, îl zeflemisi Leonardo.

— Şi ajung mai departe decât păsările de lemn ale domniei voastre.

— E în regulă, părinte stareţ. Nu voi nega. Dar înainte să vă supăraţi pe mine, trebuie să ştiţi că m-am folosit de fată doar pentru anumite rectificări ale discipolului iubit.

Jorge recunoscu de îndată umorul corosiv al maestrului.

— Deci e adevărat.

— Ioan a fost o fiinţă dulce, părinte Bandello, urmă el. Ştiţi că era cel mai mic dintre ucenici, iar Isus îl iubea ca pe un frate. Sau şi mai mult: ca pe un fiu. Şi mai ştiţi că n-am reuşit să aflu printre

călugării voştri niciunul în stare să-mi inspire candoarea cu care el este descris în Evanghelii. Ce importanţă are că o tânără nevinovată m-a ajutat să-i completez portretul? Ce vedeţi rău în asta, având în vedere rezultatul pe care vi-l înfăţişez?

— Şi cine este fecioara, dacă se poate şti?

— Sigur că se poate, se aplecă politicos Leonardo în faţa patronului său. Dar mă îndoiesc că o cunoaşteţi. Numele ei este Elena Crivelli. Provine dintr-o nobilă familie lombardă. A venit nu de mult la atelierul meu, însoţită de maestrul Luini. Când am văzut-o întâia oară, am ştiut că Dumnezeu mi-a trimis-o ca să mă ajute să termin *Cenacolo.*

Stareţul îl privi cu neîncredere.

— Ah, dacă aţi vedea-o! urmă. Frumuseţea sa e fascinantă, pură, perfectă pentru chipul apostolului. Ea mi-a dăruit aura aceasta de beatitudine, emanată acum de Ioan al nostru.

— Dar la cina pascală n-au asistat fecioare, maestre.

— Şi cine poate fi sigur de asta, părinte? În plus, de la Elena am luat doar mâinile, privirea, gestul de dăruire al buzelor şi pometii. Atributele cele mai nevinovate.

— Părinte stareţ…

Întreruperea neaşteptată a lui fra Jorge, care pândea nerăbdător o pauză în conversaţie, nu-i permise lui Bandello să răspundă. După o închinare grăbită, călugărul se apropie şi-i transmise la ureche veştile proaste despre sănătatea chiorului.

— Trebuie să mă însoţiţi, şopti el. Medicii spun că nu mai are mult de trăit.

— Cum se simte?

— Abia poate respira şi se albeşte întruna la faţă, părinte stareţ.

Leonardo observă curios mâinile bandajate ale lui Jorge şi deduse că era vorba despre unul dintre călugării atacaţi cu câteva zile în urmă, lângă Milano.

— Dacă vă interesează părerea mea, interveni el, cred că fratele vostru suferă de tuberculoză. O boală mortală, fără vindecare.

— Ce spuneţi?

— Simptomele pe care le-aţi descris aparţin tuberculozei. Dacă doriţi, fraţilor, vă pun la dispoziţie cunoştinţele mele medicale, spre a-i alina suferinţa. Cunosc îndeajuns corpul omenesc încât

să vă propun un tratament eficient.

— Domnia voastră? îl întrerupse Bandello. Credeam că-l urâţi pe…

— Haideţi, părinte stareţ. Cum să doresc răul cuiva căruia îi sunt dator? Amintiţi-vă că fra Benedetto a pozat drept Sfântul Toma, în *Cenacolo.* Aş urî-o eu pe Elena, care mi-a luminat mintea în privinţa lui Ioan? Pe bibliotecarul ce i-a împrumutat chipul său lui Iuda? Nu. Fratelui vostru îi datorez portretul unuia dintre cei mai importanţi apostoli din *Cenacolo.*

Stareţul îi mulţumi pentru generozitate, înclinând capul, fără să realizeze ironia acelor cuvinte. Era sigur că Sfântul Toma întrunea toate trăsăturile unui fra Benedetto întinerit. Toscanul avusese, inclusiv, grijă să-l picteze din profil, ca să-i ascundă diformitatea gravă. Dar era tot atât de adevărat că, de ceva timp deja, Benedetto şi maestrul nu se aveau deloc bine.

Cu binecuvântarea lui Bandello, Leonardo îşi strânse în grabă pensulele, închise şipurile cu ultimele amestecuri de culori şi ieşi în pas grăbit către spitalul de alături. În drum, îl luară şi pe fra Nicola, care avea deja într-o legăturică vasul cu apă sfinţită, ulcica cu mir şi un agheasmatar de argint.

L-au găsit pe fra Benedetto lungit pe un pat de scânduri de la etajul al doilea, într-una dintre puţinele încăperi separate ale clădirii, singur, izolat printr-un cearşaf de in care atârna din tavan. La uşa lui, maestrul le ceru călugărilor să-l aştepte în grădină. Le-a spus că prima parte a tratamentului presupunea o anumită intimitate şi că foarte puţini oameni erau ca el, imuni la efluviile mortale ale tuberculozei.

Când Leonardo rămase singur în faţa patului, dădu la o parte pânza care-i despărţea şi-l contemplă pe bătrânul bombănitor. „De ce nu inventase încă o maşinărie care să-l scape de duşmani?”, se gândi. Călcându-şi pe inimă, uriaşul din Vinci îl zgâlţâi ca să-l trezească.

— Domnia voastră!

Fra Benedetto se ridică, din cauza surprizei.

— Ce naiba căutaţi aici!

Leonardo îl observă curios pe muribund. Arăta mai rău decât se aşteptase. Umbra albăstrie care se instalase în obrajii lui nu anunţa nimic bun.

— Mi-au spus că aţi fost atacat pe munte, frate. Regret sincer.

— Nu fiţi fariseu, meser Leonardo! tuşi, expectorând o nouă flegmă. Ştiţi la fel de bine ca mine ce s-a întâmplat.

— Dacă asta credeţi…

— Au fost fraţii voştri din Concorezzo, nu-i aşa! Bastarzii aceia, care-l tăgăduiesc pe Dumnezeu şi resping natura divină a Fiului Omului… Întindeţi-o de aici! Lăsaţi-mă să mor în pace!

— Am venit să vă vorbesc, de îndată ce am aflat de boala domniei voastre, Benedetto. Cred că vă grăbiţi, judecând. Mereu aţi făcut-o. Oamenii la care vă referiţi nu-l neagă pe Dumnezeu. Sunt creştini puri, care-l venerează pe Mântuitor la fel cum au făcut-o primii apostoli.

— Gata! Nu vreau să vă ascult! Nu-mi vorbiţi despre asta! Plecaţi!

Chiorul se înroşise de mânie.

— Dacă vă gândiţi o clipă, părinte, cruţându-vă viaţa, „bastarzii” aceia v-au arătat o imensă milă. Mai ales ştiind că i-aţi omorât cu sânge rece pe câţiva dintre ei.

Furia călugărului se transformă în uimire cât ai clipi.

— Cum îndrăzniţi, Leonardo!

— Pentru că ştiu în ce v-aţi transformat. Şi mai ştiu că aţi făcut tot posibilul să mă smulgeţi din locul acesta şi să lăsaţi în întuneric credinţa acestor oameni. Mai întâi, l-aţi omorât pe fra Alessandro. Apoi i-aţi străpuns inima fratelui Giulio. I-aţi înfricoşat cu poveşti pe fraţii aflaţi pe drumul purităţii…

— Al ereziei, mai curând, preciză el cu singurul său ochi deschis ca o lună plină.

— Şi aţi trimis mesaje apocaliptice Romei, anonime semnate cu *Augur dixit,* doar ca să provocaţi o cercetare secretă împotriva mea şi în care să nu fiţi implicat. Nu-i adevărat?

— Fiţi blestemat, Leonardo! (Pieptul călugărului scrâşni într-o nouă horcăială.) Blestemat pe veci.

Pictorul, impasibil, îşi dezlegă de la brâu săculeţul său nedespărţit de pânză albă şi-l puse pe pat. Părea mai plin decât de obicei. Maestrul îl desfăcu ceremonios şi scoase din el un mic volum cu legături albastre, lăsându-l să cadă pe saltea.

— Îl recunoaşteţi? surâse viclean. Acum că mă blestemaţi, părinte, am venit să vă iert. Şi să vă ofer mântuirea. Toţi suntem suflete ale lui Dumnezeu şi toţi o merităm.

Pupila chiorului se dilată văzând volumul acela la două palme

de el.

— Asta căutati, nu-i aşa?

— „Inte... rrogatio Johan... nis”, descifră Benedetto titlul gravat pe cotor. Testamentul final al lui Ioan! Cartea cu răspunsurile pe care Domnul le dăduse ucenicului Său iubit la cina secretă, deja în împărăţia cerurilor.

— *Cina Secretă,* aşa este. Chiar cartea pe care am hotărât s-o deschid lumii. Benedetto întinse un braţ descărnat, ca să-i atingă coperta.

— Va fi sfârşitul creştinătăţii dacă o faceţi, spuse el, oprindu-se să respire adânc. Cartea aceasta este blestemată. Nimeni pe lumea asta nu merită s-o citească... Iar în cealaltă, alături de Tatăl Ceresc, nimeni n-are nevoie de ea. Ardeţi-o!

— Şi totuşi, a fost o vreme când v-aţi dorit-o.

— Da, a fost, mormăi chiorul. Dar am realizat că păcătuiam de trufie. De-asta am părăsit lucrarea voastră. De-asta n-am mai muncit pentru voi. Îmi împuiaserăţi capul cu prostii, la fel ca fraţilor Alessandro şi Giberto, dar mi-am dat seama la timp de tactica voastră... – răsuflă greu, pe moarte – ... şi am reuşit să mă eliberez.

Chiorul, palid, îşi duse mâna la piept, înainte de a urma, răguşit:

— Ştiu ce urmăriţi, Leonardo. Aţi intrat în catolicul Milano, plin de idei ciudate... Prietenii domniei voastre, Botticelli, Rafael, Ficino, vă învăţaseră să luaţi numele Domnului în deşert. Iar acum, doriţi să daţi lumii formula comunicării directe cu Dumnezeu, fără intermediari şi fără Biserică.

— Cum a făcut Ioan.

— Dacă lumea ar crede în cartea aceasta, dacă ar şti că Ioan a vorbit cu Domnul în împărăţia Cerurilor şi s-a întors de acolo ca s-o scrie, ce nevoie ar mai avea lumea de slujitorii lui Petru?

— Văd că aţi înţeles.

— Şi înţeleg că Maurul v-a sprijinit tot timpul pentru că... – tuşi – pentru că dacă Roma se clatină, el devine mai puternic. Vreţi să schimbaţi credinţa bunilor creştini cu lucrarea voastră. Sunteţi un diavol. Un fiu al lui Lucifer.

Maestrul zâmbi. Acel călugăr muribund abia reuşea să-şi imagineze meticulozitatea planului său: Leonardo le permitea de câteva luni artiştilor din Franţa şi Italia să se apropie de

Cenacolo, ca să-l copieze. Încântaţi de tehnica lui şi de dispunerea neobişnuită a figurilor, maeştri precum Andrea Solario, Giampetrino, Bonsignori, Buganza şi atâţia alţii, îi copiaseră deja schiţa şi o răspândeau în alte părţi ale Europei, în plus, nesigura sa tehnică de pictură *a secco,* perisabilă, făcea din proiectul de a o copia ceva urgent. Minunăţia din *Cenacolo* era sortită pieirii, din dorinţa maestrului, şi doar efortul continuu, meticulos şi planificat de a o reproduce peste tot ar reuşi să-i salveze adevăratul proiect... Să-i răspândească, în acelaşi timp, secretul, dincolo de tot ce-a însemnat vreo operă de artă în întreaga istorie.

Leonardo nu-i răspunse. De ce ar fi făcut-o?

Mâinile îi miroseau încă a lac şi a diluant, pentru că tocmai aplicase cu mâna lui ultimele tuşe cu care desăvârşise chipul lui Ioan, omul care scrisese Evanghelia deschisă acum pe patul de moarte al chiorului. Visconti-Sforza, duci de Milano, o reprezentaseră închisă în mâinile preotesei din tarotul lor. Apare, de asemenea, în poala Sfintei Maria dei Fiore, chiar deasupra intrării în catedrala din Florenţa, într-un cuvânt, o operă ermetică, pe care Leonardo încerca acum s-o dezvăluie lumii.

Fără un cuvânt, pictorul luă volumul şi-l deschise la prima pagină. Îi ceru lui Benedetto să-şi amintească scena cinei Domnului în refectoriu şi să se pregătească să-i înţeleagă planul. Apoi, solemn, îşi puse volumul sub barbă şi citi:

Eu, Ioan, care sunt frate al vostru şi împărtăşesc durerea intrării în împărăţia Cerurilor, în timp ce mă odihneam la pieptul Domnului nostru Isus Cristos, i-am spus: „Doamne, cine e cel ce te va vinde?” Iar el mi-a răspuns: „Cel ce întinge cu mine din blid. Acum, Satana intră în el, iar el deja caută felul în care mă va trăda”.

Benedetto se cutremură:

— Asta aţi pictat în *Cenacolo...* Dumnezeule sfânt!

Leonardo aprobă.

— Viperă blestemată! tuşi Benedetto.

— Să nu vă înşelaţi, părinte. Opera mea înseamnă mai mult decât o scenă din această Evanghelie. Ioan i-a pus nouă întrebări Domnului. Două erau despre Satana, trei despre creaţia materiei şi a spiritului, încă trei despre Botezul lui Ioan şi cea din urmă despre semnele ce vor anunţa întoarcerea lui Cristos. Întrebări

despre lumini şi umbre, despre bine şi rău, despre polii opuşi care fac să se mişte lumea…

— Şi toate acestea ascund un sortilegiu; îl cunosc.

— Îl cunoaşteţi?

Surpriza străluci pe chipul maestrului. Bătrânul acela ce nu voia să moară, avea încă mintea trează.

— Da… gâfâi el. *Mut-nem-a-los-noc…* Şi Roma l-a aflat. Eu l-am transmis. Curând, Leonardo, vor cădea asupra voastră şi vor distruge tot ce aţi ridicat cu atâta răbdare. În acea zi voi muri mulţumit, maestre.

45

Douăsprezece zile mai târziu
Milano, 22 februarie 1497

— *Mut-nem-a-los-noc...*

Am auzit pentru prima oară fraza aceea ciudată în ziua Sfântului Scaun. Trecuseră aproape două săptămâni de când fra Benedetto îşi dăduse sufletul în spitalul din „Santa Maria”, în mijlocul unuia dintre acele îngrozitoare atacuri de tuse. Dumnezeu îi pedepsise înfumurarea. Prevestitorul nu avusese timp să vadă cum Roma îşi vărsa mânia asupra maestrului Leonardo, năruindu-i proiectul. Se dusese repede. Medicii care-l îngrijeau zi şi noapte s-au dat bătuţi atunci când bătrânul şi-a pierdut vocea, iar corpul i s-a umplut de pustule.

Benedetto muri în Miercurea Cenuşii, la apus, singur şi murmurându-mi, obsedat, numele, într-o încercare disperată de a mă atrage lângă el şi de a mă arunca asupra toscanului. Din nefericire pentru el, aveam să mai întârzii multe zile, reţinut de „cei curaţi”.

Acum cred că Mario Forzetta a aşteptat acel moment, înainte de a mă aduce înapoi la Milano. În săptămânile petrecute la Concorezzo, Mario nu mi-a vorbit niciodată de boala chiorului; nu m-a pornit împotriva lui, nu mi-a sugerat să-l denunţ Inchiziţiei pentru păcatele împotriva celei de-a cincea porunci şi n-a pus, în niciun fel, paie pe foc. Purtarea sa m-a minunat. Iniţierea lui în secretele scriiturii oculte dusese la demascarea părintelui Benedetto şi a complicatei sale semnături, dar morala lui ciudată îl împiedica să se răzbune pentru uciderea celor de aceeaşi religie. Cât de stranie era credinţa aceea!

Am ajuns să cred că cei din Concorezzo mă vor ţine închis

pentru totdeauna. Înţelegeam că respectul lor pentru viaţă îi împiedica să mi-o ia pe a mea, dar nu uitam că toţi erau conştienţi de pericolul în care se aflau dacă mă eliberau. Discuţia aceasta s-a prelungit zile întregi, timp de care m-am folosit ca să mă amestec printre ei şi să le învăţ obiceiurile. M-a surprins să aflu că nu călcaseră niciodată într-o biserică pentru rugăciune. Preferau o peşteră sau câmpul. Mi s-au confirmat multe dintre lucrurile pe care le ştiam despre ei, ca respingerea crucii sau a relicvelor pe care le considerau rămăşiţe impure ale corpului material, deci diavolesc, ce adăpostise odată sufletele marilor sfinţi. Dar am descoperit lucruri uimitoare. De exemplu, bucuria lor în faţa morţii. Cu fiecare zi care trecea, sărbătoreau mai mult apropierea de clipa în care se vor desprinde de învelişul carnal şi se vor apropia de spiritul luminos al lui Dumnezeu. Ei, care-şi spuneau „adevăraţii creştini”, mă priveau cu milă şi se străduiau să mă integreze în riturile lor.

Într-o bună zi, Mario a venit la mine foarte agitat şi m-am trezit; mi-a cerut să mă îmbrac repede şi m-a condus în josul muntelui, către cărarea pietruită care ducea la Porta Vercellina. Eram uimit. Tânărul *desăvârşit* luase o hotărâre compromiţătoare pentru întreaga obşte: avea să redea lumii un inchizitor ce văzuse din interior o comunitate de catari, asistase la rugăciunile lor şi cunoştea bine slăbiciunile ultimilor „oameni curaţi” ai creştinătăţii. Cu toate acestea, îndrăznea să mă elibereze. De ce? Şi mai cu seamă, de ce cu atâta grabă, tocmai în ziua aceea?

Aveam să aflu curând răspunsul.

Apropiindu-ne de drumeagul care ducea către domeniile ducelui, Mario, pentru prima şi ultima oară, îmi vorbi altfel. Se îmbrăcase în alb imaculat, cu o mantie albă care-i ajungea până la genunchi şi o panglică îi ţinea părul hirsut. Părea să mă conducă spre un ultim şi straniu ritual.

— Părinte Leyre, spuse el solemn, i-aţi cunoscut acum pe adevăraţii discipoli ai lui Cristos. Aţi văzut cu ochii voştri că nu avem arme şi că nu facem rău naturii. Tocmai de aceea, şi pentru că cei dintâi ucenici ai lui Isus n-ar fi acceptat în ruptul capului să fiţi lipsit de libertate, nu putem să vă mai reţinem. Aparţineţi unei lumi diferite de aceasta. Un ţinut al fierului şi al focului în care oamenii trăiesc cu spatele la Dumnezeu…

Am vrut să-i răspund, dar Mario nu m-a lăsat. Mă privea cu

tristeţe, ca atunci când te desparţi de un prieten.

— De acum înainte, urmă el, soarta ne este în mâinile voastre. Cruciaţii voştri ar fi spus-o mai bine: *Deus lo volt!,* astfel a vrut Tatăl. Ori ne iertaţi şi vă alăturaţi nouă, convertindu-vă într-un *desăvârşit,* ori ne denunţaţi, căutându-ne moartea şi ruina fiilor noştri. Însă domnia voastră veţi fi, în libertate, cel ce va alege drumul. Noi, din nefericire, suntem învăţaţi cu prigoana. E destinul nostru.

— Mă eliberaţi?

— În realitate, părinte, niciodată n-aţi fost prizonier.

L-am privit, fără să ştiu ce să zic.

— Vă cer doar să meditaţi la un lucru înainte de a ne preda Sfântului Oficiu: amintiţi-vă că şi Isus a fost oropsit de lege.

Mario mi se aruncă atunci în braţe şi mă strânse la piept. Apoi, urmărind lumina slabă care prevestea zorile, mi-a dat un săculeţ cu pâine şi ceva fructe şi m-a lăsat singur lângă drumul spre Milano.

— Mergeţi la refectoriu, mai spuse el înainte de a urca în pădure. La refectoriul vostru. Cât aţi lipsit, s-au întâmplat multe lucruri care vă privesc. Reflectaţi la ele şi hotărâţi-vă calea. Să dea Domnul să ne revedem cândva şi să ne putem privi în ochi, ca fraţi întru credinţă!

Am mers timp de patru ore până să zăresc la orizont conturul fortificaţiilor din Milano. Ce ciudată încercare era aceea la care mă supunea Divina Providenţă? Mă înapoia Mario curţii ducelui, ca să-i elimin duşmanul, pe fra Benedetto, sau dintr-un alt motiv ascuns?

Când m-am apropiat de postul de pază, mi-am dat seama cât de mult mă schimbase şederea mea la Concorezzo. La început, garda ducelui nici nu m-a salutat. În ochii lui nu mai eram dominicanul respectabil pe care-l înghiţise pădurea de la Sfântul Ştefan cu aproape o lună în urmă. Nu puteam să i-o reproşez. Oraşul credea că bărbatul acela pierise într-o ambuscadă. Nimeni nu mă aştepta. Înfăţişarea-mi era obişnuită, murdară, arătam ca un ţăran. Aveam pantaloni negri şi un cojoc aspru de oaie care mă făcea să par un cioban. Până şi tunsoarea mi se acoperise, ascunzând de tot caracteristica ordinului meu religios.

Am trecut de postul de gardă fără să privesc pe nimeni şi am luat-o pe străduţele ce duceau la Mănăstirea „Santa Maria”. Cu

toate că era sâmbătă şi ziua era mohorâtă, se simţea în aer sărbătoarea. Împrejurimile mănăstirii fuseseră gătite cu steguleţe, coşuri cu flori şi panglici de pânză, iar lumea sporovăia pe străzi. Părea că ducele tocmai trecuse pe acolo către vreo ceremonie importantă.

Chiar în acel moment am auzit din gura unei femei care era motivul zarvei: Leonardo terminase *Cenacolo,* iar Excelenţa sa Ludovic Maurul se grăbise să-l viziteze ca să-l admire în toată splendoarea.

— *Il Cenacolo?*

Femeia mă privi amuzată.

— Dar pe ce lume trăiţi? râse ea. Tot oraşul se va perinda să-l vadă! Tot oraşul! Spun că e un miracol. Că pare real. Călugării vor deschide mănăstirea timp de o lună, pentru ca toţi să-l poată admira.

O ciudată nelinişte mi-a cuprins stomacul. Toscanul pusese capăt unei lucrări la care muncea de mai bine de trei ani, însă terminase oare şi îngrozitoarea schemă iconografică pe care Prevestitorul pretindea cu orice preţ să o oprească? Şi stareţul? Căzuse şi el pradă vrăjii acelei opere? Nu trebuia să-l avertizez imediat despre adevărata identitate a secretarului său personal? Dar cum să mă prezint în faţa lui? Ce să-i spun despre cei ce mă luaseră prizonier?

Când am terminat urcuşul până la corso Magenta şi am reuşit să mă strecor prin coada enormă ce înconjura mănăstirea, am rămas încremenit de uimire. Casa ducală ridicase un podium enorm pe care splendidul duce de Milano, gătit cu vestă de catifea, pălărie cu boruri joase şi panglică de aur, vorbea cu gentilomii oraşului. Între ei, l-am zărit pe Luca Pacioli, matematicianul, cu gesturi cumpătate. Cineva spunea că doar de câteva zile îi predase Maurului cartea sa *De divina proportione,* în care revela misterele matematice ale Creaţiei. Sau pe Antonio Billi, cronicarul curţii, ce părea copleşit de frumuseţea pe care tocmai o admirase.

L-am găsit şi pe maestrul Leonardo, retras mai în spate, vorbind cu un mic grup de admiratori. Toţi erau elegant îmbrăcaţi, dar păreau puţin nervoşi. Se uitau împrejur, ca şi cum ar fi aşteptat sosirea cuiva sau aflaseră despre ceva ce nu mergea cum trebuie.

Eram atât de concentrat, încercând să le citesc pe buze ca să-mi dau seama ce se întâmplă, încât n-am realizat că cineva îşi făcea loc prin mulţime şi venea drept către mine.

— Cerule! exclamă când ajunse în dreptul meu şi reuşi să-mi atingă umărul. Toţi au crezut că aţi murit, părinte Leyre!

Bărbatul acela vânjos, cu creştetul acoperit de o tocă violetă, cu pene de gâscă, încins cu spadă şi încălţat cu cizme de călărie, era Oliverio Jacaranda. Accentul străin îl dădea de gol printre atâţia lombarzi. Condiţia sa de negustor de valori îi asigura un loc de cinste la adunare, chiar în primele rânduri ale celui mai important act social al oraşului de la înmormântarea doamnei Beatrice.

— Părinte..., se bâlbâi el. Îmi spuneţi ce vi s-a întâmplat? Arătaţi foarte slăbit. Ce faceţi îmbrăcat astfel?

Am încercat să inventez o scuză plauzibilă, care să nu-mi trădeze situaţia atât de deosebită. Nu puteam să-i spun că stătusem mai bine de două săptămâni sub acoperişul fostului său prizonier. Ar fi luat-o ca pe o lipsă de lealitate şi numai Dumnezeu ştie cum ar fi reacţionat spaniolul în faţa acestui fapt.

— Vă amintiţi de pasiunea mea pentru enigme în latină?

Jacaranda aprobă.

— Am venit la Milano ca să rezolv una, însărcinat de superiorul ordinului meu. Ca să reuşesc, am fost nevoit să dispar un timp. Acum, m-am întors deghizat, să-mi continuu treaba. De aceea, v-aş cere discreţie.

— Ah, călugării! Mereu secretoşi! surâse el. Aşa că v-aţi dat dispărut, ca să investigaţi crimele din „San Francesco il Grande”, nu-i aşa?

— Şi ce vă face să credeţi una ca asta? L-am întrebat uimit.

— Înfăţişarea domniei voastre, desigur. V-am spus odată că puţine sunt lucrurile care-mi scapă din oraşul acesta. Hainele domniei voastre îmi amintesc de nenorociţii care au apărut morţi sub acea *Maestà* franciscană.

— Dar...

— Niciun dar! mi-o tăie scurt. Vă admir metoda, părinte. Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap să mă dau drept victimă ca să ajung la asasin...

Am tăcut.

Mă gândisem de atâtea ori că, dacă ne vom revedea vreodată,

n-aveam să întreţinem o conversaţie agreabilă, încât m-a surprins să-l văd, deodată, îngrijorat din pricina mea. La urma urmei, mă amestecasem în negoţul lui, îi eliberasem un prizonier şi nu dădusem prea multă atenţie încercărilor sale de a-l învinui pe Leonardo da Vinci de asasinarea lui fra Alessandro. Era clar că don Oliverio avea griji mai mari. Anticarul îmi părea îngrijorat. Aproape nici n-a amintit de fuga lui Forzetta, pe care s-a grăbit s-o scuze, crezând-o parte din strategia mea de a investiga moartea lui fra Alessandro şi a peregrinilor din „San Francesco”. Părea că îmbrăcămintea mea de *desăvârşit* îi trezea cel mai mult interesul.

— V-aţi întors de mult la Milano? Am zis, încercând să abat discuţia.

— De vreo zece zile. Şi adevărul este că de atunci v-am tot căutat. Au spus că aţi murit într-o ambuscadă…

— Mă bucur că n-a fost aşa.

— Şi eu, părinte.

— Spuneţi-mi atunci, de ce mă căutaţi?

— Am nevoie de ajutorul domniei voastre, zise el rugător. Ţineţi minte ce v-am povestit despre maestrul Leonardo în ziua în care ne-am cunoscut?

— Despre Leonardo?

Am aruncat o privire în spate, unde-l văzusem pe toscan pentru ultima oară. Nu mi-ar fi plăcut să audă o falsă acuzaţie de asasinat, ca aceea pe care Jacaranda era gata să o pronunţe. Apoi am aprobat.

— Bine. Ştiţi deja că am fost la Roma. Acolo un confident al papei mi-a încredinţat secretul ultim pe care meser da Vinci a dorit să-l ascundă în *Cenacolo.*

— Secretul ultim?

Fruntea înaltă a spaniolului se încreţi în faţa suspiciunii mele.

— Acela care l-a băgat în mormânt pe bibliotecarul vostru, părinte Leyre. Trebuie că l-a extras din „cartea albastră” cu care m-a însărcinat donna Beatrice d’Este şi de care n-am putut să-i fac rost. Vă amintiţi?

— Da.

— Mă aflu în posesia acestui secret. Este o altă ghicitoare afurisită a toscanului. Ştiindu-vă expert în rezolvarea enigmelor şi cunoscând că datorită poziţiei domniei voastre nu sunteţi suspect

de a fi complicele nimănui, m-am gândit că mă veţi ajuta să o dezleg.

Oliverio spuse toate acestea cu o mânie abia reţinută, încă puteam să simt în vocea lui dorinţa de a-l răzbuna pe prietenul său Alessandro. Şi chiar dacă se înşela, continua să mă intrige secretul revelat de iscoada sa. N-aveam cum să-mi imaginez că şi cei din Betania intraseră în posesia lui şi că făcuseră tot posibilul să mă găsească şi să mi-l dea.

— Îmi veţi arăta ghicitoarea, aşadar?

— Doar lângă *Cenacolo,* părinte.

46

Ce senzaţie ciudată!

Îmbrăcat în vechiturile date de Mario Forzetta înainte de a mă întoarce la Milano, am trecut pragul Bisericii „Santa Maria” fără ca vreunul dintre călugării pe care-i întâlneam să mă recunoască. Mirosul de tămâie mă făcu să ezit. Acea abundenţă de motive florale şi geometrice, de romburi roşii-albastre, îmi păreau un exces impropriu casei Domnului. Niciodată până atunci nu le băgasem în seamă, dar acum, dintr-odată, mă deranjau.

Oliverio nu-şi dădu seama de tulburarea mea şi mă târî până la absidă, obligându-mă să mă întorc apoi spre stânga şi să trec de rândul de credincioşi care se rugau şi cântau, aşteptând să li să permită intrarea în refectoriu.

Fra Adriano Treviglio, pe care nu-l văzusem decât de două ori în timpul şederii mele la mănăstire, îl salută pe spaniol şi păstră satisfăcut moneda pe care acesta i-o puse în palmă. Cu toate că-mi aruncă o privire semeaţă, nici el nu mă recunoscu. Mai bine. Refectoriul, pe care-l ştiam inert şi rece, fierbea acum de treabă. Rămăsese tot fără mobile, dar călugării îl ordonaseră, îl aerisiseră şi-l curăţaseră în profunzime. Nu se mai vedea nicio urmă de vopsea şi zidul abia terminat de maestru strălucea în toată splendoarea.

— *Cina Secretă…* am murmurat.

Oliverio nu mă auzise. M-a împins până în mijlocul sălii şi, după ce-şi făcu loc prin mulţime spuse, pe jumătate în spaniolă, pe jumătate în lombardă, ceva ce îmi scapă pe moment:

— Misterul acestui loc e legat de vechii egipteni. Discipolii sunt distribuiţi din trei în trei, ca triadele zeilor Nilului. Vedeţi? Dar adevăratul său secret constă în faptul că fiecare dintre personajele acestei scene reprezintă o literă.

— O literă? Lecţiile antice din *Ars Memoriae* îmi veniră în minte. Ce fel de literă?

— Doar una dintre ele este desluşită, părinte. Uitaţi-vă cu atenţie la marele „A” format de silueta Domnului Isus. Este cel dintâi indiciu. Împreună cu celelalte, ascunse în atributele celor Doisprezece, menţionate de fra Jacob de la Voragine, formează un imn straniu, scris în egipteană veche, pe care sper să ştiţi să-l descifraţi…

— Un imn?

Oliverio aprobă, mulţumit de uimirea mea.

— Aşa este. Adunând literele pe care Leonardo le-a rezervat fiecărui discipol şi care mi-au fost arătate la Roma, se formează o frază: *Mut-nem-a-los-noc.*

Mut.

Nem.

A.

Los.

Noc.

Am repetat silabele, una câte una, încercând să le învăţ.

— Şi spuneţi că e un text egiptean?

— Dacă nu, ce altceva? Mut este o divinitate a acestei civilizaţii, soţia lui Amon „cel Ascuns”, marele zeu al Faraonilor. Cu siguranţă că Leonardo l-a auzit pe Marsilio Ficino vorbind despre el. Sau nu mai ţineţi minte că maestrul avea cărţile lui în *bottega* sa?

Cum puteam să uit? Ficino, Platon, fra Alessandro, chiorul, toţi se aflau acolo! În faţa ochilor mei! Privindu-se între ei, ca şi cum ar urzi să apere secretul de cei care n-ar merita să-l pătrundă. Toţi fuseseră reprezentaţi ca adevăraţi discipoli ai lui Cristos. *Bonhommes*[32]*,* cu toţii.

— Şi dacă fraza nu e în egipteană?

Îndoiala mea îl exasperă pe spaniol. Se apropie de urechea mea şi, încercând să se facă înţeles în mulţimea de curioşi şi în zgomotul rugăciunilor, se strădui să-mi explice cât învăţase de la oamenii aceia, reduşi la dimensiunea unor litere de mâna lui Annio de Viterbo. I-am privit unul câte unul pe ucenicii aceia, atât de vii. Bartolomeu, cu mâinile sprijinite de masă, privea scena ca

---

[32] *Bonhommes* – termen care-i denumea iniţial pe catarii francezi şi care s-a extins apoi la întreaga sectă (*n. tr.*).

o strajă. Iacob cel Mic încerca să-l liniştească pe Petru. Andrei, impresionat de revelaţia existenţei unui trădător ascuns printre ei, îşi arăta palmele, în semn de nevinovăţie. Şi Iuda, Ioan. Toma, arătând către cer. Cel mai mare dintre Iacobi, cu braţele în cruce, anunţând viitoarea suferinţă a lui Mesia. Filip, Matei. Tadeul, cu spatele la Cristos. Şi Simon, cu braţele întinse, parcă invitând încă o dată la contemplarea scenei, din colţul mesei.

O nouă contemplare!

Cristoase!

A fost ca un fulger în noapte.

Ca şi cum una dintre limbile de foc ce-i iluminase pe discipoli în ziua de Rusalii ar fi căzut deodată deasupra mea.

Sfinte Dumnezeule! Nu era nicio enigmă acolo. Leonardo nu ascunsese nimic în *Cenacolo.* Absolut nimic.

O emoţie deosebită, cum de puţine ori simţisem în anii mei din Betania, îmi lovi cu putere măruntaiele.

— Vă amintiţi ce mi-aţi spus odată despre felul ciudat de a scrie al lui Leonardo?

Oliverio mă privi fără să ştie ce legătură avea întrebarea mea cu dezvăluirea lui.

— Vă referiţi la mania de a scrie totul invers? O altă ciudăţenie de-a lui. Discipolii au nevoie de o oglindă ca să poată citi mesajele maestrului. Procedează aşa cu toate: notele, listele, plăţile, scrisorile personale, până şi listele de cumpărături!… E un nebun.

— Poate.

Ingenuitatea lui Oliverio mă făcu să zâmbesc. Nici el şi nici Annio de Viterbo nu-şi dăduseră seama de nimic, cu toate că avuseseră răspunsul atât de aproape.

— Spuneţi-mi, Oliverio: de unde aţi început să vă citiţi litania egipteană?

— De la stânga. „M” este Bartolomeu, „U”, Iacob cel Mic, „T”…

Dintr-odată amuţi.

Îşi răsuci capul cât putu spre extremitatea dreaptă a tabloului şi se împiedică de Simon, care, cu braţele întinse, părea a-l invita să intre în scenă. De parcă n-ar fi fost de ajuns, tot acolo se afla şi nodul feţei de masă, arătând din ce parte trebuia începută „lectura”.

— Sfinte Dumnezeule! Se citeşte invers!

— Şi ce citiţi, Oliverio?

Spaniolul, nevenindu-i să-şi creadă ochilor şi fără a reuşi să înţeleagă, pronunţă pentru întâia oară adevăratul secret din *Cenacolo.* A fost de ajuns să silabisească litania, acel misterios *Mut-nem-a-los-noc,* în acelaşi fel cum o făcuse timp de trei ani maestrul da Vinci:

Con-sol-a-men-tum.

Post-scriptum:

Ultima însemnare a părintelui Leyre

Dezvăluirea aceea mi-a schimbat viaţa.

N-a fost ceva brusc, ci o modificare lentă şi imparabilă, asemănătoare celei prin care trece o pădure la venirea primăverii. La început nu mi-am dat seama dar când am încercat să reacţionez, era deja prea târziu. Presupun că discuţiile paşnice din Concorezzo şi incertitudinea primelor momente la Milano, făcuseră minunea.

Am aşteptat să treacă zilele în care „Santa Maria delle Grazie” putea fi vizitată de oricine, ca să mă întorc la *Cenacolo* şi să mă aşez sub mâinile lui Cristos. Doream să primesc binecuvântarea acestei opere vii, care palpita şi pe care o văzusem crescând, aproape imperceptibil. Nu ştiu încă de ce am făcut-o. Nici de ce nu l-am căutat pe stareţ să-i povestesc unde fusesem şi ce descoperisem în timpul captivităţii mele. Dar, cum spun, ceva se schimbase în adâncul meu. Ceva care avea să-l îngroape de tot pe acel Augustin Leyre, predicator şi călugăr din Secretariatul de Cifruri al Statelor Pontificale, slujbaş al Sfântului Oficiu şi teolog.

Iluminare? Chemare divină? Poate nebunie? Voi muri, probabil, pe această stâncă din Yabal al-Tarif, fără să ştiu ce nume să-i dau acelei atitudini.

Prea puţin mai contează.

Adevărul este că descoperirea ritualului catar, expus contemplaţiei şi venerării chiar în mijlocul casei dominicanilor, patroni ai Inchiziţiei şi veghetori ai dreptei credinţe, a avut un efect orbitor asupra sufletului meu. Am aflat că adevărul evanghelic îşi deschisese drum prin ceţurile ordinului nostru, ancorându-se în refectoriu precum un far puternic în noapte. Era

un adevăr diferit de cel în care crezusem patruzeci şi cinci de ani: Isus nu crease nicicând euharistia ca pe singura cale de comunicare cu El. Dimpotrivă. Învăţăturile Sale către Ioan şi Maria Magdalena ne arătaseră cum să-l găsim pe Dumnezeu în interiorul nostru, fără nevoia de a recurge la artificii exterioare. El a fost evreu. A simţit pe viu felul în care preoţii templului îl controlau pe Dumnezeu, închizându-l în tabernacul. Şi a luptat împotriva acestui lucru. Cincisprezece secole mai târziu, Leonardo devenise ocrotitorul secret al acestei revelaţii şi o introdusese în *Cenacolo.*

Se poate să fi înnebunit atunci. Însă toate s-au întâmplat exact aşa cum am povestit aici.

Au trecut deja treizeci de ani de la faptele acelea şi Abdul, care mi-a urcat cina până la peşteră, ca de obicei, mi-a mai adus şi o veste ciudată: un grup de sihaștri, discipoli ai Sfântului Anton, a ajuns în satul său cu gândul de a se stabili în împrejurimi. Am scrutat malurile Nilului, încercând să-i zăresc, dar ochii mei greu încercaţi nu au reuşit să le vadă tabăra. Ştiu că ei ar putea fi ultima mea speranţă. Dacă vreunul mi-ar merita destăinuirile, acum, spre sfârşitul vieţii, i-aş pune în mâini aceste suluri şi l-aş face să priceapă importanţa păstrării lor la loc sigur, până când va sosi timpul să fie cunoscute. Dar puterile-mi sunt slăbite şi nu ştiu dacă voi fi în stare să cobor de pe stâncă şi să mă apropii de ei.

În plus, chiar dacă aş face-o, n-ar fi deloc uşor să mă fac înţeles.

Oliverio Jacaranda, de exemplu, n-a priceput niciodată secretul din *Cenacolo,* cu toate că l-a avut dinaintea ochilor. Faptul că cele treisprezece personaje întrupau cele treisprezece litere din *Consolamentum*, singurul ritual admis de oamenii *curaţi* din Concorezzo – un ritual spiritual, invizibil, intim –, nu-i spunea mare lucru. Nu ştia cât de legat era simbolul acela de mult dorita lui „carte albastră”, pe care n-a ajuns niciodată să o ţină în mâini. Bineînţeles că n-a bănuit vreodată că servitorul lui, Mario Forzetta, l-a trădat din pricina acelui volum. O carte care se folosise timp de generaţii în ceremoniile catare, ca să-i introducă pe neofiţi în Biserica spiritului, a lui Ioan, şi să-i iniţieze în căutarea Tatălui, pe cont propriu.

Ştiu că Oliverio s-a întors în Spania, că s-a instalat în apropiere

de ruinele din Tarraco şi şi-a continuat negoţurile cu papa Alexandru. Tot atunci, Leonardo i-a încredinţat *Cina Secretă* discipolului său, Bernardino Luini, care, la rândul său, a dat-o unui artist din Languedoc. Acesta a dus-o la Carcassonne, unde a căzut în mâinile Sfântului Oficiu francez, care nu a ştiut niciodată să o interpreteze. Luini n-a pictat niciodată o ostie. După cum n-a făcut-o nici Mario d'Oggiono, nici vreunul dintre ucenicii săi dragi.

Alt destin curios a fost cel al Elenei, pe care nu am cunoscut-o personal. După ce a pozat pentru maestru, micuţa contesă a înţeles, cu inteligenţă, că se putea ca Biserica lui Ioan să nu se instaureze niciodată. De aceea, s-a îndepărtat de atelier, nu l-a mai urmărit pe nefericitul Bernardino şi a intrat la o mănăstire de călugăriţe franciscane, aproape de graniţa cu Franţa. Leonardo, surprins de inteligenţa ei trează, a sfârşit prin a-i revela marele secret legat de stirpea sa: Maria Magdalena, vechea ei strămoaşă, l-a văzut pe Isus înviat, convertit în lumină, afară din mormântul pregătit pentru El de Iosif din Arimatea. Timp de secole, Biserica n-a vrut să-i asculte întreaga istorie, dar Leonardo a făcut-o. Până la urmă, în acea zi îndepărtată de acum cincisprezece secole, Magdalena l-a văzut pe Isus viu, dar nu şi trupul Său. Cadavrul Lui – inert şi rece – se odihnea încă în mormânt când a dat ea peste „corpul de lumină". Impresionată, s-a hotărât să fure resturile Galileului, le-a ascuns în casa ei, unde le-a îmbălsămat cu grijă şi le-a luat cu ea în Franţa, când au început persecuţiile sanhedrinului.

Acesta, şi nu altul era secretul: Cristos nu înviase cu tot cu trup. Înviase în lumină, arătându-ne drumul către propria noastră transformare, când ne va sosi ziua.

Am aflat că Elena, impresionată de această revelaţie, a rămas cu franciscanele doar vreo cinci ani, până când, într-o zi, a dispărut din chilie, fără ca să mai fie văzută vreodată. Se spune că l-a însoţit pe Leonardo în exilul său francez, că s-a instalat ca doamnă de companie a reginei şi că, din când în când, poza pentru maestru. Se pare că Leonardo a ţinut-o lângă el până la moartea lui şi i-a cerut împrumut chipul şi mâinile pentru retuşurile din urmă la portretul neterminat al unei fecioare cunoscută de toţi ca *Gioconda.* De fapt, cine a văzut-o spune că asemănările dintre Ioan din *Cenacolo* şi femeia de pe mica pânză sunt mai mult decât elocvente. Eu, din nefericire, nu pot să le

judec.

Dacă Elena a avut acces la mai multe secrete ale Bisericii lui Ioan şi a Magdalenei, pe care Leonardo plănuia să o restaureze, e sigur că le-a luat cu ea în mormânt. Înainte de a mă hotărî să vin în Egipt şi să-mi încredinţez zilele din urmă acestui loc, Elena a murit de febră.

Mi-a mai rămas deci să explic doar de ce am venit aici, în Egipt, ca să scriu rândurile acestea. Şi de ce nu am denunţat niciodată existenţa unei comunităţi de *desăvârşiţi* în Concorezzo, legată de maestrul Leonardo.

Vina, încă o dată, o are uriaşul acela cu ochi albaştri şi haine albe.

Nu l-am mai văzut după inaugurare. Mai mult, după ce am descoperit semnificaţia ascunsă în *Cenacolo,* m-am întors la Roma şi am bătut la poarta Casei Adevărului, în Betania, unde m-am întors la munca mea, fără ca să mi se pună prea multe întrebări. Astfel, am aflat că Leonardo a fugit din Milano în anul următor, când trupele franceze au străpuns apărarea Ducelui şi au pus stăpânire pe oraş. S-a refugiat la Mantua, apoi la Veneţia şi în sfârşit la Roma, unde a lucrat pentru Cezar Borgia, fiul papei Alexandru al VI-lea. Pentru Borgia el a fost *architecto e ingegnere generale,* neprofitând de celelalte virtuţi ale sale. Nici etapa aceasta n-a durat mult, dar atunci s-a întâlnit, în sfârşit, cu cel care răspundea de Palazzo Sacro, Annio de Viterbo.

Annio a rămas foarte afectat de acea întâlnire. Secretarul său, Guglielmo Ponte, a informat punctual Betania despre reuniunea avută de ei în primăvara anului 1502. Au vorbit despre funcţia supremă a artei, despre aplicaţiile sale în păstrarea memoriei şi despre influenţa atotputernică exercitată asupra poporului. Două au fost, însă, frazele toscanului ce l-au impresionat mai mult, după spusele lui fra Guglielmo:

— Tot ce am aflat despre adevăratul mesaj al lui Isus nu e nimic în comparaţie cu ceea ce urmează să fie revelat, răspunsese Leonardo foarte solemn la o întrebare a nevăstuicii. Şi cum, pentru arta mea, m-am inspirat din izvoarele egiptene şi am avut acces la secretele geometrice traduse de Ficino sau de Pacioli, vă prezic că Biserica mai are mult de băut din Evangheliile care încă se odihnesc pe malurile Nilului.

Giovanni Annio de Viterbo a murit cinci zile mai târziu, otrăvit,

probabil, de Cezar Borgia.

O lună mai târziu, zguduit şi bănuind că în curând aveam să sufăr represaliile celor care se temeau de întoarcerea acelei Biserici a lui Ioan, am părăsit Betania pentru totdeauna, în căutarea acestor Evanghelii.

Ştiu că sunt aproape, dar încă nu le-am găsit. Jur că le voi căuta până la sfârşitul zilelor mele.

În 1945, într-o livadă din apropierea satului egiptean Nag Hammadi, pe cursul superior al Nilului, s-au descoperit treisprezece Evanghelii pierdute, legate în piele. Erau scrise în coptă şi dezvăluiau predici ale lui Isus necunoscute în Occident. Descoperirea lor, mult mai importantă decât cea de la Qumran a celebrelor Manuscrise de la Marea Moartă, arată existenţa unui important curent de creştini primitivi. Ei aşteptau sosirea unei Biserici înălţate pe comunicarea directă cu Dumnezeu şi pe valorile spiritului. Azi sunt cunoscute ca Evangheliile Gnostice. Se ştie cu siguranţă că au ajuns sub formă de copii în Europa, la sfârşitul Evului Mediu Timpuriu, influenţând anumite medii intelectuale.

Peştera de la Yabal al-Tarif, unde a murit părintele Leyre în august 1526, se află la doar treizeci de metri de firida unde aveau să fie găsite aceste cărţi.